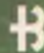
Abdullah Özkan

Başlangıcından Cumhuriyete

Türk Şiiri Antolojisi

4

671 Şair
1650 Şiir

BOYUT DOSYA YAYINLARI
BOYUT YAYIN GRUBU

BOYUT DOSYA YAYINLARI

BAŞLANGICINDAN CUMHURİYETE TÜRK ŞİİRİ ANTOLOJİSİ

Abdullah Özkan

Genel Yönetmen
BÜLENT ÖZÜKAN

Genel Müdür
NİLGÜN ÖZÜKAN

Genel Sanat Yönetmeni
MURAT ÖNEŞ

Metin yazımı, Redaksiyon ve Düzelti
NECDET ZEYBEK

Katkıda Bulunanlar
SEVGİ ÖZKAN
OKTAY MERT

Görsel Bölüm-İletişim
HASAN TAVİLOĞLU

Tasarım ve Grafik Uygulama
NİMETULLAH AKPOLAT
ŞEBNEM AKGÖL

Baskı
BOYUT MATBAACILIK A.Ş.

Matbaacılar Sitesi 1. Cadde No:115
(Milliyet Gazetesi Arkası)
34560 BAĞCILAR/İSTANBUL
Tel : 0212 629 53 00 (pbx)
Faks : 0212 629 05 74-75

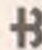
info@boyut.com.tr

BOYUT YAYIN GRUBU

• 671 ŞAİR • 1650 ŞİİR

BOYUT DOSYA YAYINLARI
BOYUT YAYIN GRUBU

18. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATI

Genel çizgileriyle Türk dünyasında çeşitli sorunların, karışıklıkların yaşandığı bir yüzyıldır. Kuzey ve güney olmak üzere Azerbaycan'ın ikiye ayrıldığı bu yüzyılda, Kuzey Azerbaycan'ın İran yönetimine karşı ayaklanması, yerel hanlıkların kurulmasına neden olmuştur. Edebî açıdan değerlendirildiğinde 18. yüzyıl, modern Azerbaycan edebiyatına geçiş dönemidir.

Bu dönem, Osmanlı Devleti'nin gerileme devridir. 1699 Karlofça Antlaşması'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin parçalanmaya ve çökmeye doğru gidişi hızlanmış, artık Osmanlı büyük güç olmaktan çıkmıştır. 18. yüzyıl tarihi açıdan içte isyanlar, karışıklıklar ve ekonomik sorunların yaşandığı, dışta ise savaşlarla birlikte gelen toprak kayıplarının hüküm sürdüğü bir yüzyıldır. Batı'yla yapılan Pasarofça Antlaşması'nın ardından girilen "Lâle Devri" Osmanlı için bir barış ve sükunet dönemi olmasının yanı sıra zevk ve eğlence dönemidir. Kültürel gelişmenin olduğu 13 yıllık bu dönem, padişah III. Ahmed'in tahttan indirildiği, Lâle Devri'nin mimarı Sadrazam İbrahim Paşa'nın öldürüldüğü Patrona Halil İsyanı'yla 1730'da son bulur.

Bu dönem Osmanlı Devleti'nin çöküşünü durdurma çarelerinin arandığı, dolayısıyla bazı ıslahat hareketlerinin gerçekleştirildiği bir yüzyıldır. Nizam-ı Cedid adıyla yeni bir ordunun kurulması çalışması, donanmanın güçlendirilmesi, Avru-

ÖNEMLİ KİŞİLER

1655 > Naima 1716
1658 > Silâhtar Mehmed Ağa (Fındıklılı) 1723
1670 > İbrahim Müteferrika 1745
1685 > Bach
? > Süleyman İzzi Efendi
1712 Jean-Jacques Rousseau
1724 Immanuel Kant
1749

Klasisizm

1700 — 1725

DEVLETLER

Safeviler 1736
Babürlüler
Osmanlı Devleti

II. MUSTAFA — III. AHMED — 1730 — I. MAHMUD

ÖNEMLİ OLAYLAR

- 1711 Prut Savaşı ve Antlaşması
- 1715 Osmanlı Venedik Savaşı
- 1718 Pasarofça Antlaşması Lâle Devri başladı
- 1721 Yirmisekiz Mehmed Çelebi Paris'e elçi gönderildi
- 1727 İbrahim Müteferrika ilk matbaayı kurdu
- 1730 Patrona Halil İsyanı-Lâle Devri'nin sonu
- 1739 Belgrad Antlaşmaları
- 1740 Kapitülasyonlar sürekli hâle getirildi
- 1745 Abdullah Buhari minyatürlerini albümleştirdi

ŞAİRLER

- Nesib Dede
- Kobbörizâde Havâyi (RAHMİ)
- Şerrotî
- Nâtık Mehmed Çelebi (CELİLİZÂDE)
- Börekçizâde Fâiz (MUSTAFA)
- Dürri-i Yekçeşm (DURRİ AHMED EFENDİ)
- Hasib İbrahim Efendi (UŞŞÂKİZÂDE)
- Osmanzâde Tâib
- Kâmi
- İsmail Hakkı (BURSALI)
- Kavsarazâde Selim Mehmed Efendi
- Hasan Ağa
- Nazim Yahya Efendi
- İsmail Belîğ
- Nedim
- Nailî Mustafa Bey
- Râsih Bey
- Levnî
- Yirmisekiz Mehmed Çelebi (FÂİZÎ)
- Vahid Mehmed (MAHTUMİ)
- Sâmi (ARPAEMİNİZÂDE MUSTAFA)
- Enis Recab Dede
- Şeyhülislam İshak Efendi (EBÛİSHAKZÂDE)
- İzzet Ali Paşa
- Nahîfî
- Sâkıb Mustafa Dede
- Râşid (MEHMED EFENDİ)
- Seyyid Vehbi
- III. Ahmed (NECİB)
- Arbî Baba
- Şehrî (KULOĞLU MEHMED)
- Sezâyî-i Gülşenî
- Zâti (ŞEYH SÜLEYMAN)
- Nahîfî (SÜLEYMAN)
- Cafer
- Münif (MUSTAFA)
- Âtıf Efendi
- Mirzazâde Mehmed Emin Efendi (SÂLİM)
- Derviş Ahmed Dede
- Şâkir (HÜSEYİN)
- Neccarzâde Şeyh Rıza Efendi
- Hâmi-i Âmidî
- Neylî (MİRZAZÂDE AHMED EFENDİ)
- Cemâleddin Uşşakî (CEMÂLÎ)
- Şeyhülislam Esad Efendi (EBÛİSHAKZÂDE)
- Hâtem (AKOVALIZÂDE)
- I. Mahmud (SEBKATÎ)
- Âkil (ÛDÎ)
- Şîri (BEKTAŞ ÇELEBİ)
- Belîğ Mehmed Emin (YENİŞEHİRLİ)
- Küçükçelebizâde Âsım Efendi
- Nevres-i Kadîm
- Koca Râgıb Paşa
- Hazmî
- Hanîf
- Nazîr Çelebi
- III. Mustafa (CİHÂNGİR)
- Erzurumlu İbrahim Hakkı
- Fıtnat Hanım
- Âsaf Mahmud Paşa
- Şeyh Baba
- Şelim Baba
- Hasib (SEYYİD MEHMED BEY)
- Sermed
- Nâşid (İBRAHİM BEY)
- Kânı (EBUBEKİR)

pa'yla daha sağlıklı ilişki kurabilmek için sürekli elçilerin bulundurulması, daha önce açılıp ancak bir süre sonra kapatılan basımevinin yeniden açılması, bu hareketlerin bazılarıdır.

Dîvân edebiyatı, 18. yüzyılda alışılagelmiş düzenini korur. Yalnızca Nedîm ve Şeyh Gâlib, bu yüzyılda Dîvân şiirinin sayılı ustaları arasındaki yerlerini alır; edebiyatta mahallî konular ve günlük yaşayış ön plândadır. Edebî ürünlerde yerlileşme görülür. Şarkı nazım şeklinin rağbet görmesi, birçok şairin şarkı yazması; mahallîleşme, halka yaklaşma istek ve eğiliminin bir göstergesidir. 18. yüzyılda İran edebiyatının etkisi hemen hiç kalmamıştır. Bir önceki yüzyılda başlayan âşıkların aruz vezniyle şiir söyleme âdeti genişlemiş, halk şiiri melezleşmeye başlamıştır. Buna karşılık Nedîm ve Şeyh Gâlib gibi büyük dîvân şairlerinin hece vezniyle türküler söylemeleri, Ermeniler arasında "aşuğ" adı verilen saz şairlerinin yetişmesi dikkat çekici bir olaydır. Bu dönemde tasavvufî halk şairleri daha çok, aruz vezniyle eserler verir; heceyle yazanlarda eskilerin etkileri ve tekrarlar görülür. Bu dönemde tekke şairlerinin en tanınanı, şiirlerinin büyük bir kısmını aruz vezniyle yazan Sezâyî-i Gülşenî'dir.

KAYNAKLAR : **Mine Mengi,** *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.204; **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.307; **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Türk Edebiyatı Antolojisi*, Ankara 1961, s.10; **Metin Turan,** *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.259; **M. Orhan Soysal,** *Eski Türk Edebiyatı Metinler*, İstanbul 2002, s.573.

Nesîb Dede

(? Konya – 1714 İstanbul)

Tam adı, Nesîb Seyyid Yusuf Dede'dir. Konya'da güçlü bir öğrenim sonrası İstanbul'a gelerek Sadrazam Siyavuş Paşa'ya hocalık etti. IV. Mehmed'in, 1687'deki yeniçeri ayaklanmasıyla tahttan indirilmesi sırasında çıkan olaylar ve Siyavuş Paşa'nın katline üzülerek Mısır'a gitti. Mevlevî tarikatına girdi; kozmografya ve riyaziye dersleri aldı. Dönüşünde Konya'daki Mevlânâ Dergâhı'nda Mesnevî okuttu. 1711'de getirildiği İstanbul Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhliği görevini sürdürürken öldü (1714). Aynı zamanda iyi bir hattat olan Nesîb Dede'nin şiir dili, nesre göre daha yalındır. Çağdaşı şairler arasında, dîvân tekniği ve estetiğinde üstün, bazı buluşları güzel ve yeni; orta dereceden yüksek, güçlü bir şair olarak kabul edilir.

ESERLERİ

Dîvân : Yazmaları Süleymaniye ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir. Yayımlanmamıştır.

Rişt-i Cevahir : Hz. Ali'nin sözlerinden derleyip Türkçeye çevirdiği bu mensur eserinde Nesîb Dede, Kur'an'dan âyetler ve Mesnevî'den alınan beyitlere yer vermiştir.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.205.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.907.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.18.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 7. Cilt, İstanbul 1992, s.8605
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi*, (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 23. Cilt, İstanbul 1993, s.372.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l Âsâr Li Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.455.
- **Esrar Dede**, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme Metin*, (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000, s.495.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.7, 18.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.216.

GAZEL

Dökme şebnem gibi çeşmim yaşını ey gül-i ter
Yeter Allâhı seversen beni ağlatma yeter

Alma hengâm-ı gazab hançerinin peyvendin
Âşık öldürmeğe yetmez mi o hasmâne nazar

Vuslatın gibi muhâl isteriz olsa ne aceb
Nâlemiz gibi duâmız dahi mehcûr-ı eser

Lâl olur görse melek işve-i pey-der-peyini
Böyle hüsne nice tâb-âver olur nev-i beşer

Çekemezler sitem-i zülfünü mânend-i Nesîb
Gerçi ebnâ-yı zamân cümlesi hep bende geçer

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.468.

Ey taze gül, çiy gibi gözyaşlarımı dökme.
Yeter, Allahını seversen, ağlatma beni yeter.

Kızdığın zaman hançerini ele alma.
Âşık öldürmeye yetmez mi o düşmanca bakışların?

Sana kavuşmak gibi bir olmayacak şey istiyoruz.
Feryadımız gibi duamızın da kabul edilmemesine şaşılır mı?

Yaptığın işveleri, cilveleri melek bile görse dilsiz kesilir.
Artık insan olanlar, böyle bir güzelliğe nasıl bakabilirler?

Her ne kadar zamane adamları ona kul köle geçinirse de
Hiçbiri Nesîb gibi onun saçlarının sitemini çekemez.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Mevlevi Dervişi

Kubûrizâde Havâyî (RAHMÎ)

(? Edirne – 1715 İstanbul)

Asıl adı Abdurrahman'dır. Şiirlerinde Rahmî ve Havâyî mahlaslarını kullandı. Babası Mustafa Paşa, Habeş valisi olduğundan, Habeşî diye de anılır. Öğrenimini tamamlayıp Şehit Ali Paşa'nın yardımlarıyla rûznâmeciliğe dek yükseldi. Mezarı Emir Buharî Tekkesi civarındadır. Aynı zamanda hattat olan Havâyî, hezel (alay) tarzında yazmakta da oldukça ustaydı. Sıradan, gündelik hayat sahneleri ve tiplere şiirlerinde bolca yer verdi. Dîvân şiiri geleneğine bağlı kalarak yazdığı şiirlerinde Nâbî'nin etkileri görülür. Birçok şiirini Nâbî'ye nazire olarak yazan şairin, yaşadığı şehir Edirne'ye olan aşırı ilgi ve sevgisi şiirlerinde oldukça belirgindir. Basılmamış **Dîvân**'ı dışında, **Vâmık u Azra** ve **Yusuf u Zelîha** adlı iki manzum eseri daha vardır.

KAYNAKLAR

- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.498.
- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.348.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetu'l Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.110.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Antolojisi*, Ankara 1961, s.217.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.211.

GAZEL

Debîr-i sun' kim tevkî-i ebrûsun ezel yazdı
Berât-ı hüsnünün divânı her satrın güzel yazdı

Zuhûr-ı hatt-ı reyhânîye vaslın yâr
Cevâb rik'asın ekl-i niyâzın muhtemel yazdı

Muhakkak nush eder mihr ü vefâ meşkini zîrâ yâr
Gönül levhine çok müsvedde-i tûl-i emel yazdı

Derûnum kırmadan şâhım sakın defter-i nüvîs-i aşk
Yerine Kays u Ferhâdın beni ni'me'l-bedel yazdı

Leb-i yâkutu tarf-ı nüsha-i hüsn-i celîsinde
Gubârîn hatl ile gâyet muhayyel bir mahal yazdı

Sülüs hatla utardır semen etsin tâk-ı gerdûne
Ki kilk-i şîve rây-ı Rahmî böyle bir gazel yazdı

KAYNAK : **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.349.

Mesireye Giden Kadınlar – Tablo: Preziosi Amadeo
Librairie de Pera
38. Müzayede Kataloğu – 31.3.2002

Şermî

(? İstanbul – 1715 Mora ?)

Doğum yılı belli değildir. Üsküdarlı asker şairlerdendir. Topçular zümresinden olduğu; kahvelerde saz çalıp türkü söylediği, Safaî ve Sâlim tezkirelerinde yazılıdır. Sohbeti ve nezaketi ile ünlü, edebî kültürü geniş bir şairdir. 1715'te Mora Seferi sırasında öldüğü belirtilmektedir. Aruzla da şiirler yazan Şermî, dîvân şiirinin mazmun ve imgeleriyle, halk şiirinin sesini ve uyumunu birleştirmiş, Veziriâzam Silâhdar Ali Paşa'ya verdiği bir kasidenin bazı bölümleri klâsik edebiyat kaynaklarımıza girmiştir. İrticalinin kuvvetli oluşu ve sesinin güzelliği nedeniyle takdir görüp ödüller kazanan Şermi'nin bir koşması, Müezzin İsmail Ağa tarafından Beyâtî makamında bestelenmiş, iki koşması M. Fuad Köprülü'nün "Türk Saz Şairleri" adlı eserinde, birkaç beyiti de Beliğ'in "Nuhbetü'l Âsar"' adlı tezkiresinde yayımlanmıştır.

K A Y N A K L A R

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.432.
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.163.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.189.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1074.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.140.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 7. Cilt, İstanbul 1986, s.370
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi,* 2. Cilt, İstanbul 1999, s.589
- **Refik Ahmet Sevengil,** *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri,* İstanbul 1965, s.166.
- **İsmail Beliğ,** *Nuhbetü'l-Âsâr Li Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.175.

I

Gurbet illerine gitti efendim
Aceb dostlar gine tizce gelir mi
Zevk işret içinde zülfü kemendim
Benim bunda çektiğimi bilir mi

Ağlamaktan hiçbir lâhza gülemem
Akan bu çeşmimin yaşın silemem
Bir aceb sır vardır bunda bilemem
Deli gönül böyle mahzûn kalır mı

Bülbül gibi eyleyim mi figânı
Zârım ile ağlatırım cihânı
O gül yüzlü âhû gözlü civânı
Çarh-ı felek elimizden alır mı

Beni Mecnûn eden ol saçı Leylâ
Gezerim aşk ile sahrâ-be-sahra
Aceb ol dilberi Âşık Şermîyâ
Bir gececik yine tenha bulur mu

KAYNAK : **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.433

II

Gönülden giderme ben derd-mendi
Ey bîvefâ yârim duâlar seni
Başım alıp gidem hurşid menendi
Mah yüzlü dildârım duâlar seni

Eşkim ile âsiyâblar yürüttün
Tâb-ı hicrânınla bağrım erittin
Cevr ü cefâlarla kanım kuruttun
Ey çeşm-i hunhârım duâlar seni

Ağlarım seninçün gülmezen bir ân
Kûh u sahrâlarda olaydım pûyân
Dağ-ı sînem yakıp ettin çırâğan
Ey lâle-ruhsârım duâlar seni

Deryâ avn-ı Hak'la kıla mı hurûş
Edeyim mi dahi seni derâgûş
Bîçâre Şermî'yi etme ferâmûş
Şûh-ı sitemkârım duâlar seni

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.432.

Gravür: Bartlett

Nâtık Mehmed Çelebi (CELİLÎZÂDE)

(? Edirne – 1717 Edirne)

Tam adı, Celilîzâde Mehmed Nâtık Çelebi'dir. Yeniçeri ağası Doğramacı Mehmed Paşa'nın yanında kâtip olarak hizmet etti. Bu görevden ayrıldıktan sonra sarraflık ve attarlık yaptı. Şiirle uğraştığı ve 1717'de Edirne'de öldüğü dışında hakkında fazla bilgi yoktur. Kâtip Çelebi'ye göre, **Tuhfet'ü'l-Harameyn** adlı, Medine tarihine ilişkin bir eseri vardır.

K A Y N A K L A R

- **İsmail Beliğ,** *Nuhbetu'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr,* (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.426.
- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.351
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 2. Cilt s.32, 6. Cilt s.534, İstanbul 1977-1998
- **Franz Babinger,** *Osmanlı Tarih Yazarları,* Çev. Coşkun Üçok, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s.271.

I

GAZEL

Gönül sûzân olur fikr-i ruh-ı cânâne düşdükçe
Yanar şem'-i şebistân üstüne pervâne düşdükçe

Gelince sineye hâlin hayâli n'ola âh etsem
Çıkar dûd-ı siyeh anberden âteş-dâne düşdükçe

Döner bir şîşe-i pür-âb içinde sîb-i zîbâya
Zenahdânın hayâli dîde-i giryâna düşdükçe

Kadeh ver sâkiyâ üftâde-i aşkı ayaklandır
Kerem kıl dest-gîr ol âşık-ı nâlâna düşdükçe

Olur bir nev-şüküfte sünbül-i müşk-bûya ey Nâtık
Şemîm-i zülf-ü dilber gülsitân-ı câna düşdükçe

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.351.

II

GAZEL

Dilâ o serve leb-i cûybâr lâzımdır
Sen eyle seyl-i sirişkini nisâr lâzımdır

Safâ-yı seyr-i çemen kasdın eden uşşâkın
Yanında bir sanem-i gül-izâr lâzımdır

Ya câm-ı bâde ya dildâr-ı tâze ey Nâtık
Netîce-i âşıka bir gam küsâr lâzımdır

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.351.

Börekçizâde Fâiz (MUSTAFA)

(? Edirne – 1717 Edirne)

Asıl adı Mustafa olup Müderris Mustafa Efendi sanıyla da tanınır. Babası Hasan Efendi de müderris olduğundan iyi bir öğrenim gördü. Mülâzım olduktan sonra 1688'de Edirne'de yeni yapılan Abdülvâsi Medresesi'ne müderris olarak atandı. Bu görevinin yanı sıra 1693'te Edirne Bîduhân Medresesi müderrisliğini de üstlendi. 1695'ten itibaren sırasıyla Kadı Abdi, İbrahim Paşa, Çuhacı Hacı, Mîrimîran, Sıraciye, Eski Cami, Üç Şerefeli, Darü'l-Hadis ve 1715'te Edirne'deki İkinci Bayezid medreselerinde müderrislik yaptı. Bu son görevindeyken 1717'de yaşama veda etti. Edirne'nin eski İstanbul yolu üzerindeki mezarlığa defnedildi. Âlimliği yanı sıra şairliği ile de ünlenen Fâiz'in, şiirlerinde Abdülkâdir Geylânî'yle ilgili olarak saygılı ifadelerin yer almasına dayanılarak, Kâdirî tarikatına mensup olduğu bazı kaynaklarca ileri sürülmüştür. Birçok şiiri, tezkire yazarlarınca övülerek tezkirelere girmiş, bazıları ise bestelenmiştir. Şiirlerinde Nâbî'nin etkisi görülür. Feyzî mahlasını kullanarak yazdığı ve çeşitli mecmualarda yer alan şiirlerinin yanı sıra zarif nükteleri ve hoşa giden şakaları ile de tanınmıştır. İstanbul'daki Millet, İstanbul Üniversitesi, Atıf Efendi ve Süleymaniye kütüphanelerinde birçok yazma nüshası bulunan **Dîvân**'ı, bir tevhid, iki naat, Abdülkâdir Geylânî için yazılan bir medhiye, bir ilâhî, Şehit Ali Paşa için yazılan bir kaside, Fethullah Efendi için yazılan bir müzeyyel gazelden başka 50 gazel, 14 kıta, dört beyitli bir manzume ve 14 tarihten oluşur.

Börekçizâde Faiz Dîvânı'ndan bir sayfa – Millet Kütüphanesi

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 8. Cilt, İstanbul 1992, s.3957.

KAYNAKLAR

- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.304
- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.354
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.148.
- *Buyuk Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 8. Cilt, İstanbul 1992, s.3957

I

GAZEL

Ne çekti dil düşeli ayrı kûy-ı yârından
Ayırma kimseyi yâ Rabbi sen diyârından

Görüp yanınca rakîbi o şem'-i hüsnün dil
Tutuştu âteş-i gayretle yandı ârından

O şâh-ı kişver-i hüsnün ne var sabâ lutf et
Gubâr-ı cismini dûr etme reh-güzârından

Bahâne-i hazer-i tîg-ı ta'ne ile o serv
Kesildi âkıbet uşşâk-ı dil-figârından

Ne genc-i pür-güher-i nazım imiş dil-i Fâiz
Bilindi hak bu ki kilk-i güher-nisârından

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.355

II

GAZEL

Âlemde biz ne câh ü ne hod devlet isteriz
Ancak safâ-yı hâtır ile sıhhat isteriz

Pîr-i mugânın ayağına yüz sürüp müdâm
Def'-i hücüm-ı ceyş-i gama himmet isteriz

Şem'-i ruhundan olma sakın bir nefes cüdâ
Pervâne-veş dilâ seni germ-ülfet isteriz

Bilmem geçer mi gamze-i yâre niyâzımız
Bir kez nezâre-i ruhuna ruhsat isteriz

Fâiz görünce nazmını erbâb-ı dil dedi
Biz şi'ri böyle dilkeş ü pür-hâlet isteriz

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.356.

Dürrî-i Yekçeşm (DÜRRÎ AHMED EFENDİ)

(? Van – 5 Aralık 1722 İstanbul)

Çocukluğunda tek gözünü kaybettiği için Yekçeşm ya da Kör lâkaplarıyla tanınır. Şiirlerinde Dürrî ve Vâfi mahlâslarını kullandı. Sâdî ve Feyzî mahlâsıyla şiir yazan iki kardeşi vardır. Öğrenimiyle ilgili pek fazla bilgi olmamasına rağmen iyi bir medrese öğrenimi gördüğü ve daha sonra ailesiyle birlikte İstanbul'a gittiği bilinmektedir. İstanbul'da Dîvân Kalemi'ne girdi. Dîvân-ı Hümayun hocalığı, Anadolu muhasebeciliği, sipahi kâtipliği, süvari mukabeleciliği, cizye muhasebeciliği gibi görevlerde bulunduktan sonra III. Ahmed tarafından Şıkk-ı sânî defterdarlığı payesiyle İran'a orta elçi olarak gönderildi. Kendisine Sadrazam Damad İbrahim Paşa tarafından verilen gizli bir talimat gereği o sırada İran'da meydana gelen siyasî olayları, yörenin örf ve âdetlerini inceledi. 1721'de İstanbul'a döndü. Başarılı geçen bu elçilik görevinden dolayı Başmuhasebecilik görevine getirildikten bir yıl sonra vefat etti ve Vefa'daki Şeyh Vefa Camii haziresine defnedildi. Kendisiyle ilgili tezkirelerde, çok iyi Farsça bildiği, son derece nüktedan bir kişi olduğu, tarih düşürmede ve güzel yazı yazmada usta olduğu belirtilir. Şiirlerinde Nâbî'nin etkisi görülür. Devrinin beğenilen ve çok şiir yazan (pür-gû) şairlerinden biri olarak tanınır.

Sefâretnâme'nin ilk iki sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 10. Cilt, İstanbul, s.34.

ESERLERİ

Dîvân : Basılmamıştır. Nâbî tarzı gazeller ve eşsiz tarihleriyle dikkati çeken eser, 3500 beyitten oluşur. Tek yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Sefâretnâme : İran elçiliği sırasında yaptığı gözlemleri padişah ve sadrazama sunduğu bir rapor niteliği taşıyan bu çalışması, şairin en değerli eseridir. Bu eserinde, İran'daki yaşam manzaralarını ve âdetlerini, yapmacıksız ve sade bir dille anlatır. İlk olarak Raşit Tarihi içinde yayımlanan eser, daha sonra Fransızcaya ve Polonyalı Krusinski tarafından Lâtinceye çevrilmiştir. Eserde; İran'ın iç siyasî durumu, askerî gücü, idarî yapısı ve Sünnîlerin buradaki durumu hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

KAYNAKLAR

- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.80.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 10. Cilt, İstanbul, s.34.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.208.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.321.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.569.

GAZEL

Hemân sen kâim ol ihlâs ile mahz-ı vifâk üzre *Ko dursun cümle a'dâ pâye-i fikr-i nifâk üzre*	*Sen hemen; doğruluk ve sadece barıştan yana, dimdik ayakta ol.* *Bırak bütün düşman, ne derece ikiyüzlü olursa olsun.*
Gehî câm-ı neşât u geh sunar peymâne-i âlâm *Değildir devri sâkî-i sipihrin bir siyâk üzre*	*Bazen sevinç kadehi bazen de büyük elem kadehi sunar.* *Talih sâkisinin devri, aynı tarz değildir.*
Olur gûş eyleyenler telhkâm-ı zehr-i nâkâmî *Değil efsânesi Ferhâd ü Şîrîn'in mezâk üzre*	*Mahrumiyet zehrinin kederini duyanlar,* *Ferhad ile Şîrîn efsanesinden zevk almaz olur.*
Girip birbirine hattın hemân ol rişte-i cânı *O tîg-i gamzeden kesmek dilerler ittifâk üzre*	*Yüzündeki ince tüyler birbirine girdiğinde hazır ol; o can ipliğini ,* *elbirliğiyle gamze kılıcıyla kesmek isterler.*
Hırâm-ı nâzın ümmidiyle Dürrî nice yıllardır *Durur bekler ser-i kûyında pây-ı iştiyâk üzre*	*Nazlı nazlı salınanın ümidiyle Dürrî nice yıllar* *sokağının başında durup özlemle bekler.*

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1949, s.1192.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Hasîb İbrahim Efendi (UŞŞÂKÎZÂDE)

(1644 İstanbul – 1723 İstanbul)

Asıl adı İbrahim olup Halvetî pîrlerinden Hüsâmeddin Uşşâkî soyundan Uşşâkîzâde Seyyid Abdülbâki Efendi'nin oğlu ve Seyyid Abdullah Efendi'nin kardeşidir. Uşşâkîzâde lâkabıyla tanınır. Öğrenimini tamamladıktan sonra Muharrem Ağa Medresesi'ne atandı. Daha sonra sırasıyla Ebu-l Fazl Hamamiye, Sahn, Zekeriya Efendi, Ayşe Sultan, Hayrettin Paşa ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yaptı. Medine kadılığı sırasında azledilerek Midilli arpalıklarında mutasarrıflığa ve İzmir kadılığına getirildi. Son olarak Yenipazar kazası geliri de eklenerek Edirne kadılığına atandı. Öldüğünde Fatih Nişancı Camii kapısındaki Keskin Dede Mezarlığı'na defnedildi. Hasîb mahlâsını kullanan şairin aynı zamanda bir biyografi yazarı olarak tanındığı ve "Siyer-i Nebî"si olduğu kaynaklarca belirtilir. Şiirleri tezkireciler tarafından lâtif ve nazikâne bulunmuştur. Dîvânçe niteliği taşıyan Dîvân'ı dışında en önemli eseri olan **Uşşâkîzâde zeyli**; Atâî'nin "Hadâikü'l Hadâyık fî Tekmileti'ş-Şakâyık" adlı eserine yazdığı bir zeyldir. Osmanlı bilginlerinin biyografilerinin verildiği bu esere Hasîb'in yaptığı ekler, 1720-1731 yılları arasında yaşamış kişileri kapsar. 1965'te Wiesbaden'de yayımlanan eserin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

K A Y N A K L A R

- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.68.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.212.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.136.

GAZEL

Gittim diyâr-ı gurbete cânânım elvedâ
Düştüm inâ-yı firkate sultânım elvedâ

Ölmek yazık değil mi murâdıma ermeden
Ömrüm benim sürûr-ı dilim cânım elvedâ

Pây-ı şerîfine sürerem âb-veş yüzüm
Bâğ-ı cihânda ey gül-i handânım elvedâ

Dâmânına el urmasın arada ol aduv
Ey bâğ-ı hüsn-i serv-i hırâmânım elvedâ

Ya'kûb gibi kulbe-i ahzânı beklerim
Etti Hasîb Yûsuf-ı Ken'ânım elvedâ

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.212

Gurbet diyarına gittim, sevgilim elveda.
Ayrılık sıkıntısına düştüm, sultanım elveda.

Ölmek yazık değil mi muradıma ermeden,
Ömrüm benim, gönlümün sevinci elveda.

Değerli ayaklarına su gibi yüz süreyim.
Ey dünya bahçesinde açılmış gül olan sevgilim elveda.

Bazen o düşman rakip, eteğine el vurmasın.
Ey güzellik bağının servi boylusu elveda.

Ben, Yakub Peygamber gibi hüzün evini beklerim.
Hasîb, Ken'an ülkesinin Yusuf'una elveda dedi.

(Bugünün diliyle anlatım. Oktay Mert)

Bursa
Librairie de Pera
40. Muzayede Kataloğu - 18.7.2002

Osmanzâde Tâib

(1660 İstanbul – 1724 Kahire)

Lâle Devri şairlerinden olup asıl adı Ahmed'dir. Babası Osman Efendi, Dîvân-ı Hümayun kâtipliği yaptığından Osmanzâde lâkabıyla anılır. Medrese öğrenimi sonrası müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunan Ahmed, her önüne geleni hicvetmesi yüzünden bazen rütbesi düşürülmüş bazen de görevinden azledilmiştir. Bu huyunun zararını gördüğü için huyunu değiştirmeye karar vermiş; bu yüzden Hamdî mahlâsını bırakarak, tövbe eder anlamında Tâib mahlâsını kullanmaya başlamıştır. Ancak kaynaklar, kendisine zarar veren bu kötü huyundan vazgeçmediğini söylerler. Bir ara Kemankeş Mehmet Paşa ile Şam'a gitmiş ve orada vezir kethüdası olmuştur. 1715'te Venediklilerden Mora kalesinin alınması üzerine Sadrazam Şehit Ali Paşa'ya sunduğu kaside beğenilerek 2000 altınla ödüllendirilmiştir. Bu arada III. Ahmed'e sunduğu kasidelerle dikkati çekmiş, Şehzade İbrahim'in doğumu üzerine yazdığı şiir, padişahın hoşuna gidince Sultan Ahmed tarafından gönderilen bir fermanla "Reis-i Şairân" ilân edilmiştir. "Reis-i Şairân" oluşu nedeniyle yazdığı kasidede, devrin ikinci sınıf şairlerine bile yer verirken, ünlü şair Nedîm'den hiç bahsetmeyişi, Tâib'in şiirden anlamadığı biçiminde yorumlanmışsa da bu kasidesi edebiyat tarihi için önemli olarak kabul edilir. Ünlü şair Nâbî'yi kıskandığı ve hicvettiği, ancak onun etkisinde kaldığı açıktır. Çeşitli alanlarda eser veren Tâib'in henüz ele geçmeyen bir Dîvân'ı, Arapçadan çevirdiği bir hadis mecmuası ve Kırk Hadis yorumu önemlidir. Hiciv ve methiyeler yazarak dikkati çekmesine rağmen eserlerinden bazılarını derleyip yeniden kaleme almasıyla da tanınır. Yapıtlarında pahalılık, yangın ve dönemin sosyal sorunlarını ele alan şairin mensur eserleri, telif değil, tercüme ve özettir. Nesir dili sade olduğundan eserleri, yararlanılan kaynaklar arasında yer alır. Son görevi Mısır kadılığı sırasında Mısır valisini hicveden bir nüktesi nedeniyle görevden azlini öğrenemeden zehirlenerek öldürülmüştür.

Hadikatü'l-Vüzerâ'nın ilk iki sayfası.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 15. Cilt, İstanbul, s.22.

ESERLERİ

Dîvân : Ali Kemal'in kütüphanesinde bulunan son nüshasının, bir kitapçının eline geçtiği ve daha sonra kaybolduğu bilinmektedir. Dîvân'daki bazı şiirler "Osmanzâde Tâib Ahmed Dîvân'ından Seçmeler" adıyla yayımlanmıştır.

Münşeât : Yazma olup 50 kadar özel mektubunun bir araya gelmesinden oluşmuştur.

Hadîkatü'l Mülûk : "Padişah Bahçesi" anlamına gelen bu eserin bir diğer adı da "İcmâl-ı Tevârih-i Âl-i Osman"dır. Osman Gazi'den II. Mustafa'ya kadar 22 Osmanlı padişahını ele alan eser, Damad İbrahim Paşa'ya sunulmuştur. 1881'de İstanbul'da basılan eserin İstanbul kütüphanelerinde sekiz yazma nüshası bulunmaktadır.

Hadîkatü'l-Vüzerâ : "Vezirler Bahçesi" adlı eser biyografi olup Damad İbrahim Paşa'nın emriyle yazılmıştır. Türünün ilk örneğidir. Eserde, Osmanlı Devleti'nin ilk veziri Alaeddin Paşa'dan Râmi Mehmed Paşa'ya dek 93 sadrazamın yaşam öyküsü anlatılır. 1855'te başkalarının yazdığı dört zeyl ile birlikte basılmıştır.

Telhîsü'n-Nesâyîh : Eser, Abdullah Efendi'nin "Nasîhatü'l-Melûk tergîben li-hüsni's-Sülûk" adlı kitabının özeti olarak kaleme alınmıştır.

Ahlâk-ı Ahmedî : Hüseyin Vâiz Kâşifî'nin "Ahlak-ı Muhsinî"sinden çeviri ve derlemedir.

Halâsatü'l-Ahlâk : Hikmet-i Ameliye olarak da bilinir. Kınalızâde Ali Efendi'nin "Ahlâk-ı Alâyi" adlı eserinin özetlenmiş hâlidir.

Ahmedü'l-Âsâr fî Tercemeti Meşârıkı'l-Envar : Padişahın emriyle yazılmış, hâdisle ilgili bir eserdir.

Hadîs-i Erbâin Şerhi : "Kırk Hadis"le ilgili bir yazmadır.

Simârü'l-Esmâr : "Kelile ve Dimne"nin Türkçeye çevrilmiş özetidir.

Mehasinü'l-Edeb Telhîsi : Gelibolu'lu Mustafa Ali'nin, Ebu Osman Ömer bin Câhiz'den çevirdiği "Mehâsinü'l-Edeb" adlı eserinin özetidir.

KAYNAKLAR

- **Cemil Çiftçi**, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.447.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.212.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.602.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.214.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.314.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.942.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.200.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zubdeti'l Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.37.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.414.
- **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.369.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.398.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.8,23.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.224.

I

GAZEL

Hayâl etmem lebin ol çeşme giryân olduğum yerdir
Siyeh çeşmin benim sermest ü hayrân olduğum yerdir

Zuhûr-ı hatt-ı şîrînine delîl subh-ı vuslattır
Beyâz-ı gerdeni çâk-i girîbân olduğum yerdir

Bu hüsn ü ânı seyr et sen nigâr-ı Çîne benzer mi
Anunçün aşk-ı hûbân ile nâlân olduğum yerdir

Tehî sanma teveccühten garaz mihrâb-ı ebrûya
Perestişler hemân mahsûd-ı yârân olduğum yerdir

Hadeng-i gamzen ey meh-rû dil-i Tâib'de mihmândır
Siyeh çeşmin benim sermest ü hayrân olduğum yerdir

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.399.

Dudağını hayal etmem; gözün, ağladığım yerdir.
Kara gözün, hayran olup kendimden geçtiğim yerdir.

Güzel ayva tüylerinin ortaya çıkışına delil, kavuşma sabahıdır.
Gerdanının beyazlığı, benim yakamın yırtılmasına sebeptir.

Bu güzelliğine bak bakalım, Çin resimlerine benziyor mu?
Bu yüzden güzellerin aşkı ile inlediğim yerdir.

Kaşların mihrabına yönelmeyi boşuna sanma.
Bu tapınmalar, sevgiliyi başkalarından kıskanmam yüzündendir.

Ey ay yüzlü, bakışının oku Tâib'in gönlünde misafirdir.
Kara gözlerin, benim sarhoş ve şaşkın olduğum yerdir.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

GAZEL

Gerçi etmez dil metâ-ı râzını ifşâya meyl
Bir nefes ârâmı yoktur giryeden mânend-i seyl

Baht-ı vâjgûn tâlii bîgâne âşık nişlesin
Şöyle bî-tâb oldu çeşmi nidügin bilmez Süheyl

Âh-ı âteş-gûn-ı ruhsârında şöyle tâb var
Sûzişinden dil hemân destinde bir nevres tufeyl

Bir mehin sorma lebinde buldı em kendüye dil
Ser-fütâde kadre erdi âşıkân cümle bu leyl

Şimdi meydân-ı suhanda esb-i hâmem Tâibâ
Yekke-tâzâne salâdır bir dem eylerse sahîl

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.399.

Gerçi gönül sır sermayesini açıklamak istemez.
Sel gibi gözyaşlarıyla hiç durmamacasına ağlayıp inler.

Bahtı ters, talihi yardım etmeyince âşık ne yapsın?
Gözü öylesine bîtâp düştü ki, Süheyl ne olduğunu bilmez.

Yanağının ateş kırmızısı âhında öylesine bir parıltı var ki,
Gönül, hararetinden hemen onun elinde yetişen bir çocukcağızdır.

Bir ay yüzlü güzelin emilecek dudağında kendine bir ilâç buldu gönül.
Bütün âşıklar bu gece muradına erdiler böylece.

Ey Tâib, şimdi söz meydanında kalemimin atı
Bir kere kişnerse, usta at binicilerine (şairlere) seslenmelidir.

(Bugünün diliyle anlatım : Oktay Mert)

III

KASİDE

Hayr-makdem aceb mahallinde *Geldin ey âsaf-ı bülend-ârâ*	*Ey tedbiri, görüşleri yüce vezir,* *Tam zamanında geldin, hoş geldin.*
Berekât-ı Halîl İbrâhîm *Olmada makdeminle cilve-nümâ*	*Halil İbrahim Peygamber'in bereketleri,* *Senin gelmenle kendini gösterdi.*
Gelmeseydin eğer bu günlerde *Şehr olurdu harâb ser-tâ pâ*	*Bugünlerde gelmeseydin göreve,* *Ülke baştan ayağa yıkılır giderdi.*
Etme ahvâl-i halkı istifsâr *Nakl edersem keder verir zîrâ*	*Halkın durumunu hiç sorma,* *Anlatırsam keder verir çünkü.*
Çıktı âteş bahâsına heyzüm *Satılır dirhem ile ûd âsâ*	*Çıktı odun fiyatı ateş pahasına,* *Satılır öd ağacı gibi dirhemle.*
Cilveger micmer-i tesâvîde *Kara günlükle anber-i sârâ*	*Eşitlik buhurdanında beraber cilvelenmede* *kara günlükle halis anber.*
Ya kömür şöyle kim gubârı dahi *Tûtyâ oldu dîdeye hâlâ*	*Hele kömür, öyle bir hâle geldi ki* *Göze sürme oldu şimdi tozu bile.*
Arpayı hod tefahhus eyleme kim *Arpalık hâsılı yetişmaz ana*	*Arpayı hiç araştırma,* *arpalık bile, onu elde etmeye yeterli değil.*
Arpa torbası sanır anı gören *Olsa bir gözde arpacık peydâ*	*Arpa torbası sanır onu gören.* *Bir gözde arpacık çıksa.*
Revgan-ı dil erimede şeb ü rûz *Mum deyü şem'a veş yanıp fukarâ*	*Gönül yağı, gece gündüz eriyip sızmada;* *Yoksullar, mum diye diye mum gibi erimede.*
Revgan-ı sâde iştirâsı muhâl *Ki bahâsına etmez akçe vefâ*	*Sade yağ almaya imkân yok,* *Çünkü fiyatına para yetişemez.*
Şimdi bir yağlı kapı da yok kim *Edelim anda derd-i cûa devâ*	*Şimdi bir yağlı kapı da yok ki* *Gidip orada açlık derdine derman bulalım.*
Hasret-i bâb sorma bâle k'anın *Kadri sükkerden olmada bâlâ*	*Hele balın hasretini hiç sorma ki,* *Değeri şekerden üstün olmada.*
Buldu ismine nisbet olmağıla *Aselî çuka da ziyâde bahâ*	*Adına nisbet edildiği için* *Bal rengi çuha da pek pahalılandı.*
Allah Allah tıfl-ı mahtûna *Yiyecek bal bulunmıyor hayfâ*	*Allah Allah, sünnet olmuş çocuğa bile,* *Yiyecek bal bulunmuyor, yazıklar olsun.*
Kahveyi mezhebine uydurdu *Nohudu kavurup içer zurafâ*	*Zarif kişiler, kahveyi mezheplerine uydurdular* *da nohudu kavurup içiyorlar.*

(......)

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Eski Şairlerimiz, Divân Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1931, s.459.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

IV

GAZEL

Yandı dil sûziş-i tâb-ı ruh-ı yâr ile bu şeb
Sîne pür-dağ derûn nâliş-i âh ile bu şeb

Eyledi fikr zuhûr-ı hatt-ı rûyum âşık
Sandı kim girdi o meh hâleye nâz ile bu şeb

Ne yaman müşkil imiş da'vî-yi hengâm-ı visâl
Yürü gel hâne-i uşşâka hırâm ile bu şeb

Gül-i ruhsârın ile gülşen-i hüsnünde hezâr
Bülbül-i dil-şudenin kârı enîn ile bu şeb

O mehin perçemi kaydı ne belâ başına Tâîb
Târumâr oldu gönül âh-ı siyâh ile bu şeb

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.398

Yandı gönül, sevgilinin yanak parıltısının hararetiyle bu gece.
Göğüs yaralarla, içim âhımın feryatlarıyla dolu bu gece.

Bu gece, sevgilinin yüzündeki ayva tüylerinin çıkışını düşününce âşık,
Sandı ki o ay yüzlü sevgili, salınarak haleye girdi.

Ne zor şeymiş kavuşma anının davası,
Ey sevgili, yürü gel bu gece evimize salınarak.

Gül yanağın ile güzellik bahçendeki binlerce
vurgun bülbülün işi, bu gece ağlayıp inlemektir.

Tâib, o ay yüzlü güzelin perçeminin düşüncesi başına ne belâlar açtı.
Bu gece de kapkara âhlarıyla gönül perişan oldu.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Mehtapta –
Tablo: Basova
Librairie de Pera
43. Müzayede Kataloğu – 31.10.2002

Kâmî

(1649 Edirne – 1724 İstanbul)

Gülşenî târikatı mensuplarından Derviş İbrahim'in oğlu olup asıl adı Mehmed'dir. Edirneli Efendi, Edirneli Çelebi veya Kâmî Efendi diye de tanınır. Edirne'de Şeyh Neşâtî Dede'den edebiyat ve Farsça dersleri aldı. Daha sonra İstanbul'a gelerek öğrenimini tamamladı. Aldığı tasavvuf kültürüne rağmen ilmiyye mesleğini seçerek müderris oldu. Nâbî'den sonra Lâle Devri'nin en büyük şairi olarak kabul edilir. Galata, Bağdat ve Kahire'de kadılık yaptı. Evkâf-ı Hümayun Müfettişliğinde bulundu ve son olarak Mekke mollalığı payesine erişti. Mezarı Üsküdar'da Karacaahmet Türbesi karşısındadır. Lâle Devri yaşantısını sergileyen Kâmî'nin eserlerinde, nükte ve hiciv egemen olup sade bir dil göze çarpar. Babasından dolayı Gülşenî tarikatına girmesine, fıkıhla ilgili yapıtlar vermesine ve kadılık yapmasına karşın, bazı şiirlerinde tasavvufun ve dinin etkisi pek görülmez. Şiirlerinde dönemin geçerli şiir anlayışını eleştirdiyse de eski mazmunları daha iyi söyleme alışkanlığını sürdürdü. Dîvân'ında şehir hayatından bahseder. Beyitlerinden, Boğaziçi'nde oturduğu ve sevgilisinin Boğaziçili olduğu anlaşılır. İstanbul'daki sosyal yaşamı, eğlence yerlerini ve mevsimine göre mesirelerde yapılan Ramazan iftarlarını anlatır. İfadelerinden, İstanbul'u yaşanacak bir şehir olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

ESERLERİ

Dîvân : Genellikle tasavvuf içerikli şiirlerinden oluşur. İstanbul'da Millet, İstanbul Üniversitesi ve Süleymaniye kütüphanelerinde nüshaları bulunmaktadır.

Tuhfetü'l-Vüzerâ : Mesnevî türünde kaleme alınmıştır. Kâmî'nin, Bağdat'tayken yazdığı, mezarları Bağdat'ta bulunan ünlüleri anlattığı en önemli eseridir.

Firuznâme (Şairin Türkçe manzumelerini içeren önemli bir eseridir.), **Sıhhatnâme** (Sultan III. Ahmed'in hastalıktan kurtulması üzerine yazılan bir eserdir.), **Tabakat-ı Hanefiye** (Hanefi fıkıhçıların yaşam öykülerinden oluşan bir yapıttır.), **Riyâzü'l-Kâsımîn** (Fıkıhla ilgili çeviri bir risaledir.), **Fetâvâ-yı Kâidiyye** (Çeviri bir eserdir.), **Mehâmü'l-Enam, Hüzmâ safâ** (Sözdizimiyle ilgili bir eserdir.), **Mehamü'l-Fukaha, Behçetü'n-Nu'amâ, Tercüme-i Salât-ı Su'ûdi, Metalib-i Sâire** (Fıkıhla ilgili konuları içeren bir dergidir.), **Manzume-i Âsafnâme, Nefesetü'l-Uhreviyye** (Namazı konu alan bir eserdir.).

KAYNAKLAR

- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.213.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.315.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.220.
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi*, (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 18. Cilt, İstanbul 1993, s.24.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.711
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.30.
- **Sadık Deniz**, *Bugünün Diliyle Dîvân Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1983, s.186
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.220.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.348.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.458
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.8, 25.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Melâmîlik ve Melâmîler*, Tıpkıbasım, İstanbul 1992, s.395.

I

Nevbahâr oldı yine hükm-i gülistan yürisin	*İlkbahar geldi, yine gül bahçesinin sözü geçerli olsun.*
Ziver-i bezm olan ol câm-i gül-efşân yürisin	*Meclisi süsleyip gül saçan kadeh yürüsün.*
Bezme sâki ko sürâhileri döksün saçsın	*Bırak, içki dağıtıcı, sürahileri döksün saçsın.*
Serv-kadler de biraz berzede-dâmen yürisin	*Servi boylular da biraz eteklerini toplayıp yürüsün.*
Sahn-ı gülşende o âfet ko salınsın gezsin	*Bırak, o güzel, gül bahçesinde dolaşsın gezsin.*
Söyleniz durmasın ol serv-i hırâmân yürisin	*Söyleyin durmasın, o salına salına giden servi yürüsün.*
Sâkıyâ sâgar-ı serşârını sun peyder pey	*Ey içki dağıtıcı, kadehini ağzına kadar dolu ve peş peşe sun.*
Rek-i şirân-i mey-âşâma biraz kan yürisin	*Şarap içen arslanların damarına biraz kan yürüsün.*
Nakd-i ezhârı sabâ darb ile töksin çemene	*Çiçeklerin akçasını rüzgâr savurup döksün çemene.*
Sikke-i pâdişeh-i nâmiye erzan yürisin	*Sultanın adı sanı kolayca yayılsın.*
Haşmet-i tab'ını göster ki rikâbında kalem	*Ey Kâmî, ozanlığının görkemini göster ki kalem atın*
Kâmî'ya genc nisâr-ü güher-efşân yürisin	*Yanınca yürüyerek definesini ortaya döksün, inci saçsın.*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.458.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Yine sînemde köhne dâğlar üstünde dâğ olmuş
Açılmış tâze güllerle dile dâğ üstü bâğ olmuş

Harâbât içre şimdi söz ayakta her taraf fitne
Kıyâmetler koparmış anda sâgar ön ayâğ olmuş

N'ola berter olursa i'tibâr-ı lâle gülşende
Ocaktan çıkmadır mîr-i âlemlikle çerâğ olmuş

O serv-i bâğ-ı hüsnün gülşene teşrîfine her dem
Hezârân hasret ile nergis ü gül göz kulâğ olmuş

Gülünden ayrı düşmüş dûrdan feryâd eder bülbül
Fakıyrin hasb-i hâli işidenlerden ırâğ olmuş

Hezârân kahramânı gamzesi zâr u zebûn eyler
O çeşm-i fitne-cû bîmâr ammâ işi sâğ olmuş

Gönüller uğrusu bir âfetin her şeb hayâliyle
Harâb-âbâd olan dil Kâmiyâ şimdi yatâğ olmuş

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.363.

Yine gönlümde eski yaraların üstünde yaralar oluşmuş.
Taze güllerin açıldığı gönlümdeki yaraların üstü bağ olmuş.

Meyhanede şimdi söz ayağa düşmüş, her taraf karışıklık dolu.
Kıyametlerin koptuğu orda, kadeh önayak olmuş.

Gül bahçesinde lâlenin itibarı daha yüksek olursa ne çıkar?
Ocaktan çıkmadır ama dünya önderliğiyle her yeri aydınlatmış.

O güzellik bağı selvisinin her zaman gül bahçesine gelmesine,
Binlerce hasretle nergis ve gül göz-kulak olmuş.

Gülünden ayrı düşmüş, uzaktan feryat eder bülbül.
Fakirin derdini anlatması, işitenlerden uzak olmuş.

Bir nazlı bakışı, binlerce kahramanı ağlatır ve güçsüz bırakır.
O fitneci göz hasta ama, işi sapasağlam.

Gönüller hırsızı bir âfetin hayaliyle her gece
Ey Kâmî, harap olan gönül, şimdi yatak olmuş.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

GAZEL

Dokunub gülşene âheste uyandırdı sabâ
Andelîbi yine aşk île dolandırdı sabâ

Gül-zemîn-i çemen-i ebr-i bahâra suladub
Cûları mevce-i reşk île bulandırdı sabâ

Bülbülün nâle vü feryâdını gûş etmediğin
Yüzüne urdu gül-î âli utandırdı sabâ

Basıcak ceyş-i benefşe yine sahn-ı çemeni
Sûsene tîgı levendâne kuşandırdı sabâ

Zülf-i dildâre dokunmam diyerek gerçekten
Dil-i vâbeste-i Kâmî'yi inandırdı sabâ

Dokunup, gül bahçesine, yavaşça uyandırdı rüzgâr.
Bülbülü yine aşk ile dolandırdı rüzgâr.

Gül ekili çimenliği bahar bulutuna sulatıp,
Akarsuyu kıskanç dalgalarla bulandırdı rüzgâr.

Bülbülün inleme ve çığlığını işitmediğini
Yüzüne vurdu, kırmızı gülü utandırdı rüzgâr.

Menekşe askerler yine baskın yapacak çimenliğe,
Susamı yiğitlik kılıcıyla kuşandırdı rüzgâr.

Menekşe saçına dokunmam diyerek, gerçekten
Gönlü tutkun Kâmî'yi inandırdı rüzgâr.

KAYNAK : Sadık Deniz, *Bugünün Diliyle Divân Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1983, s.186.

IV

GAZEL

Zülfün hayâli âşık-ı şeydâya el verir
Ol goncedir ki sûzişi akla halel verir

Ol meh bahâr-ı hüsne ne dem ziyb-bahş olur
Mir'ât-ı mihri destine burc-ı hamel verir

Lezzet-res oldu tîr-i müjen câna şöyle kim
Güftâra ol halâveti darb-ı mesel verir

Gönlüm alırsa ol büt-i nev-res tehî değil
Hâlî komaz hayâlini ni'mel bedel verir

Almazsa mey-fürûş ne gam Kâmiyâ bize
Keyf-i rahıyk-ı sâgarı tâze gazel verir

Zülfünün hayali, dîvâne âşıka el verir;
Öyle bir goncadır ki, dokunuşu akla zarar verir.

O ay, güzellik baharını bezeyince,
Güneş aynasının eline hamel burcu verir.

Ok gibi kirpiklerin cana öyle bir lezzet,
Söze, bir atasözü gibi tatlılık verir.

O yeniyetme güzel gönlümü alırsa boş değil.
Hayaliyle avutmaz, tam aradığım bedeli verir.

Şarap almazsa Kâmî'ye gam değil.
Şarap kadehinin keyfi, taze gazeller yazdırır.

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.458

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Orman –
Tablo: Prijimski
Librairie de Péra
43. Müzayede Kataloğu –
31.10.2002

V

GAZEL

Geçüb eyyâm-ı gül bülbül dahi feryâddan kalmış
O demsâzım benim feryâdıma imdâddan kalmış

Eğerçi kasdın ey şuh-ı sitemger hatırım yapmak
Harab-abâd olan dil bir dahi âbâddan kalmış

Nedür ol çeşm ü ebru görmemiş çeşm-i cihân mislin
Ne sûretler görüldü san'at-ı Bizhad'dan kalmış

Nihanî benzedir mi kendüyi meh rûy-i dildâre
Kelef sanman eserdir sîlî-i üsdâddan kalmış

Zemanlardır harim-i dergehin olmaz perîzadı
Zeni dünya meğer fertuttur evlâddan kalmış

Eğerçi kalmamış söylenmedik bir söz bu âlemde
Bu nazm-ı sâde kilk-i Kâmi-i nâşâddan kalmış

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.459.

S Ö Z L Ü K

eyyâm-ı gül : *Gül mevsimi.*
demsâz : *Arkadaş, dost, sırdaş.*
sitemger : *Zulmeden.*
harab-abâd : *Oldukça harap.*
dil : *Gönül.*
âbâd : *Bayındır, şen, mâmur.*
çeşm : *Göz.*
ebru : *Kaş.*
meh : *Ay.*
rûy : *Tunç.*
dildâr : *Gönül alan sevgili.*
sîlî : *Tokat, şamar.*
perîzad : *Peri gibi, çok güzel.*
fertut : *Yaşlı.*
kilk : *Kalem.*
nâşâd : *Hüzünlü.*

İsmail Hakkı (BURSALI)

(1653 Aydos/Edirne – 20 Temmuz 1725 Bursa)

Celvetiyye tarikatı şeyhlerinden Abdülbâki Efendi'ye genç yaşta bağlanıp onunla Edirne'ye gitti. Arapça ve Farsçasını geliştirerek, mantık, fıkıh, kelâm, tefsir ve sarf-nahiv okudu. Şeyhinden icazet alarak İstanbul'a gitti. Atpazarı'ndaki Celvetiyye tekkesi şeyhi Osman Efendi'nin derslerine devam etti. Sülûke girip üç ay süren halvetten sonra 1675'te Celvetiyye tarikatı üzere hilafet aldı. Aynı zamanda dönemin meşhur Hattatı Hafız Osman'dan hat, Şeyh Muhammed Kurra'dan tecvid dersleri aldı. Hocasının teşvikiyle gittiği ve altı yıl kaldığı Üsküp'te halkın desteğiyle kendisine bir zaviye yaptırdı. Burada bulunduğu yıllar, verdiği vaazlarda şeriata aykırı sözler söylediği gerekçesiyle şikâyet edildi. Şeyhülislâmlığa kadar uzanan bu şikayet üzerine İstanbul'a çağrılarak yargılandı. Mahkeme uzlaşma ile sona erdi. Ardından Köprülü ve Ustrumca'da bir süre kaldıktan sonra Padişah IV. Mehmed tarafından Edirne'de saray hocalığına tayin edilen Osman Fazlî'nin daveti üzerine Edirne'ye gitti. Bursa Celvetî şeyhliğine getirildi. Bu arada şeyhlik görevinin yanı sıra Bursa Ulu Cami imamlığı da yaptı. Bir ara İstanbul'a gidip Üsküdar'da iki yıl Celvetî şeyhliği yaptığı için Üsküdarlı olarak da anılır. 1722'de kesin olarak Bursa'ya döndü ve bütün kitaplarını bağışlayarak bir kütüphane kurdu. Mallarını mirasçılarına paylaştırdıktan sonra bir tekke yaptırdı. Vasiyeti üzerine, tekkenin yanına yaptırdığı caminin avlusuna defnedildi. Şairliği dışında büyük bir mutasavvıf ve Vahdet-i Vücut meselesine açıklık getiren bir din âlimi olan İsmail Hakkı'nın eserlerinin çoğu şerh mahiyetindeyse de tefsiri, tasavvufî tefsirler içinde önemli bir yere sahiptir. Aklın, gerçeğe tek başına ulaşamayacağını, kesin bilginin Tanrı'ya ait olduğunu, bilimle Tanrı'yı özdeşleştirerek, bilime, ancak Tanrısal aşkla ulaşılabileceğini ileri süren felsefesi, bir ahlâk sistemi olarak karşımıza çıkar. Aynı zamanda usta bir hattat olan İsmail Hakkı, manzum ve mensur 100'den fazla eser bırakmıştır. Şiirlerinin büyük bölümü Yûnus'a nazire olup onun yolunu izler. Günümüzdeki önemi, eserlerinin başarısından çok, düşüncelerinin günümüzde bile hâlâ tartışılır olmasındandır. Ancak tarih ve biyografyayla ilgili bazı eserlerinin yüzeysel olup derinlemesine çalışmalar olmadığı da belirtilmektedir. Eserlerinin 60 kadarı Türkçe, diğerleri ise Arapça ve Farsçadır. Basılı olan önemli eserlerinin sayısı 30 kadardır. Şiirlerini topladığı **Dîvân**'ı 1841 ve 1871 yıllarında basılmış, yeni harflerle bir basımı ise Dr. Murat Yurtsever tarafından 2000 yılında yayımlanmıştır. Eserlerinin detaylı bir listesi de bu kitapta bulunmaktadır.

İsmail Hakkı Bursalı Dîvânı'nın ilk iki sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 23. Cilt, İstanbul, s.102.

K A Y N A K L A R

- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.423.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.306.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.328.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.688.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.5.
- **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III-(Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.442.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.554, 573.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.120.
- **Murat Yurtsever**, *İsmail Hakkî Bursevî*, Bursa 2000.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.391.

I

Cânumın cânânı sensin yâ Muhammed Mustafa
Derdümün dermânı sensin yâ Muhammed Mustafa

Çıkmadı bahr-ı mahabbetten senün gibi güher
İlm ü hikmet kânı sensin yâ Muhammed Mustafa

Cümle âlem ilmüne nisbet senün bir katradur
Ma'rifet ummânı sensin yâ Muhammed Mustafa

Nûr-ı zâtundur cihân mir'âtı içre cilve-ger
Yusuf'un da ânı sensin yâ Muhammed Mustafa

Kulluğunla iftihâr eyler nebî vü ger velî
Cümlenün sultânı sensin yâ Muhammed Mustafa

Nûr-ı zâta mazhar-ı tâm oldığunda şübhe yok
Hakkı'nun bürhânı sensin yâ Muhammed Mustafa

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : **Murat Yurtsever**, *İsmail Hakkî Bursevî*, Bursa 2000, s.152.

II

Düşelden ışk u şevkun âteşine
Neler geldi bu pervâne başına

Şular kim su gibi dîdârı gözler
Ururlar başların mihnet taşına

Yedi deryâ gibi mevc urdı yaşum
Vücûdum garka vardı göz yaşına

Giren râh-ı fenâ fi'llâha cânâ
Bekâ bi'llâh sarâyına taşına

Sana himmet iden gönlidür anun
Velînün bakma gözine kaşına

Gül-i irfân bulan Hakkı cihânun
Nazar kılmaz bu bağ-ı dil-keşine

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün)

KAYNAK : Murat Yurtsever, *İsmail Hakkî Bursevî*, Bursa 2000, s.319

III

Mevlâm senün ışkun yeter
Gayrı hevâyı n'ideyin
Işkunla dilde gül biter
Bâğ-ı sivâyı n'ideyin

Işkun bana vâfî durur
Şevkun bana kâfî durur
Derdün bana şâfî durur
Hergiz devâyı n'ideyin

Cezben irişse bir dile
Derd ile ol bağrın dele
Eglence bes tevhîd ile
Sıyt u sadâyı n'ideyin

Haddüm degül ey bî-niyâz
Kullıkda itmek sana nâz
Hakkı'yı ehl-i Hak'da yâz
Ehl-i riyâyı n'ideyin

(Müstef'ilün Müstef'ilün)

KAYNAK : Murat Yurtsever, *İsmail Hakkî Bursevî*, Bursa 2000, s.431.

IV

Dilim firkat gamına müptelâdır yâ Resûlallah
Gözüm hasret nemine âşinâdır yâ Resûlallah

Cihân bâğında efgan etmesin mi bülbül-i dil kim
Senin gibi gül-i terden cüdâdır yâ Resûlallah

Dirîgâ âh bağrım pâresi kan oldu derdinle
Ölürsem yoluna cânım fedâdır yâ Resûlallah

Ümîd-i Hakkı budur kalmaya dembeste son demde
Velî na'tinle zîrâ pâk-edâdır yâ Resûlallah

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.308.

Şerh-i Usûl-i Aşere'nin ilk sayfası.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.6.

Kavsarazâde Selîm Mehmed Efendi

(1664 İstanbul – 1726 İstanbul)

Babası, Saraybosna kadısı olarak tanınan Gölpazarlı Hüseyin Efendi'dir. İyi bir öğrenim gördü. Ağazâde İsmail Efendi'den mülâzim oldu. İstanbul'un çeşitli medreselerinde müderrislik yaptı ve müderrislikte en yüksek rütbe olan "Musıla-i Süleymaniye" pâyesine yükseldi. 1715'te Nişancılığa, 1716'da Üsküdar Kadılığına, II. Mustafa döneminde Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin mektupçuluğuna, III. Ahmed döneminde de saray hocalığına ve saraydaki III. Ahmed kitaplığına görevli olarak getirildi. Son görevi, Galata Kadılığı Fetva Eminliğidir. İstanbul Kanlıca'da vefat etti. Üsküdar Karacaahmet Mezarlığında Kâmî Efendi'nin yanına defnedildi. III. Ahmed döneminin ünlü şairlerinden olan Selîm Mehmed Efendi; bilgili, zeki, nüktedan kişiliğiyle her zaman sevilip sayılan, devrinin önde gelen bilim adamlarından biri olarak kabul edilmiş, bu yüzden, dönemin büyük bir âlimi, kendisine, "Allame-i Her Fenn" sanını takmıştır. Arapça, Farsça ve Türkçe şiirlerinin teması, aşk ve hikmet üzerinedir. Eserleri, yazma hâlinde olup basılmamıştır. Bilinen eserleri, **Dîvân**, **Tarih-i Feth-i İstanbul**, Arapça olarak kaleme alınan **Mevâridü'l-basâir li-ferâidi'l-Darâir**, **fi İlmi'l-edeb** (1695) ve **Şerh-i Kaside-i Köprülüzâde Abdullah Paşa**'dır.

KAYNAKLAR

- **İsmaîl Beliğ**, *Nuhbetü'l Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.161.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.223.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.498.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.315.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 3. Cilt, İstanbul 1972, s.131.

GAZEL

Hayli sirişke verdim akın kûy-ı dilbere ***Dil verdim anda bir gözü hûn-riz kâfire***	*Sevgilinin bulunduğu yere çok gözyaşı döktüm.* *Orada, gözü kan dökücü kâfir bir güzele gönül verdim.*
Uşşâka kibr ü kîn ile bir kastı var gibi ***Bir yere geldi kaşları etti müşâvere***	*Kendini beğenmesi ve kiniyle âşıklara bir kastı var gibi,* *Kaşları bir araya geldi, birbiriyle konuştu.*
Dil kaldı perçeminde ararken konak yeri ***Âhır düşürdü kendiyi bir bî-amân yere***	*Gönül, alnındaki saçında konak yeri ararken, orada kaldı.* *Sonunda kendini çok tehlikeli bir yere düşürdü.*
Cân almada süzülmesi şehbâz-ı çeşminin ***Kâfidir urmasın elini tîr ü hançere***	*Onun doğana benzeyen gözlerinin süzülmesi, can almaya yeter.* *Elini ok ve hançere sürmesine gerek yok.*
Dîdâr-ı ceyş-i hüsnü yazıldı gelip hatı ***Serdâr kâkül olsa revâdır bu leşkere***	*Hattı gelip güzellik askerine yazıldı.* *Bu askere kâkül, kumandan olsa lâyıktır.*
Sâkî ayak ayak yürüt imdâdına meyi ***Gam hayli demdir etti Selîmi muhâsara***	*Ey içki sunan güzel, içkiyi kadeh kadeh yardımına gönder.* *Keder, uzun zamandan beri Selîm'i kuşatmıştır.*

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlu Fâ'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.223.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Hasan Ağa

(? Tekirdağ – 1728 Tekirdağ)

Yaşamıyla ilgili çok az şey bilinmektedir. Doğum tarihi belli değildir. Hakkında bilinenler, Ahmed Lûtfî Efendi'nin Tekirdağlı şairlerle ilgili tezkiresine dayalı olup Tekirdağ'da doğup yaşadığı, Fenârî Hasan Paşa'nın hizmetinde bulunduğu ve Moralı Ahmed Ağa'nın oğlu olduğu şeklindedir. Ahmed Lûtfî Efendi'nin yakın arkadaşı olan şairin müzikle ilgilendiği, hoşsohbet ve zarif bir insan olduğu kaynaklarda ayrıca belirtilir. Şiirlerinden örnekler, Ahmed Lûtfî'nin ve Fatin Efendi'nin tezkirelerinde bulunmaktadır.

K A Y N A K L A R

- **Aydın Oy**, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.152.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.127.
- **A. Hilmi Yücebaş**, *Tekirdağlı Şairler*, İstanbul 1939.

Vazodaki Çiçekler – Tablo: M. Kpaтr
Librairie de Pera 43. Müzayede Kataloğu – 31.10.2002

GAZEL

Andelîb dil-i şeydâ ki hevâdârındır
Arzûmend-i gül- i 'ârız-ı bî-hârındır

Heves-i dâne-i hâlin ideli mürg-i dilim
Rişte-i zülfüne pâ-beste giriftârındır

Va'd-i vasl itmiş iken va'de vefâ eylemedin
Bildim ey şûh bu iğvâ yine ağyârındır

Sine-i künc-i belâ arsa-geh-i mihnetde
Pute-âsâ siper-i gamzede hün-hârındır

Sakın aldırma elinden gamı zinhâr Hasan
Nice demdir ki senin yâr-ı vefadârındır

KAYNAK : Aydın Oy, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.152.

Çılgın gönlün bülbülü senin hevesindedir.
Dikensiz yanağının gülünü arzulamaktadır.

Gönül kuşum, beninin tanesini heves edeli,
Saçının teline ayağından yakalanmış, sana tutulmuştur.

Kavuşmayı va'detmişken va'dinde durmadın.
Ey güzel! Bu baştan çıkma yine başkalarındandır (Onlar seni kandırmışlardır).

Mihnet arsasında belâ köşesi olan sine, pota gibi,
Senin kan dökücü gamzelerine siperdir (Onun temrenini bir potada madenin eriyişi gibi eritiyor).

Hasan! Gamı asla sakın elinden aldırma.
(Çünkü gam) nice zamandan beri senin sadık yârindir (Sen gamla birlikte yaşıyorsun).

Nazîm Yahya Efendi

(1650 ? İstanbul – 1727 İstanbul ?)

Asıl adı Yahya'dır. İstanbul Gedikpaşa'da doğup büyüdüğü için Gedikpaşalı Nazîm olarak tanınır. Sesinin güzelliği nedeniyle diğer bir adı da Hanende Nazîm'dir. Öğrenimini Enderun'da tamamladı. Arapça ve Farsça öğrendi. Sarayda kendisine çeşitli görevler verildi ve Kilâr-i Hassa Nöbetçibaşılığı'na kadar yükseldi. Kendi isteğiyle saraydan ayrıldı. IV. Mehmed döneminde, İstanbul Pazarcıbaşılığı'na kadar getirildi ve ömür boyu bu görevde kaldı. Önceleri Halîm mahlasını kullanırken üstadı Edirne Mevlevihânesi Şeyhi Neşâtî'nin önerisiyle Nazîm mahlâsını aldı. Dîvân edebiyatının tüm biçimlerini deneyen Nazîm, gazellerinde Bahâî, Neşâtî ve Nâbî'nin; kasidelerinde ise Nef'î'nin etkisinde kalmış, devrindeki şiir geleneğine uyarak Arapça ve Farsça kelimeleri şiirlerinde sıkça kullanmıştır. Mevlevîliği benimseyen Nazîm, Galata ve Edirne Mevlevihânelerinde bulunmuş ve bu doğrultuda tasavvufla ilgili pek çok şiir yazmıştır. Dîvânı'ndaki şiirlerden çoğu peygamberi öven şiirlerden oluşur. Na'tlarıyla ünlenmiş, bu yüzden kendisine Na't-gû denmiştir. Türk şiirinin en çok na't yazan şairidir. Mûsikiye düşkünlüğü nedeniyle bestekâr ve hanende olarak da tanınır. Dörtlüklerden oluşan ve türkünün karşılığı olan şarkı formunu ilk kez deneyen kişidir. Besteleri ve semâî türünde eserleri vardır. Aynı makamda ve aynı formda bu kadar çok eser bestelemiş başka bir şair yoktur. Zamanının mûsiki meclislerinin aranan kişisi olan, IV. Mehmed, II. Süleyman, II. Ahmed ve II. Mustafa dönemlerinde yaşayan Nazîm'in 500'den fazla bestesi olduğu bilinmekle beraber günümüze bunlardan sadece 10 kadarı ulaşabilmiştir. 80 yıla varan yaşamı boyu, padişahların yanı sıra Çatalca'da oturan Kırım Hanı Selim Giray, Fazıl Ahmed Paşa, Amcazâde Hüseyin Paşa ve Nevşehirli Damad İbrahim Paşa gibi üst düzey devlet adamlarından büyük ilgi ve destek görmüştür. Mezarının nerede olduğu bilinmemektedir. Eserleri, duygu ve düşünce yönünden derin olmasa da, kelime haznesinin genişliği nedeniyle şiirlerinde rahat bir dil ve ifade göze çarpar. Tasavvufi olanların dışında çoğu gazelleri âşıkâne ve rindânedir. Tek eseri Dîvân'ıdır. 1841'de **Dîvân-ı Belâgat-Unvân-ı Nazîm** adıyla basılan nüsha, beş ayrı dîvândan oluşur. Oldukça geniş hacimlidir. Nüshaları, Süleymaniye ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir.

KAYNAKLAR

- **Ahmet Necdet**, *Bugünün Diliyle Divan Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.334
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.225.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.504.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.354.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.313.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.899.
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı, 6. Cilt, s.50.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.543.
- **İbrahim Alaettin Gövsa**, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul 1946, s.278.
- **Sadık Deniz**, *Bugünün Diliyle Dîvân Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1983, s.184
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.476.
- **İskender Pala**, *Dîvân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.259, 320.
- **Faik Reşad**, *Eslaf, Eski Bilginler, Düşünürler, Şairler*, (Baskıya Hazırlayan: Şemsettin Kutlu), İstanbul, Tarihsiz, s.263.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Dîvân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.9, 30.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.226.

I

GAZEL

Didem ruhunu özler, özler ruhunu dîdem
Kıblem olalı kaşın, kaşın olalı kıblem

Cennet gibidir rûyin, rûyin gibidir Cennet
Âdem doyamaz sana, sana doyamaz âdem

Gamzen ciğerim deldi, deldi ciğerim gamzen
Bilmem nic'olur hâlim, hâlim nic'olur bilmem

Vuslat bileli hicrin, hicrin bileli vuslat
Mâtem görünür şâdi, şâdi görünür mâtem

Zahmım göricek cânâ, cânâ göricek zahmım
Merhem koyasın bir gün, bir gün koyasın merhem

Sende nazarı dâim, dâim nazarı sende
Âlem yüzüne meftun, meftun yüzüne âlem

Olsun ko Nazîm ey gül, ey gül ko Nazîm olsun
Her dem gülüne bülbül, bülbül gülüne her dem

KAYNAK : İskender Pala, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.320.

Gözüm yanağını özler, özler yanağını gözüm.
Kıblem olalı kaşın, kaşın olalı kıblem.

Cennet gibidir yüzün, yüzün gibidir Cennet.
Âdem doyamaz sana, sana doyamaz âdem.

Gamzen ciğerimi deldi, deldi ciğerimi gamzen.
Bilmem nic'olur hâlim, hâlim nic'olur bilmem.

Kavuşma bileli ayrılığın, ayrılığın bileli kavuşma.
Mâtem görünür neşe, neşe görünür mâtem.

Yaram görünce yâr, yâr görünce yaram.
Merhem koyasın bir gün, bir gün koyasın merhem.

Sende bakışı hep, hep bakışı sende.
Âlem yüzüne hayran, hayran yüzüne âlem.

Olsun ko Nazîm ey gül, ey gül ko Nazîm olsun.
Her dem gülüne bülbül, bülbül gülüne her dem.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

GAZEL

Gönül ki sînede sensiz garîb imiş cânâ
Vatan da âşıka kûy-ı habîb imiş cânâ

Seninle sürdüğümüz demler el verip evvel
Felekte devlet-i keffi'l-hadîb imiş cânâ

Felek ayırdı seni benden âh bilmez idim
Bu derdmendine ol da rakîb imiş cânâ

Firâkına düşeli bî-karâr kalmış idim
Firâk âfet-i sabr u şekîb imiş cânâ

Gamınla gurbete salmıştı rûzgâr beni
Şükür cemâlini görmek nasîb imiş cânâ

Marîz-i firkat idim oldu çâre-sâz bana
Nigâh-ı merhametin kim tabîb imiş cânâ

Nazîm-i zâr gibi ben de aldanıp kaldım
Figâna vâde-i vaslın karîb imiş cânâ

(Mefâ'ilun Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.397.

Göğüsteki gönül sensiz garib, kimsesizmiş ey sevgili!
Vatan da, âşıka, sevgilinin bulunduğu yermiş ey sevgili!

Seninle el ele yaşadığımız anlar,
Felekte kınalı avuç içinin mutluluğuymuş ey sevgili!

Felek ayırdı beni senden âh bilmezdim.
O da bu zavallıya rakipmiş ey sevgili!

Ayrılık derdine düşeli kararsız kalmıştım.
Ayrılık, sabır ve tahammülün âfetiymiş ey sevgili!

Derdinle gurbete göndermişti rüzgâr beni
Şükür yüzünü görmek nasipmiş ey sevgili!

Ayrılık hastasıydım, bana ilâç oldu
merhametli bakışın, demek ki doktormuş ey sevgili!

İnleye Nazîm gibi ben de aldandım.
Kavuşma sözü feryada yakınmış ey sevgili!

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

GAZEL

Kimden inlersin gönül bî-rahm cânânın mı var
Bu perîşânlık nedir yâr-ı perîşânın mı var

Ney gibi her dem bu sûzişler bu nâlişler neden
Pâre pâre şerha şerha cism-i üryânın mı var

Rîze rîze eylemiş hâr-ı cefâ dâmânını
Cevr elinden çâk çâk olmuş girîbânın mı var

Lâle-zâr-ı dâğ-ı cismin pür-fitîl ettin bu şeb
Bâğ-ı sînende şeh-i aşka çerâğânın mı var

Ey felek mihrin kime böyle neden sergeştesin
Hâle-i âğûşa sığmaz mâh-ı tâbânın mı var

Çıktı nakşın ancak ey büt sûret-i dîvâr senin
Kendünü cânâna teşbîh etmeğe cânın mı var

Sen de oldun mu Nazîmâ mîr-i bezm-i ârifân
Mazhar olmuş iltifât-ı şâha dîvânın mı var

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.397.

Kimden şikâyet ediyorsun gönül, merhametsiz sevgilin mi var?
Bu perişanlık nedir; peri görünüşlü sevgilin mi var?

Ney gibi her an neden böyle yakınıp inliyorsun?
Parça parça, yarık yarık olmuş çıplak vücudun mu var?

Delik deşik etmiş eziyet dikeni, eteğini.
İncinme elinden paramparça olmuş yakan mı var?

Vücut yarasının lâle bahçesini fitillerle donattın bu gece.
Göğüs bağında aşk padişahına kandil donanması mı sunacaksın?

Ey felek, güneşin kimin için; neden böyle şaşkınsın?
Kucak hâlesine gelmeyecek parlak ayın mı var?

Resmin yapıldı ey put gibi güzel, yerin ancak duvarın yüzüdür.
Kendini sevgiliye benzetmeye çalışmana canın mı var?

Sen de arifler meclisine başkan mı oldun ey Nazîm?
Padişahın iltifat ettiği dîvânın mı var?

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Nazîm Yahya Efendi Dîvânı'ndan bir sayfa.
Atilla Özkırımlı, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.899

IV

ŞARKI

Gayrıdan bulmaz tesellî sevdiğim
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir
Âşıkım eyle tecellî sevdiğim
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

İhtirâz et nâle-i cân-gâhdan
Yandı sînem tâb-ı sûz-ı âhdan
Ben visâlin isterim Allahdan
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

Az değil hecrinle olmuştum melûl
Çok mu bezm-i vaslına bulsam vusûl
Sen gerek red et gerek eyle kabûl
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

Meskenim ey Yûsuf-ı gül-pîrehen
Olsa da Ya'kûb -veş beytü'l-hazen
Sensin ancak Mısr-ı dilde şâh sen
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

Berk-ı ruhsârın olaldan dil-firûz
Cân ile oldum yolunda sîne-sûz
Âşıkım âşık Nazîm-âsâ henüz
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : E. J. Wilkinson Gibb, *Osmanlı Şiir Tarihi,* 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.229.

Senden başkası beni teselli edemez sevdiğim
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir.
Âşıkım, kendini göster bana sevdiğim.
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir.

Can eskitici inlemelerden sakın.
Âh ateşi alevinden sînem yandı.
Ben kavuşmak isterim Allah'tan
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir.

Ayrılığın yüzünden bezgin-bıkkın olduğum az değil.
Senin olduğun meclise erişsem çok mu?
Sen ister reddet, ister kabul et.
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir.

Gül yaprağı gömlekli Yûsuf gibi güzel sevgilim,
Yakub'un tasa yuvası gibi meskenim olsa da,
Gönül ülkesinin padişahı yine sensin.
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir.

Yanağının şimşeğinden (parıltısından) gönül mutlu olalı beri
Senin yolunda yürek yakan, acınası biri oldum.
Şimdi Nazîm gibi âşığım âşık
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

V

GAZEL

Mest iken ol mâh-ı mihr-engîz kim raksân olur
Mâh lerzân mihr ser-gerdân felek hayrân olur

Kâkül ü rûy-i arak-rîz ü leb-i la'lin görüp
Dil perişân eşk rîzân dîde hûn-efşân olur

Kays-veş zülfiyle hâlin fikr eden âvârenin
Cismi üryân kaddi çevgân gûy-ı ser galtân olur

Âteş-i aşk ü fürûğ-i hüsn ü tâb-ı âhdan
Sîneler nîrân beden sûzân ciger büryân olur

Câm-ı vasl ü nukl-i bûs-u neşve-i dîdâr ile
Gam girîzân gussa pinhân ü ferah mihmân olur

Serv-kâmet gül-izâr ü sebz-hat dildârsız
Cûy giryân murg nâlân u çemen zindân olur

Bîm-i hecr ü cevr-i yâr ü ta'n-ı bed-gûdan Nazîm
Kârım efgân sabr tâlân hâtırım vîrân olur

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.258.

Sarhoşken güneşi kıskandıran o ay yüzlü güzel dans eder.
Ay titrer, güneşin başı döner, gökyüzü hayran olur.

Senin saçını, terleyen yüzünü, kırmızı dudağını gören,
gönül perişan, gözyaşı döken gözler, kan saçan gözler olur.

Kays gibi, sevgilinin saçıyla benini düşünen avarenin,
vücudu çıplak, boyu çevgan oyunundaki sopa,
başı da yuvarlanan top olur.

Aşk ateşinden, güzelliğinin ışımasından ve ahın kıvılcımından,
Göğüsler yanar, vücut tutuşur, ciğer kavrulur.

Kavuşma kadehi, öpücük mezesi ve güzel yüzünün neşesiyle
keder kaçar, sıkıntı gizlenir ve ferahlık misafir olur.

Servi boylu, gül yanaklı ve ayva tüylü sevgilisiz
ırmak ağlar, kuş inler ve çimen zindan olur.

Nazîm, ayrılık korkusundan, sevgilinin eziyetinden
ve dedikoducunun çekiştirmesinden kârım, feryat etmek,
sabrın talan, gönlüm viran olur.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Göksu – Tablo: Halil Paşa
Sakıp Sabancı Müzesi
Resim Koleksiyonundan Seçmeler,
İstanbul, Haziran 2002.

İsmail Beliğ

(1668 Bursa – 1729 Bursa)

Babası, Emanetçi Mescidi İmamı Şahin Emirzâde Seyyid İbrahim Efendi'dir. Bursa'da öğrenim gördü. Çok iyi Arapça ve Farsça öğrendi; devrin âlimlerinden aldığı eğitimle en iyi şekilde yetişti. Lâle Devri sanatçısı olarak tanınan İsmail Beliğ'in 1702'de kısa bir süre bulunduğu Tokat mahkeme naipliği görevi dışında tüm yaşamı Bursa'da geçti. Babasının ölümü üzerine dedesinin ve babasının imamlık yaptığı Mantıcı Camii imamlığına getirildi ve bu görevi 50 yıla yakın sürdürdü. Ayrıca mahkeme müfettiş kâtipliği, imaret kâtipliği, galle naibliği ve imaret şeyhliği görevlerinde bulundu. Son görevi Haremeyn Evkafı Mahkemesi Katipliğidir. Bazı kaynaklara göre 1729 yılında öldüğü belirtilmekle birlikte ölüm tarihi tartışmalıdır. Bursa'da Çatalfırın civarında Yeniyer Mezarlığı'na gömüldüğü bilinmekle beraber mezartaşı kaybolduğundan kabrinin yeri belli değildir. 18. yüzyılda yaşamış Beliğ mahlâslı dört şair daha bulunuyorsa da, Beliğ mahlâsını ilk kullanan, İsmail Beliğ'dir. Yenişehirli Mehmed Emin Beliğ ile şiirleri ve eserleri zaman zaman karıştırıldıysa da tezkire ve vefeyâtnâme türündeki eserleriyle diğerlerinden ayrılır. Nesirde kullandığı ağdalı dile şiirlerinde yer vermeyişi, dîvân şiirinde başgösteren mahallîleşme akımının bir sonucu olarak da değerlendirilir. Dinî, mahallî ve özellikle biyografi çalışmalarıyla tanınır. Şiirlerini, peygamber kıssalarıyla ilgili motiflere, atasözlerine, halk dilinde kullanılan deyimlere ve dîvân edebiyatının ortak mazmunlarına yer vererek genellikle Türkçe yazmıştır.

E S E R L E R İ

Dîvân : Tezkirelerde adı geçen bu eser kayıptır. Şairin Dîvân'da yer alan şiirlerine, dönemin mecmualarında rastlanmaktadır.

Güldeste-i Riyaz-ı İrfan : Baldırzâde'nin "Ravza-i Evliya"sına zeyl olarak 1723 yılında yazılmıştır. III. Ahmed'e ithaf olunan bu eser, Bursa'da doğup büyüyen ve buraya yerleşen padişah, şehzade, vezir, din adamı, bilgin, şair ve diğer tanınmış kişilerin biyografilerinden oluşur. Tam adı; "Güldeste-i Riyaz-ı İrfan ve Vefeyât-ı Danişverân-ı Nadiredân"dır. Eser bazı ekler yapılarak Bursalı Şair Eşref Paşa tarafından 1885'te yayımlanmıştır.

Güldeste-i Riyaz-ı İrfan'ın, İsmail Beliğ'in kendi hattıyla kaleme alınmış müsvedde nüshasının ilk iki sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 14. Cilt, İstanbul, s.237

Nuhbetü'l-Âsâr li Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'ar : İsmail Beliğ'in 1726'da yazdığı bir şuara tezkiresi olup şairin olgunluk dönemini yansıtan bir antolojidir. Kafzâde Faizî'nin Zübdetü'l-Eş'ar'ına zeyl olarak yazılmıştır. İçinde 400'ü aşkın şairin biyografi ve şiirleri yer alır. Eserde, az sayıda da olsa bazı şairlerin yaşam öykülerine yer verilmemiştir. Eser, Abdülkerim Abdülkadiroğlu tarafından hazırlanarak 1985'te Gazi Üniversitesince yayımlanmıştır.

İsmail Beliğ'in kendi hattıyla yazdığı Nuhbetü'l-Âsâr li Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'ar adlı eserinin ilk ve son sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 5. Cilt, İstanbul, s.416

Seb'a-i Seyyâre : Yedi na'ttan oluşan eserin yazma nüshaları bulunamamıştır.

Genc-i Şayegan : Edebiyat, biyografi ve fıkıh konularını içeren bu eserin de yazmaları ele geçmemiştir.

Gül-i Sadberg : İslâm edebiyatındaki 100 hadisin açıklanması geleneğine uyularak hazırlanmış bir çalışmadır. Bilinen iki nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve İskilip Halk Kütüphanesi'ndedir.

Şehrengiz-i Bursa : İsmail Beliğ'in 1707'de yazdığı 269 beyitlik bu mesnevî, Bursa güzellerinden bahseden üç ciltlik bir çalışmadır.

Sergüzeştnâme-i Fakir be-Azîmet-i Tokat : Şairin, naîb olarak Bursa'dan İstanbul yoluyla Tokat'a giderken yol boyunca gördüklerini ve oradaki taşra yaşamını anlattığı eleştirel bir mesnevîdir.

K A Y N A K L A R

- **Abdulkerim Abdulkadiroğlu,** *Beliğ,* Ankara 1988
- **İsmail Beliğ,** *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr,* (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999.
- **Mine Mengi,** *Eski Türk Edebiyatı Tarihi,* (5. Basım), Ankara 1999, s.216.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.236.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1999, s.311.
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* İstanbul 1993, s.216.
- *İslâm Ansiklopedisi,* Türkiye Diyanet Vakfı, 5. Cilt, İstanbul, s.416.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1982, s.215.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.390.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl,* İstanbul 1955, s.33.

I

GAZEL

Ol âteş-i dil-sûz-ı gamum bir eserüm yok
Ser-tâ-be-kadem ahkerüm amma şererüm yok

Gamın gönül yakan ateşiyim (fakat) bir iz ve tesirim yok.
Baştan ayağa ateş koruyum ama kıvılcımım yok.

İtsem de telef nakdümi kâlâ-yı visâle
Ey hâce-i pâzâr-ı mahabbet zararum yok

Bütün servetimi kavuşma kumaşına harcasam da
Ey muhabbet çarşısının sahibi, zarar etmiş sayılmam.

Ser-sebz ise de neyleyeyin gül-şen-i dehri
Âlâyiş-i destâr idecek verd-i terüm yok

Dünyanın gül bahçesi taptaze de olsa neye yarar.
Sanğa süs olarak takacak taze bir gülüm (dahi) yok.

İtmiş o kadar yâr ile vuslat bizi mebhût
Gavgâ-kede-i rûz-ı haşirden haberüm yok

Sevgiliye kavuşmak bizi öylesine şaşkın etmiş ki
Haşir (kıyamet) gününün kavga ve gürültü yerini bile düşünemez oldum.

Gül-zâra hırâm itmedügüm vechi Beliğâ
Ol şûh ile gül-şende ma'an cilvelerüm yok

Ey Beliğ, gül bahçesine uğramayışımın sebebi
Orada o şuh ile birlikte bulunmayışımızdır.

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : Abdulkerim Abdulkadiroğlu, *Beliğ*, Ankara 1988, s.62.

II

GAZEL

Bülbül yine çık gül-şene feryâdımı dinlet
Murgâne seherden oku evrâdımı dinlet

(Ey) bülbül, yine gül bahçesine çık, feryadımı dinlet.
Kuşlar gibi seher vaktinde oku, evrâdını (dualarını) dinlet.

Bî-hûde dilâ eyleme izhâr-ı tazallüm
Dîvân-ı şeh-i hüsne çıkup dâdımı dinlet

Ey gönül! Boş yere yanıp yakılma ve şikâyetlerini ortaya dökme.
Güzellik şahının huzuruna çıkıp şikâyetlerini (ona) dinlet.

Meydân-ı mahabbette yeter pûye-zen oldu
Bir lâhza kümeyt-i dil-i nâşâdımı dinlet

Muhabbet meydanında koşması (artık) yeter;
Bir an rahvan ata benzeyen gönlünü dinlendir.

Mutrıb demidür meclise gel bir nefes eyle
Erbâb-ı dile nakş-ı nev-îcâdımı dinlet

Ey çalgıcı, şarkı okuma ve çalgı çalma zamanıdır; meclise gel, sen de bir nefes çal.
Gönül erbâbına (sevenlere) yeni yapılmış nakşını (yeni besteni) dinlet.

Vasf it yine mir'ât-ı ruh-ı yân Beliğâ
Tûti gibi güftâr-ı Hudâ-dâdımı dinlet

Ey Beliğ, yine sevgilinin yanağının ayna gibi parlaklığını tarif et (ve öv);
Papağan gibi Allah vergisi olan sözlerini dinlet.

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : Abdulkerim Abdulkadiroğlu, *Beliğ*, Ankara 1988, s.64.

Nedîm

(1680 ? İstanbul – 1730 İstanbul)

Doğum yılı hakkında kesin bilgi yoktur. Şeceresi, Mevlânâ'ya kadar uzanmakta olup anne tarafından soyu Fatih döneminde yaşamış Mevlevî tarikatına mensup Karaçelebizâde Asım Efendi'ye kadar inmektedir. Babası, Kadı Mehmed Efendi'dir. Asıl adı Ahmed'dir. Damad İbrahim Paşa'ya intisap etmesinden ötürü Nedîm mahlâsını kullandı. III. Ahmed döneminde iyi bir medrese öğrenimi gördü. Ebezâde Abdullah Efendi'nin sınavından parlak bir derece alarak Hâric müderrisliği payesini aldı. Üç kaside sunduğu Ali Paşa döneminde ilmini ve sanatını giderek olgunlaştırdı. Damad İbrahim Paşa'ya sunduğu kasidelerle onun sevgisini kazandı. 1723'te Ramazan aylarında, huzurda verilen tefsir derslerinin ders okuyucusu oldu. Sarayla içli dışlı yaşadı ve devlet büyüklerine kasideler sundu, tarih düşürdü. 1726'da Mahmud Paşa Mahkemesi naipliğine atandı. Daha sonra Damad İbrahim Paşa'nın özel kütüphanesinde hâfız-ı kütüplük yaptı. Bu arada Müneccimbaşı Ahmed Efendi tarafından yazılan ve Hz. Adem'den başlayıp 1672 yılına dek uzayan olayları anlatan üç ciltlik "Sahâifü'l-Ahbâr" tarihini Arapçadan Türkçeye çevirdi. Ayıntablı Aynî'nin, yaradılışdan 1446 yılına kadar uzanan olayları anlattığı tarihî eserinin Türkçeye çevrilmesi için kurulan heyette yer aldı. 1727'de medrese derecesi yükseltilerek sırasıyla Mollâ Kerîmî, Sâdi Efendi, Eski Nişancı Paşa, Sahn-ı Seman ve 1730'da Sekban Ali medreseleri müderrisliğine getirildi. Ölümü, bazı kaynaklarda 29 Eylül 1730'da başlayan Patrona Halil İsyanı sırasında, bazı kaynaklara göre isyancılardan kaçarken damdan düşerek, kimi kaynaklara göre de yakalandığı korku hastalığı yüzünden olduğu şeklinde açıklanır. Mezarı, Üsküdar Çiçekçi mevkiinde annesinin mezarı yanındadır. Beşiktaş ile Ortaköy arasında oturduğu, İbrahim Çelebi'nin kızı Ümmügülsüm Hatun'la evli olduğu, üç kız kardeşi ve bir kızı olduğu, kaynaklardaki diğer bilgilerdir. Şairin, içki ve safa âlemleri nedeniyle genç yaşta elleri titrer bir hâl aldığından bahsedilir. Yaşadığı Lâle Devri dönemini dile getirdiği şiirlerinde daha ziyade maddî aşkı inceledi ve tasavvufi aşka yabancı kaldı. Dîvân şiirinde, soyut güzelliklerin lirik bir coşkuyla söylenişinde Fuzûlî'den sonra onun geldiği söylenir. Aralarındaki fark; Fuzûlî'nin mistik heyecanının Nedîm'de diyonizyak bir taşkınlığa dönüşmesinden ibarettir. Epiküryen bir yaşam felsefesi ile kaleme aldığı gazel ve şarkılarındaki insan hareketlerinin anlatımını 19. yüzyıl izlenimci ressamlarının tablolarına benzetenler vardır. İstanbul'u şiirlerinde, özellikleri ve tüm eğlence semtleri ile yaşatan ilk İstanbul şairidir. 15. yüzyılda Necati, Cafer Çelebi, Yahya Bey ile başlayıp Edirneli Nazmî ile süren mahallîleşme hareketi, Nedîm'de daha da gelişerek, halk dilinde kullanılan kelime, deyim ve âdetlere de şiirinde yer vermiştir. Şiir dili, Bâkî'nin şiire soktuğu İstanbul şivesidir. 17. yüzyıl sonuyla 18. yüzyıl başlarında yaşayan Nâbî'yi usta bilenler daha sonra Nedîm'in şiirlerini benimseyip Nedîm Ekolü'nü oluşturdular. Dîvân şiirine getirdiği açıklık, ferahlık ve sadelik ile klasik kalıplardan ayrılmadan, geleneksel mazmunları kullanışta kendi sanat dehasını gösteren Nedîm, özellikle kasidelerin içine yerleştirdiği tegazüllerle yalnız gazel ve şarkılarda görülen o coşkun ve kolay söyleyiş özelliğini kasideye sokarak kaside türüne yenilik getirmiştir. Buna rağmen Nedîm, bir kaside şairi olarak değil, gazel ve şarkı şairi olarak tanınır. Şarkının konusunu genişleterek edebiyatımızın en büyük şarkı şairi olmuştur. Gazeldeki ustalığı Fuzûlî, Bâkî ve Nâbî ölçüsündedir. Fuzûlî, Bâkî, Nef'î, Nâbî ve Şeyh Galib ile birlikte Dîvân şiirinin altı büyük ismi arasında yer alır. Farsça şiirler de yazan Nedîm'in, Çağatay Türkçesiyle yazdığı bir gazeli ve hece vezniyle yazdığı bir türküsü de vardır.

Nedîm'in Üsküdar Çiçekçi mevkiindeki kabri başındaki mezar taşı.

Abdülbâki Gölpınarlı, Nedîm Dîvânı, İstanbul 1972, s.2.

Dîvân-ı Nedîm'in giriş sayfası.

Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.357

ESERLERİ

Dîvân : Tüm şiirlerini topladığı bu eser, Mısır Bulak Matbaası'ndan başlayıp çeşitli tarihlerde üç kez yayımlanmıştır. Bulak'ta basılanı tarihsiz olup 1839'da basıldığı tahmin edilmektedir. Bunu, 1874'te İstanbul'da ve 1922'de bir lügâtçe ve Nedîm-i Kadîm Dîvançesinin de eklendiği, içinde Ahmet Refik Altınay ile Fuad Köprülü'nün, Nedîm üzerine yaptığı incelemelerine de yer verilen diğer baskıları takip etmiştir.

Şehit Ali Paşa'ya İstida : Nedîm'in, Şehit Ali Paşa'ya hitaben, medreseye tayini için yazdığı mensur bir dilekçedir.

Nigârnâme : Nedîm'in, İzzet Ali Paşa'nın kendisine şaka yollu yazdığı mektuba yine şaka yollu yazdığı mensur cevaptır.

KAYNAKLAR

- **Şevket Kutkan**, *Nedim Dîvânı'ndan Seçmeler*, İstanbul 1981.
- **Nevzat Yesirgil**, *Nedim, Hayatı, Sanatı, Şiirleri*, İstanbul 1959.
- **Hasibe Mazıoğlu**, *Nedim*, Ankara 1988.
- **Hasibe Mazıoğlu**, *Nedîm'in Dîvân Şiirine Getirdiği Yenilik*, (2. Basım), Ankara 1992
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Nedim Dîvânı*, İstanbul 1972.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.241
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.208.
- **Ahmet Atillâ Şentürk**, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.597.
- **Cem Dilçin**, Gazel, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Sayı 415 416-417, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.236.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.286.
- **Şemsettin Kutlu**, *Dîvân Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1983., s.345.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.228.
- **Necmettin Halil Onan**, *Açıklamalı Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1998, s.342.
- **Halil Erdoğan Cengiz**, *Dîvân Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1983, s.591.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.400.

I

Bir söz dedi cânan ki kerâmet var içinde
Dün giceye dâir bir işâret var içinde

Meyhâne mukassî görünür taşradan ammâ
Bir başka ferah başka letâfet var içinde

Eyvâh o üç çifte kayık aldı karârım
Şarkı okuyup geçti bir âfet var içinde

Olmakta derûnunda hevâ âteş-i sûzan
Nâyın diyebilmem ki ne hâlet var içinde

Ey şûh Nedîmâ ile bir seyrin işittik
Tenhâca varıp Göksu'ya işret var içinde

Sevgili, bir söz dedi, içinde keramet var;
İçinde dün geceye dair bir işaret var.

Meyhane dışardan kasvetli görünür ama
İçinde başka bir ferah, başka bir letafet var.

Eyvah! O üç çifte kayık kararımı aldı (beni yerimde duramaz etti),
İçinde bir âfet var, şarkı okuyup geçti.

Ney'in içinde ne hâl var anlatamam,
İçindeki hava, yakıcı ateş olmakta.

Ey şuh! Nedîm ile bir gezmeni işittik,
Yalnızca Göksu'ya gitmişsiniz, bu gezmede içki de varmış.

KAYNAK : Nevzat Yesirgîl, *Nedîm, Hayatı, Sanatı, Şiirleri,* İstanbul 1959, s.35.

II

Uşşâkın olsa n'ola fedâ nakd-i canları
Seyr etmedin mi dünkü fedâyi cüvanları

Ol perçemin nâzirini hâtırda mı gönül
Görmüş idin geçen sene sünbül zamanları

Çeng ü çegâne zevki biraz dursun el-aman
Seyr edelim bu seyre gelen dil-sitanları

Ma'lümdur benim sühanım mahlâs istemez
Fark eyler anı şehrimizin nükte-danları

Âşıkların canları feda olsa ne çıkar?
Dünkü fedayi gençleri seyretmedin mi?

Gönül! hatırında mı, o perçemin benzerini
Geçen sene sünbül zamanları görmüştün.

Aman! Çeng ve çegâne zevki biraz dursun,
Bu gezmeye gelen gönül alıcıları seyredelim.

Benim sözüm bellidir, mahlâs istemez,
Şehrimizin nükte bilenleri onu farkeder.

KAYNAK : Nevzat Yesirgîl, *Nedîm, Hayatı, Sanatı, Şiirleri,* İstanbul 1959, s.38.

Lâle Devri'nin önemli eğlence yerlerinden Kâğıthane'yi betimleyen bir gravür.

III

Sadrazam İbrahim Paşa'ya
İstanbul Vasfında

Bu şehr-i Sıtanbûl ki bî-misl ü bahâdır
Bir sengine yek-pâre Acem mülkü fedâdır

Bir gevher-i yek-pâre iki bahr arasında
Hurşîd-i cihan-tâb ile tartılsa sezâdır

Bir kân-ı niamdır ki anın gevheri ikbâl
Bir bağ-ı İrem'dir ki gülü İzz ü alâdır

Altında mı üstünde midir cennet-i âlâ
El-hak bu ne hâlet bu ne hoş âb u havâdır

Her bağçesi bir çemenistân-ı letâfet
Her gûşesi bir meclis-i pür-feyz ü safâdır

İnsaf değildir anı dünyâya değişmek
Gülzârların cennete teşbîhi hatâdır

Herkes erişir anda murâdına anınçün
Dergâhları melce'-i erbâb-ı recâdır

Kâlâ-yı maârif satılır sûklarında
Bâzâr-ı hüner ma'den-i ilm ü ulemâdır

Câmi'lerinin her biri bir kûh-i tecellî
Ebrû-yi melek andaki mihrâb-ı duâdır

Mescidlerinin her biri bir lücce-i envâr
Kandîlleri meh gibi leb-rîz-i ziyâdır

Ser-çeşmeleri olmada insâna revan-bahş
Germâbeleri câna safâ cisme şifâdır

Hep halkının etvârı pesendîde vü mükbûl
Derler ki biraz dilberi bî-mihr ü vefâdır

Şimdi yapılan âlem-i nev-resm-i safânın
Evsâfı hele başka kitâb olsa sezâdır

Nâmı gibi olmuştur o hem sa'd hem âbâd
İstanbul'a sermâye-i fahr olsa revâdır

Kühsârları bağları kasrları hep
Gûyâ ki bütün şevk u tarab zevk u safâdır

İstanbul'un evsâfını mümkin mi beyan hîç
Maksûd hemen sadr-ı kerem-kâra senâdır

(......)

Ey sadr-ı kerem-kâr ki dergâh-ı refîin
Erbâb-ı dile kıble-i ümmid ü recâdır

İstanbul'a Övgü

Bu İstanbul şehri benzersizdir ve paha biçilemez;
Bir taşına bütün Acem ülkesi fedadır.

İki deniz arasında bütün bir cevherdir,
Cihanı aydınlatan güneşle tartılsa lâyıktır.

Bir nimetler madenidir ki onun cevheri ikbaldir;
Bir İrem bahçesidir ki kıymetlilik ve yükseklik onun gülüdür.

Güzel cennet, onun altında mı, üstünde midir?
Doğrusu bu ne hâl, ne hoş su ve havadır?

Her bahçesi bir güzellik çimenliği,
Her köşesi bir feyz ve safa meclisidir.

Onu dünyaya değişmek insafsızlıktır.
Onun gül bahçelerini cennete benzetmek yanlıştır.

Orada herkes muradına erişir, onun için
Dergâhları ricacılar sığınağıdır.

Çarşılarında bilgi kumaşı satılır,
Onun hüner pazarı, bilim ve bilgin madenidir.

Camilerinin her biri Tanrı'nın göründüğü bir dağdır,
Oradaki dua mihrabı, melek kaşıdır.

Mecsitlerinin her biri bir ışıklar denizidir,
Kandilleri ay gibi ışıkla doludur.

Kaynakları (çeşmeleri) insana ruh vermede,
Hamamları cana safa, vücuda şifadır.

Bütün halkının tavırları beğenilmiş ve makbuldür;
Derler ki: "Güzeli biraz şefkatsiz ve vefasızdır."

Şimdi yapılan yeni usul safa âleminin
Vasıfları, hele başka kitap olsa lâyıktır.

Adı gibi, o hem kutlu, hem bayındır olmuştur,
İstanbul'a övünme sermayesi olsa lâyıktır.

Dağları, bahçeleri, köşkleri hep
Güya ki bütün neşe ve şenlik, zevk ve safadır.

İstanbul'un vasıflarını anlatmak hiç mümkün mü?
Maksat, hemen lûtf edici sadrazamı övmektir.

(......)

Ey lûtf edici sadrazam! Yüksek dergâhın
Gönül sahiplerine rica ve ümit kıblesidir.

İdin ola îkbâl ü saâdetle mübârek
Günden güne îkbalin ola gün gibi zâhir

Bayramın bahtlılıkla ve saadetle mübarek olsun
Mevkiin günden güne güneş gibi görünsün.

Sadrında seni eyleye Hak dâim ü sâbit
Hep âlemin ettikleri şimdi bu duâdır

Tanrı seni sadrazamlığında daimî ve sabit kılsın,
Âlemin ettikleri şimdi hep bu duadır.

Ey sadr-ı cihan-bân ede Hak devletin efzûn
Kim devletin erbâb-ı dile lûtf-i Hudâdır

Ey cihanın sahibi sadrazam! Tanrı saadetini çoğaltsın,
Senin devletin, gönül sahiplerine Tanrı lûtfudur.

Ez-cümle Nedîmâ kulun ey âsaf-ı devran
Müstağrak-ı lûtf u kerem ü cûd ü atâdır

Ey dünya veziri! Özellikle Nedîm kulun
Lûtuf, kerem, cömertlik ve bahşişine gark olmuştur.

KAYNAK : Nevzat Yesirgil, *Nedîm, Hayatı, Sanatı, Şiirleri,* İstanbul 1959, s.18-21

IV

GAZEL

Estikçe bâd-ı subh perîşansın ey gönül
Benzer esîr-i turra-i cânansın ey gönül

Sabah rüzgârı estikçe perişan oluyorsun;
Öyle görünüyor ki, sevgilinin perçeminin esirisin, ey gönül.

Gül mevsiminde tevbe-i meyden benim gibi
Zannım budur ki sen de peşîmansın ey gönül

Gül mevsiminde şaraba tövbe etmekten,
Sanıyorum ki, benim gibi sen de pişmansın, ey gönül.

Eşkimde böyle şu'le nedendir meğer ki sen
Çün sûz ü tâb-i giryede pinhansın ey gönül

Gözyaşımda böyle alev parıltısı nedendir?
Herhalde sen ağlayışımın ateşinde saklısın, ey gönül.

Ben sana bâde içme güzel sevme mi dedim
Benden niçün bu gûne girîzansın ey gönül

Ben sana şarap içme, güzel sevme mi dedim?
Benden niçin böyle kaçıyorsun, ey gönül?

Bigânedir muâmeleniz akl ü hûş ile
Güyâ derûn-i sînede mihmansın ey gönül

Akılla sen birbirinize yabancı gibi davranıyorsunuz.
Sanki sen göğsümün içinde bir misafirsin, ey gönül.

Âyîne oldu bir nigeh-i hayretinle âb
Billâh ne saht âteş-i sûzansın ey gönül

Ayna, senin bir hayret bakışınla eriyip su oldu;
Billâhi sen ne sert, yakıcı bir ateşmişsin, ey gönül.

Hac yollarında meş'ale-i kârban gibi
Erbâb-ı aşk içinde nümâyansın ey gönül

Hac yollarında bir kervan meşalesi gibi,
Sen de âşıkların içinde görünüyorsun, ey gönül.

Feyz âşiyânu mihr-i hüner cilvegâhısın
Subh-i bahâr-ı şevke girîbansın ey gönül

Sen feyiz yuvası ve hüner güneşinin çıkıp parladığı yersin;
Şevk baharının sabahı senden doğmaktadır, ey gönül.

Peymâne-i muhabbeti sundun Nedîme çün
Lûtfeyle alma câmı biraz kansın ey gönül

Mademki Nedîm'e aşk kadehini sundun,
Lûtfet de o kadehi alma, biraz kansın ey gönül.

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün)

KAYNAK : Necmettin Halil Onan, *Açıklamalı Divân Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1998, s.354.

V

Erişti nev-bahâr eyyâmı açıldı gül ü gülşen
Çirâgan vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen
Çemenler döndü rû-yi yâre reng-i lâle vü gülden
Çirâgan vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen

Açıldı dilberin ruhsârı gibi lâleler güller
Yakıştı zülf-i hûban veş zemîne saçlı sünbüller
Nevâ-sâz olmada bin şevk ile âşüfte bülbüller
Çirâgan vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen

Gelir deyü cihânın şehriyârı bezm-i gülzâra
Temâşa etmek için yâsemenler çıktı dîvâra
Tebessümle dedi gül-gonce gûş-i bülbül-i zâra
Çirâgan vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen

Olup gülşen çirâgan ile pür-şevk u neşât-efzâ
Zemîni lâlezârın nûrdan tâvûstur gûyâ
Hezâran müjde kim açıldı rû-yi gonce-i zîbâ
Çirâgan vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen

Sezâdır kim cihânın pâdişâh-ı mekrümet-kârı
Müşerref ede teşrîf-i hümâyûniyle gülzârı
Nedîm'in sâzlarla okuna bu tâze güftârı
Çirâgan vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen

İlkbahar günleri geldi, gül ve gül bahçesi açıldı;
Çirâgan vakti geldi. Lâle bahçesinin gözü aydın;
Çimenler lâle ve gül rengiyle sevgilinin yüzüne döndü;
Çirâgan vakti geldi, lâle bahçesinin gözü aydın.

Lâleler, güller, güzelin yanağı gibi açıldı;
Saçlı sünbüller güzellerin saçı gibi yere yakıştı;
Perişan bülbüller bin neşe ile ötmede;
Çirâgan vakti geldi, lâle bahçesinin gözü aydın.

Gül bahçesi meclisine cihanın padişahı gelir diye,
Yaseminler, seyretmek için duvara çıktı;
Gül goncası, inleyen bülbülün kulağına gülerek,
"Çirâgan vakti geldi, lâle bahçesinin gözü aydın." dedi.

Gül bahçesi çirâganla (mumlarla) pek neşeli ve şenlik artırıcı olup,
Lâle bahçesinin zemini sanki ışıktan tavus oldu;
Binlerce müjde (bülbüllere müjde), güzel goncanın yüzü açıldı;
Çirâgan vakti geldi, lâle bahçesinin gözü aydın.

Cihanın şerefli padişahı, gül bahçesini
Teşrif ederek şereflendirirse lâyıktır.
Nedîm'in bu taze sözü sazlarla okunsun.
Çirâgan vakti geldi, lâle bahçesinin gözü aydın.

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

KAYNAK : Nevzat Yesirgil, *Nedîm, Hayatı, Sanatı, Şiirleri*, İstanbul 1959, s.104-105.

VI

Sînede evvel ne muhrik arzûlar var idi
Lebde ser-keş âhlar hûlar var idi

Böyle bî-hâlet değildi gördüğüm sahrâ-yı aşk
Anda mecnun bîdler dîvâne cûlar var idi

Ben bugün bir nev-bahâr-ı hüsn ü an seyr eyledim
Tarf-ı destârında sünbül gibi mûlar var idi

Sen yine bir nev-niyâz âşk mı peydâ eyledin
Kûyuna yer yer dökülmüş âb-ı rûlar var idi

Ey Nedîm ey bülbül-i şeydâ niçin hâmûşsun
Sende evvel çok nevâlar güft ü gûlar var idi

Evvelce göğüste ne yakıcı arzular vardı,
Dudakta söz dinlemez ahlar, ateşli hûlar vardı.

Gördüğüm aşk sahrası böyle halsiz değildi,
Orada mecnun söğütler, dîvâne ırmaklar vardı.

Ben bugün bir güzellik ilkbaharı seyrettim,
Sarığında sünbül gibi saçlar vardı.

Sen yine yalvaran yeni bir âşık mı peyda eyledin?
Sokağına yer yer dökülmüş yüz suları vardı.

Ey Nedîm! Ey çılgın bülbül, niçin susuyorsun?
Sende eskiden çok feryatlar, dedikodular (fiskoslar) vardı.

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtun Fa'ilatun Fâ'ilün)

KAYNAK : Nevzat Yesirgil, *Nedîm, Hayatı, Sanatı, Şiirleri*, İstanbul 1959, s.39.

VII

TÜRKÜ

Sevdiğim cemâlin çünki göremem
Çıkmasın hayâlin dil-i şeydâdan
Hâk-i pâye çünki yüzler süremem
Alayım peyâmın bâd-ı sabâdan

Sevdiğim! Güzelliğini mademki göremiyorum,
Hayalin çılgın gönülden çıkmasın;
Ayağının toprağına mademki yüzler süremiyorum,
Tan yelinden haberini alayım.

Kebûd çeşm-i bî-rahm etti nigâhın
Âşıkların göğe çıkardı âhın
Sordum gerdeninden zülf-i siyâhın
Bir cevap vermedi aktan karadan

O merhametsiz mavi göz bir baktı da
Âşıkların âhını göğe çıkardı;
Gerdanını sordum, kara saçına,
Aktan karadan bir cevap vermedi.

Sevdiğim bendene düşerse hidmet
Kapında kul olmak canıma minnet
Göre idim sende bûy-i mahabbet
İstediğim budur sen bî-vefâdan

Sevdiğim! Kuluna hizmet düşerse,
Kapında kul olmak canıma minnet;
Sende muhabbet kokusu görebilsem,
Sen vefasızdan istediğim sadece budur.

Nedîmâ hüsnüne olmuştur âşık
Öyle bir âşık kim kavlinde sâdık
Kereme ne kadar değilse lâyık
Âr etmez efendim şehler gedâdan

Nedîm senin güzelliğine âşık olmuştur,
Öyle bir âşık ki sözünde sadıktır;
Kereme ne kadar lâyık değilse de,
Efendim, şahlar dilenciden utanmaz.

KAYNAK : Nevzat Yesirgil, *Nedîm, Hayatı, Sanatı, Şiirleri*, İstanbul 1959, s.115.

VIII

GAZEL

Mest-i nâzım kim büyüttü böyle bîpervâ seni
Kim yetiştirdi bu gûnâ servden bâla seni

Ey benim naz sarhoşu olan sevgilim! Seni kim böyle kayıtsız büyüttü;
Kim böyle selviden yüksek yetiştirdi?

Bûydan hoş rengten pâkîzedir nâzik tenin
Beslemiş koynunda gûya kim gül-i ra'nâ seni

Gül-i ra'nâ seni koynunda beslemiş gibi,
nazik tenin kokudan güzel, renkten temiz ve lekesizdir.

Güllü dîbâ giydin ammâ korkarım âzâr eder
Nâzenînim sâye-i hâr-ı gül-i dîbâ seni

Nazlım! Güllü elbise giydin ama, korkarım ki,
Diba gülünün dikeninin gölgesi seni incitir.

Bir elinde gül bir elde câm geldin sâkiyâ
Kangisin alsam gülü yahut ki câmı ya seni

Ey sâki! Bir elinde gül, bir elinde kadeh tutarak geldin.
Acaba hangisini alsam; gülü mü, kadehi mi, yoksa seni mi?

Sandım olmuş ceste bir fevvâre-i âb-ı hayât
Böyle gösterdi bana ol kadd-i müstesnâ seni

O eşsiz derecede güzel boyunu görünce,
Bir âbıhayat fıskiyesi sıçramış sandım.

Ben dedikçe böyle kim kıldı Nedîmi nâtüvân
Gösterir engüşt ile meclisteki mînâ seni

Ben:'Nedîm'i böyle mecalsiz bırakan kimdir?' dedikçe,
meclisteki şarap şişesi parmakla seni gösterir.

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : Necmettin Halil Onan, *Açıklamalı Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1998, s.358.

Na'tî Mustafa Bey

(? İstanbul – 1731 İstanbul)

Doğum tarihi ve yaşamı üzerine ayrıntılı bilgi yoktur. Asıl adı Mustafa olup babasının ölümü üzerine alındığı Enderun'da iyi bir öğrenim gördü. III. Ahmed döneminde Silâhdar Kâtibi, Yeniçeri Efendiliği vekâleti, Sipahi Kitipliği görevlerinde bulundu. Na't türüne duyduğu ilgi ve bu türde çok şiir yazdığından Na'tî mahlâsını kullandı. Aynı zamanda usta bir hattattı. Felç geçirdikten üç yıl sonra İstanbul'da vefat eden Na'tî'nin mezarı, Sinan Paşa Medresesi'nde kardeşinin mezarı yanındadır. Mürettep **Dîvân**'ı dışında diğer eserlerinin adları şöyledir:

Edhem ü Hümâ : 1147 beyitlik uzun bir mesnevî olup Atatürk ve İstanbul üniversitelerinde yazma nüshaları vardır.

El Rûcûü'ş-Şeyh ilâ Sîbah fi'l-Kuvvet Ale'l-Bâh : İbni Kemal'in tıbba ait bir eserinin Türkçe çevirisidir.

Varka vü Gülşah : Şairin, mesnevî türünde yazdığı bir eserdir.

Hilye-i Aşere-i Mübeşşere: Manzum bir yapıttır. Peygamberin, sağlığında cennete gideceklerini müjdelediği on iki kişiyle ilgilidir.

Hilye-i Çihar-yâr-ı Güzîn: Sâlim tezkiresinde belirtildiğine göre, Cevrî'nin, dört büyük halifenin hilyelerini anlattığı ve Cevrî'nin ölümü üzerine eksik kalan eserinin Na'tî tarafından tamamlanmış hâlidir.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.289.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.892.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.530.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 16. Cilt, İstanbul 1992, s.8554.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.266.

Edhem ü Hüma'dân

Yine ey bülbül-i dil ol güyâ ***Güller açıldı erdi vakt-ı safâ***	*Ey gönül bülbülü, güller açıldı,* *Mutluluk vakti geldi, şakımaya başla.*
Çünki hicrânı eyledin tahrîr ***Kıssa-i vuslatı da kıl takrîr***	*Mademki ayrılık hâlini anlattın,* *Biraz da kavuşma hikâyesini anlat.*
Her hazânın olur sonunda bahâr ***Hicre peyrev olur visâl-i nigâr***	*Her sonbaharın sonunda bahar olur,* *Sevgiliye kavuşmanın arkasından ayrılık gelir.*
Hazret-i ferd ü kâdir ü ahkem ***Usr ile yüsri eylemiş tev'em***	*Hüküm ve güç sahibi, tek olan Allah,* *Zorluk ile kolaylığı birbirine eş yapmış.*
Hemdem-i Edhem oldı çün gûyân ***Eyledi mâcerâyı cümle beyân***	*Bunun üzerine Edhem'in arkadaşları* *Konuşmaya başlayıp bütün macerayı anlattılar.*
Âhır oldı çü kıssanın nakli ***Edhem'in geldi başına aklı***	*Hikâye sona erince,* *Ethem'in aklı başına geldi.*
Semt-i tâbûta toğrı kıldı nazar ***Gördi içinde yok o meh-peyker***	*Tabutun bulunduğu yere doğru baktı ve* *O ay yüzlü güzelin içinde olmadığını gördü.*
Sû-be-sû gâr içine kıldı nigâh ***Gördi bir güşede durur ol mâh***	*Mezarın her tarafına baktı ve* *O ay yüzlüyü bir köşede gördü.*
Teb ü hayret edip vüdûdına kâr ***Lerze-nâk oldı cism-i Edhem-i zâr***	*Şaşkınlık ve titreme vücudunu kapladı ve* *Edhem'in vücudu zangır zangır titremeye başladı.*
Geh durup geh oturdı hayret ile ***Bilmedi hiç ne kıldı dehşet ile***	*Şaşkınlıktan kâh oturdu, kâh kalktı.* *Dehşet içinde ne yaptığını hiç bilmedi.*
Geh tutuldı dili olup hayrân ***Gâh mecnûn misâli etdi figân***	*Zaman oldu, şaşkınlıktan dili tutuldu.* *Zaman oldu, deli gibi bağırıp çağırdı.*
Dedi ey mahrem-i vefâ-âyîn ***Eyle bu kıssayı bana tebyîn***	*Dedi, ey vefâkâr eşim,* *Lütfen bana olanı biteni açıkla.*
(......)	*(......)*

(Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.290.

Râsih Bey

(? Balıkesir – 1731 Balıkesir)

Asıl adı Ahmed'dir. Fatih döneminin önemli devlet adamı Zağanos Paşa'dan başlayarak önemli görevlerde bulunan bir ailenin; anne tarafından İlyas Paşa'nın, baba tarafından da Sinan Paşa'nın torunu olarak dünyaya geldi. Hayatını bey olarak sürdürmesi dışında, nerelerde ve hangi görevlerde bulunduğu konusunda bilgi yoktur. Ömrünün son yıllarında gözlerini kaybettiği ve mezarının Balıkesir Paşa Camii haziresinde olduğu bilinmektedir. Yaşadığı dönemin gelenek ve özelliklerini konu alan **Bulgatü'l Ahbab** adlı düzyazıyla kaleme aldığı bir görgü kitabından başka **Dîvân**, **Balıkesir Şehrengizi** ve ahlâkî konuları içeren **Subhatü'l-Adam** adlı yapıtları dışında, yalın ve kolay bir dille yazılmış gazelleri vardır. Bazı araştırmacılarca Sofyalı Yusuf Râsih ile karıştırılmasından dolayı bazı kaynaklarda, ölümü de dahil, hakkında çelişkili bilgiler oluşmuştur. Ama o, bütün bunlardan çok, asıl ününü, "Üstüne" redifli gazeliyle yapmıştır. Başta Nedîm olmak üzere devrin pek çok şairi tarafından tazmin ya da tahmis edilen bu şiir, Yahya Kemal'in ifadesiyle müthiş bir gazeldir. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde iki nüshası bulunan Dîvân'ında yer alan şiirleri ise birbirinden oldukça farklıdır.

K A Y N A K L A R

- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Şiir Defteri*, Ankara 1954, s.90.
- **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.344.
- **Ahmet Necdet**, *Bugünün Diliyle Divan Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.356.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.292.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.282.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.984.
- **Sadık Deniz**, *Bugünün Diliyle Divân Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1983, s.218.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.138.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.89.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.406.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Dîvân Şiiri, XVII. Yüzyıl*, İstanbul 1954, s.117.

GAZEL

Süzme çeşmin gelmesin müjgân müjgân üstüne	*Gözlerini süzme de kirpik kirpik üstüne gelmesin.*
Urma zahn-ı sîneme peykân peykân üstüne	*Sînemdeki yaraya ok üstüne ok atma.*
Dilde gam var şimdilik sen gelme lutf et ey sürûr	*Gönülde gam var, ey sevinç, lutfet şimdilik gelme.*
Olamaz bir hânede mihmân mihmân üstüne	*Bir evde misafir üstüne misafir olmaz.*
Rîze-i elmas eker her açdığı zahma o şûh	*O nazlı sevgili her açtığı yaraya elmas tozu eker.*
Lûtfu var olsun eder ihsân ihsân üstüne	*Lutfu var olsun, bağış üstüne bağış yapar.*
Yârdan mehcûr iken düştük diyâr-ı gurbete	*Sevgiliden ayrıyken bir de gurbete düştük.*
Dehr gösterdi bize hicrân hicrân üstüne	*Felek bize ayrılık üstüne ayrılık gösterdi.*
Hem mey içmez hem güzel sevmez demişler hakkımda	*Hem şarap içmez, hem güzel sevmez demişler hakkımda.*
Eylemişler Râsih'e bühtân bühtân üstüne	*Râsih'e iftira üstüne iftira etmişler.*

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : **Sadık Deniz**, *Bugünün Diliyle Divân Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1983, s.218.

Köylü Kadın –
Tablo: Remzi İsen
Librairie de Pera
43. Müzayede Kataloğu –
31.10.2002

Levnî

(? Edirne – 1732 İstanbul)

Asıl adı Abdülcelil olup Abdülcelil Çelebi adıyla anılır. Doğum yılı bilinmemektedir. Genç yaşta İstanbul'a gelerek Topkapı Sarayı Nakkaşhânesi'ne çırak olarak girdi; tezhip üzerine çalıştı; daha sonra minyatürde gösterdiği başarı nedeniyle ressamlığı tercih edip saray ressamlığına dek yükseldi ve II. Mahmud döneminde başressam oldu. Şairliğinden çok, usta bir minyatürcü olarak tanınır. Kullandığı Levnî mahlâsı, onun renk ve boyalara düşkünlüğünün bir işareti sayılabilir. Vehbî'nin Surnâmesi için hazırladığı "III. Ahmed'in çocuklarının sünnet düğünü"nü anlatan ve dönemin giysilerini konu edinen 137 minyatürü ünlüdür. Bunun dışında Padişahlar Albümü'nde, Topkapı Sarayı Müzesi'nde ve Beşiktaş Mevlevîhanesi'nde minyatürleri vardır.

Levnî
Tablo: Cemal Dündar

Halk şiiri geleneğine uygun olarak, Gevherî ve Âşık Ömer tarzında yazdığı şiirler onun güçlü bir âşık olduğunu; ayrıca Âşık Ömer'in resmini yapması ise, âşıklarla olan yakın dostluğunu gösterir. Dîvân tarzı şiirlerinde Nedîm'den etkilendiği açıktır. **Atalar Sözü Destanı** adlı çok uzun eseri ve gemiyle Selânik'ten İstanbul'a gelişini anlattığı, zarif bir söyleyiş ve ince bir ifadeyle kaleme aldığı **tekerleme**, Levnî'nin, nazım tekniğinde ne kadar usta olduğunun başlıca kanıtlarıdır.

KAYNAKLAR

- **Süheyl Ünver,** *Levni*, İstanbul 1957.
- **Gül İrepoğlu,** Ressam Levni, Şair Levnî, *P Sanat, Kültür, Antika Dergisi*, Sayı 8, İstanbul 1997, s.86
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.354.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.44.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.795.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.182.
- **Rıdvan Canım,** *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.368
- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.395, 426.
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.145.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Türk Edebiyatı Antolojisi*, Ankara 1961, s.219.

ATALAR SÖZÜ DESTANI

Tut atalar sözün kalbi selîm ol
Gönülden gönüle yol var demişler
Gider yavuzluğun tab'ı halîm ol
Sert sirke kabına zarar demişler

Çün bildiğin alçağa akmaktadır su
Kâmilin câhile nasîhatı bu
İkrârını gözet olma abes-gû
Birdir ikrâr ile îmân demişler

Her kâra uzatma elin eteğin
Yelkovana döner âhir emeğin
Nitekim göllerde şaşkın ördeğin
Başın kor kıçından dalar demişler

Aldanma cihânın sakın varına
Düşmeyegör anın âh ü zârına
Bugünkü işini koyma yarına
Yâr yıkıldığı gün tozar demişler

Ben de astım bu arsaya bir koyun
Meydân-ı hünerde gel sen de soyun
Feleğin zoruna dayanmaz oyun
Kati zor oyunu bozar demişler

Akıl erişmez bu feleğin işine
Türlü gâilesin alma başına
İbretle nazar kıl loru kuşuna
Evel ölçer sonra yutar demişler

Çoktur bu âlemde boşa yelenler
Kande bilenler ile bilmeyenler
Eskiden âdettir dağdan gelenler
Bağda olanları kovar demişler

Dediler bu pendi sordumsa kime
Tuz ekmek bilmezse müşkilin deme
Kül kömür ye nâmert lokmasın yeme
Gün olur başına kakar demişler

Abestir her vara yoğa koşanlar
Gâhî doğru gâhî eğri aşanlar
Ağlamak ne demek kendi düşenler
İki gözden bile çıkar demişler

Arzeyle bu pendi kendi özüne
Dost addetme her güleni yüzüne
İncinme dostuna doğru sözüne
Doğru söz insana batar demişler

Eski mesellerle eylersen amel
Kırkların yerine olursun bedel
Usûl-i ma'nîyi bilmeyen echel
Solağına davul çalar demişler

Bir mürşid-i kâmil bulmayanlara
Pîrler nasîhatın almayanlara
Sözünün isbâtı olmayanlara
Bir dipsiz kile boş anbar demişler

Eşek at yanına koşulsa gör'e
Huy alır huyundan ol göre göre
Hizmet eyler isen eyle bir ere
Su aktığı yere akar demişler

Çârsû-yı dehirde nice toz kapar
Ol vakti gözeten çok takye kapar
Helâlzâde gelir pazarı yapar
Haramzâde pazar bozar demişler

Âdet-i hak budur ezel ü âbâd
Kula kul sebeptir ey dil-i nâşâd
Bâye gedâ hizmet etmekten murâd
Bal tutan parmağın yalar demişler

Dilden ister isen gıll ü gış gide
Metâ'ı râzını açma hâside
Kıyma müşteriye az al fâide
Alan da satandan umar demişler

Yâr ile ettiğin kavle ver karâr
Kâr etmezsen bâri eyleme zarâr
Aza kana'at et olma tama'kâr
Ucuz satan tizcek satar demişler

Kana'at halkasın bırakma elden
Elinden çıkmasın der isen dümen
Deve âhû gibi boynuz isterken
İki kulaktan da çıkar demişler

Güneş balçık ile sıvanmaz ey dil
Bî-zebân da olsa bellidir kâmil
Kendüden gayriyi beğenmez câhil
Kendi çalar kendi oynar demişler

Tâlib-i ma'rifet çekerse emek
Yügrük at arttırır yemin giderek
Şâire ses ile sâz ü söz gerek
Yalınız taş olmaz duvar demişler

Hileyi irtikâb etme kıl hazer
Desinler sana bir er oğludur er
Sen elin kapısın kakarsan eğer
El de senin kapın kakar demişler

Kûy-ı dilârâya eylersen akın
Zinhar gâfil olma etrâfa bakın
Karda yürü izin bildirme sakın
El oğlu âriftir duyar demişler

Takdîr-i Mevlâ hep gelir ne çâre
Hicrân-ı aşk ile dil pâre pâre
Ne giderse gitsin visâl-i yâre
Yek vuslat hezârân dînar demişler

Gerek şâkî olsun gerek sâ'îd
Kerîm kereminden eylemez teb'îd
Böyledir Mevlâ'dan kesme sen ümîd
Gün doğmadan neler doğar demişler

Levnî nasîhatın pîrlerin böyle
Durûb-ı emsâlden nazm ile söyle
Meydân-ı hünerde ağırlık eyle
Ağır bassa yeğni ağar demişler

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.368.

Levnî'nin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan "Testi Taşıyan Kadın" minyatürü.

Yirmisekiz Mehmed Çelebi (FÂİZÎ)

(? Edirne – 1732 Lefkoşa)

Genç yaşta girdiği Yeniçeri Ocağı'nda uzun süre "yirmi sekizinci orta"da bulunduğundan, Yirmisekiz Mehmed Çelebi adıyla tanınır. Bu ocakta gösterdiği başarılar sonucu sırasıyla çorbacı, muhzir başı, yeniçeri efendisi, darphâne nâzırlığı görevlerine getirildi. 1717'deki barış görüşmelerinde Osmanlı Devleti'ni delege olarak temsil etti. Damad İbrahim Paşa'nın sadrazamlığı döneminde (1718-1730), sürekli elçi olarak Paris'e gönderildi (1720). Bir yıl kadar kaldığı Paris'ten dönünce Defter-i Hakânî Emîni ve ardından Ruznamçe-i Evvelliğe ve başmuhasebeciliğe atandı (1724). 1725'te gönderildiği Mısır'da beş yıl kaldı. Patrona Halil Ayaklanması'nda (1730) Nevşehirli İbrahim Paşa taraftarı olduğundan görevden alındı ve canı bağışlanarak sürgün olarak gönderildiği Kıbrıs adasındaki Lefkoşa'da öldü. Osmanlı Devleti'nde İbrahim Müteferrika ile birlikte ilk matbaayı kuran Said Mehmed Çelebi'nin babası olan, edebiyatımızda daha çok "**Sefaretnâme**"siyle tanınan Mehmed Çelebi'nin, bazı yazma şiir mecmualarında ve şu'ara tezkirelerinde Fâizî mahlâsıyla yazdığı şiirleri de vardır. "Evliya Çelebi Seyahatnâmesi"nden sonra seyahat edebiyatımızın ilk örneklerinden sayılan, devrin padişahı III. Ahmed'e ve Sadrazam Damad İbrahim Paşa'ya sunulan "Paris Sefaretnâmesi"nin, batılılaşma yönünden tarihimizde "Lâle Devri" diye adlandırılan dönemde imar ve kültür faaliyetlerinde önemli rolü olmuştur. Yazılış tarihi 1721'dir. Bu eserinde Mehmed Çelebi, Fransa'da, özellikle de Paris'te gördüklerini kendine özgü üslubuyla göstermeye çalışır. 1757'de Galland tarafından Fransızcaya çevrilen eser, 1867 ve 1871 yıllarında olmak üzere iki kez basılmış; daha sonra 1970'te Şevket Rado tarafından sadeleştirilerek yeni harflerle yayımlanmıştır. Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin, bundan başka **Tarih-i Mekke** ve **Şecere-i İlâhe** adlı iki eseri daha vardır.

Paris Sefaretnâmesi'nin Fransızca çevirisi.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.233

KAYNAKLAR

- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1231.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.150.
- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.372.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.253.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.192.
- *Yirmisekiz Çelebi Mehmed Sefaretnâmesi*, Hazırlayan: Abdullah Uçman, İstanbul 1976.
- *Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü*, 3. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.358.

GAZEL

Sipihre şu'le-i âh-ı derûn resân olsun
Felekte gün gibi aşkım sana ayân olsun

Cebînin üzre şehâ dirhem etme zülfünü tâ
O cebhe tâbda mihr-i âsumân olsun

Kadekrîh eyleyeyim rû-be-rû o gonca güle
Ben eyledikçe figânlar o şâdumân olsun

Visâle nâil olur sen zamânı var der idin
Hani o va'deler ey âfet-i cihân olsun

Rakîb şâyet ide intikal ey Fâizî
O şûhu da'vet edersin hele nihân olsun

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.372.

Elçi olarak görevlendirildiği Paris'e büyük bir kafileyle giden Yirmisekiz Mehmed Çelebi.

(Sefaretname-i Mehmed Çelebi)

Vahîd Mehmed (MAHTUMÎ)

(? İstanbul – 1732 İstanbul)

Asıl adı Mehmed'dir. Öğrenimini Enderun'da tamamladı. Şiir ve musiki alanındaki yeteneği ve nüktedanlığıyla devrin padişahı III. Ahmed'in yakınları arasına girerek onun silâhşoru oldu. Enderun'da Hazine ağalığına kadar yükseldi. Düşmana yardım ettiği suçlamasıyla sürgüne gönderildi (1717). Başta Edirne olmak üzere Selânik, Teselya, Yenişehir, Şam ve Hicaz'da 13 yıl sürgünde yaşadı. I. Mahmud'un 1730'da tahta çıkması üzerine affedilerek İstanbul'a döndüyse de kısa bir süre sonra yaşama veda etti. Kaside ve gazellerinde Vahîd, şarkılarında Mahtumî mahlâsını kullanan Vahîd Mehmed'in, sürgün yaşamından doğan kırgınlık ve karamsarlık duyguları özellikle şarkılarında ifade bulur. Şiirlerinde dîvân geleneğini sürdürmesine karşın hece ölçüsüyle yazdığı türküleri de vardır Kaynaklarda, besteleri bulunduğu, ayrıca saz çaldığı belirtilmektedir.

ESERLERİ

Dîvân : Yazmaları Süleymaniye, Millet ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir.

Lâlezâr : Diğer adı, "Yenişehr-i Fenar Şehrengizi" olup yazmaları Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Sergüzeşt-i Garîb-i Bağdadî : Manzum bir hikâye olup Ziya Paşa'nın "Harabat" adlı eserinde yer almıştır.

Mora Fetihnâmesi : III. Ahmed zamanındaki Mora seferini anlatan, şiir ve düzyazı karışık bir yazmadır. Orijinali İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan eser, 1965-66 yıllarında Sevim Üngün tarafından yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.295.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.803.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.499.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.147.

I

Gamzen oklarını ciğerde ara
El sunma ey keman-ebrû kandile
Beni helâk etti o kalbi kara
Katilimdir o zalimden kan dile

Artık âşıkını râm eyledikçe
Ben idim ey hûnî ah eyledikçe
Bu derd ile terk-i can eyledikçe
Zahm-ı derûnumdan gelir kan dile

Ehl-i murad görüp hüsnün safvetin
Erbab-ı cah eder dâim midhatın
Ehl-i firak bilir onun lezzetin
Bihûde bahseder lebin kand ile

Mahtumiyâ siyah olup hayâlin
Var ise cihanda hüsn ü cemâlin
Arab'da Acem'de bulunmaz misâlin
Gezse Şam'ı Mısr'ı Semerkand ile

KAYNAK : **Asım Bezirci**, *Dünden Buğüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.147.

II

Dilberan ahd ü vefâyı
Unuturlar unuturlar
Edip uşşaka cefâyı
Unuturlar unuturlar

Yâr olur gayr ile demde
Dil-i uşşakı elemde
Âşıkı küşe-i gamde
Unuturlar unuturlar

Vâdedip vaslını dildar
Kasem eylerse de sad bar
İtimad eyleme zinhar
Unuturlar unuturlar

Etme hubanı mükedder
Deme yoktur bana benzer
Seni Mahtûmi güzeller
Unuturlar unuturlar

KAYNAK : **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.148.

Sâmî (ARPAEMÎNİZÂDE MUSTAFA)

(? İstanbul – 1733 İstanbul)

Asıl adı Mustafa olup babası, arpaemîni (ticaret bakanı) Osman Efendi'dir. Doğum tarihi bilinmemektedir. III. Ahmed ve I. Mahmud döneminde yaşadı. Medrese öğrenimi sonrası İlmiyye sınıfına girdi. Kalemden yetişerek hâcegâna dahil oldu. Küçük ruznameci, şehremini ve 1725'te piyade mukabelecisi oldu. I. Mahmud döneminde vak'anüvislik yapan Sâmî'nin aynı zamanda iyi bir hattat olduğu da bilinmektedir. Mezarı, İstanbul Yeni Ali Paşa Camii haziresindedir. Lâle Devri'nin usta şairlerinden sayılmakla birlikte Damad İbrahim Paşa'nın iltifatını kazanamayan Sâmî, bu devrin zevk ve safa âlemlerine katılmayıp şiirlerinde, sönen tasavvuf temasına yer vererek tasavvuf neşesini tekrar canlandırma gibi bir yenilik yapmaya çalışmışsa da gelenekçi çizgiden ayrılmamış; temiz ve sağlam bir dile sahip olmakla beraber çetrefil, karışık ve soyut anlatımı nedeniyle geniş kitlelere ulaşamamıştır. Şiirlerinde tasavvufi aşk ve hikmet konularını işlerken, Bâkî, Nâilî, Fehim, Vecdî ve Nâbî'nin etkisinde kalmışsa da bu etkileri kendi şiir tarzında eritebilmeyi bilmiştir. Şiirleri, kendisinden sonra gelen Leskofçalı Galip, Yenişehirli Avnî ve Namık Kemal'i etkilemiştir. I. Mahmud dönemindeki Patrona Halil Ayaklanması'nın ilk yıllarını kapsayan müsvedde hâlindeki tarih çalışmaları, ölümünden sonra tarihçi Subhî tarafından düzenlenerek "Tarih-i Sâmî ve Şâkir ve Subhî" adıyla 1784'te yayımlanmıştır. Kendinden önce ve kendi dönemindeki şairlere yazdığı nazirelerle tanınan Sâmî'nin, bilhassa Bağdatlı Rûhî'nin "Terkib-i Bend"ine yazdığı naziresi ünlüdür. Ayrıca Lâle Devri şairlerinden çoğunun Sâmî'ye nazireler yazdığı da, sanatçıyla ilgili bilinenler arasındadır.

ESERLERİ

Dîvân : 1837 yılında Mısır'da (Bulak) Matbaasında "Dîvân-ı Sâmî" adıyla eski harflerle basılan eserin yazmaları, İstanbul Üniversitesi ve Süleymaniye kütüphanelerindedir.

Tarih-i Vekâyî : Şairin 1730-1733 yılları arasında geçen olayları anlattığı bir Osmanlı tarihidir. Daha sonra 1784'te İstanbul'da Subhî tarafından "Târih-i Sâmi ve Şakir ve Subhî" adıyla yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.299
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.214.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s 499.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.316.
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı, 6. Cilt, s.432.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.454.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1014.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.158.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.309.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.476.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.506.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetu'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.144.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.353.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Dîvân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.34.

I

Fark-ı mâhiyyet-i dil çeşm-i temâşâdandır	*Kalpteki farklılık, seyreden gözdendir;*
Pertev-i nîk ü bed âyîne-i simâdandır	*İyilik ve kötülük akisleri, yüzün aynasındandır.*
Revzen-i hâneyi sermâda küşâd etmekdir	*Kışın, odanın penceresini açmaya benzer;*
Serdi-i bezm-i edep hande-i bî-câdandır	*Edep meclisinin soğukluğu, yersiz gülüştendir.*
Hâzır ol bezm-i mükâfâta eya mest-i gurûr	*Ey gururla sarhoş olan, yapılan işlerin karşılığını görme meclisine hazır ol!*
Rahne-i seng-i siyeh penbe-i mînâdandır	*Kara taşın gediği, göğün pamuk gibi karından dandır.*
Sâf-dil tîre-nihâdâna olur feyz-resân	*Temiz kalpli insan, kötü huylulara feyz ulaştırır.*
Güher-efşâni-i sâhil kef-i deryâdandır	*Sahilin inci saçması, denizin köpüğündendir.*
Samiya hâne-berendazi-i dil hemçü habap	*Ey Sâmî, gönül evinin yıkılması, su kabarcığı gibi,*
Cuşiş-i mevce-i seylâbe-i sahbâdandır	*Şarap seli dalgasının coşmasındandır.*

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.158.

II

Bezm-i pâk-i hüsne zîverdir o zülf ü hâl ü ruh
Dûd-ı anber micmer-i zerdir o zülf ü hâl ü ruh

Gerden-i billûrun üzre gîyîyâ bir şîşede
Sünbül ü şebbû gül-i terdir o zülf ü hâl ü ruh

Dâğ-ı gam sevdâ-yı ser tâb-ı ciger gitmek muhâl
Dilde kim dâim musavverdir o zülf ü hâl ü ruh

Şem'i şeb-pîrâye vü per-suhte-i pervâne-veş
Muttasıl germ-âşinâlardır o zülf ü hâl ü ruh

Şu'le-i âha sipend olmak süveydâ-yı derûn
Yâda geldikçe mukarrerdir o zülf ü hâl ü ruh

Gülşen-i hüsn içre dâm ü dâne-i âşûb ile
Mürg-i câna kayd-ı diğerdir o zülf ü hâl ü ruh

Sûz-ı hasret merdum-i çeşmi perîşân-hâb eder
Tâ ki zîb-i rûy-ı dilberdir o zülf ü hâl ü ruh

Kıldı hüsn-i şâhid-i nazmı dü-bâlâ Sâmiyâ
Çün redîfimde mükerrerdir o zülf ü hal ü ruh

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.313.

Güzelliğin temiz meclisine süstür o zülüf, ben ve yanak.
Amber dumanı ve altın buhurdanlıktır o zülüf, ben ve yanak.

Sanki parlak gerdanın üzerinde,
Sünbül, şebboy ya da yeni açılmış güldür o zülüf, ben ve yanak.

Gam yarası, baştaki sevda ve ciğerdeki ıstırap yok olmaz.
Gönül; zülüf, ben ve yanağı sürekli hayal edip durdukça,

Kanadını yakan pervane veya geceyi süsleyen mum gibi
sürekli yananların dostlarıdır o zülüf, ben ve yanak.

Gönüldeki sevdanın âh ateşine tütsü olması,
O zülüf, ben ve yanak hatırlandıkça kaçınılmazdır.

Güzellik bahçesi içinde tuzak ve kargaşa tanesi ile,
Can kuşuna bir başka bağdır o zülüf, ben ve yanak.

Hasret ateşi, göz bebeğini, uyku perişanı eder,
Dilberin yüzünün güzellik unsurları oldukça o zülüf, ben ve yanak.

Şiirimin güzelliğini iki kat daha artırdı ey Sâmî!
Redifimde tekrarlanan o zülüf, ben ve yanak.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Beyaz-ı dide-i Yûsuf gibi o ten nazik
Harîr-i nur-u nigehten de pirehen nazik

Tamam lerziş ü sertakadem temevvüc ü naz
Hıram nazik ü pâ nazik ü beden nazik

Solar bu mess-i nazardan o fart-ı sammeden
Neden olur çü rüh-u yâr gül neden nazik

Tehayyülümde olur ol perinin ey Sâmî
Meyanı çün müje-i ahu-yi Huten nazik

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.158.

O ten Yusuf'un gözünün beyazı gibi nazik,
Gömleği de göz nurunun ipeğinden daha nazik.

Tamamiyle titreyiş, baştan aşağı naz dalgalanışı,
Salınıp yürümesi nazik, ayağı nazik, vücudu nazik.

Bu, bir göz bakışının kendisine değmesinden, o, çok koklamaktan solar.
Nasıl olur da gül, sevgilinin yanağı gibi nazik olur!

Ey Sâmî, hayalimde o perinin beli,
Huten ülkesi ceylanlarının kirpiği gibi naziktir.

IV

ŞARKI

Güzeller içre mümtâz-ı cihân serv-i bülendim sen
Müsellem tarz-ü tavrı dilber-i âlem- pesendim sen
Gönül hâlin bilür şuh-ü zarif şehlevendim sen
Benim sen nûr-i çeşm-ü yâr-i cânımsın efendim sen

Lebün emsem toyınca yüzlerim sürsem o ruhsâre
Safâ virse şemim-i zülf-i müşginin dil-i zâre
Miyânın çeksem âgûşa sözüm bu olsa hemvâre
Benim sen nur-i çeşm-ü yâr-ı cânımsın efendim sen

Cemâlin âlem-ârâ tal'atın bi-misl-ü hemtâdır
Tenâsüb hep yerinde kadd-ü kamet de temaşâdır
Hayâlin didede her dem gamın kalbimde peydâdır
Benim sen nûr-i çeşm-ü yâr-ı cânımsın efendim sen

Aman bilmez mi çeşmin her nefesde câna kâr eyler
Tegafüller kirişme gamzeler mestâne cünbüşler
Ne var bir kerre de zâlim nigâh-ı merhamet göster
Benim sen nûr-i çeşm-ü yâr-ı cânımsın efendim sen

Visâl ümmid ider hasret çeker Sâmî nice demdir
Gel ey âhu-nigâhım kaçma gönlüm sana mahremdir
Gözüm üzre yerin var cilve-gâhın sahn-ı sinemdir
Benim şen nûr-i çeşm-ü yâr-ı cânımsın efendim sen

(Mefâ'îlün Mefâ'îlun Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : İsmet Zeki Eyuboğlu, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.258.

Güzeller içinde evrenin en seçkini yüce selvim sen.
Tutum ve davranışı kabul görmüş, dünyanın en seçkin güzelisin sen.
Gönül hâlinden anlayan şuh ve zarif, şen güzelimsin sen.
Sen benim gözümün nuru ve sevdiğim canımsın.

Dudağını emsem, doyunca yüzümü sürsem o yanağına.
İnleyen gönüle, ışığın zülüflerin ve kirpiğin safa verse.
Belini kucağıma çeksem, her zaman sözüm bu olsa.
Sen benim gözümün nuru ve sevdiğim canımsın.

Yüzün evrenin süsü, parlaklığının eşi benzeri yok.
Her yeri uygun, endamı seyre değer.
Hayalin gözümde, her zaman gamın kalbimde açıktır.
Sen benim gözümün nuru ve sevdiğim canımsın.

Gözün aman bilmez mi, her solukta cana işler.
Aldırmazlıklar, kaş-göz etmeler, mesteden cünbüşler.
Ne olur bir kez olsun ey zalim, merhametli bakışını göster.
Sen benim gözümün nuru ve sevdiğim canımsın.

Sâmî, kavuşmayı ümit eder, hasret çeker nice zamandır.
Gel ey ceylan bakışlım, kaçma, gönlüm sana gizlidir.
Gözümün üstünde yerin var, oynaşma yerin, göğsümün üstüdür.
Sen benim gözümün nuru ve sevdiğim canımsın.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

V

Ol bülbül-i aşkım ki gül ü yasemenim yok
Ol tûti-i gûyây-i firâkım çemenim yok

Ben tekye-i aşkında o üryân-ı gamım ki
Pinhân-ı beden etmeğe bir pîrehenim yok

Ol hâne harâbım gam-ı hicranın ile âh
Feryâd ü figân etmeğe beytü'l-hazenim yok

Pervâne tabîat gönül ey Sâmî-i şeydâ
Sûzan olacak meş'ale-i encümenim yok

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.416.

Ben öyle bir aşk bülbülüyüm ki gülüm, yasemenim yok.
Ben, ayrılıklar şarkısı söyleyen öyle bir papağanım ki gezinecek kırlarım, bahçelerim yok.

Aşk tekkesinde, ıstıraptan öylesine deliye dönmüş, çırılçıplak, perişan kalmışım ki,
bedenimi gizleyecek bir gömleğim yok.

Ayrılığının acısıyla öylesine evi yıkılmış ortada kalmışım ki,
feryat edip, inlemek için sığınacak bir hüzünler kulübem bile yok.

Sâmî, gönül pervaneye dönmüş ama, neylersin ki,
uğruna kendimi yakacağım bir dost ışığı, bir topluluk yok.

Boğaziçi –
Gravür: W. Bartlett

Enis Receb Dede

(1650-54 ? Edirne – 1734 ? Edirne)

Babası, Gülşenî tarikatı mensuplarından Sipahi Derviş Halil Efendi'dir. Edirne'de doğduğu biliniyorsa da doğum tarihiyle ilgili bilgiler kesin değildir. İbrahim adlı bir mücellidin yanında çırak olarak geçen çocukluk döneminin ardından öğrenim nedeniyle İstanbul'a gitti. Tekrar Edirne'ye dönerek Mevlevî şeyhi şair Neşâtî Ahmed Dede'ye, ardından İstanbul Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Kaarî Ahmed Dede'ye intisap etti. 1674'te Neşâtî Ahmed Dede'nin ölümü üzerine Edirne Mevlevîhânesi şeyhliğine getirildi. Altmış yıl kadar şeyhlik yaptı. Kaynaklar, ölüm yılı hakkında farklı tarihler verirlerse de 1734'te öldüğü kabul edilir. Mezarı, Edirne Mevlevîhânesi haziresindedir. Mevlevî şeyhleri içinde en uzun ömürlü ve en çok müride sahip olduğu bilinen Enis Receb Dede, 18. yüzyıl mevlevî edebiyatı denince ilk akla gelen isimlerdendir. Altmış yıl süren şeyhliği boyunca 15 padişah ile 20 sadrazamın sevgi, saygı ve bağlılıklarını kazanmıştır. Sadrazam Koca Ragıp Paşa ile Şeyhülislâm Çelebizâde Asım Efendi de müridleri arasındadır. Şeyhliği ve şairliği yanında hattatlığıyla da ünlenmiştir. Tasavvufi düşünceleri ve Mevlevîliği dile getirdiği şiirlerinde tasavvufi kavramları sade bir dille ifade eden Enis Receb Dede, bir kısmı didaktik, bir kısmı lirik olan bu şiirlerinde Enis mahlâsını kullanmıştır. Dîvân'ındaki şiirleri 1545 beyitten oluşur. Edirne Valisi Ahmed İzzet Paşa tarafından 1890'da taşbaskı olarak yayımlanmıştır. Ayrıca eserin baş tarafına Müderriszâde Mehmed Arif'in yazdığı şairin biyografisiyle ilgili bir bölüm eklenmiştir. Az sayıdaki yazma nüshaları Süleymaniye, Topkapı Sarayı, Edirne Selimiye ve Atatürk Üniversitesi kütüphanelerindedir.

Receb Dede Dîvân'nın ilk iki sayfası.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 11. Cilt, İstanbul, s.241.

K A Y N A K L A R

- **Esrar Dede**, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme-Metin*, (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000, s.24.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.24.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.554.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.93.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 11. Cilt, İstanbul, s.241.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.48.
- **İbrahim Alaettin Gövsa**, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul 1946, s.116.
- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.374.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.305.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.444.

I

GAZEL

Ten-i bî-dil tekâpûda hemîşe bî-mecâl olsun
Dil-i mest-i mahabbette hemân şevk-ı visâl olsun

Tokınsun tek hemân lâ'l-i nemek-rîzün leb-i câma
Katarsan bâde-i nâba nemek kat kat helâl olsun

Hudâ renc-i nazardan hıfz ide tıfl-ı cüvân-bahtı
Olur mansûr elbette meh-i hüsn ü hilâl olsun

Dil-i üstâd-ı hoş-tab'a neşat-âsâ keder huba
Ser-â-ser nükte-i nazmı hayâl-ender-hayâl olsun

Hemân mir'ât-ı hüsn içre gönül olsun nazar-gâhun
Dilersen bezm-i vahdette Enîs'ün bî-misâl olsun

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : **Esrar Dede**, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme-Metin*, (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000, s.27.

Gönülsüz vücut, koşuşturmaktan varsın yorgun düşsün,
Yeter ki gönlün sevgi sarhoşluğunda kavuşma sevinci olsun.

Yeter ki senin tuz saçan dudağın kadehin ağzına dokunsun,
İstersen sen saf şaraba tuz kat, katsan da helâl olsun.

Allah o talihli çocuğu nazardan korusun.
Elbette muzaffer olur, yeter ki onun güzellik ayı hilâl şeklini alsın.

O, hoş tabiatlı ustaların gönlüne mutluluk ve iyilik verir.
Tek senin şiirin baştanbaşa hayal içinde hayal olsun da.

Hemen baktığın yer, güzellik aynası içindeki gönül olsun,
Vahdet meclisinde Enîs'in emsalsiz biri olmasını istiyorsan.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

GAZEL

Muhabbetle ezel ahde duranlar Mevlevîlerdir
Basîretle bugün yarın görenler Mevlevîlerdir

Be-sûret mefhar-ı âlem be-sîret mazhar-ı esmâ
Dü-âlem zevk-i sultânî sürenler Mevlevîlerdir

Rızâ-yı Hak taâlâya muhâlif olma havfından
Murâdullâhı ehlinden soranlar Mevlevîlerdir

Sabâh-ı mahşere nisbet çü şeb târîk-i âlemde
Görünen şey'i hâb-âsâ yoranlar Mevlevîlerdir

Enîsâ zühd-i bâridle yasılmış yâyını aşkın
Kemend-i zûr-ı himmetle kuranlar Mevlevîlerdir

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.377

Ezelden beri gönülden verdikleri sözde duranlar Mevlevîlerdir.
İleri görüşlülükle bugünden yarını görenler Mevlevîlerdir.

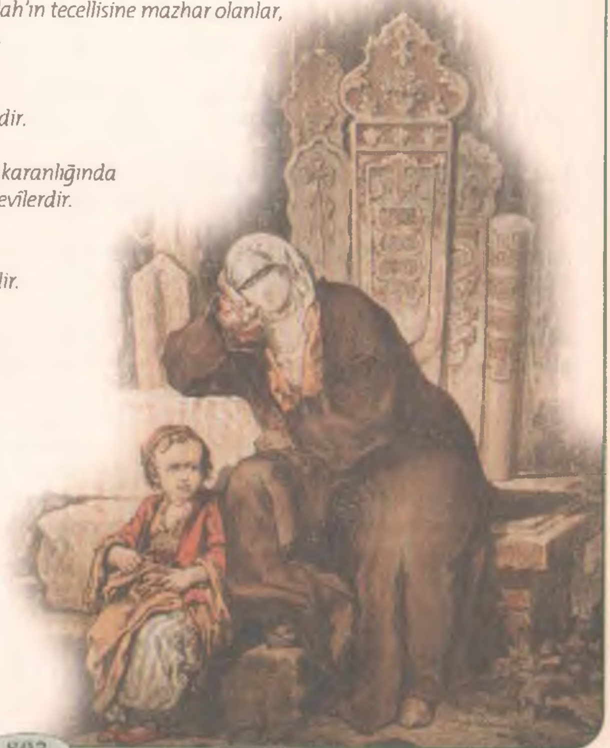
Görünüşleriyle âlemin övüncü, davranışlarıyla Allah'ın tecellisine mazhar olanlar,
İki âlemde de sultanca zevk sürenler Mevlevîlerdir.

Allah'ın rızâsına karşı olma korkusu yüzünden
Allah'ın dilediklerini, ehlinden soranlar Mevlevîlerdir.

Mahşer sabahına nisbet, gece gibi olan bu dünya karanlığında
Görünen şeyleri uykuda gibi yorumlayanlar Mevlevîlerdir.

Enîs, aşkın soğuk sofulukla bırakılmış yayını
Gayret gücünün kemendiyle kuranlar Mevlevîlerdir.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Mezarlıktaki Kadın ve Çocuğu – Tablo: Preziosi Amadeo
Librairie de Pera
38. Muzayede Katalogu -
31.3.2002

Şeyhülislâm İshak Efendi (EBÛİSHAKZÂDE)

(1679 İstanbul – 1734 İstanbul)

Genç yaşta elde ettiği başarılar nedeniyle babası tarafından kendisine verilen Ebûishak künyesiyle tanınmış ve anılmıştır. Babası, 1716-18 yılları arasında şeyhülislâmlık yapmış olan Ebûishak İsmâil (Naim) Efendi; dedesi ise çeşitli Rumeli vilâyetlerinde kadılık yapmış Alanyalı İbrahim Efendi'dir. Şeyhülislâm Esad Efendi'nin kardeşi ve şair Fıtnat Hanım'ın amcası olan İshak Efendi'nin çocukluğu böyle bir aile ortamında geçti. Küçük yaşta zekâsıyla dikkati çekti. İlk bilgileri, Bursa kadısı olan babasından aldı; Ahmed Efendi, Mutavvelci Mehmed Efendi, Mirza Mustafa Efendi ve Ankaralı Mehmed Efendi'nin öğrencisi oldu. 1679'daki mülazimliği sonrası Ömer Ağa Medresesi'nde müderrisliğe başladı. Birçok medresede çalıştıktan sonra babasının Şeyhülislâm olması üzerine İzmir Mollalığına, ardından Edirne ve Mekke kadısı pâyelerini aldıktan sonra 1723'te İstanbul kadılığına ve 1730'da Anadolu Kazaskerliğine getirildiyse de Patrona Halil İsyanı sırasında görevinden azledilerek 1732'de Kütahya'ya sürüldü. 1733'te geri çağrılarak Rumeli Kazaskerliğine ve aynı yıl Ebulhayr Ahmed Efendi'nin vefatı üzerine de 61. Osmanlı Şeyhülislâmı olarak göreve getirildi. Bir yıl süren bu görevi sırasında I. Mahmud'a sunduğu kasidelerle ünlendi. Öldüğünde İstanbul Çarşamba'da babası tarafından yaptırılan aile kabristanına defnedildi. Türkçe dışında Arapça ve Farsça yazdığı şiirlerinde herhangi bir mahlâs kullanmayan İshak Efendi, matbaanın kuruluşunu hararetle destekleyenler arasında yer almış, matbaada ilk basılan kitap olan Vankulu Lugatı'nın tashihinde de çalışmıştır.

ESERLERİ

Dîvân : Başta "Bi'setnâme" mesnevîsi olmak üzere, İshak Efendi'nin Türkçe, Arapça ve Farsça kaleme aldığı çeşitli şiirlerinden oluşmuştur. Dîvân'dan bazı seçmeler, M. Nur Doğan tarafından ayrıca yayımlanmıştır. Yazmaları Bayezit Devlet, Süleymaniye ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir.

El-İstiştâ fi Tercümeti'ş-Şifâ : Kâdî İyâz'ın "eş-Şifa" adlı eserinin çevirisidir.

Bustânü'l-Ârifin Tercümesi : Ebû'l- Leys es-Semerkandî'nin "Bustânü'l-Ârifîn" adlı eserinin çevirisidir. İshak Efendi'nin "El-Kasrü'l Metîn" adını verdiği eser, Sadrazam Damad İbrahim Paşa'ya sunulmuştur.

Bi'setnâme : Bazı dîvân nüshalarının baş tarafında bulunan, Hz. Muhammed'in peygamberliğinden bahseden 278 beyitlik bir manzumedir. Beyit sayısının, Hz. Peygamber'in 23 yıllık peygamberliğindeki ayların sayısına tekabül eden eser, bazı kaynaklarca, Ebûishakzâde'nin ayrı bir eseri olarak kabul edilmektedir.

KAYNAKLAR

- **Muhammed Nur Doğan,** *Lâle Devri Şairlerimizden Şeyhülislâm İshak Efendi ve Dîvân'ından Seçmeler,* Ankara 1990.
- *İslâm Ansiklopedisi,* Türkiye Diyanet Vakfı, 22. Cilt, İstanbul, s.530.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.307
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1999, s.655.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 4. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.410.
- **İbrahim Alaettin Gövsa,** *Türk Meşhurları Ansiklopedisi,* İstanbul 1946, s.191.
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi,* (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 16. Cilt, İstanbul 1993, s.425.
- **İsmail Beliğ,** *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr,* (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.11.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey,** *Osmanlı Müellifleri,* 1. Cilt, İstanbul 1972, s.359.

I

O goncayım ki olur bâğ-ı gam makâm bana *O bülbülüm ki figândır hemîşe kâm bana*	*Ben öyle bir goncayım ki, gam bahçesi bana makam olmuştur.* *Öyle bülbülüm ki, zevk ve neşe, benim için ağlayıp inleme (vesilesi)'dir.*
Zükâm-ı reşk n'ola kâm-ı dehre verse halel *O nükhetim mütehammil degil meşâm bana*	*Kıskançlık ve haset nezlesi, âlemin neş'esine halel verse buna şaşılır mı?* *Öyle (güzel) bir kokuyum ki, burun, benim bu kokumun güzelliğine dayanamaz.*
Hemîşe kebk-i visâli şikâr iderdim eger *O şâhbâz-ı melâhat olaydı râm bana*	*Daima visal (sevgiliye kavuşma) kekliğini avlardım,* *Eğer o güzellik şahbâzı (doğanı) bana itaat etseydi.*
Bu bezm-gehde çeker miydi dil humâr-ı gamı *Müyesser olsa eger neşve-i müdâm bana*	*Bu mecliste gönül gam sarhoşluğunu çeker miydi?* *Eğer şarabın keyfi (veya devamlı neşe) bana müyesser olsaydı.*
Ümîd-i büs-ı ayağ itme dest-i sâkîden *Ki oldı duhter-i rez nass ile harâm bana*	*Sâkînin elindeki şarap kadehini öpmeyi umut etme.* *Çünkü asma kızı (şarap) bana da haram oldu.*
Hayâl-i reng-i ruh u fikr-i müşkînin *Aceb mi kâr-ı ehemm olsa subh u şâm bana*	*(Ey sevgili), yanağının renginin hayali ve siyah zülfünün endişesi,* *Sabah akşam benim için en mühim iş olsa buna şaşılır mı?*
Acebdir eylesem İshâk eger niyâz-ı visâl *Hemîşe kişver-i nâzı olur zihâm bana*	*Ey İshak, tuhaftır ki, ne zaman sevgiliye kavuşmayı istesem;* *Onun naz ülkesi, benim için, ana baba gününe döner.*

KAYNAK : Muhammed Nur Doğan, *Lâle Devri Şairlerimizde Şeyhülislâm İshak Efendi ve Dîvân'ından Seçmeler,* Ankara 1990, s.115.

II

Hâlimi arz it sabâ dildâra Allâh aşkına
Sûziş-i dilden haber vir yâra Allâh aşkına

Ey tabîb-i hâzık-ı nabz-âşınâ-yı derd-i dil
Haste-i hicrim bana bir çâre Allâh aşkına

Vir zekât-ı bûse-i kâlâ-yı hüsn ü ânını
Sâ'il-i der-kef-asâ-yı zâra Allâh aşkına

Rûşen itsün zulmet-i şeb-zinde-dârân-ı gamı
Mihr-i rûyun göster ey meh-pâre Allâh aşkına

Hâtır-ı uşşâka ol gâhî tesellî-bahş-ı cûd
Kârını cevr eyleme yek-pâre Allâh aşkına

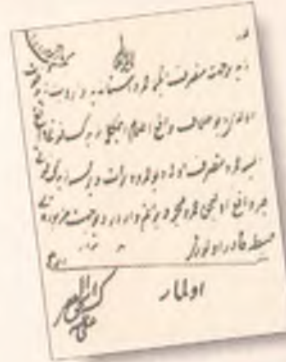
Bu tehî-ceyb-i visâl ü câyi'-i hicrâna vir
Nakd-i hüsnünden şehâ bir pâre Allâh aşkına

Harf-i vasl-ı kâkülün ketm it lisân-ı şâneden
Keşf-i esrâr eyleme ağyâra Allâh aşkına

Küşte-i sâtur-ı hûn-rîz-i nigâh olsun gönül
Bismil-âsâ 'îd-i vasl-ı yâra Allâh aşkına

Eylemişken vaslın ikrâr eyle İshâka kerem
Var mı ol lutfı mecâl inkâra Allâh aşkına

KAYNAK : **Muhammed Nur Doğan**, *Lâle Devri Şairlerimizden Şeyhülislâm İshak Efendi ve Dîvân'ından Seçmeler*, Ankara 1990, s.132.

Şeyhülislâm İshak Efendi'nin bir fetvası.
Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 1. Cilt, İstanbul 1999, s.656.

Ey sabâ rüzgârı, hâlimi sevgiliye anlat da,
Gönül yangınından ona haber ver Allah aşkına.

Ey gönül derdinin halden anlayan usta doktoru!
Ayrılıktan hastayım; Allah aşkına bana bir çare bul!

(Bu) ağlayıp inleyen ve elde baston, etrafında dolaşıp duran dilenciye,
Allah aşkı için (sahibi olduğun) güzellik mülkünün öpücükten zekâtını ver!

Ey ay parçası (güzel), güneş gibi (aydınlık) yüzünü göster de;
Geceleri uykusuz, gam çeken âşıkların karanlığı aydınlansın Allah aşkına.

(Ey sevgili), âşıkların gönüllerine arada sırada, cömertlik göstererek, teselli bahşedici ol da;
İşini gücünü sade zulüm ve sitemden ibaret eyleme Allah aşkına.

Ey padişah (sevgili)! Bu kavuşma yoksulu ve ayrılık acısı ile aç ve sefil dolaşan biçare âşığa,
Allah aşkı için güzellik mülkünden bir parça bağışla!

(Ey sevgili)! Saçının vuslatına erme sözünü tarağın lisanından sakla da;
Yabancılara sırların kapılarını açma, Allah aşkına.

Yârin vuslatının bayramına kurban olur gibi,
Gönül, Allah aşkı için o merhametsiz sevgilinin bakışının kanlı satırının kurbanı olsun.

Vuslatını ikrar eylemişken, İshâk'a da kerem kıl (vuslatını lutfet);
O lutfu inkâra mecal var mı Allah aşkına!

İzzet Ali Paşa

(? İstanbul – 1734 Revan[Bugünkü Erivan]/Ermenistan)

Asıl adı Ali'dir. Doğum tarihi bilinmemekte olup babası, Osmanlı vezirlerinden Damad Mehmet Paşa'dır. Kalemden yetişti. Önce Defterdar Mektupçuluğu yaptı; ardından Başdefterdarlığa getirildi. 1730 yılındaki Patrona Halil Ayaklanması'nda isyancıların baskısına rağmen görevini başarıyla sürdürdü. 1731'de vezir rütbesiyle Sadaret Kaymakamlığına, bir yıl sonra da Anadolu Valiliğine atandı. Seraskerliği sırasında Şark Seferi ordu komutanlığı yaptığı sırada Revan'da vefat etti. Mezarı Sâliha Sultan Camii bahçesindedir. Lâle Devri şairlerinden biri olmasının yanı sıra hattatlığıyla da tanınan İzzet Ali Paşa, sülüs, nesih, rık'a ve ta'likte, özellikle divânî yazıda oldukça ustadır. Nedîm'in arkadaşı olduğu, şiirde onu izlediği bilinmekle beraber asla onun taklitçisi olmayıp kendine özgü yalın bir üslup geliştirmiştir. Şuh ve nükteli bir söyleyiş tarzına sahip olup yeni mazmunlar kullanmıştır. Damad İbrahim Paşa Devri'nin zevk ve neşesini, Nedîm ile birlikte en iyi aksettiren şairlerdendir. Nedîm'in gazellerine nazireler yazdığı bilinmektedir. Aynı zamanda tarih düşürme ustası olarak tanınan İzzet Ali Paşa'nın, Şehzade Abdülhamid'in doğumuna düşürdüğü tarih, Râmiz tezkiresinde kayıtlıdır.

E S E R L E R İ

Dîvân : Şairin, yaşadığı dönemin önemli olayları için düşürdüğü tarihler yanı sıra gazel, kaside ve kıt'alarından oluşmuştur. Yazmaları Süleymaniye, Millet, Selimağa ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir.

Nigârnâme : Âşık İzzet Paşa'nın, Nedîm'in Ayşe adlı sevgilisinin ağzından, Nedîm'e yazdığı bir mektup ve Nedîm'in, bu mektubun her bölümüne espri yollu verdiği cevapları içerir. Nigârnâme, kısa bir düzyazı örneği olup her iki şairin ortak yapıtı özelliğini taşır. 1924 yılında Halil Nihat Boztepe tarafından hazırlanarak eski harflerle basılan Nedîm Dîvânı içinde yer alan eser, ayrıca Ali Canip Yöntem tarafından Hayat Mecmuası'nın 1. cildinin 17. sayısında bir makale hâlinde de yayımlanmıştır.

K A Y N A K L A R

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.314.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.215.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1999, s.687
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.316.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.694
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.314
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.138.
- **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.216.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.180
- **A.İrfan Aypay**, *Lale Devri Şairi İzzet Ali Paşa, Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği-Divân-Nigârnâme (Tenkitli Metin)*, İstanbul 1998.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.37
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.414
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Nedim Divânı*, İstanbul 1972, s.418

I

Hoşdur bize meyhâne ki işret var içinde
Ol gözleri mahmûr ile sohbet var içinde

Kimdür o hanım-iğnesi kayıkla geçenler
Almış ele yelpâze bir âfet var içinde

Bir yerde idük dün gice dilber ile ammâ
Nakl idemem ol meclisi vuslat var içinde

Lûtf eyle suâl eyleme eyyâm-ı firâkı
Bin derd ile sad güne felâket var içinde

Ol âfeti kıl hâl-i hırâmında temâşâ
Bin şîve vü bin dürlü nezâket var içinde

Düşnâm ile İzzet lebin öpmek o nigârun
Bir bâdeye benzer ki meraret var içinde

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : **A. İrfan Aypay**, *Lale Devri Şairi İzzet Ali Paşa, Hayatı-Eserleri-Edebi Kişiliği Divân-Nigârnâme (Tenkitli Metin)*, İstanbul 1998, s.238

Bize meyhane hoştur, çünkü orada içme var,
O gözleri süzgün ile de sohbet var.

O "hanım iğnesi kayıkla" geçenler kimdir?
İçinde eline yelpaze almış bir âfet var.

Dün gece sevgiliyle bir yerdeydik, ama
Toplantıyı anlatamam, içinde kavuşma var.

Lûtf et de ayrılık günlerini sorma,
İçinde bin dertle yüz türlü felâket var.

O âfeti salına salına yürürken seyret,
O yürüyüşte içinde bin türlü eda ve bin türlü incelik var.

İzzet! O sevgilinin azarlayan dudağını öpmek,
İçinde acılık bulunan bir şarabı içmeğe benzer.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Meydâne kim piyâle-i sahbâ gelür gider	*Ne zaman ki şarap kadehi ortaya gelir gider.*
Ol demde akl-ı âşık-ı şeydâ gelür gider	*O zaman divâne âşıkın da aklı gelir gider.*
Mekr-i rakibden sakınub şâhid-i hayâl	*Sevgilinin hayali, hilekâr rakipten sakınıp*
Halvet-serâ-yi hâtırâ tenha gelür gider	*gönlün gizli buluşma yerine yalnız gelir gider.*
Suret-pezir-i ma'rifet olmakdadur hüner	*Esas marifet, hüner göstermededir.*
Yoksa bu dehre nice heyûlâ gelür gider	*Yoksa bu dünyaya nice önemsiz şeyler gelir gider.*
Zülfinden olmadı bize buy-âver-i ümid	*Zülfünden bir umut kokusu gelmedi bize.*
Bihude bâğa bâd-i sebük-pâ gelür gider	*Hafif rüzgâr bağa, beyhude gelir gider.*
Buldukça eşk-i dide-i ter cûşiş ü sükun	*Taze gözyaşı coşup duruldukça*
Guya ki cezr ü medd ile deryâ gelür gider	*Sanırsın ki, med cezir ile dünya gelir gider.*
Ey mihr-i işve bir gice sen gelmedin hemân	*Ey naz güneşi, sen bir gece olsun gelmedin.*
Her şeb bu bezme mâh-ı şeb-ârâ gelür gider	*Geceyi süsleyen ay, toplantıya her gece gelir gider.*
İzzet gubâr-ı gam ile pürdür o sine kim	*İzzet, o göğüs, ne zaman ki gam tozuyla doludur,*
Endişe-i piyâle-i ferdâ gelür gider	*Bir sonraki kadehin endişesi gelir gider*

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.262

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Lâle Devri

Tablo: Münif Fehim

III

Ol âfetin ruh-i hoy-gerdesi gülâb kokar
Şemim-i dâne-i hâlinde müşk-i nâb kokar

Kimünle hem-kadeh-i bezm-i ayş idün kâfir
Ki hokka-i dehenün kokladum şarâb kokar

Yine kimin ciğerin yakdı gamze-i mestün
Dimâğ-ı câna bu meclisde bir kebâb kokar

Ruhun mı berg-i ter-i yâsemen midir bilmem
Hamir-i mâyesi gülden midür gülâb kokar

Ne i'timâd bu şeyhâne tavruna zâhid
Ki tiynetinde senün hâlet-i şebâb kokar

Lebin akide gibi aldum ağzuma İzzet
Hemân çü râyiha-i müşk o lâ'l-i nâb kokar

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

KAYNAK : A.İrfan Aypay, *Lale Devri Şairi İzzet Ali Paşa, Hayatı-Eserleri-Edebi Kişiliği-Divân Nigârnâme (Tenkitli Metin)*, İstanbul 1998, s.165.

O güzelin terlemiş yanağı gülsuyu kokar.
Yüzündeki benden misk kokusu gelmekte.

Ey kâfir, içki meclisinde kiminle kadeh tokuşturdun?
Hokka gibi ağzını kokladım, şarap kokuyor?

O sarhoş süzgün bakışın yine kimin ciğerini yaktı?
Canın özüne, bu mecliste kebap kokusu geliyor.

Yanağın mı, yoksa taze yasemin yaprağı mıdır bilmem?
Mayası gülden midir ki gülsuyu kokuyor?

Ey kaba sofu, bu olgunca davranışına nasıl güvenilir?
Yaratılışında bile gençlik kokusu var.

Ey İzzet, onun dudağını akide şekeri gibi aldım ağzıma;
O kızıl dudak, misk gibi kokuyor.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

IV

GAZEL

Bakamam çihre-i hurşîde o meh-rû var iken
Neyleyem âyîneyi sîne-i bî-mû var iken

Her sebük-mağz ile tartılmak olur kâmile nakz
Elde mîzân-ı hıred gib terâzû var iken

Künhini eyle temâşâ suver-i eşyânun
Pîş-i nezzârede âyîne-i zânû var iken

Gayra bel bağlayamaz bu dil-i dîvâne-sirişt
Halka-i silsile-i kâkül ü gîsû var iken

Âştī düşmen olur ma'reke-i nâz u niyâz
Gamze-i arbede-cû yâr-ı cefâ-cû var iken

İğbirâr-ı dil olur kuhl-i zebân-ı takrîr
Vasla düşmez saded ol çeşm-i sühan-gû var iken

Heves-i nefse uyup gayre perestiş idemem
Ma'bed-i aşkta mihrâb-ı dü-ebrû var iken

Merci'inden bilinür sırr-i zamîr-i uşşâk
Dâğdan hanika-i sînede yâ hû var iken

Köhne vâdîde sakın yorma semend-i tab'ı
İzzetâ tâze zemîn üzre tekâpû var iken

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : A.İrfan Aypay, *Lale Devri Şairi İzzet Ali Paşa, Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği-Dîvân-Nigârnâme (Tenkitli Metin)*, İstanbul 1998, s.226.

Bakamam o ay yüzlü varken güneşin yüzüne bile!
Aynayı neyleyeyim kılsız göğüs varken.

Her akılsız ile tartılmak olgun kişiyi eksiltir,
Elde akıl terazisi gibi bir terazi varken.

Görünüşlerinin özünü seyreyle eşyanın,
Gözünün önünde diz aynası varken.

Başkasına bel bağlayamaz dîvâne yaradılışlı bu gönül,
Uzun saç ve perçem zincirinin halkası varken.

Barış, düşman olur; yalvarma ve nazın savaş alanında,
Cefa eden sevgili ve kavga arayan yan bakışı varken.

Anlatan dilin sürmesi olur gönlün kırgınlığı,
Kavuşmaya konuşma düşmez, söz söyleyen o göz varken.

Nefsin heveslerine uyup başkasına tapmam,
Aşk tapınağında iki kaş mihrâbı varken.

Âşıkların kalbinin sırrı buradan öğrenilir.
Yaralı göğüs tekkesinde "yâ hû" sesleri duyulurken.

Sakın köhne yerlerde dolaştırıp yorma yaradılış atını;
Ey İzzet, yeni yerlerde dolaştırmak varken.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Nahlî

(? Tekirdağ – 1733 Tekirdağ)

Asıl adı Abdülbâkî olup hakkındaki bilgiler, Ahmed Lütfi'nin tezkiresine dayalıdır. Şeyh Ahmed Cûdi'nin öğrencisi oldu. Öğrenimini tamamladıktan sonra kadılık yapmayıp mahkeme kâtipliğiyle yetindi. İstanbul'da bulunduğu yıllar yazdığı "Sadâbât Kasidesi"ni saray baştabibi Ömer Efendi aracılığıyla Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'ya sundu. Arzu ve maksadının sorulması üzerine de, hiçbir makamda gözü olmadığını söyleyerek Tekirdağ'a döndü. Bu arada Tekirdağ kadısı Bosnalı şair Sâbit'ten Farsça dersler aldı. 1733 yılının Haziran ayı ortalarında vefat eden Nahlî, yeni tarz gazelleri ve sanatlı kasideleriyle tanınır. 1725-26 yılında Tekirdağ Yeniçeriler Zabiti Ayâszâde Mustafa Ağa'ya bağlılığını bildiren süslü bir lugaz ve o tarihlerde Tekirdağ'a gelen Vânî Mehmed Efendi'ye de bir bahariye kasidesi sundu. Ahmed Lûtfi, Nahlî'den söz ederken, şairlik ve kâtiplik mesleğinde kendisinden yararlandığını söyler. Şiirlerinden örnekler, Ahmed Lûtfi'nin "Tekfurdağlı Şairler" tezkiresindedir.

KAYNAKLAR

- **Aydın Oy**, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.210.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.449.

GAZEL

Humâr-ı hicr-i leb oldumsa çâre olmaz mı
Niyâz olunsa aceb lâ'l-i yâre olmaz mı

Dudağından ayrıldığım için sersemlediysem çaresi yok mudur?
Sevgilinin dudağına ihtiyaç duyulsa acaba olmaz mı (gerçeklemez mi)?

Niçün görinmez izârın verâ-yı giysûdan
Şikâf-ı perdeden ey meh nezâret olmaz mı

Ey ay yüzlü güzel! Yanağın, omzuna dökülen saçından niçin görünmez.
Perdenin aralığından baksam olmaz mı?

Telâtum itmede tûfan-ı eşk ile bîm-i aşk
Çekilse zevrak-ı dil bir kenâre olmaz mı

Aşk tehlikesi (korkusu), gözyaşı tufanı ile dalgalanıyor.
Gönül kayığı (bu durumda) bir kenara çekilse olmaz mı?

Kesüb ümmîdi sakın bülbül olmasın hâmûş
Zemân-ı revnak-ı gül vâre vâre olmaz mı

Bülbül sakın umudunu kesip susmasın.
Gülün renklenme zamanı yavaş yavaş olur.

Debîr-i bahtın olur ise Utârid ey Nahlî
Felekde tali'ine bir sitâre olmaz mı

Ey Nahlî! Bahtının yazıcısı Utarit (Merkür) olur ise (o yıldız)
Gökyüzünde senin talih yıldızın olmaz mı?

KAYNAK : Aydın Oy, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.211

Tablo: İbrahim Çallı
Antik AŞ. 137. Müzayede Katalogu – 12.5.1991

Sâkıb Mustafa Dede

(? İzmir – 1735 Kütahya)

Asıl adı Mustafa olup doğum tarihi bilinmemektedir. Öğrenimini Köprülüzâde Fazıl Mustafa Paşa'nın himayesinde sürdürdü. Arapça ve Farsça öğrendi. Tasavvufa yönelip Mevlevî tarikatına girdi. Neşatî'nin yakın dostu olan Edirne Muradiye Mevlevîhânesi Şeyhi Mehmed Dede tarafından yetiştirildi. Şeyhinin ölümünden sonra tarikat arkadaşlarıyla birlikte Mısır'a giderek Siyâhî Dede'nin hizmetinde bulundu. Daha sonra İstanbul'a dönüp dönemin Mevlevî şairlerinden Gavsî, Nazîm, Fasîh, Ahmed, Nâyî dedelerin sohbetlerine katıldı. 1691'de şeyh olarak atandığı Kütahya Arguniyye Mevlevî dergâhında 46 yıl görev yaptı. Vefatında tekkenin haziresine defnedildi. Eserleri, tasavvufî duygu ve düşünce yüklüdür. Samimî ve coşku dolu şiirlerinin pek çoğu didaktik ve lirik özellikler taşır. Daha çok, Mevlevî büyüklerinin hayatını konu alan tezkiresiyle tanınır.

ESERLERİ

Dîvân : Sâkıb Dede'nin, tasavvufi şiirlerini bir araya topladığı eser, yazma hâlinde olup basılmamıştır.

Sefine-i Mevleviyye : Mevlânâ'dan başlayarak Mevlevî şeyhlerinin biyografilerini içeren eser, daha önce bu yolda yapılan çalışmaların da gözden geçirilmesiyle türünün en hacimli ve en doğru bilgi veren kaynağı olarak bilinir. Bu çalışma Sâkıb Dede'ye, Mevlevî geleneği içinde önemli bir yer sağlamıştır. Üç ciltten oluşan eserin birinci cildinde başlangıçtan kendi dönemine kadarki şeyhlerin biyografileri, ikinci cildinde çeşitli tekkelerde şeyhlik yapanların ve üçüncü ciltte de Mevlevîler arasında ün kazanmış dervişlerin biyografileri ele alınır. Ağdalı bir dille kaleme alınan çalışmada, yazılı kaynaklar dışında şifahî bilgilere de yer verilmiştir. Kültür tarihimiz açısından önemli bir eserdir. 1866'da Kahire'de yayımlanan eserin yazması Konya Mevlânâ Müzesi'ndedir.

KAYNAKLAR

- **Esrar Dede,** *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme-Metin,* (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000, s.79.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.316.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi,* 2. Cilt, İstanbul 1999, s.492.
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,* Tarih Vakfı, 4. Cilt, s.1011.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.432.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,* (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 19. Cilt, İstanbul 1992, s.10086.
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi,* (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 27. Cilt, İstanbul 1993, s.73.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey,** *Osmanlı Müellifleri,* 1. Cilt, İstanbul 1972, s.179.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik,* İstanbul 1983, s.115.
- **Necip Fazıl Duru,** *Mevleviyâne, Şiir Güldestesi, Perşembe Kitapları,* İstanbul 2000, s.182.

GAZEL

Kemer-girifte-i aşkuz kenâre dek giderüz
Refîk-ı mevc-i şevkuz kenâre dek giderüz

Hevâ-yı kâkül-i dil-dâradur alâka hemân
Burâk-ı azm ile Mi'râc-ı dâre dek giderüz

Olınca gonce-i dil kâkül-i nesîm-i bahâr
Ziyâret-i ser-i kabr-i hezâre dek giderüz

Külâh u hırka mey-âlûd-ı çâr-pâre be-dest
Verâ-yı perde-i nâmûs u âre dek giderüz

Garîb-i şad-vatanuz hem-dem istemez meşreb
Gubâr-ı hâtır ile tâ mezâre dek giderüz

Eger bu güne revişlerle hâk iderse bizi
Dü-çeşm-i keç-nigeh-i rûzgâre dek giderüz

Figân ki şehrümüz aldı riyâ ile sem'a
Peyâm-ı şeyh işidilmez diyâre dek giderüz

Semâ' u raks iderek zerreler gibi ya'nî
Cenâb-ı şems-i hidâyet-medâre dek giderüz

Düşerse kâfile-i semt hâne-ber-dûşân
Tavâf-ı kûy-ı Hudâvendigâr'e dek giderüz

İderse himmet-i pîrân-ı Mevlevî imdâd
Reh-i füyûz ile nîlî hişâre dek giderüz

Penâhımuz odur ağyâr def'ine Sâkıb
Hümâ-yı kâdime-i çâr-yâre dek giderüz

KAYNAK : Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme-Metin,* (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000, s.83.

Râşid (MEHMED EFENDİ)

(? İstanbul – 1735 İstanbul)

Malatyalı Kadı Mustafa Efendi'nin oğludur. İyi bir öğrenim sonrası medreseyi bitirdi. Aynı zamanda Kazasker Abdülbâki Efendi'den hat dersleri aldı. Sadrazam Silâhdar Ali Paşa tarafından vak'anüvislikle görevlendirilip 1715 Mora Seferi'ne katıldı. Dönüşünde Sahn-ı Seman Medresesi müderrisliğine getirildi. 1716 Varadin Seferi'nde bulundu. Nevşehirli Sadrazam Damad İbrahim Paşa tarafından Naima'nın kaldığı yerden başlamak üzere tarih yazmakla görevlendirildi. 1660-1721 yılları arasındaki tarihî olayları ağır ve karışık bir ifadeyle kaleme aldı. Mesleğinde yükselerek, sırasıyla Askerî kassamlığa, Süleymaniye Müderrisliğine ve Haremeyn Müfettişliğine getirildi (1723); aynı yıl Halep kadılığına atandı. Bir yıl sonra görevinden azledilerek İstanbul'a döndü. Devlet ileri gelenleriyle ilişkilerini sürdürerek 1728'de Afganlı Eşref Han'a verilecek mektubu kaleme aldı ve kendisine Mekke pâyesi verilerek Isfahan'a, Eşref Han'a elçi olarak gönderildi. Dönüşünde İstanbul kadısı oldu. Patrona Halil Ayaklanması'nda devlet ileri gelenleriyle yakın ilişkisi nedeniyle İstanköy, Bursa ve Limni'ye sürüldü. 1734'te bağışlanıp İstanbul'a döndü. 1734'te sadrazam Hekimoğlu Ali Paşa tarafından Anadolu Kazaskerliğine atandıktan bir yıl sonra vefat etti. Lâle Devri şairlerinden olan Râşid Mehmed Efendi, özellikle, talik yazıda usta bir hattat olarak kabul edilir. Nedîm'le birlikte bu döneme damgasını vuran Nâbî'nin etkisi, şiirlerinde görülür. İyi bir münşidir. Hepsinden daha çok, tarih yazıcılığıyla tanınır. Râşid Tarihi'ni hazırlarken, gördüklerinden, duyduklarından, resmî belge ve vekâyinâmelerden yararlanmıştır.

ESERLERİ

Dîvân : Basılmamıştır. Yazmaları İstanbul Üniversitesi, Süleymaniye, Millet, Âtıf Efendi, Murat Molla ve İbnülemin kütüphanelerindedir.

Münşeât : Külliyat hâlinde olmayıp ayrı ayrı mecmualarda bulunmaktadır.

Fetihnâmeler : Mora seferiyle ilgili 50 kadar fetihnâmeden meydana geldiği halde günümüze ancak iki tanesi ulaşmıştır.

Vakfiyeler : III. Ahmed Kütüphanesi, Damad İbrahim Paşa'nın Şehzadebaşı İmareti Vakfiyesi ve Nevşehir İmareti Vakfiyesi'nin kaleme alındığı çalışmalardır.

Sıhhatnâme : Geçirdiği ağır bir hastalıktan kurtulması nedeniyle III. Ahmed'e sunulmuş bir mesnevidir. Yazmalardan biri Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir.

Tarih-î Râşid (Râşid Tarihi) : "Vekayinâme" diye de adlandırılır. Naima tarihinin devamı niteliğinde olup 1660-1721 yıllarını kapsar. Bir kaynak eser niteliği taşır. "Vefeyat" adı ile, Padişahların sonunda yer alır ve onların yaşam öykülerini de içerir. İlki 1741'de 3 cilt olarak basılan eser, daha sonra 1865'te beş cilt olarak yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.317.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.268.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.475.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.314.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.89.
- **Muallim Naci**, *Osmanlı Şairleri*, Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.302.
- **Franz Babinger**, *Osmanlı Tarih Yazarları*, Çev. Coşkun Üçok, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s.294.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Muellifleri*, 3. Cilt, İstanbul 1972, s.120.
- **Faik Reşad**, *Eslaf, Eski Bilginler, Düşünürler, Şairler*, (Baskıya Hazırlayan: Şemsettin Kutlu), İstanbul, Tarihsiz, s.269.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Dîvân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.34.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.407.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.985.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.287

I

Yeter ey dil nice bir girye-i şeb n'oldı sana	*Yeter artık ey gönül, nedir bu gece ağlamaları, ne oldu sana?*
Meşrebin sabr idi hicrâne aceb n'oldı sana	*Tuttuğun yol, ayrılığa sabretmekti, şimdi ne oldu sana?*
Tâze âşıklara hem-bezm-i visâl oldun hayf	*Yazıklar olsun, yeni âşıklara kavuşma toplantısına dadandın,*
Nedir ol şîve-i nev-tarha sebeb n'oldı sana	*Bu edan, bu yeni hâlin nedendir, ne oldu sana?*
Güft-ü gu-yi nigehe hışmını hem-râz itdün	*Öfkeni, bakışlarla yapılan dedikodulara sırdaş ettin,*
Ey gönül hiç bu mudur şart-ı edeb n'oldı sana	*Ey gönül, saygı kuralı bu mudur ne oldu sana?*
Kimdir âyâ sana işrâb-ı mey-i nahvet iden	*Kimdir sana, kendini beğenmişlik şarabını iç diyen,*
Nedir ey şûh-i cihân böyle gazeb n'oldı sana	*Ey dünya güzeli, bu aşırı öfke neden, ne oldu sana?*
Çarhdan hâhiş-i âb itme virür suziş-i derd	*Alınyazısından su isteme, sana yakıcı üzüntü verir.*
Nedir ey Râşid-i vâ-sûhte-leb n'oldı sana	*Ey dudakları susuzluktan yanıp kurumuş Râşid ne oldu sana?*

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.475.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Ne bahttan ne felekten şikâyetim vardır
Tamâm güşe-i uzlette râhatım vardır

Nevâl-i bûse-i rûyun n'ola edersen ümîd
Şikest-i rûze-i hicrâna niyyetim vardır

Netice cânıma da geçse ta'ne-i ağyâr
O şûhdan geçebilmem mahabbetim vardır

Cefâ-perest-i bütânım muhâlif-i uşşâk
Tarîk-ı aşkda bir başka âdetim vardır

Ne mümkün ola müdâvâ-pezîr hiç Râşid
Benim ki derd-i sühan gibi illetim vardır

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilun Fe'ilun)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.408

Ne talihimden ne de dünyadan şikâyetim var.
Yalnızlık köşesinde rahata erdim.

Yüzünü öpme mutluluğunu umuyorum diye şaşmamalı.
Benim ayrılık orucunu bozmaya niyetim var.

Düşmanların kınaması sonuçta canıma tak etse de
Ben o güzelden vazgeçemem, çünkü onu çok seviyorum.

Başka âşıkların aksine put gibi güzellerin cefâsına tapıyorum.
Aşk yolunda benim başka bir âdetim var.

Râşid, bunun tedavi edilmesi mümkün müdür?
Benim şiir söyleme derdi gibi bir rahatsızlığım var.

(Bugünun diliyle anlatım: Oktay Mert)

Kurbağalı Dere – Tablo: Naim Uludoğan
Ressamların Fırçasından İstanbul, s.215.

Seyyid Vehbî

(? İstanbul – 1736 İstanbul)

Asıl adı Hüseyin'dir. İstanbul Kabataş'ta dünyaya geldi. Doğum tarihi bilinmemektedir. Şiirlerinde önce Hüsamî daha sonra da Hocası Ahmed Neylî'nin tavsiyesi üzerine Vehbî mahlâsını kullandı. İyi bir medrese eğitimi aldı. Hocazâde Seyyid Osman Efendi'den mülâzim olduktan sonra müderrisliğe atandı. Hoca Hatun ve Şerife Hatun medreselerinde müderrislik yaptı. Tebriz'in ikinci kez fethedilmesi sonrası Tebriz'in ilk kadısı olarak görev yaptı. Kayseri, Manisa ve Halep kadılıklarında da bulundu. Halep'te bulunduğu sırada gittiği Hicaz'dan dönüşünde hastalandı ve İstanbul Aksaray'daki evinde vefat etti. Mezarı, Cerrah Mehmed Paşa Camii civarında bulunan Cambaziye mescidi bahçesindedir. Yaşadığı dönemde usta şairler arasında sayılan Seyyid Vehbî, tezkire yazarlarınca övüldüyse de 18. yüzyılın ikinci sınıf şairlerindendir. Kasidede Nef'î'nin, gazelde Nedîm'in etkisinde kaldı. 1711'de yapılan Rus seferiyle ilgili olarak yazdığı kaside ve tarihlerle III. Ahmed'in takdirini kazandı. 1720'de III.Ahmed'in oğulları için yapılan sünnet düğününü Sûrnâme adıyla kaleme aldı ve esas ününü bu eseriyle yaptı. III. Ahmed Çeşmesi'ne padişah için yazdığı bir musammat kasidesi, şiirleri içinde en bilinenidir. Damad İbrahim Paşa'nın kurduğu Tercüme Komisyonu'nda da bulunan Vehbî, Arapça olan Aynî Tarihi'nden çeviri yaptı. İstanbul'a duyduğu sevgiyi anlatan şiirler yazdı. "Reis-i Şâirân" Osmanzâde Taib tarafından "Manâ Ülkesi Sultanı" olarak övüldü ve yerine vekil seçildi. Kafzâde Faizî tarafından başlanıp bitirilemeyen "Leylâ vü Mecnûn" mesnevîsini tamamladığı bilinmektedir. Ayrıca Fuzulî'den başlayarak birçok ünlü şairin gazellerini de tanzir ve tahmis etmiştir.

ESERLERİ

Dîvân : İstanbul'u anlatan pek çok beyitin yer aldığı eserde, "Sûrnâme"nin tamamına da yer verilmiştir. İstanbul kütüphanelerinde 14 ve Kahire'de 6 nüshası bulunmaktadır.

Sûrnâme : Seyyid Vehbî'nin en tanınmış eseridir. III. Ahmed'in şehzadelerinin sünnet düğünü ile kızlarının evlenmeleri nedeniyle 1720'de yapılan merasimleri ayrıntılarıyla anlatan, ayrıca dönemin yaşantı ve âdetlerini yansıtan mensur bir eserdir. İçinde yer yer manzum parçalar da bulunur. İstanbul Üniversitesi ve Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde 6 nüshası bulunmaktadır. III. Ahmed kitapları arasındaki nüshada Levnî'nin 137 minyatürüne yer verilmiş olup, eser 1939'da Reşat Ekrem Koçu tarafından günümüz Türkçesine çevrilerek yayımlanmıştır.

Hadîs-i Erbain Tercümesi : İslâm-Türk edebiyatı geleneğine uyularak kaleme aldığı Kırk Hadis çevirisidir. Her hadis metni dört mısra içinde verilmiştir. Bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir.

Sulhiyye : 1718'de imzalanan Pasarofça Antlaşması'na ilişkin Sadrazam İbrahim Paşa'nın isteği üzerine yazılan küçük bir risaledir. Yazması İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir.

Leylâ vü Mecnun : Kafzâde Faizî'inin yarım kalan eserinin tamamlanmasıyla ortaya çıkan bir mesnevîdir. Sâlim tezkiresinde belirtilmiş olmasına rağmen ele geçmemiştir.

KAYNAKLAR

- **Muallim Naci**, *Osmanlı Şairleri*, Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.77.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.342.
- **Şemsettin Kutlu**, *Dîvân Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1983, s.372.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.275.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.326
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.213.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.315.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.655
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1036.
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı, 7. Cilt, s.376.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.326.
- **Faik Reşad**, *Eslaf, Eski Bilginler, Düşünürler, Şairler*, (Baskıya Hazırlayan: Şemsettin Kutlu), İstanbul, Tarihsiz, s.273.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.50.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.410.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.477

I

Uşşâka ey sabâ haberin yok mudur senin	*Ey sabâ yeli, âşıklara bir haberin yok mudur senin?*
Kûy-i nigâra hiç seferin yok mudur senin	*Sevgilinin bulunduğu yere hiç yolculuğun yok mudur senin?*
Hûbân olursa halka-be gûş-i rehin n'ola	*Güzeller, senin kulağı küpeli kölen olsa ne olur?*
Zencîr-i gerdiş-i nazarın yok mudur senin	*Bakışının dönüp duran zinciri yok mudur senin?*
Keştî-i dil olursa aceb mi pür ıztırâb	*Gönül gemisi dalgalarda sallanıp dursa şaşılacak ne var?*
Mevc-i hayâl-i lâl-ı terin yok mudur senin	*Taze lâl gibi kırmızı dudağının düşlenmesinden oluşan dalga yok mudur senin?*
Ey dîde yâr mâil-i eşk-i terin değil	*Ey göz, sevgili ıslak gözyaşına eğilim duymuyor.*
Ebr-i bahâr veş güherin yok mudur senin	*Bahar bulutu gibi incin yok mudur senin?*
Tîğ-i nigâhın itmedesin dâimâ hayâl	*Bakışının kılıcını hayal edip durursun daima.*
Vehbî aceb ki bim-i serin yok mudur senin	*Ey Vehbî, başın gider diye korkun yok mudur senin?*

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.477.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Beni bir hâle kodu hicri ki ağyâr ağlar *Hâlime dost değil düşmen-i gaddâr ağlar*	*Ayrılığı beni öyle bir hâle koydu ki, yabancılar bile ağlar.* *Halime dost değil, gaddar düşman bile ağlar.*
Ra'd feryâda gelir berk gamıyla tutuşur *Dûd-ı âhım görüp ol ebr-i güher-bâr ağlar*	*Gök gürlemesi feryat eder, şimşek gamınla tutuşur.* *Âhımın dumanını görüp o inciler saçan yağmur ağlar.*
Çağlayan dağda ırmak değil göz yaşıdır *Yüreği taştan iken derdime kûhsâr ağlar*	*Dağdaki çağlayan, ırmak değil, gözyaşıdır.* *Yüreği taştan olduğu hâlde derdime dağlar ağlar.*
Katre-i eşke döner nağme-i ter nâlemden *Sâz-ı meclisteki zîr ü bam-ı evtâr ağlar*	*Gözyaşı damlalarına döner taze nağmeler, ağlayıp inlememden,* *Meclisteki sazların en ince ve en kalın telleri buna ağlar.*
Çeşm-i yârin o da Vehbî gibi dil-hastasıdır *Eşkdir jâle değil nergis-i bîmâr ağlar*	*Sevgilinin gözü için o da Vehbî gibi gönül hastasıdır;* *Çiğ tanesi değil, gözyaşlarıdır; ağlayan hasta nergisin döktüğü.*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilun)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.327.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Minyatür : Levnî

III

BEYİTLER

Humâr-ı hicr ile çok derd-i ser çekilmişdür *Bu bezmgâh-ı fenâda neler çekilmişdür*	*Ayrılık sarhoşluğu ile çok baş ağrısı çekilmiştir.* *Bu yokluk meclisinde (dünyada) neler neler çekilmiştir.*
*	*
Eserin görmez idik cân gibi cânânumuzun *Geldi gördük yerine geldiğini cânumuzun*	*Can gibi sevgilinin "eser"ini görmezdik.* *Geldi; canımızın da yerine geldiğini gördük.*
*	*
Misâl-i bahr derûnunda saklayup güherün *Hüner-nümâlığa meyl itme var ise hünerün*	*Hünerin varsa, hüner göstermeye kalkma;* *Deniz misâli, cevherini içinde sakla.*
*	*
Zanneylerüm ki Leyl-i Kadr içre nûrdur *Gördükçe zîr-i zülf-i mu'anberde gerdenün*	*Amber kokulu saçlarının altında gördükçe boynunu;* *Kadir gecesi içinde nûr sanırım.*
*	*
Ne bilsün eşk-i germ ü âh-ı serd-i âşık-ı zârı *Haberdâr olmayanlar rûzgârın germ ü serdinden*	*Devrin iyiliğinden-kötülüğünden haberdar olmayanlar,* *Ağlayan âşıkın soğuk âhını, sıcak gözyaşını ne bilsin.*
*	*
Tâkden eyledi ben hâke tenezzül dildâr *Buldum ol mâhveşi gökde ararken yerde*	*O gönül alan sevgili, yüksekten ben toprağa tenezzül etti (indi);* *O aya benzeyen sevgiliyi gökte ararken yerde buldum.*
*	*
Sen de aklun var ise bir neş'e tahsîl it yürü *Âlemün ta'n itme tiryâkisine ayyâşına*	*Aklın varsa, sen de yürü biraz neşelen,* *Âlemin tiryakisini, ayyaşını ayıplama.*
*	*
Müstağî-i irşâd olur erbâb-ı hakîkat *Sükkân-ı Harem neyler imiş kıble-nümâyı*	*Hakikat ehli, irşada muhtaç değildir.* *Harem'de oturanlar Kıble'yi gösteren pusulayı ne yapsın?*

KAYNAK : Muallim Naci, *Osmanlı Şairleri,*
Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.79.

IV

Lâ'lin ki dil rübâ leb-i câm-ı şarâba kor *Bir nâ-şüküfte gonceyi gûyâ ki âba kor*	*Gönül avcısı ne zaman ki, dudağını şarap kadehine kor.* *Sanki açılmamış bir goncayı suya kor.*
Sihr ile imticâz verir âb ü âteşe *Sâki ki bâdeyi kadeh-i şu'le-tâba kor*	*Büyü ile su ve ateşe uyum verir.* *Sanki sâki şarabı, ateş gibi parlayan kadehe kor.*
Hancer be-kef çıkarsa kemîninden ol nigâh *Behrâm-ı fitne bîm ile tiygın kırâba kor*	*Hançer avucundan çıktığında pusudaki o bakış,* *Arabozucu Behram korkuyla kılıcını kınına kor.*
Ey âftâb yâr ile da'vî-i hüsnü ko *Ref'-i mikab edip seni bir gün hicâba kor*	*Ey Güneş, yâr ile güzellik davasını bırak.* *Bir gün yüzündeki örtüyü açıp seni utandırır.*
Olma kemâle gırra ki dehr âkıbet seni *Gencîne-i hüner dahi olsan türâba kor*	*Olgunluğunla övünme, zamanı gelince seni.* *Hüner hazinen bile olsa toprağa kor.*
Vehbî bu şi'r-i tâzeye olmak nazîre-cûy *Yarân-ı nazma kayd verir pîç ü tâba kor*	*Vehbî, bu taze şiire nazire aramak* *Şiir dostlarını sınırlar, onları sıkıntıya sokar.*

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,*
İstanbul 1968, s.477.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

V

GAZEL

Ettik hayâl-i vasl hatâmız budur bizim
Düştük azâb-ı nâre cezâmız budur bizim

Feryâd dest-i hâr-ı sitemden ki gül gibi
Sad-pâre sâz ceyb-i kabâmız budur bizim

Olsa aceb mi meş'ale-efrûz nâle-i dil
Kûy-i habîbe râh-nümâmız budur bizim

Vehbî veş istikâmetedir istinâdımız
Ancak bu nâre-gehde asâmız budur bizim

Sırr-ı kemâlî bizde n'ola eylese zuhûr
Nâbî Efendi'nin babamız budur bizim

Ol gitse pîrsiz kalır erbâb-ı ma'rifet
Hakka ki pîr-i tâze-edâmız budur bizim

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : **Şemsettin Kutlu,** *Divân Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1983, s.374.

S Ö Z L Ü K

hayâl-i vasl : *Sevgiliye kavuşma hayali.*
azâb-ı nâr : *Ateş azabı, ıstırabı.*
dest-i hâr-ı sitem : *Sitem dikeninin eli.*
sad-pâre : *Bin parça.*
ceyb-i kabâ : *Cübbenin cebi.*
meş'ale-efrûz : *Meşale yakan, meşale gibi parlayan.*
nâle-i dil : *Gönül iniltisi.*
kûy-i habîb : *Sevgilinin köyü, yeri, semti.*
râh-nümâ : *Yol gösterici.*
Vehbî veş : *Vehbî gibi.*
istikâmet : *Doğruluk.*
istinâd : *Dayanma, dayanak.*
nâre-geh : *Nara atılan yer.*
sırr-ı kemâlî : *Olgunluğun sırrı.*
erbâb-ı ma'rifet : *Marifetli kimseler.*
hakkaa ki : *Gerçekten de, hakikaten, hak olanı budur ki.*
pîr-i tâze-edâ : *Yaşlı (ama) genç edalı, tarzlı.*

VI

GAZEL

Kâkülünde fitne pâ-beste dil-i şeydâ gibi
İşve çeşminden nümâyan neşve-i sahbâ gibi

Zahm-ı şemşîr-i tegafülden sakın ey dil yine
Gamze hançer-derkef olmuş mest-i istiğnâ gibi

Zîr-i müjgânda nigâh-ı lutfu olmuş der-kemîn
Perde-i elfâzda pinhân olan mânâ gibi

Pençe-i fermân gibi yetmiş perîşân perçemin
Gûşe salmış gîsûvânın zülfüne tuğrâ gibi

Vehbiyâ ben gayre etmem ilticâ şimden-gerû
Bir efendim var cihanda ol perî-sîmâ gibi

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : **Şemsettin Kutlu,** *Divân Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1983, s.374.

S Ö Z L Ü K

pâ-beste : *Ayağa bağlı.*
dil-i şeydâ : *Sevdalı gönül.*
nümâyan : *Görünen.*
neşve-i sahbâ : *İçki kadehinin keyfi.*
zahm-ı şemşîr-i tegafül : *Bilmezlikten gelme kılıcının yarası.*
gamze hançer-derkef olmuş : *Gözün yan bakışı (göz ucuyla gizli bakış) hançeri eline almış.*
mest-i istiğnâ : *Umursamazlığın sarhoşu.*
zîr-i müjgân : *Kirpiğin altı.*
der-kemîn : *Tuzakta.*
perde-i elfâz : *Sözlerin perdesi.*
pinhân : *Gizli, gizlenmiş.*
gûş : *Kulak.*
gîsûvân : *Zülüfler, saçlar.*
tuğrâ : *Tura.*
ilticâ : *Sığınmak.*
perî-sîmâ : *Peri yüzlü.*

III. Ahmed (NECÎB)

(1673 İstanbul – 1736 İstanbul)

23. Osmanlı padişahı olan III. Ahmed, IV. Mehmed'in Rabia Gülnûş Emetullah Sultan'dan olan ikinci oğludur. İki amcası Sultan Süleyman, II. Ahmed ve kardeşi II. Mustafa'nın padişahlık devirlerini sarayda kafes arkasında geçirdikten sonra; "Edirne Vak'ası" sırasında II. Mustafa'nın tahttan indirilmesi üzerine 1703'te Edirne'de tahta çıktı. Saray bostancılarının isyanını bastırıp zorbaları ortadan kaldırdı. 27 yıl süren saltanatı sırasında Osmanlı-Rus savaşı sonrası 1711'de Prut Antlaşması, 1718'de Avusturya ile Pasarofça Antlaşması imzalandı. Bu sırada 1714'te ilk basımevi kuruldu. 1718-1730 arasında Lâle Devri yaşandı. Rochfort adlı bir Fransız, orduyu yeniden düzenlemek için İstanbul'a getirildi. Ayrıca 1724'te elçi olarak Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Paris'e gönderilmesi gibi, ilk batılılaşma hareketlerine yine bu dönemde başlandı. III. Ahmed saltanatının son 12 yılında devlet, Sadrazam Nevşehirli Damad İbrahim Paşa tarafından yönetildi. Nevşehirli, barış yanlısı olduğundan, bu dönemde kaygı verici olaylar olmadı. Doğuda birçok zaferler kazanıldı. 1726'da Bağdat Valisi Ahmed Paşa'nın, Afganlı Eşref Şah'a yenilmesiyle işler tamamen tersine döndü. Osmanlılar çeşitli cephelerde yenilgiye uğradılar. Bunların yanı sıra vergilerin artırılması sonucu, Anadolu reayası, İstanbul'a akın edince işsizlik başgösterdi. 1730'da başlayan Patrona Halil İsyanı'nda başta Damad İbrahim Paşa olmak üzere pek çok vezir, ayaklanmacılar tarafından öldürüldü. III. Ahmed, kendisinin ve çocuklarının öldürülmemesi koşuluyla tahttan indirildikten sonra yerine I. Mahmud geçti; ömrünün geri kalan kısmını sarayda geçirdi ve I. Murad döneminde 63 yaşındayken yaşama veda etti. Mezarı, İstanbul Yenicami yanındaki Valide Sultan Türbesi'ndedir. Savaştan hoşlanmayan ve eğlenceyi seven III. Ahmed, saltanat sırasında yapılan hiçbir sefere bizzat katılmamıştır. Bu dönemde sosyal alanda yapılan birçok yenilikler ile Kâğıthane, Beşiktaş, Ortaköy, Bebek ve Rumelihisarı gibi semtlerde Avrupa örneklerine uygun saraylar, köşkler, çeşme ve bahçeler yapıldı. Tulumbacı teşkilatı ve matbaa kuruldu. Yalova'da kâğıt, İstanbul'da çini fabrikası açıldı. Dokumacılık gelişti, kıyafet ve eğlence biçimlerinde önemli değişiklikler yapıldı. Necîb mahlâsını kullandığı şiirleri yanı sıra usta bir hattat olarak da tanınan III. Ahmed, Hattat Hafız Osman'dan aklâm-ı sitteyi, Veliyüddin Efendi'den tâlik yazıyı öğrenmiş, yaşadığı dönemde sanata ve sanatçıya değer verip onları himaye etmiştir. Ayrıca, doğu ve batı dillerinden çeviriler yapmış, kendi adına Topkapı Sarayı'nda kurdurduğu kütüphane, Türk mimarî yapı tarzının en güzel örneğini oluşturur. Topkapı Sarayı önünde kendi yaptırdığı çeşme üzerindeki tarih yazısı ve Topkapı Sarayı Arz Odası üzerindeki besmele de kendisine aittir. Şiirlerinden oluşan Dîvânçesi, Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Kitaplığı'ndadır.

III. Ahmed'in tuğralı mülknâmesi

Türk ve İslâm Eserleri Müzesi

K A Y N A K L A R

- **Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan**, *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.214.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.47.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.555.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.269.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.398.
- *Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü*, 3. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.346.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.291.

I

ŞARKI

Beni terk itti sultânım
Kiminle yâr olur şimdi
Dehânı şekker efşâmm
Kiminle yâr olur şimdi

Rakîbe eyledi rağbet
Bu olmaz mâni'i vuslat
Heman sağ olsun ol âfet
Kiminle yâr olur şimdi

Derûna saldı bir âteş
Ko yaksun beni ol mehveş
Aceb kad çekti ol serkeş
Kiminle yâr olur şimdi

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.293.

III. Ahmed, sünnet düğünü şenliklerinde müzik dinliyor

Minyatür: Levnî

II

NA'T

Zât-ı pâk-i Mustafâ'ya âşıkım
Cân ile Fahrü'l-verâya âşıkım
Muksim-i feyz-i nevâdır ol şerîf
Menba-ı cûd ü atâya âşıkım

Enbiyânın umdesi ser-defteri
Asfiyânın kıdvesi hem rehberi
Kâinâtın zübdesi vü mefhari
Aşk ile bedrü'd-dücâya âşıkım

Eşiğinde abd-i memlûk ol müdâm
Andan özge yoktur a'lâ-yı merâm
Saltanat budur Necîbâ bil tamâm
Şimdi Zât-ı Müctebâ'ya âşıkım

KAYNAK : Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan, *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.214.

S Ö Z L Ü K

muksim : *Yemin eden, yemin edilecek yer.*
nevâ : *Ses, sada, ahenk, nağme.*
şerîf : *Mübarek, şerefli.*
enbiyâ : *Peygamber.*
umde : *Güvenilecek şey; dayanak.*
asfiyâ : *Samimî, saf, temiz.*
kıdve : *Önder.*
zübde : *En seçkin.*
mefhar : *Övünmeyi gerektiren.*
bedr : *Sağlık, esenlik.*
dücâ : *Karanlık.*
abd : *Kul, köle.*
memlûk : *Birinin malı olan.*
müdâm : *Devam eden, sürekli.*

III

MÜNÂCÂT

Zikrin ile olmuşum ratbü'l-lisân
Yâ gıyâse'l-müstagîsîn el-amân
Aşkın ile eylerim âh u figân
Yâ gıyâse'l-müstagîsîn el-amân

Bulmadım yol âşiyân-ı vahdete
Hayret el verdi bakıp bu kesrete
Ermedim ben bezm-i hâs-ı Hazret'e
Yâ gıyâse'l-müstagîsîn el-amân

Düştü vahşetgâh-ı dünyâya bu dil
Cürmünü afv eyleyip sen rahm kıl
Sâye-i lutfunda eyle müstazıl
Yâ gıyâse'l-müstagîsîn el-amân

Çün ezel ahdinde nûş ettik sabûh
Ola kim kalbe ere feth ü fütûh
Ârzûmend-i visâlindir bu rûh
Yâ gıyâse'l-müstagîsîn el amân

İki âlemde eyâ Hayy u Mucîb
Herkesin maksûdunu eyle nasîb
Zerre-i aşkın niyâz eyler Necîb
Yâ gıyâse'l-müstagîsîn el-amân

KAYNAK : Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan, *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.214.

S Ö Z L Ü K

zikir : *Anma.*
ratbü'l-lisân : *Yumuşak sözlü.*
âşiyân : *Yuva, ev, mesken.*
vahdet : *Birlik , teklik; Allah'a ulaşma.*
kesret : *Bolluk, çokluk.*
müstazıl : *Birinin himayesi altında bulunan.*
ahd : *Söz verme, and, yemin, zaman, gün.*
nûş etmek : *İçmek.*
sabûh : *Sabahleyin.*
eyâ : *Ey, hey anlamında.*
niyâz eylemek : *Yalvarmak.*
gıyâse'l-müstagî : *Yardım dileyenlerin yardımcısı.*

Azbî Baba

(? Kütahya – 1736 İstanbul)

Asıl adı Mustafa olup doğum tarihi ve yaşamı hakkında yeterli bilgi yoktur. Dergâh-ı Âlî çavuşlarından olduğu ve yine Dergâh-ı Âlî çavuşu olan Niyazî-i Mısrî'yi, sürgün olduğu Limni'ye götürmekle görevlendirildiği ve yolculuk sırasında onun müridi olduğu bilinmektedir. 1694'te Niyazî-i Mısrî'nin ölümünden sonra İstanbul Merdivenköyü'ndeki Şahkulu Sultan Tekkesi'ne yerleşerek Bektaşîliğe intisap etmiş ve öldüğünde, aynı tekkenin haziresine defnedilmiştir. Tasavvuf temalı şiirlerinin birçoğu Bektaşî inancını yansıtır. Şiirlerinden oluşan "Dîvân"ının çeşitli yazma nüshaları vardır. 1867'de basılan Dîvân'ı eksik olup Niyazî-i Mısrî'ye tahmislerini kapsar.

KAYNAKLAR

- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.438.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevi-Bektaşî Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.248.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.133.
- **İsmail Özmen**, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.255.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.165.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.254.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 3. Cilt, İstanbul 1992, s.1135.
- **Cahit Öztelli**, *Bektaşi Gülleri, Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.160.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.395.
- **Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı**, *Türk Edebiyatında Şathiyye*, Ankara 2001, s.126.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 2. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.615.

NEFES

Sana yerden gökten büyük nasihat
Gördüğün ört görmediğin söyleme
Erenlerden Pîrden budur emanet
Gördüğün ört görmediğin söyleme

Ben dahi âşık-ı râh olam dersen
Evc-i semâvâtâ mâh olam dersen
Selâmet şehrine şah olam dersen
Gördüğün ört görmediğin söyleme

Kendi bilgisine gidene lânet
Kizbe tevil olmaz haktır bu sohbet
Kimseye dil olma ey ehl-i hüccet
Gördüğün ört görmediğin söyleme

Bu yola yol ile giden velidir
Bu yola sıdk ile giren bellidir
Allah Hak Muhammed şahım Ali'dir
Gördüğün ört görmediğin söyleme

Azbî küstahlıklar sende ayandır
Sen ben deme daim hâli Şeytan'dır
Ahde sabit-kadem ehl-i imandır
Gördüğün ört görmediğin söyleme

KAYNAK : **Cahit Öztelli**, *Bektaşi Gülleri, Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.160.

S Ö Z L Ü K

- ***evc :*** *En üstün derece.*
- ***semâvât :*** *Gökler.*
- ***mâh :*** *Ay.*
- ***kizb :*** *Yalan.*
- ***tevil :*** *Yorum.*
- ***hüccet :*** *Delil.*

Şehrî (KULOĞLU MEHMED)

(?, ? – 1755 Tekirdağ)

Asıl adı Mehmed olup Kuloğlu lâkabıyla anılır. Bir diğer adı da, Kuloğlu Muhsin Ağa'dır. Doğum yeri ve yılı belli değildir. Şuara tezkirelerinin bazılarında, aynı mahlâsı kullanan bir başka şairle karıştırılmıştır. Çünkü her iki şair de Tekirdağlı olup asıl adları Mehmed'dir; ancak ölüm yıllarının ayrı oluşuyla birbirlerinden ayrılırlar. Burada sözü edilen Şehrî, Ahmed Lûtfî tezkiresine göre, Bosnalı Sâbit'in Tekirdağ'da müftülük yaptığı sıralar onun öğrencisi olan ve aynı zamanda Tekirdağ Rüstem Paşa Camii bitişiğindeki hamamın işletmeciliğini yapan Şehrî'dir. Bilhassa tarih düşürmede oldukça ustadır. Aynı tezkirede Şehrî, dîvân şiirinin önde gelen iki ismi Nâbî ve Vehbî ile karşılaştırılıp, ülkenin önemli bir sanatçısı olarak tanıtılır. Dîvân'ı olduğu ve Tekirdağ'daki çoğu bina ve çeşmenin onun şiirleriyle süslendiği de verilen bilgiler arasındadır.

K A Y N A K L A R

- **Aydın Oy**, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.327.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.438.
- **Hilmi Yücebaş**, *Tekirdağlı Şairler*, İstanbul 1939, s.154.

GAZEL

Safâ-yı hâtırım gönlüm sürûrı ey gözüm nûrı
Sana âşık olan görmez huzûrı ey gözüm nûrı

Güzel rûh-ı musavver bî-bedel nûr-ı muhabbetsin
Münâsib sana mahlâs dense Nûrî ey gözüm nûrı

Kovub firdevs-âlâyı iderdi kûyını me'vâ
Seni görseydi gılmân ile hûrî ey gözüm nûrı

Rakîb-i bî-hevâ vü ırz u bî-nâmûsı terk eyle
Kapundan sür o müflis mezbûrı ey gözüm nûrı

Nigâh-ı âşıkane ettiğinden gayrı Şehrî'nin
Beyân eyle nedir cürm ü kusûrı ey gözüm nûrı

KAYNAK : **Aydın Oy**, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.332.

Ey gönlümün şenliği, gönlümün sevinci, ey gözümün nuru.
Sana âşık olan görmez huzuru, ey gözümün nuru.

Güzel canlandırılmış bir ruh ve benzersiz sevgi ışığısın.
Mahlâsın Nûrî olsa münasiptir ey gözümün nuru.

Firdevs-i âlâyı (cenneti) kovup köyünü yurt edinirdi;
Seni gılman ile huri görseydi ey gözümün nuru.

Namussuz ve hevessiz rakibi terk eyle.
O adı geçen müflisi kapından sür ey gözümün nuru.

Şehrî'nin âşık gibi bakmaktan başka,
Suçu ve kusuru nedir, bildir, ey gözümün nuru.

Sezâyî-i Gülşenî

(1669 Korent/Mora – 1738 Edirne)

Asıl adı Hasan olup Sezaî Hasan Efendi diye tanınır. Gülşeniye tarikatının Sezaiye kolunu kuran Sezâyî Hasan Efendi'nin çocukluk ve gençlik yıllarına ilişkin bilgi yoktur. Bu yılları Mora'da geçirdi ve 1687'de Venediklilerin Mora'yı istilâ etmesi üzerine önce İstanbul'a, oradan da Edirne'ye geldi. Bir süre Piyade Mukabele Kalemi'nde çalıştıktan sonra, yolculuk sırasında tanıştığı bir Halvetî şeyhinin etkisiyle tasavvufa yöneldi ve Şeyh Âşık Musa Dergâhı postnişini Mehmed Sırrî Dede'ye intisap etti. Onun yanında kaldığı iki yıl boyunca tarikat aşamalarından geçti. Şeyhinin ölümü üzerine yerine geçen Mehmet Lâ'lî Fenâyî Efendi'ye bağlandı. Lâ'lî Fenâyî Efendi'den aldığı icazetle Şeyh Veli Dede Dergâhı postnişinliğine atandı. Lâ'lî Fenâyî Efendi'nin yerine geçen Mahmud Hamdi Efendi'nin ölümü üzerine, sonradan Sezâyî Tekkesi adını alan tekkeye şeyh oldu ve tam 38 yıl bu dergâhta görev yaptı. Vasiyeti üzerine dergâhın giriş kapısının sağına defnedildi. Özellikle gazelleriyle tanınan Sezâyî, döneminde, tezkire yazarı Sâlim tarafından Osmanlıların "Hafız-ı Şirazî"si olarak değerlendirilir. Tasavvufun Vahdet-i Vücud konusunu didaktik olarak işlediği şiirlerinin yanı sıra düzyazıda da oldukça başarılıdır. Eserlerinde, dîvân edebiyatı mazmunlarından başka tekke şiirinin inceliklerine de başvurmuştur. Tanıdığı devlet büyüklerine ve yakınlarına yazdığı mektupları, düzyazı alanındaki başarısını kanıtladığı gibi, dönemin tarihî olayları ve tarikat yaşamı açısından da önem taşır.

E S E R L E R İ

Dîvân : Niyâzî-i Mısrî'nin bir gazeli için yazdığı şerh ve şeyhi Lâ'lî Fenâyî Efendi'nin dîvânçesi ile birlikte önce 1840'ta Mısır'da Bulak Matbaası'nda, daha sonra ise 1851'de İstanbul'da basılmıştır. 1985'te Sezâyî-i Gülşenî Dîvânı adıyla Şahver Çelikoğlu tarafından hazırlanıp yeni harflerle yayımlanmıştır. Süleymaniye, Millet ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerinde yazmaları bulunmaktadır.

Mektûbât-ı Hazret-i Sezâyî : Düzyazıyla kaleme alınmıştır. Devlet büyüklerine ve tanıdıklarına yazdığı mektupların yanı sıra çeşitli dinî, terbiyevî ve tasavvufî nasihatları içeren bir eser olup 1872'de yayımlanmıştır.

K A Y N A K L A R

- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.383.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.431.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.301.
- **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.441
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1036.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.561.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey,** *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.185.
- **İsmail Beliğ,** *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.162.
- **Muallim Naci,** *Osmanlı Şairleri*, Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.305.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.554.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Dîvân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.68.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.400.

SEZAİYE

Halvetiyye tarikatına bağlı Gülşeniyenin bir koludur. 18. yüzyılın başlarında Hasan Sezâyî-i Gülşenî tarafından kuruldu. Edirne'den yayılan Sezaiye'nin bu kentte ve İstanbul'da tekkeleri vardı. Sünnî bir tarikattı; Halvetîliğin bütün inanç, ilke, toplu ve sesli (celi) zikr geleneğini benimsemişti. Kurucusu şair olduğundan Sezaiye ayinlerinde nefes ve ilâhîler de okunurdu.

KAYNAK : *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 20. Cilt, İstanbul 1992, s.10430.

Sezâyî-i Gülşenî'nin Edirne'deki dergâhı.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 7. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.581.

I

MUHAMMES

Sînen üzre bedr olan mâhın nedir
Taht-ı dilde hükm eden şâhın nedir
Saklama benden ki dil-hâhın nedir

Söyle âşık bâis-i âhın nedir
Derd ile azm ettiğin râhın nedir

Var ise bir yâre oldun mübtelâ
Kim seni vaslından etmiştir cüdâ
Tâlib-i vuslat mısın söyle bana

Söyle âşık bâis-i âhın nedir
Derd ile azm ettiğin râhın nedir

Tâlib-i vaslı isen ol dilberin
Terkini urmak gerek cân u tenin
Âteş-i hicrân mıdır yoksa yerin

Söyle âşık bâis-i âhın nedir
Derd ile azm ettiğin râhın nedir

Yaktı yandırdı seni aşkın odu
Nâlişin uşşâkı hayrette kodu
Göz yaşın kim gördü senden el yudu

Söyle âşık bâis-i âhın nedir
Derd ile azm ettiğin râhın nedir

Âteş-i hicre yanar pervânesin
Baş ü câna kalmıyan dîvânesin
Gel Sezâyî'den bugün uyanesin

Söyle âşık bâis-i âhın nedir
Derd ile azm ettiğin râhın nedir

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.386.

Göğsünün üstünde dolunay olan ay'ın nedir?
Gönül tahtında hüküm süren sultanın nedir?
Saklama benden, gönlünün istediği nedir?

Söyle âşık, âh etmenin sebebi nedir?
Üzülerek gittiğin yolun nedir?

Olsa olsa, bir sevgiliye tutuldun galiba.
Onunla buluşmadan kim ayırdı seni?
Buluşmayı istiyor musun, söyle bana?

Söyle âşık, âh etmenin sebebi nedir?
Üzülerek gittiğin yolun nedir?

O güzele kavuşmak istiyorsan,
canı da terketmen gerek, bedeni de.
Yoksa yerin, ayrılık ateşi mi?

Söyle âşık, âh etmenin sebebi nedir?
Üzülerek gittiğin yolun nedir?

Yaktı yandırdı seni sevginin ateşi,
İniltin, sevenleri hayrette bıraktı.
Gözyaşını kim gördüyse senden kaçındı.

Söyle âşık, âh etmenin sebebi nedir?
Üzülerek gittiğin yolun nedir?

Ayrılık ateşine yanan bir kelebeksin.
Canını başını düşünmeyen bir çılgınsın.
Gel bugün Sezâyî seni uyarsın.

Söyle âşık, âh etmenin sebebi nedir?
Üzülerek gittiğin yolun nedir?

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Bezm-i cânandan içip ışk ile mestâneleriz	*Biz sevgilinin meclisinde içip aşk ile sarhoş olmuşuz.*
Kimse idrâk edemez şöylece dîvâneleriz	*Öyle dîvâneyiz ki, kimse bizi anlayamaz.*
Çeşm-i mestinden o yârin o kadar nûş ederiz	*Yârin o mesteden gözlerine bakıp öylesine içeriz ki,*
Mey-i ışk ile lebâleb dolu hum-hâneleriz	*Âdeta ağzına kadar aşk şarabıyla dolu mahzenleriz.*
Gerçi sûrette harâbız derd-i meyhânede biz	*Görünüşte, dert dolu meyhanede harap bir haldeyiz.*
Bilsen ey zâhid-i hod-bin bizi âyâ neleriz	*Bilsen ey kibirli sofu, bizler acaba neyiz?*
Çekmeyiz baş ile can kaydını biz âlemde	*Biz bu dünyada baş ve can derdini umursamayız.*
Şem'-i ışka tutuşup yanmada pervâneleriz	*Aşk ateşiyle tutuşup yanan pervaneleriz.*
Ey Sezâyî çü harâb içre yatur genc-i nihan	*Ey Sezâyî, gizli hazine, harabe gibi yerlere bırakılır.*
Gence mâil olalı biz dahi vîrâneleriz	*Hazineye düşkün olalı, biz daha da yıkıldık.*

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.305.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Sarây-ı lî maallâhî gönüldür	*Tanrı katına varmanın sırrı gönüldür.*
Tecellî-hâne vallâhi gönüldür	*Tanrı'nın kudret ve sırrının yeri, vallâhi gönüldür.*
Yürüyüp gezme yabanda zâr ü giryan	*İnleyip ağlayarak yaban diyarda gezme.*
Hudânın ulu dergâhı gönüldür	*Tanrı'nın ulu dergâhı gönüldür.*
Ne istersen yürü var andan iste	*Ne istersen yürü, var ondan iste;*
Muhakkak sırrın âgâhı gönüldür	*Bu sırrı bilen, anlayan, gönüldür.*
Ziyâ-güster olur kevn-i vücûda	*Varlık âlemine ışığını gösteren,*
Semâ-i sadrının mâhı gönüldür	*Göğün en yüce ayı, gönüldür.*
Raiyyet gibidir a'zâ Sezâyî	*Sezâyî, organlar, hükümdara bağlı halk gibidir.*
Vücûd iklîminin şâhı gönüldür	*Varlık ülkesinin şahı, gönüldür.*

KAYNAK : Abdülbâki Gölpınarlı, *Dîvân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.65.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

IV

Şöyle sermestem ki hergiz bilmezem âlem nedir
Ya feleklerle melekler cinn ile âdem nedir

Dost elinden ol kadar içtim şarâb-ı vahdeti
Bilmezem kim derd ü mihnet şâd u hurrem nedir

Şol kadar mahv eyle sa'y et katreni tâ kim gönül
Bilmeyesin katre nedir sel nedir hem yemm nedir

Pes ne bilsin etmeyenler âlem-i sırda sefer
Bâyezid ile Cüneyd ü Şiblî vü Edhem nedir

Olmayanlar ol şehin dergâhına fersûde-rû
Ey Sezâyî bilmediler cümleden ekrem nedir

KAYNAK : Ahmet Necdet, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi,* İstanbul 1997, s.432.

V

Verip aşkın vücûdun katresin deryâya döndürdün
Bu Mecnûnu visâle ergürüp Leylâya döndürdün

Beni sahrâ-yı hicrinden visâlin bezmine koydun
Bana sundukların câm-ı mey-i hamrâya döndürdün

Bu vîrân gönlümü yaptın tecellî-i cemâlinle
Cahîm iken yerim lutf eyledin me'vâya döndürdün

Gül-i ruhsârına karşı dil-i nâlânı sultânım
Demâdem zâr eder bir bülbül-i şeydâya döndürdün

Senin şevkin tesellîsi benim gönlümde pinhândır
Bana bu mülk-i dünyâyı hemân zindâna döndürdün

Cemâlin şem'ini cânım yanar pervâneden artık
Mahabbet bezmine koydun dil-i şeydâya döndürdün

Sezâyî'nin eline câm-ı aşkı sundun ey Mevlâ
Alıp nûş eyleyen âşıkların şeydâya döndürdün.

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri,* Ankara 1995, s.386.

Zâtî (ŞEYH SÜLEYMAN)

(? Gelibolu – 1738 Keşan)

Asıl adı Süleyman olup doğum tarihi bilinmemektedir. Bazı kaynaklarda Bursalı olduğu ileri sürülür. Halvetî şeyhi Bursalı İsmail Hakkı Efendi'ye intisap edip onun halifesi oldu. Daha sonra yerleştiği Keşan'da Halvetî Tekkesi şeyhliğinde bulundu ve ölünceye kadar orada yaşadı. Mezarı Keşan'dadır. Şiirlerinde tasavvufî düşünce egemen olup sade ve samimî bir üslubu vardır.

ESERLERİ

Dîvân : Gazel tarzında yazılmış 144 manzumeden oluşur. İçinde ilâhîlerin de bulunduğu eser, şairin "Sevânihu'n-Nevâdir fi Marifeti'l-Anâsır"adlı manzumesiyle birlikte 1841 ve 1872 yıllarında iki kez basılmıştır. Yazmaları Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Mecmau'l-Anâsır ve Menbau's Serâir : Diğer adı; "Sevânihu'n Nevâdir fi Marifeti'l-Anâsır" olup Dîvân'la birlikte iki kez yayımlanmıştır. Mesnevî tarzındaki bu manzum eserde Zâtî, bazı tasavvufî sorunları kaleme almıştır.

Şerh-i Kaside-i Hazret-i İsmail Hakkı : Bu eserinde Zâtî, Şeyhi İsmail Efendi'nin tasavvufî bir kasidesini şerh edip şeyhinin kerametlerine dair bilgi verir. Yazması Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ndedir.

Miftahü'l-Mesail : Dinî ve tasavvufî bazı sorulara verilen cevaplardan oluşan bu manzum eserin yazması Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Ayrıca 1550'de ölen Şahidî'nin "Gülşen-i Vahdet" adlı manzumesini şerhe başlamışsa da bunu bitiremeden ölmüş, eser, daha sonra Fahri Efendi tarafından tamamlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.436.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.329.
- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.396
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.232.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1248.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.555.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.647.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.403.

I

İLÂHÎ

Nedir bu kenz-i mahfîyken nümâyan olduğun cânâ
Nedir âlemde her madenlere kân olduğun cânâ

Sen ol Zât-ı Muallâ'sın nezîrin yok senin amma
Nedir ya sûretâ envâr ü elvân olduğun cânâ

Beni bu bâğ-ı dehr içre kimesne bilmedi dersin
Nedir dilden dile âlemde destân olduğun cânâ

Demişsin sen semâvat ü zemîne sığmazam aslâ
Nedir mü'minlerin gönlünde pinhân olduğun cânâ

Yakarsın nâr-ı hicrâna velî âşıkları her dem
Nedir vaslınla gâhı derde dermân olduğun cânâ

Bu Zâtî'nin vücûdun mahvedip her varlığın aldın
Nedir cânında anın yine cânân olduğun cânâ

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.404.

II

GAZEL

Bizi sanma begim bîgâneyiz biz
Hakîkat şem'ine pervâneyiz biz

Şarâb-ı lâ-yezâlîden içelden
Ayılmaz bir aceb mestâneyiz biz

Bizim zencîrimiz aşk-ı Hudâdır
Baş açık devr eder dîvâneyiz biz

Bıraktı ism ü resmi ad u sanı
Ezelden tâ ebed vîrâneyiz biz

Yeter abdâl-ı aşk olduk cihânda
Ola kim Zâtiyâ uslanavuz biz

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.330.

III

GAZEL

Düşelden aşkına cânâ görünmez gözüme dünyâ
Aceb kâr eyledi câna bu aşk-ı yâr ile sevdâ

Ömrünü gel etme telef gezme yabanda serserî
Dinle velîler sözünü bir ulu dîvâna karış

Pîre ulaştır özünü sıdk ile kulluk edegör
Bir ulu sultân olasın zümre-i merdâna karış

Zâtî-i ednâ gibi bir merd-i fakîrin sözünü
Gûş idüben durma yürü katre-veş ummâna karış

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri,* Ankara 1995, s.398.

Nahîfî (SÜLEYMAN)

(1643 ? İstanbul – 1738 İstanbul)

Asıl adı Süleyman olup babası, Abdurrahman adlı bir yeniçeridir. Eserlerinden, iyi bir öğrenim gördüğü, ilmî seviyesinin yüksek olduğu, Arapça ve Farsçayı iyi kullandığı anlaşılmaktadır. Bu arada Hâfız Osman'dan hat dersleri almış; sülüs, nesih ve özellikle talik'te çağının usta hattatları arasında sayılmıştır. Öğrenimini takiben Yeniçeri Kalemi'ne giren Nahîfî, daha sonra memuriyeti gereği ülkenin pekçok yerini dolaştı; elçi kâtibi olarak iki kez İran'a, bir kez de Viyana'ya gitti. Bu arada Damad İbrahim Paşa'nın Tercüme Komisyonu'nda yer alarak "Habibü's-Siyer"i Farsçadan tercüme etti. Mevlânâ'nın altı ciltlik "Mesnevî"sini manzum olarak Türkçeye çevirdi. Daha sonra çağının Maliye Bakanlığı olan Şıkk-ı Sânî Defterdarlığına atandı ve 90'ı aşkın bir yaşta kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Mezarı, Topkapı dışında Fransız Müslüman mezarlığı adıyla anılan yerde bulunan Sarı Abdullah'ın mezarı yakınındadır. Türk edebiyatında hemen her çeşit nazım şekillerinde yazdığı naatlarıyla belki de bu konuda en fazla eser veren şair olarak tanınan Nahîfî'nin, özellikle "**Dîvân**"ındaki şiirleri, özgün buluşları, ince hayaller, dil ve söyleyiş yönünden Nedîm ve Şeyh Galib ile kıyaslanacak değerdedir. Dîvân'ından başka, çoğunluğu dinî konulu eserleri de vardır. Âşıkâne gazellerinde; yer yer halk söyleyişine yakın beyitlere sıkça rastlanır. Bir kısmı risale ve şerhlerden oluşan toplam 23 eseri olduğu tespit edilmiştir.

E S E R L E R İ

Dîvân : İki bölümden meydana gelmiştir. Yazmaları, Süleymaniye, Millet ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir.

Tercüme-i Mesnevî: Mevlânâ Celâleddin-i Rumî "Mesnevî"sinin, manzum olarak mesnevî tarzıyla Türkçe çevirisidir. 1852'de Mısır'da Bulak Matbaası'nda eski harflerle basılan eser, daha sonra 1967'de İstanbul'da aslı ve sadeleştirilmişi bir arada olmak üzere Amil Çelebioğlu tarafından yayımlanmıştır.

Hilyetü'l-Envâr: Hz. Muhammed'in görünüşünü ve sıfatlarını konu alan bir eserdir.

Nasîhatü'l-Vüzerâ: Ahlâkla ilgili bir eserdir.

Hicretnâme ve Ravzatü's-Safa: Bu iki manzum eser, Peygamber'in yaşamına ilişkin olup "Hicretü'n-Nebî" adını taşıyan birincisi Topkapı Sarayı Müzesi'ndedir.

Mevlid, Zuhrü'l-Ahire (İmanın koşulları anlatılır), **Enfüsü'l Âfak** (Manzum olarak kaleme alınmış dinî ve tasavvufî bir eser), **Risale i Hızriyye, Miraciye, Manzume-i Akâid, Mevizatü'n-nüfus, Tevhid-i Hak, Fazîlet-i Savm, Tahmis-i Kaside-i Bürde** (Yazma olan diğer eserleri içinde 1880'de basılmış olan tek yapıtıdır).

K A Y N A K L A R

- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.462.
- **Muzaffer Reşit–Nermi Ocaklı**, *Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri: 1, Divan Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1958, s.105.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.358.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.279.
- **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.331.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.136.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.336.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.314.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.215.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.884.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.498.
- **E.J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.323.
- **Sadık Deniz**, *Bugünün Diliyle Divân Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1983, s.214.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.53.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.410.

I

Sensiz cihanda âşıka işret revâ mıdır	*Dünyada sensiz içmek âşıka reva mıdır?*
Sensiz safâ-yı ehl-i mahabbet safâ mıdır	*Âşıkların sensiz safâsı safâ mıdır?*
Ölsün mü neylesin olan âşüfte hüsnüne	*Senin güzelliğine çılgınca vurulan ölsün mü neylesin?*
Kurbânın olduğum seni sevmek hatâ mıdır	*Kurbanın olduğum, seni sevmek hatâ mıdır?*
Gözden nihân olup bu kadar nâz ü işveden	*Gözden gizlenip de, bu kadar naz ve edadan*
Maksûdun ey perî bize cevr ü cefâ mıdır	*Maksadın bize cevir ve cefa etmek midir ey peri?*
Sahn-ı çemende nağme-keş-i aşk olan aceb	*Çimenliğin ortasında aşk nağmesi şakıyan acaba*
Bülbül müdür Nahîfî-i şîrin-edâ mıdır	*Bülbül müdür, tatlı edalı Nahîfî midir?*

KAYNAK : **Muzaffer Reşit–Nermi Ocaklı**, *Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri: 1, Divan Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1958, s.107.

Nahîfî'nin Tercüme-i *Mesnevî*'sinden bir sayfa.

Atilla Özkırımlı, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.884.

II

Göz gördi gönül sevdi seni ey yüzü mâhım
Kurbânın olam var mı benim bunda günâhım

Âşıklığıma şâhid-i âdil mi değildir
Evzâ-ı hazînimle garîbâne nigâhım

Memnun-i vefâ eyle beni gel kereminle
Yansın hased âteşlerine baht-ı siyâhım

Ey seng-dil itmez mi senin kalbine tesîr
Hârâları hâküster eden âteş-i âhım

Bir bağrı yanık âşık-i mihnet-zededir gel
Ağlatma Nahîfî kulunu cevrile şâhım

Göz gördü, gönül sevdi seni ey ay yüzlüm,
Kurbanın olayım, var mı bunda benim günahım?

Sana âşık olduğuma güvenilir tanık değil midir?
Bu üzüntülü davranışlarımla acıklı bakışım?

Yakınlık göstererek, yardım ederek beni sevindir.
Bu kara bahtım kıskançlık ateşlerine yansın.

Ey taş yürekli, senin kalbine etki etmez mi,
Mermeri küle döndüren ahımın ateşi?

Gel, bir bağrı yanık, üzüntülü bir âşıktır;
Ağlatma acı çektirerek Nahîfî kulunu sultanım.

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : **Ahmet Kabaklı**, *Türk Edebiyatı*, Cilt 2, (4. Basım), İstanbul 1973, s.424.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Seherde başlayıp âh ü figân ey bülbül
Seninle ağlayalım yana yana ey bülbül

O gül-izâr elemi bende gül gamı sende
Yeter figân ü enîne behâne ey bülbül

Gül ile hâr nedîm oldu yâr ile bülbül
Budur hikâyet-i devr-i zemâne ey bülbül

Yakar cigerleri eyler harâp sîneleri
Bu sûz-i nâle bu hûnîn terâne ey bülbül

Dem-i seherde Nahîfî'den oldu tuhfe sana
Bedîhî bir gazel-i şâirâne ey bülbül

Ey bülbül! Ağlayıp inlemeye seherde başlayıp
Birlikte yana yana ağlayalım.

O gül yanaklı sevgilinin üzüntüsü bende, gülün gamı ise sende,
Ey bülbül! Ağlayıp inlemeye yetecek sebep var.

Gül ile diken, sevgili ile bülbül dost oldu.
Ey bülbül! zamanımızın hikâyesi işte budur.

Yakar ciğerleri, bağırları harabeder.
Ey bülbül! Bu ateşli iniltiler, bu kanlı nağmeler.

Seher vaktinde Nahîfî'den sana armağan oldu.
Ey bülbül! Bu parlak şairâne gazel.

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilun)

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.136

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

IV

Mesnevî Tercümesi'nden

Dinle neyden kim hikâyet etmede *Ayrılıklardan şikâyet etmede*	*Dinle neyden ki nasıl anlatıyor?* *Ayrılıklardan şikâyet etmede.*
Der kamışlıkdan kopardılar beni *Nâlişim zâreyledi merd ü zeni*	*Der ki: Kamışlıktan kopardıklarından beri* *feryatlarım kadın ve erkek herkesi ağlattı.*
Şerha şerha eylesin sînem firâk *Eyleyem tâ şerh-i derd-i iştiyâk*	*Parça parça eylesin bağrımı ayrılık.* *Böylece özleyiş derdini anlatabileyim.*
Her kim aslından ola dûr u cüdâ *Rûzgâr-ı vaslı eyler muktedâ*	*Her kim aslından uzak ve ayrı olursa* *kavuşma zamanını bekler durur.*
Ben ki her cem'iyyetin nâlâniyem *Hemdem-i hoş-hâl ü bed-hâlâniyem*	*Ben ki her meclisin ağlayanıyım,* *iyilerin de kötülerin de arkadaşıyım.*
Her kişi zu'munca bana yâr olur *Sohbetimden tâlib-i esrâr olur*	*Her kişi kendi zannınca bana yâr olur,* *sohbetimden sırlar almaya çalışır.*
Sırrım olmaz nâlişimden gerçi dûr *Lîk yok her çeşm ü gûşa feyz-i nûr*	*Gerçi sırrım, feryâdımdan uzak değildir;* *Ancak her göz ve kulakta bunu görecek nûr yok.*
Birbirinden cân u ten pinhân değil *Lîk yok destûr-ı rü'yet câna bil*	*Can ve ten birbirinden gizli değildir.* *Fakat herkese o canı görmeye izin yoktur.*
Oldu âteş sıyt-ı ney sanma hevâ *Kimde bu âteş yoğ ise hayf ana*	*Ney'in sadası ateş oldu, onu hava sanma,* *kimde bu ateş yoksa yazıklar olsun ona.*
Âteş-i aşk iledir te'sîr-i ney *Cûşiş-i aşk iledir teşvîr-i mey*	*Aşk ateşiyledir ney'in etkisi,* *Aşk coşkunlukları şarabın içindedir.*
Yârdan mehcûra hem-derd oldu ney *Çâk-sâz-ı perde-i merd oldu ney*	*Sevgiliden ayrılan kişinin dert ortağı oldu ney.* *Kavuşmaya mani olan perdeleri parçaladı.*
Ney gibi bir zehr ü tiryâk olamaz *Ney gibi dem-sâz ü müştâk olamaz*	*Ney gibi bir zehir ve panzehir olamaz,* *Ney gibi bir dost ve âşık olamaz.*
Ney verir bir râh-ı pür-hûndan haber *Aşk-ı Mecnûn kıssasın takrîr eder*	*Ney, kan dolu bir yoldan haber verir.* *Mecnûn'un aşk hikâyesini anlatır.*
Bî-dilândır mahrem-i esrâr-ı hûş *Yok zebâna müşterî illâ ki gûş*	*Akıl esrarının sırdaşı âşıklardır.* *Tâlip yoktur dile, kulaktan başka.*
Derdimizden rûzlar bî-gâh olur *Rûzlar çok söz ile hemrâh olur*	*Derdimizden günler vakitsiz olur.* *Günler, çok söz ile yoldaş olur.*
Gam değildir günler eylerse güzer *Sen hemân bâkî ol ey pâkize-ter*	*Gam değil günler geçerse,* *Ey tertemiz dost, sen ölümsüz ol.*
(......)	(......)

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : E. J. Wilkinson Gibb, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.326.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

V

Arz-ı hâl eyledim ol âfete cânım diyerek *Bak benim hâlime ey şûh-i cihânım diyerek*	*Hâlimi anlattım o güzele, cânım diyerek.* *Bak benim durumuma, ey dünyanın güzeli diyerek.*
Kaddimi reh-güzer-i yâre varub dâl itdüm *Beni pir eyledin ey tâze cüvânım diyerek*	*Sevgilinin yol uğrağına gidip belimi büktüm.* *Beni yaşlandırdın ey genç delikanlım diyerek.*
Bâğdan bâğa güzâr itmedeyim hasret ile *Kandadur kandadur ol serv-i revânım diyerek*	*Bahçeden bahçeye gezip dolaşmaktayım özlemle,* *Nerdedir, nerdedir o servi boylum diyerek.*
Sinemi nâvek-i müjgânına tutdum yârin *Ben de mecrûhunum ey kaşı kemânım diyerek*	*Göğsümü sevgilinin kirpik oklarına tuttum.* *Ben de senin elinden yaralandım ey yay kaşlım diyerek.*
Eyledim yâre Nahîfî yine bin arz-i niyâz *Seni n'eyler göresin âh-ı figanım diyerek*	*Ey Nahîfî, gene sevgiliye binlerce yalvarıp yakardım.* *Sana neler yapacak görelim bu ağlayıp inlemem diyerek.*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.462.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Küçüksu Çeşmesi'nde hanımlar
(Resim: Brindesi)

Cafer

(? Tekirdağ – 1736 Tekirdağ)

Doğum tarihi ve yaşamı hakkında fazla bilgi yoktur. Sadeddin Nüzhet Ergun'un; Fatin Tezkiresi ve Sicil-i Osmânî'ye dayanarak verdiği bilgiye göre, Tekirdağ'da doğduğu, Soğukkuyu Mehmed Paşa Camii'nde müezzinlikle vaktini geçirdiği; şiirlerinden de anlaşılacağı üzere, şairin, aşırı yoksulluk ve bahtsızlık içinde geçen yaşamından şikâyet ettiği, günlük geçimini sağlamada zorlandığı belirtilir. Ahmed Lûtfi Tezkiresi'ndeki "Kaldı" ve "Eğlenmez" redifli iki gazeli dışında Fatin Tezkiresi'nde şiirlerinden birkaçına yer verilmiştir.

KAYNAKLAR

- Aydın Oy, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.52.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.3.
- A. Hilmi Yücebaş, *Tekirdağlı Şairler*, İstanbul 1949, s.45.
- Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, 2. Cilt, s.890.

GAZEL

Benim bilmem niçin dünyâda asla gönlüm eğlenmez
Cihanda kande gidersem dirîga gönlüm eğlenmez

Geleli dâr-ı dünyâya gönül şâd olmadı gitti
Değildir galibâ maksûdı dünyâ gönlüm eğlenmez

Gülistân-ı cihân zindân olur güyâ ne seyrândır
Temâşâ-gâh-ı âlemde temâşâ gönlüm eğlenmez

Düşeli aşk ile sevdâya bir yerde karârım yok
Aceb bilsem ne sevdâdır bu sevdâ gönlüm eğlenmez

Ne gicem gicedir ne gündüzüm gündüz benim Ca'fer
Yitürdüm gündüzüm billâh hayfâ gönlüm eğlenmez.

KAYNAK : Aydın Oy, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.53.

Benim dünyada niçin asla gönlüm eğlenmez, bilmem.
Dünyada nereye gidersem, yazık ki gönlüm eğlenmez.

Bu dünyaya geleli (beri) gönül ferah olmadı gitti.
Galiba maksadı dünya değil (de ondan) gönlüm eğlenmez.

Dünyanın güzellikleri (bana) zindan olur, sözde bu bir seyrandır.
Dünyanın seyredildiği yerde (ayrı bir) temâşâ (olan) gönlüm eğlenmez.

Aşk ile bir sevdaya düşeli, bir yerde durduğum yok;
Acaba bu sevda nasıl bir sevdadır, bir bilebilsem! Gönlüm eğlenmiyor.

Ne gecem gece, ne gündüzüm gündüz benim ey Cafer!
Gündüzümü yitirdim. Yeminle ne yazık ki gönlüm eğlenmez.

Münîf (MUSTAFA)

(? Antakya – 1742 İstanbul)

Antakya yöresinin tanınmış bilginlerinden Mehmed Efendi'nin oğlu olup asıl adı Mustafa'dır. Antakya'da öğrenimini tamamladıktan sonra 1718'de İstanbul'a geldi. Tarihçi Râşid Efendi'nin maiyetiyle birlikte Afganlı Eşref Han'a giden elçilik heyetinde yer aldı. Dönüşünde Defterdar Âtıf Efendi'nin maiyetinde çalıştı. Önce haceganlık rütbesiyle sadrazam kethüda kâtipliğine, daha sonra da ruznâmecilik görevlerine atandı ve Maliye tezkireciliğine kadar yükseldi. Bir ara İran ve Lehistan'a elçilik göreviyle gitti. Hamisi olan Âtıf Efendi'nin ölümü, inzivaya çekilmesine yol açtı ve bir süre sonra vefat etti. Antakya'da Hezârî mahlâsını kullanırken İstanbul'da tarihçi Râşid Efendi'nin teşvikiyle Münîf mahlâsını kullanmaya başladı. Devrinin ileri gelen şairlerinden olan Münîf, özellikle kasideleriyle dikkati çeker. Ziya Paşa tarafından, Nâbî'den üstün olduğu iddia edilmiştir. Musikiyle de uğraştığından şiirlerinde musiki terimlerine bolca yer verir. Türkçe yanı sıra Arapça ve Farsça şiirleri de vardır. Yazma nüshaları oldukça fazla olan "Dîvân"ında 17 kaside, 9 tarih, 54 gazel, 3 tahmis, 19 kıt'a, 18 müfret, bir lugaz ve bir manzum mektup yer alır. Taşbaskı olarak yayımlanmıştır. Ayrıca, "Fetihnâme-i Belgrad" adlı bir eseri daha vardır.

Münîf Dîvânı'nın başlangıç bölümü.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.472.

KAYNAKLAR

- **İbrahim Alaettin Gövsa,** *Türk Meşhurları Ansiklopedisi,* İstanbul 1946, s.266.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey,** *Osmanlı Müellifleri,* 2. Cilt, İstanbul 1972, s.230.
- **Faik Reşad,** *Eslaf, Eski Bilginler, Düşünürler, Şairler,* (Baskıya Hazırlayan: Şemsettin Kutlu), İstanbul, Tarihsiz, s.283.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.339.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,* (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 16. Cilt, İstanbul 1992, s.8455.
- **Muallim Naci,** *Osmanlı Şairleri,* Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.101.

I

GAZEL

Kâm-ı dil cevr-i âsumân iledir Tîre menzil-resi kemân iledir	*Gönül arzusu, göğün incitmesine bağlıdır. Okun menzile ulaşması, yay iledir.*
Sahti-i gamladır revâc-ı hüner Fark-ı sîm ü zer imtihân iledir.	*Esas hüner, gamın güçlüğündedir. Altın ile gümüşün farkı, denemeyle belli olur.*
Devr-i hattında bak ruh-ı yâre Lutf-ı gülşen çemensitân iledir	*Yârin yanağına, tüyler çıkmaya başladığında bak. Gül bahçesinin güzelliğini çimli yer gösterir.*
Kemerin vasfı nazmım ile bülend İrtibât-ı negam miyân iledîr	*Kemerin özellikleri şiirim ile yücelir. Nağmenin bağlantısı miyan iledir.*
Satr-ı elfâzdır meâle medâr İrtikâ kasra nerdübân iledir	*Esas nokta, satırlardaki sözün anlamındadır. Köşkün üst katlarına erişmek, merdiven iledir.*
Sür yüzün nakş-ı pây-ı yâre Münîf Rif'at ol mertebe kırân iledir	*Münîf, yüzünü sevgilinin ayak izine sür. En büyük de olsan, esas rütbe, yakınlıkla sağlanır.*

(Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.266.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

BEYİTLER

Gitmesün tek sana ey sûfi-i nâ-saf-nihâd Ger gelürse keder-i aşk safâ geldi bana	*Ey saf yaratılışlı olmayan sofi, eğer aşk kederi gelirse, tek sana gitmesin, bana hoş geldi safâ geldi.*
*	*
Mebhas-i fark-ı miyân-ı Harem ü deyr nedür Cihet ü hiddet-i matlab cihet-i câmi'adur	*Manastır ile Harem arasındaki fark konusu nedir? Meselenin hiddeti ve yönü câmi tarafındadır.*

KAYNAK : Muallim Naci, *Osmanlı Şairleri,* Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.103.

Âtıf Efendi

(? İstanbul – 25 Temmuz 1742 İstanbul)

Babasının adından dolayı Atıf Mustafa Efendi diye de tanınır. Asıl adı, kimi kaynaklarda Mustafa, kimisinde Mehmed Emin olarak geçer. İlköğreniminden sonra maliye eğitimi aldı. Başarıları nedeniyle devrin sadrazamı Ali İzzet Paşa'nın defterdarlık mektupçusu ve daha sonra başdefterdar oldu. Bu ilk defterdarlığı, savaş ve bunalım yıllarına rastlar. Ordunun maliye işlerini düzeltmek için Niş'e kadar gitti. 1738'de görevinden azledilip Gelibolu'ya sürüldüyse de bir süre sonra affedilerek aynı göreve tekrar getirildi. Savaş sırasında başarılı çalışmaları oldu. Belgrad'ın alınmasında şehre ilk girenler arasında yer aldı. 1739'da istifa edip hacca gittiyse de dönüşünde üçüncü kez başdefterdarlık görevini üstlendi. İstanbul'da yakalandığı sıtma hastalığından kurtulamayıp vefat etti. Mezarı, Üsküdar Karacaahmet'te Miskinler Tekkesi civarındaki Şerif Kuyusu denilen yerdedir. Devlet adamlığı yanı sıra iyi bir şair olarak da tanınan Âtıf Efendi, genellikle Nâbî tarzında didaktik şiirler kaleme almış, bu arada Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler de yazmıştır. Ayrıca, Ağakapılı İsmail Efendi ve oğlundan aldığı hat dersleri ile sülüs ve nesih yazı öğrenerek yetişmiş, siyakât ve dîvânî gibi zor yazı türlerinde, kendinden sonra gelenleri taklide zorlayacak kadar başarılı olmuştur. Astronomi ile de ilgilenen Âtıf Efendi, Kamerî yıl yerine Şemsî yıl kullanılmasının devlet hazinesine getireceği yararı anlatan bir layihayı kaleme almış ve bunun üzerine 1740'tan itibaren Osmanlı maliyesinde bir devrim olarak kabul edilen Şemsî yıl kullanımına geçilmiştir. Bu arada kendi adına kurdurduğu kütüphane, en büyük hayratı olarak kabul edilir. Öncelikle hazırlattığı vakfiyelerle kurdurduğu kütüphanenin gelir kaynaklarını oluşturmuştur. 1741 yılında birkaç vakfiye düzenleyerek bu kütüphaneyi kurması, ilme ve eğitime ne kadar önem verdiğinin bir göstergesidir. Başta oğulları olmak üzere ailesinden birçok şair, defterdar, kazasker ve şeyhülislâm yetişmiştir. Şiirlerini topladığı **Dîvân'ı** 714 beyitten oluşur. Dîvân'da 2 kaside, 92 gazel, 2 tahmis, 12 tarih, 14 kıt'a ve rubâî ile 5 beyit ve 2 lügaz bulunur. Dîvân'ı basılmamış olup kendi adıyla anılan kütüphanede, diğer yazma eserlerle bir aradadır. İstanbul'un Vefa semtindeki bu kütüphane daha sonra Süleymaniye kitaplığına nakledilmiştir.

Âtıf Efendi Dîvânı'nın ilk iki sayfası.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.60.

K A Y N A K L A R

- *İslâm Ansiklopedisi,* Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.60.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1999, s.270.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1982, s.156.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.223.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,* (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 2. Cilt, İstanbul 1992, s.976.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey,** *Osmanlı Müellifleri,* 2. Cilt, İstanbul 1972, s.27
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.449.

I

Ben de bilmem nedür ol sîne-i bî-hemtâsı Sîm deryası mıdır yoksa gümüş sahrâsı	*Ben de bilmem o eşi bulunmaz göğsü nedir? Gümüş denizi midir yoksa gümüş çölü müdür?*
Çözsene düğmelerin açsana bend-i kemerin Çıksa meydâna n'olur hüsn-i beden tamgası	*Çözsene düğmelerini, açsana kemerinin bağını. Çıksa meydana ne olur güzel vücudunun damgası (kalitesi).*
Bir saçı sünbülün etti ben aşkı mecnun Başıma oldu belâ kâkülünün sevdâsı	*Bir saçı sünbüle benzeyen güzelin aşkı beni mecnuna benzetti. Başıma belâ oldu kakülünün sevdası.*
Çekil ol şûh ile bir gûşeye tenhâca olur Yâr ile gizlice can sohbetinin a'lâsı	*Çekil o şuh güzelle tenhaca bir köşeye. Yâr ile gizlice olur can sohbetinin alâsı.*
Bu kemerler ne aceb neş'eli yerler Âtıf Benzemezmiş hele bir gayrı yere sahbâsı	*Ey Âtıf, bu kemerler ne kadar şaşılacak neşeli yerlermiş. Hele şarabı, hiç bir yerinkine benzemezmiş.*

KAYNAK : **Asım Bezirci,** *Dünden Bugün Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.449.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Sahbâ-yı lâ'li neş'e-i candır ol âfetin
Hâli gıdâ-yı rûh-ı revandır ol âfetin

Mâh-ı hilâl-i îd gibi evc-i işvede
Ebrûları müşâr-ı binandır ol âfetin

Pîçîde târ-ı kâkül-i anber- siriştesi
Zencîr-i şîr-i aşk-ı çiyandır ol âfetin

Nakdîne-i hayâtın alır sonra öldürür
Dâd ü sitâd-ı vaslı ziyandır ol âfetin

Peyrevliğince İzzet'e Âtıf bu nazm ile
Kûy-ı sitâyişinde devandır ol âfetin

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.449.

Lâl gibi dudaklarının şarabı can neşesidir o afetin.
Beni ise ruhun gıdasıdır o afetin.

Yeni ay gibi en yüce işve yerinde,
Kaşları parmakla gösterilmektedir o afetin.

Büklüm büklüm kaşlarının abberle yoğrulmuş telleri,
Kükreyen aşk aslanının zinciridir o afetin.

Hayatının peşin para gibi değerini alır, sonra öldürür.
Alış verişi tamamen ziyandır o afetin.

Bu şiirle Âtıf, ardı sıra gitmekle İzzet'in,
Övgü mahallesinde koşup durmadadır o afetin.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

İstanbul'un Vefa semtindeki Âtıf Efendi Kütüphanesi
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.60.

Mirzazâde Mehmed Emin Efendi (SÂLİM)

(1688 İstanbul – 1743 ? İstanbul ?)

Dîvân şairi, tezkire yazarı, hattat, Şeyhülislâm Mirza Mustafa Efendi'nin oğludur. Babasının adından dolayı Mirzazâde sanıyla tanınır. Babasından ve zamanın tanınmış hocalarından ders aldı; 16 yaşındayken müderris oldu ve ilmiyye mesleğinde hızla yükselerek 1713'te Süleymaniye müderrisliğine getirildi. Aynı yıl Selânik Kadısı oldu. 1715 yılında babasının Şeyhülislâmlığa gelmesinden sonra Galata Kadılığı'na atandıysa da çok geçmeden babasıyla birlikte görevden azledildi. Babası, Trabzon'a sürülünce onunla birlikte gitti. Birbuçuk yıl sonra Emirgan'da oturmak kaydıyla İstanbul'a dönmelerine izin verildi. Boşta geçen bu yıllar boyunca Emîr Buhârî Tekkesi Şeyhi Fazlullah Efendi'nin izniyle tarikata girdi. Hazırladığı şuara tezkiresini 1722'de Sadrazam Damad İbrahim Paşa'ya sunması üzerine İstanbul Kadılığı'na atandı. 1723'te bu görevinden azledilip 1730 yılına dek kendisine resmî görev verilmedi. Bu süre içinde "Aynî Tarihi" adlı eserin Türkçeye çevrilmesi için kurulan komisyonda yer aldı. 1730'da Anadolu Kazaskerliğine, beş yıl sonra Rumeli Kazaskerliğine ve ardından Mekke Kadılığına getirildi. 1743'te kimi kaynaklara göre, Mekke yolunda Şam'a giderken, kimi kaynaklara göre de İstanbul Şehzadebaşı'ndaki evinde öldüğü kayıtlıdır. Mezarı, Bozdoğan Kemeri yakınındaki Kalenderhâne mescidi yanında bulunan babasının kabrinin hemen yanındadır. Dönemin usta şairlerindendir. Şiirlerine 150'ye yakın nazire yazılmıştır. Mesnevî tarzındaki şiirleri yanı sıra düzyazıda da oldukça başarılı sayılan Sâlim, aynı zamanda iyi bir hattattır. Çeşitli şerh ve haşiyeler ile dinî, ahlâkî ve edebî konularda telif ve tercüme, yirmiye yakın eseri vardır. Bunlar arasında en ünlüsü, süslü bir anlatımla kaleme aldığı "Tezkiresi"dir. Yapıtlarının tam listesi Tezkire'de yazılıdır. Övgülerinin bir özelliği de birçoğunun mesnevî tarzında yazılmış olmasından ileri gelir.

E S E R L E R İ

Dîvân : 1 münâcât, 1 na't, 1 mi'raciye, 19 kaside, 285 gazel, 9 müseddes, terci-i ve terkib-i bendler, tarih, muamma, rübâîler ve lugâzlardan oluşan geniş hacimli bir eserdir. Yazmaları, Topkapı Sarayı ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir.

Aynî Tarihi : Aynî'nin "İkdu'l-Cumân fi Târih-i Ehli'z-Zamân" adlı Arapça eserinin Türkçe çevirisidir.

Sâlim Tezkiresi : Sâlim'in, iki padişah ve 437 şaire yer verdiği en önemli eseridir. Safâyî'nin tezkiresini beğenmediğinden bu çalışmayı yapmıştır. Eser, tezkire türleri içinde dili en ağır olanıdır.

Neylü'r-Reşad: 1732'de kaleme alınmış olup cihat ve gazayla ilgili 17 bölümlük bir yapıttır. 1877'de yayımlanmıştır.

Selâmetü'l-İnsan fi Muhâfazati'l-Lisan : Sarf ve nahivle ilgili Arapça bir eserdir.

Lügat-ı Vassaf : Sâlim'in, Vassaf tarihinin anlaşılması için hazırladığı bir sözlüktür.

Mâhiyetü'l-Âşık : Tasavvufa ilişkin bir eserdir.

Türkî ve Farisî Lügat : Türkçe-Farsça sözlüktür.

K A Y N A K L A R

- **Sâlim, Mirzazâde Mehmed**, *Sâlim Divânı*, Hazırlayan ve Bastıran: Adnan İnce, Ankara 1994.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.341.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1013.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.443.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l Âsâr Li Zeyli Zübdeti'l Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.141.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.355.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.570.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 19. Cilt, İstanbul 1992, s.10107.
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi*, (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 27. Cilt, İstanbul 1993, s.87.

GAZEL

Çeşm-i hâb-alûdemiz kim hâbdan bîdâr olur	*Uykulu gözümüz ne zaman uykudan uyanır,*
Şüst ü şûy-ı rûye eşk-i dîde katre-bâr olur	*Yüze, yıkamak için gözyaşı damlaları yağdırır?*
Âşıkın sermâye-i dîrîne-kârıdır elem	*Âşıkın eskiden beri sermayesinin kârı, üzüntüdür.*
Teng dengi hâce-i aşkın gam-ı dildâr olur	*Aşk tüccarının malı, sevgilinin gamı olur.*
Şehr-bend-i ârzûda deng-ber-deng-i heves	*Arzu şehrinde denk denktir heves,*
Hep metâ'ı bu diyârın tâze dâğ-ı yâr olur	*Bu diyarın tüm malı, sevgilinin taze yaraları olur.*
Kâkülünde kaldı dil gâhî kerem kıl sevdiğim	*Kâkülüne kaldı gönül, ara sıra da olsa bağışla ey sevdiğim.*
Çeşm-i ser-mesti garîbin lutf ile huşyâr olur	*Garibin sarhoş gözü, lutfunla akıllanır.*
Yek nigâhı kaldırır ednâları a'lâların	*Yüksektekilerin bir bakışı, alttakileri yüceltir.*
İltifât-ı mihr ile zerre Süreyyâ-kâr olur	*Sevgi dolu bakışın, en küçük parçamı Ülker yıldızına döndürür.*
Gonce-veş Sâlim açılmaz gülşen-i takrîrde	*Sâlim, konuşma bahçesinde gonca gibi açılmaz.*
O dehânın kim zebânı hem-dem-i esrâr olur	*Ki o dehanın dili sırlarla sıkı fıkı arkadaş olur.*

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.342.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Derviş Ahmed Dede

(? Tekirdağ – 1744 Tekirdağ)

Yaşamı ve eserleri hakkında fazla bilgi yoktur. Bazı kaynaklarda ölüm tarihi 1737-1738 olarak belirtilirse de yanlıştır. Hristiyanken Müslüman olan bir babanın oğlu olduğundan Arapça ve Farsçadan başka birkaç batı dilini de çok iyi öğrenen Ahmed Dede'nin Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler yazdığı bilinmekte olup bir Ermeni güzeli için yazdığı gazel, tüm kaynaklarda örnek olarak gösterilir; diğer bir şiiri de "Târih-i Çeşme-i Arâmiyan" başlığını taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- **Aydın Oy,** *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar,* Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.81.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 2. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.258.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Türk Şairleri,* 3. Cilt, s.1166
- **Hilmi Yücebaş,** *Tekirdağlı Şairler,* İstanbul 1939, s.60.

GAZEL

Bir Ermeni mahbûbına dil düşdi yine âh
Dîvaneye döndürdi bu ben bendeyi nâgâh

Kan ağlamadan döndi gözüm beyzâ-i sürha
Eşkim cereyân itmede her şâm ü seher-gâh

Vardım seherî deyre temâşâ içün anı
Yokdur o perî çün bana sicn oldı sanemgâh

Göstermedi rûyini bana ol büt-i tersâ
Deyr içre hemân büt gibi kaldı dil-i âgâh

Derviş bana cevr itmede ol yâr-i cefâ-kâr
Râzı ola mı Hazret-i İsa ana billâh

KAYNAK : Aydın Oy, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar,* Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.81.

Ah, gönül yine bir Ermeni güzeline düştü.
Ansızın bu benim gibi kulu, dîvâneye döndürdü.

Kan ağlamaktan gözüm kıpkırmızı oldu.
Her sabah ve akşam vakti, gözyaşlarım akıyor.

Sabah erkenden onu seyretmek için kiliseye gittim.
O peri, orada olmadığı için tapınak bana hapishane gibi geldi.

O Hristiyan güzeli, bana yüzünü göstermedi.
Gönlüm de kilisenin içinde hemen put gibi kaldı.

Derviş! O eziyetçi güzel, bana zulüm etmektedir.
Billahi Hazret-i İsa ona razı olmaz.

Şâkir (HÜSEYİN)

(? İstanbul – 1745 Halep)

Asıl adı Hüseyin'dir. Edirne Kadısı Mustafa Efendi'nin oğlu, Gümrükçü Hüseyin Paşa'nın torunudur. Öğrenimini tamamladıktan sonra Sultan III. Mehmed'e, Veziriazam İbrahim Paşa'ya ve Şeyhülislâm Abdullah Efendi'ye sunduğu kasidelerle dikkati çekti. 1719 yılında İbrahim Paşa tarafından Medrese-i Hariç'le ve müderrislikle taltif edildi. Daha sonra görevinde yükselerek Süleymaniye ve Darü'l-Hadis müderrisliğine getirildi. 1728 yılında Elmas Paşa İmamı İbrahim Efendi'nin ölümü üzerine onun yerine geçti. 1732'de Arpaemînizâde Sami Efendi'nin yerine Vak'anüvis olarak atandı. Yazdığı olaylar Subhi Efendi Tarihi'nde yer aldı. Bu arada Mahmud Paşa Mahkemesi naibliğini de üstlendi. Halep mevleviyetine atandı. Ölüm tarihi hakkındaki bilgiler çelişkili olmakla birlikte 1745 yılında öldüğü kabul edilir. Ölüm şekli ve yeri hakkında da kesin bilgi yoktur. Zulme engel olmak istediği için Halep valisi ile aralarının açıldığı ve zehirlenerek öldürüldüğüne ilişkin bilgiler Ramiz Tezkiresi'nde kayıtlıdır. Şiir yanı sıra hüsn ü hatla da ilgilenen Şâkir, Durmuşzâde Ahmed Efendi'den hüsn ü hat öğrenmiş ve Seyyid Vehbî'nin Surnâmesi'nin yazılışında görev almıştır.

ESERLERİ

Dîvân : Türkçe yazılmış olup beş nüshası mevcuttur. Nüshaları Millet, Beyazıd Devlet ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir. Basılmamıştır.

Subhi Tarihi : Şakîr, Sami Efendi'nin yerine vak'anüvis olduktan sonra Sami Efendi'nin kaldığı yerden itibaren eserin 1733-40 yılları arasındaki bölümünü yazmıştır. Kendisinin yerine geçen Subhi Efendi de 1743 yılına kadar olan bölümü kaleme almıştır. Üç kişinin müştereken hazırladıkları eser, "Subhi Tarihi" adıyla yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **Cemil Çiftçi**, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.459.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.174.

GAZEL

Nidem ol mest-i mey-i nâzı ki peymâne çeker
Kimini sînesine kimini peymâne çeker

Yoklasan zâhidi câm-ı meyi silmez geçinür
Lîk tenhâca bulursa çeker ammâ ne çeker

Bir zaman eylemez uşşâkını şâyân-ı visâl
Gâh lütf eyler ise gâhice irfâna çeker

Dem-be-dem nûş-i meyi ele çeker her mûğân
Bulsa bir sâde-dili subha-i mercâna çeker

Kılca yok cürmü dil-i zâr ile zülfü siyehin
Mû-be-mû dikkat olunsa küheni şâne çeker

Şâkir o zerre-i nâçize hazer kıl mihrı
Hâk-i düstûr-i felek rütbe-i zî-şâne çeker

KAYNAK : Cemil Çiftçi, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.462.

SÖZLÜK

peymâne : *Büyük kadeh.*
zâhid : *Dinî emirlere aşırı bağlı.*
câm-ı mey : *Şarap kadehi.*
lîk : *Lâkin.*
uşşâk : *Âşıklar.*
şâyân : *Yakışır.*
visâl : *Sevdiğine kavuşma.*
gâhi : *Ara sıra, bazen.*
dem-be-dem : *Vakit vakit.*
nûş : *İçki.*
mûğân : *Ateşe tapanlar;* **pîr-i mûğân :** *Meyhaneciler eskisi.*
subh : *Sabah, sabah vakti.*
mû-be-mû : *Kıl kıl, tel tel.*
kühen : *Eski.*
hazer : *Sakınma, çekinme.*
düstûr : *Yasa, kural, kaide.*
zî şân : *Şerefli.*

Neccarzâde Şeyh Rıza Efendi

(1679 İstanbul – 1746 İstanbul)

Asıl adı Mustafa'dır. Mimar olan babasının mesleği nedeniyle Neccarzâde ya da Dülgerzâde sanıyla tanınır. İyi bir öğrenim gördü. Musikiyle de uğraştı. Tasavvufa yönelip Celvetî şeyhlerinden Fenâyî Mustafa Efendi'ye ve daha sonra 1711'de gittiği Edirne'de Nakşî şeyhlerinden Arapzâde Mehmed İlmî Efendi'ye intisap etti. Beşiktaş Sinan Paşa Camii yanındaki Nakşî tekkesi şeyhliğine atandı ve ölünceye kadar otuz yıl boyunca burada şeyhlik yaptı. 1746'da ölünce Sinan Paşa Camii türbesine defnedildi. Devrinin tanınmış mutasavvıf şairlerindendir. Dili zengindir. Nâbî'yi andıran hikmetli sözleri ve duygulu mısraları vardır. Şair şeyhler içinde özellikle peygamber için naat söyleyenlerin başında gelir. Bu açıdan da dîvân şairi Nazîm'i andırır. İlâhî aşkı içtenlikle anlattığı şiirlerinde söz sanatlarına pek önem vermez.

Neccarzâde Dîvânı'nın ilk sayfası.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.328.

ESERLERİ

Dîvân : Geniş hacimli bir eser olup "Tuhfetü'l-İrşâd", "Varidât-ı Gaybiyye", "Zuhûrât-ı Külliye", "Hatimetü'l Varidat" ve "Hacnâme" adlı beş bölümden oluşan eserin sonunda, devrindeki çeşitli olaylara düşürülmüş manzum tarihler yer alır. 1846 yılında müritlerinden Hamid Mehmed Said tarafından yayımlanmıştır. Yazmaları, İstanbul Üniversitesi, Süleymaniye ve Millet kütüphanelerindedir.

Tercüme-i Muhtasarü'l-Vilâyet : Ebu Abdullah Semerkandî'nin aynı adlı eserinin Türkçe çevirisi olup 1876'da İstanbul'da yayımlanmıştır.

Menkıbe-i Evliyaiyye fi Ahvâl-i Rızâiyye : Menkıbelerini topladığı bu eser, müritlerinden Ömer Nüzhet Efendi tarafından derlenmiş, daha sonra 1856'da İstanbul'da yayımlanmıştır.

Muhtasarü'l-Velâye : Üsküdarlı Seyid Mehmed Ensarî'nin aynı adla anılan eserinin Türkçe çevirisidir.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt s.344, 7. Cilt s.311, İstanbul 1986.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.439.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.556.
- **Muallim Naci**, *Osmanlı Şairleri*, Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.145.
- **Rüştü Şardağ**, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.52.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.990.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.328.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 19. Cilt, İstanbul 1992, s.9816.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.295.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.330.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.412.

GAZEL

İşret-kede-i câna cânân arayan gelsün	*Can meyhanesine sevgili arayan gelsin.*
Kâşane-i irfâna yârân arayan gelsün	*Gönül bilgisi sarayına dostları arayan gelsin.*
Halvetde ve celvetde vahdetde ve kesretde	*İçe kapanışta ve varlıktan geçişte, birlikte ve çoklukta,*
Meydân-ı mahabbetde çevgân arayan gelsün	*Sevgi alanında cirit oyununun sopasını arayan gelsin.*
Oldı dil-i virâne dermân ile humhâne	*Yıkılan gönül derman ile şarap mahzeni oldu.*
Dil-haste-i hicrâne dermân arayan gelsün	*Ayrılığın hasta gönlüne derman arayan gelsin.*
Etvâr-ı namâz içre mihrâb-ı niyâz içre	*Namaz kuralları içinde yakarış mihrabında,*
Bu dehr-i mecâz içre iman arayan gelsün	*Bu geçici evrende inanç arayan gelsin.*
Meyhâne be-meyhâne peymâne be-peymâne	*Meyhaneden meyhaneye gezen, kadeh üstüne kadeh içen,*
Ser-halka-i rindâne insan arayan gelsün	*Rindler topluluğuna, insan arayan gelsin.*
Ey yâr-ı Rızâ-dâde gel tekye-i irşâde	*Ey istekli sevgili, ey Rıza, doğru yolu gösteren tekkeye gel*
Bu mülket-i mâ'nâda sultan arayan gelsün	*Bu anlam ülkesinde sultan arayan gelsin.*

(Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün)

KAYNAK : **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.295.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Hâmî-i Âmidî

(1679 Diyarbakır – 1747 Diyarbakır)

Asıl adı Ahmed'dir. Diyarbakır'da (Âmid) doğduğundan Hâmî-i Âmidî diye tanınır. Medrese'de okudu. Semerkantlı Derviş Âgâh'ın öğrencisi oldu; şair ve müderris İbrahim Hâşim'den hattatlık öğrendi. 1709'da otuz yaşındayken İstanbul'a gelip Sadâret Kethüdâsı Muhsinzâde Abdullah Paşa'nın dîvân kâtibi oldu. Daha sonra Abdullah Paşa'nın Diyarbakır Beylerbeyliğine atanması üzerine onunla birlikte Diyarbakır'a döndü (1718). Paşa'nın Diyarbakır, Van ve Erzurum valilikleri ile İran Seraskerliği sırasında dîvân kâtipliğini yaptı. İran Savaşı'na da katılarak ordu ile Tebriz'e girdi. Tebriz fethini anlatan "Üzre" kasidesini yazdı ve Tebriz fethindeki başarılı hizmetlerinden ötürü haceganlık rütbesi verildi. 1726'da Abdullah Paşa'nın görevden ayrılması üzerine o da Diyarbakır'a yerleşti. 1730 Patrona Halil İsyanı sırasında İstanbul'a ikinci kez geldiyse de kısa bir süre sonra tekrar Diyarbakır'a döndü. Çermikli Çetecizâde Abdullah Paşa'nın Diyarbakır Valiliği sırasında paşanın kendisine verdiği caizeler ve bir köyün temliği sayesinde rahat bir yaşama kavuştu. Erzurum'da sürdürdüğü sohbet toplantılarına buradaki kışlık ve yazlık köşklerinde de devam ederek Diyarbakır'da bilim ve sanat adamlarının uğrağı olan bir çeşit okul oluşturdu. 1747'de Diyarbakır'da vefat etti. Hâmî, bazı değerlendirmelere göre çağının ikinci sınıf şairleri arasında yer almasına karşın daha çok, yaşadığı yöredeki kültürel etkinlikleriyle tanınır. Kasidelerinde Nef'î ve Nâbî'nin, gazellerinde ise Nâbî'nin yanı sıra Nedîm'in etkisi görülür. Tanık olduğu olayları mübalağalı şekilde anlatım, dikkat çekici bir diğer yanıdır. Bazı beyitleri, daha sonraki yıllarda "darb-ı mesel" şeklinde söylenmiştir. "Üzre" redifli kasidesi ve 1743'te Erzurum'dan Diyarbakır'a dönerken eşkıya tarafından nasıl soyulduğunu anlatan "Lâmiyye"si oldukça ünlüdür. 375 beyitlik "Üzre" kasidesi, Giritli Tayyibî Efendi'ye hitaben yazdığı 264 beyit uzunluğunda mektup, 15 kaside, 62 gazel, 16 tarih manzumesi, 2 murabba, 1 lugaz ve 1 müfredden oluşan **Dîvân**'ı 1854'te İstanbul'da yayımlanmıştır. Çeşitli nüshalardan oluşur. Yazmaları Konya Mevlânâ Müzesi, Süleymaniye, Millet ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir.

KAYNAKLAR

- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 15. Cilt, İstanbul, s.458.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.317.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.347.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.597.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.83.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.147.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.160.
- **Rüştü Şardağ**, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.357.
- **Faik Reşad**, *Eslaf, Eski Bilginler, Düşünürler, Şairler*, (Baskıya Hazırlayan: Şemsettin Kutlu), İstanbul, Tarihsiz, s.281.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 10. Cilt, İstanbul 1992, s.4993.
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi*, (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 14. Cilt, İstanbul 1993, s.373
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.318.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.520.

I

GAZEL

Ol gözü Tatar nem var ise yağmalar benim ***Gerçi yağmalar olur amma ki dünyâlar benim***	*O tatar gözlü, neyim varsa yağmalar benim.* *Gerçi yağmalar olur amma yine de dünyalar benim.*
Kâkülün şevki leb-i la'lin hayâliyle bu şeb ***Hâb-ı şîrînim perîşân etti hulyâlar benim***	*Kâkülünün şevki ve al dudağının hayaliyle bu gece* *tatlı uykumu perişan etti bu düşünceler benim.*
Dost aybım setr edip düşmen beni âgâh eder ***Yârdan mergûbdur indimde a'dâlar benim***	*Dost, ayıbımı örtüp düşman beni uyandırır.* *Yârdan daha çok sevilir indimde düşmanlar benim.*
Nârı rüchân hâke istikbâr-ı iblîsiyyedir ***Hûbdur yanımda a'lâlardan ebdâlar benim***	*Ateşi toprağa tercih etmek şeytanca bir gururdur.* *Bence, parlak görünümlüler, en yüksektekilerden daha iyidir.*
Cây-ı emniyyet görüp halvet-geh-i fânûs-veş ***Hâneme her şeb gelir şem'-i şeb-ârâlar benim***	*Emniyetli yer görüp, fanus gibi tenha* *evime her gece gelir, geceyi süsleyen mumlar.*
Ol saçı leylâ gibi Şîrîn için Ferhâd u Kays ***Görse rüsvâlıklarım tûmârım imzâlar benim***	*Saçı gece gibi kara o Şîrîn için Ferhat ve Mecnun* *benim rezilliklerimi görse, tomarını imzalar.*
Verdi ikbâl-ı cünûn teklifsiz devlet bana ***Sâye-i bâl-i hümâ başımda yuvalar benim***	*Devlet bana teklifsiz, delilik talihini verdi.* *Beni kanatlarıyla koruyan hüma kuşu, başımda yuvalar benim.*
Ben çerâğ-ı rûşenim erbâb-ı devlet kûr-dil ***Hâmiyâ kadrim ne bilsinler bu a'mâlar benim***	*Ben mumun ışığıyım, devlet ileri gelenlerinin gönlü kör.* *Ey Hâmî, değerimi ne bilsin bu körler benim.*

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.348.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

GAZEL

Akik-i lâ'lini sunma dehân dehân güzelim *Bu yahşî namını etme yamân yamân güzelim*	*Güzelim, kızıl dudaklarının akikini ağız ağız sunma;* *Bu güzel adını kötü kötü etme güzelim.*
Heva-yı kâkül-ü anber-şemîm ile âhım *Çıkar bu micmer-i dilden duman duman güzelim*	*Ahım, amber kokulu kâkülünün havasıyla,* *Gönül denen şu buhurdandan duman duman çıkıyor güzelim.*
Nühüfte san'at ile düzd-i şeb-rev-i zülfün *Meta-ı sabrımı çaldı nihân nihân güzelim*	*Gece harekete gelen zülfün, esrarlı bir hırsız sanatıyla,* *Sabrımı bir mal gibi gizli gizli çaldı güzelim.*
Ruhun çü gonce-i hurşîd şebnem-i dilimi *Dirîğ çekti götürdü keşân keşân güzelim*	*Heyhat! Güneş gülü goncası yanağın,* *Gönlümü bir çiy tanesi gibi çekti götürdü güzelim.*
Sihâm-ı cevr ile açdın tenimde yâreleri *Hadeng-i âhıma sen de dayan dayan güzelim*	*Cevir oklarıyla vücudumda yaralar açtın;* *Sen de şimdi ahımın oklarına dayan dayan güzelim.*
Kemân-ı çeşmine bend eyle tîğ-i gamzelerin *Rakîb-i müfsidi katle kuşan kuşan güzelim*	*Gamzelerinin oklarını gözünün kemanına bağla;* *Fesatçı rakibi öldürmek için silâhlar kuşan güzelim.*
Revâ mıdır olayım ben esîr-i hicr ü firâk *Seninle eyliye ülfet falan filan güzelim*	*Lâyık mıdır: Ben ayrılık derdi esiri olayım,* *Falan filân seninle düşüp kalksın güzelim.*
Ne denlü terkeş-i çeşminde tîr-i gamze ki var *Nişân-ı sîneme vurdun yegân yegân güzelim*	*Gözünün terkesinde ne kadar ok varsa,* *Hepsini bağrımın hedefine birer birer vurdun güzelim.*
Tamâm peyker-i hüsnün eğerçi nâzikdir *Dakîk cümleden ammâ meyân meyân güzelim*	*Güzel şeklin gerçekten baştan aşağı naziktir;* *Fakat, hepsinden incedir, belin belin güzelim.*
Bu gûşmâl nedir Hâmî'ye kemân-âsa *Acep mi etse elinden figân figân güzelim*	*Hâmî'ye, kemana kıstırılmış gibi, bu işkence nedir?* *Elinden figân figân etse yerinde değil mi güzelim?..*

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle,* (5. Basım), Ankara 1967, s.160.

Kasnak İşleyen Saraylı Kız – Tablo: Rene-Jean
Maçka Mezat Müzayede Kataloğu – 4.12.1994

Neylî (MİRZAZÂDE AHMED EFENDİ)

(1673 İstanbul – 1748 İstanbul)

Babası, İstanbul kadılarından Mirza Mehmed Efendi'dir. Asıl adı Ahmed olup Mirzazâde Ahmed Efendi diye tanınır. İlköğrenimini babasından aldıktan sonra medrese eğitimi gördü ve erken yaşta şiire başladı. İlmiyye sınıfına geçti. Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'ye sunduğu bir kaside üzerine Cafer Ağa Medresesi müderrisliğine atandı. Çeşitli kademelerden geçerek 1717'de Süleymaniye müderrisliğine kadar yükseldi. 1718 yılında İzmir kadısı oldu. Damad İbrahim Paşa döneminde Aynî Tarihi'ni çeviren komisyonda görev aldı. Patrona Halil İsyanı'ndan etkilenmedi. Mekke Kadılığı ve ardından 1736 yılında Anadolu Kazaskerliğine getirildi. 1746'da Rumeli Kazaskeri oldu. 1748 yılında, kısa bir hastalıktan sonra yaşama veda etti. Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'nda babası ile kardeşinin yanına defnedildi. Neylî'nin şiirlerinde, dönemin özelliği olan açıklık ve sadelik hâkimdir. Sade bir dille söylediği gazellerle ünlenmiştir. Şiirlerinde, yaşça onlardan büyük olmasına karşın, Nâbî ve Nedîm'in etkileri görülür. Şiirlerinin yanı sıra tasavvuf ve tarih gibi alanlarda da ürün vermiştir. Ayrıca öğrencileri için hazırladığı çok sayıda ders notu da vardır.

ESERLERİ

Dîvân : Hacim itibariyle küçük bir eser olup Neylî'nin Farsça ve Türkçe şiirlerinden meydana gelmiştir. Manzum tarihlere geniş yer verilen eserde mesnevî tarzında bir manzum hikâye ve bir manzum mektup da bulunmaktadır. Çeşitli kütüphanelerde pek çok nüshası vardır.

El Fazlu'l-Vehbi fi tercümeti'l cânibi'l garbî : Şeyh Mekki'nin Farsça yazdığı "El Cânibü'l Garbî fi hallî Müşkilât's şeyh İbni'l Arabi" adlı eserinin Türkçe çevirisidir.

Vassâf Tarihi : Reisüküttab Şirvanlı Ebubekir Efendi'nin Farsça ve Arapça bilgileri içeren "Mâ lâ büdde minhe- li'l-edibî mine'l-meşhûrı ve'l-garib" adlı eserinin Türkçe çevirisidir.

El Evfâ fi tercümeti'l-Vefâ: Abdurrahman İbni Cevzî'nin "el Vefâ fi fezâili'l-Mustafa" adlı eserinin Türkçe çevirisidir. Burada Hz. Muhammed'in, diğer peygamberlere olan üstünlüğü anlatılır.

KAYNAKLAR

- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.328.
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s....
- **Muzaffer Reşit–Nermi Ocaklı,** *Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri: 1, Divan Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1958, s.108.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.350
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.915.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.52.
- **Muallim Naci,** *Osmanlı Şairleri*, Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.192.
- **İskender Pala,** *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.276.
- **İsmail Beliğ,** *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.497.
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.470.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.299.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.72.
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.417.

I

Figân ü nâleyi âşık zaman zaman eyler *Tef-i derûn-i dilinden figân figân eyler*	*Âşık, zaman zaman feryat eder ve inler;* *Feryat da onun gönlünün içindeki hararetten feryat eder.*
İki cihanda da uşşâka yoktur âsâyiş *Cefâyı şimdi güzeller cihân cihân eyler*	*Âşıklara iki dünyada da rahatlık yoktur.* *Güzeller, şimdi cihan cihan cefa etmektedir.*
Çekîde olmada bir bir zemîne katre-i eşk *Beyân-ı râz-ı derûnum yegân yegân eyler*	*Yere bir bir damlayan gözyaşı damlalan,* *İçimin sırrını teker teker anlatmaktadır.*
Edip hayâlin ile künc-i dilde halvet-i hâs *O zevk-i sohbeti âşık nihân nihân eyler*	*Âşık gönlünün bucağında senin hayalin ile husus' bir halvet kurup* *O sohbet zevkini gizli gizli tadar.*
Şikâyet-i gama Neylî tenimde her mûyum *Cefâsı ile o şîrin-zebân zebân eyler*	*Neylî, o tatlı dilli güzel, cefası ile,* *Vücudumdaki her tüyü bir dil hâline getirir.*

KAYNAK : Muzaffer Reşit–Nermi Ocaklı, *Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri: 1, Divan Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1958, s.108.

II

Eger cân görmek istersen bedensiz
Gör ol rûh-i revânı pîrehensiz

Çemende nâ-sezâlarlâ o şûhun
Harâm olsun hırâm-ı nâzı bensiz

Gönül ağyâr için incinme yâre
Gül olmaz bâğ-ı âlemde dikensiz

Alır mı habbe-î nâçîze âşık
Cihânın gencinî ol sîm tensiz

Eger her zerre bir mihr olsa dünya
Gözüm nûrû görünmez bâna sensiz

Nedir cürmüm demiş hûbâna Neylî
Alan siz gönlümü hem vermeyen siz

Eğer can görmek istersen, bedensiz.
Gör, akıp süzülen ruhumu yalın, giysisiz.

Kırlarda, yaraşığı olmayanlarla, o güzelin,
Haram olsun, nazlı salınışı, bensiz.

Gönül, arada rakîp var diye incinme sevgiliye;
Gül olmaz acun bağında dikensiz.

Küçücük bir tane yerine koyar mı hiç âşık,
Evren gömülerini, o gümüş tensiz.

Eğer her zerresiyle bir güneş olsa dünya,
Gözümün nuru, görünmez bana sensiz.

"Nedir suçum" demiş, güzellere Neylî,
Hem alırsınız gönlümü, hem vermezsiniz.

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün)

KAYNAK : E. J. Wilkinson Gibb, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.330.

III

N'ola sen zülf-i müşkîninle dersen sünbülüm vardır
Benim de tâze tâze zahm-i tîğinle gülüm vardır

Senin var ise gül gibi izârın bâğ-ı hüsnünde
Figânımdan benim de bülbül âsâ gulgulum vardır

Bizimle bir gece haşr olmayı yâda getirmezsin
Demezsin ey meh-i nâ-mihriban bir gün ölüm vardır

N'ola ol gül eğer bilmezse şimdi kadrini bir gün
Deye garrâlanıp Neylî gibi bir bülbülüm vardır

Sen, mis kokulu saçınla "sümbülüm vardır" dersen, ne çıkar?
Benim de, kılıcının yarasıyla taze taze gülüm vardır.

Senin güzelliğinin bahçesinde gül gibi yanağın varsa,
Benim de feryadımdan, bülbül gibi sesim vardır.

Bizimle bir gece buluşmayı anmazsın;
Ey merhametsiz ay, "bir gün ölüm vardır" demezsin.

O gül şimdi senin değerini bilmezse ne çıkar?
Bir gün övünüp, "Neylî gibi bülbülüm vardır" diyecektir.

KAYNAK : Muzaffer Reşit–Nermi Ocaklı, *Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri: 1, Divan Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1958, s.109.

Cemâleddin Uşşâkî (CEMÂLÎ)

(? Edirne – 1751 İstanbul)

Asıl adı Mehmed Cemâleddin'dir. İlköğrenimini Edirne'de tamamladıktan sonra Halvetiye tarikatının Uşşâkiyye koluna mensup Bağdatlı Şeyh Mehmed Hamdi'ye intisap etti. Şeyh Hasan Sezâyî'nin sohbetlerinde bulundu. Hasan Sezâyî'nin ölümü sonrası onun yerine Edirne'de irşadla görevlendirildi. Daha sonra İstanbul'a gelerek Eğrikapı dışında bulunan Savaklar'da, Şeyh Mehmed Efendi'den boşalan Hıramî Ahmed Paşa Zaviyesi şeyhliğine atandı ve Uşşakî tekkesi şeyhlerinden Şeyh Hüsâmeddin Uşşâkî'nin 10. dereceden halifesi oldu. Uşşâkî tarikatının ünlü şeyhlerinden Selâhaddin Uşşâkî'ye hocalık yaptı. Halvetiye-i Uşşâkiye içinde yeni usullere dayanan yeni bir sistem kurdu. Öldüğünde 60 yaşlarındaydı. Savaklar mevkiinde, şeyh olarak görev yaptığı dergâha defnedildi. Cemalî'nin, diğer Halvetî şairleri gibi sanat endişesi taşımayan, samimî ve coşku dolu şiirlerinde tasavvufî bir eda hâkimdir. Beş tarih beyiti ve 345 manzumeden oluşan **Dîvân**'ında **Silsile-i Tarîk-ı Uşşâkiye** adlı 94 beyitlik mesnevîsine de yer vermiştir. Dîvân'ı, Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Cemâleddin Uşşâkî'nin mührü.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 7. Cilt, İstanbul, s.315.

KAYNAKLAR

- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.391.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.39.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.274.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.83.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 7. Cilt, İstanbul, s.314.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.413.

Hakkın yolun arar isen dilde nihân içindedir
Andan nişân sorar isen her bir nişân içindedir

Senden yakındır ol sana sanma onu senden cüdâ
Senden yürü sen var ana ol sende cân içindedir

Onsuz değil arz u semâ onunla dolu her arâ
Zannetme bir yerde ola ol bî-mekân içindedir

Her yerde oldur görünen her gözden oldur hem gören
Her şeyi oldur bürünen her anda ân içindedir

İşit Cemâlî'nin sözün anla hakîkatça özün
Ko gafleti aç cân gözün gör Hak ayân içindedir

KAYNAK : **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.394.

Cemâleddin Uşşâkî'nin İstanbul Eğrikapı'daki Hıramî Ahmed Paşa Camii yanında bulunan türbesindeki sandukası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 7. Cilt, İstanbul, s.314.

Şeyhülislâm Esad Efendi (EBÛİSHAKZÂDE)

(1685 İstanbul – 10 Ağustos 1753 İstanbul)

Asıl adı Mehmed olup babası Ebû İshak İsmâil Efendi ve ağabeyi İshak Efendi de şeyhülislâmdır. Babasından ve dönemin ünlü bilginlerinden ders aldı. Kültürlü bir aile ortamında yetiştiğinden çağının geçerli bilimlerinin yanı sıra Arapça ve Farsça öğrendi. 1710'da hâriç rütbesiyle müderrislik görevine atandı ve Sahn-ı Semân müderrisliğine dek yükseldi. Edirne, Selânik ve Mekke kadılıklarında bulundu. Avusturya savaşı sırasında seraskerliğe yanaşmayan Vidin Seraskeri İvaz Mehmed Paşa'yı ikna ederek; 1738'de Avusturyalıların yenilgiye uğratılıp Adakale'nin fethedilmesinde dolaylı da olsa önemli rol oynadı. Belgrad'ın zaptıyla ilgili barış görüşmelerine murahhas olarak katıldı. Belgrad Andlaşması imzalanırken 13 Mart 1744'te Rumeli Kazaskerliğine atandıktan bir süre sonra görevden azledildiyse de 1746'da tekrar aynı göreve getirildi. 1748'de şeyhülislâm oldu. Doğrulukla, tavizsiz yürüttüğü bu görevden de bir yıl kadar sonra azledilerek önce Sinop'a, ardından Gelibolu'ya sürüldü. 1752'de İstanbul'a döndükten sonra hastalanıp vefat etti ve İstanbul'un Çarşamba semtinde bulunan Sultan Selim Camii'nin yanındaki aile kabristanlığına defnedildi. Şair Fıtnat Hanım ve dîvân sahibi Şeyhülislâm Şerif Efendi'nin babası olan Esad Efendi, Osmanlı Devleti'nde önemli görevlerde bulunan, çeşitli sanatçılar yetiştiren aydın bir ailenin mensubu olarak, âlim olduğu kadar sanata da düşkün bir kişi olarak tanınır. Edebiyat ve musiki alanında önemli çalışmaları vardır. Şairliği çok kuvvetli olmamakla birlikte Nâbî ve Nedîm'e nazireler yazmış, çok sayıda şiir kaleme alarak bunları Dîvân'ında toplamıştır. Düzyazıda süslü bir dil kullanan Esad Efendi, aynı zamanda Klâsik Türk Musikisi alanında besteler de yapmıştır. Üç dilde şiir söyleyip, lugât, tefsir ve musiki alanında eserleri vardır. Bestelerinin bazıları Dârü'l Elhân külliyatı arasında bulunmaktadır.

Esad Efendi'nin İstanbul Çarşamba semtindeki İsmâil Ağa Camii hazîresinde bulunan kabri başındaki mezar taşı.

Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 1. Cilt, İstanbul 1999, s.418.

Geniş hacimli bir eser olan **Dîvân**'ı, edebiyat tarihi açısından en önemli çalışması olup İstanbul kütüphanelerinde beş yazma nüshası bulunmaktadır.

D İ Ğ E R   E S E R L E R İ

Lehçetü'l-Lugât, Atrabu'l-Âsâr, Arapça Kasideler, Hulâsatü't-tebyin fi tefsîr-i sûre-i Yâsin, Tefsirü'l-i Âyeti'l-Kürsî, Tefsirü'l-Âyeti'l-Muşaddere bî Rabbinâ, Risâletü'n-Nasriyye, İtbâku'l-Ethak.

Bazı kaynaklar, Esad Efendi'nin, Damad İbrahim Paşa için kaleme aldığı **Bülbülnâme** adındaki eserinden övgüyle bahsederler. **Gülzâr-ı İbrahim** adlı eseri de Damad İbrahim Paşa için yazılmış olup her iki eser de ele geçmemiştir.

K A Y N A K L A R

- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 11. Cilt, İstanbul, s.338
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.354.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1999, s.418.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.458.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.86.
- **Muhammed Nur Doğan**, *Lâle Devri Şairlerimizden Şeyhülislâm İshak Efendi ve Dîvân'ından Seçmeler*, Ankara 1990.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.1332.

GAZEL

Sevdâ-yı aşkı şâm-ı garîbân sanır gören	*Aşk sevdasını, gariban gecesi sanır gören.*
Dâğ-ı derûnu şem'-i fürûzân sanır gören	*Yürek yarasını, yanan bir mum sanır.*
Fikr -i izâr-ı âli ile girye eylesem	*Al yanağını düşünüp düşünüp ağlasam,*
Her katre-i sirişkimi mercân sanır gören	*Gözyaşımın her damlasını gören mercan sanır.*
Bilmez hakîkat üzre muhabbet ne olduğun	*Dostluk ve sevginin ne olduğu gerçeğini bilmez;*
Sırr-ı nihân-ı aşkı nümâyân sanır gören	*Aşkın gizli sırrının, görünür olduğunu sanır.*
Firkat deminde ol kaşı yâyın hevâsına	*Ayrılık zamanı geldiğinde, o yay kaşlıya tutkunluğu*
Âşık ne çileler çeker âsân sanır gören	*nedeniyle âşık ne çileler çeker; gören kolay sanır.*
Şehnâme-i ruhında hat-ı yâri Es'adâ	*Ey Esad, Şehnâme kitabını andıran yüzündeki tüyleri*
Dîbâce-i melâhate unvân sanır gören	*görenler, bunları güzellikle ilgili önsöze başlık sanır.*

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün)

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.1332.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Hâtem (AKOVALIZÂDE)

(? Akova/Mora – 1754 Yenişehir/Mora)

Dîvân kâtibi Akovalı Osman Şehdî Efendi'nin oğludur. Asıl adı Ahmed'dir. Babasının Akovalı oluşu nedeniyle Akovalızâde olarak da tanınır. Şiirlerinde Hâtem mahlasını kullanmıştır. 1703'te geldiği İstanbul'da öğrenimini tamamlayan Hâtem, Mirahur Emîr Efendi'den hat dersleri aldı. On yıl Mısır'da kaldı. Mekke'ye giderek Nakşibendî şeyhi Ahmed Curyânî'den feyz aldı. Bir süre Keşan ve Turhal'da kaldıktan sonra doğduğu yerlere dönerek Mora Yenişehir'e yerleşti ve orada öldü. Alim ve hattat şairlerden olan Hâtem'in Türkçe yanı sıra Farsça ve Arapça şiirleri de vardır. Aritmetikle uğraştığı belirtilir. Arapçayı ders verecek ölçüde iyi bilirdi. Arapça ders notları, öğrencilerinden Mehmed Said Efendi tarafından toplanıp basılmıştır. Dîvân geleneğine bağlı kaldığı, mizahî unsurların ağır bastığı sıradan şiirlerinde Sâbit'in etkileri belirgin olup, devrinin diğer şairlerinin aksine Nâbî ve Nedîm'den etkilenmemiştir.

ESERLERİ

Dîvân : Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlerinden oluşan eser, 1867'de İstanbul'da basılmıştır. Çok sayıdaki yazma nüshalarından bazıları İstanbul Üniversitesi ve Millet kütüphanesindedir.

Şerhullem'a : Matematikle ilgili bir eserdir.

Fevâid-i Hâtemiyye : Hâtem'in Arapça ders notlarını içerir. Öğrencilerinden Mehmed Said Efendi tarafından toplanıp bu ad altında yayımlanmıştır.

Ayrıca, ahlâkla ilgili Arapça bir manzumesi ve Tuhfe-i Şâhidî şerhi, Bedri Râşid'in Elfâz-ı Küfür risalesinin şerhi, Mülfekâ Şerhi gibi eserleri vardır.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.357.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.618.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 10. Cilt, İstanbul 1992, s.5085.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.154.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.521.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.174.
- **İskender Pala**, *Dîvân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.200

Seyr-i bağ etmez gülistan istemez
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir
Andelîb-i hoş-nevâ-hân istemez
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

Zîb-i gûş etmez nevâ-yı neyzeni
Aynına almaz hezâr-ı gülşeni
Merdüm-i cânım seni gözler seni
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

Gün görünce pertev-i ruhsârını
Hâke çaldı tâc-ı zerrîn-kârını
Neyleyim sensiz cihân gülzârını
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

La'l-i meygûn emsem olmuş olmamış
Çeşm-i sâkî badem olmuş olmamış
Bezm-i âlem Hâtem olmuş olmamış
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

KAYNAK : **İskender Pala**, *Dîvân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.200.

SÖZLÜK

gülistan : *Çiçek bahçesi.*
dîvâne : *Deli.*
andelîb : *Bülbül.*
nevâ : *Ses, ahenk.*
zîb : *Süs, bezek.*
gûş : *Kulak.*
hezâr-ı gülşen : *Gül bahçesinin bülbülü.*
merdüm : *İnsan.*
pertev-i ruhsâr : *Yanağının ışığı.*
hâk : *Toprak.*
zerrîn : *Altın.*
la'l-i meygûn : *Şarap renkli dudak.*
çeşm-i sâkî : *Sakinin gözü.*
bezm-i âlem : *Dünya meclisi.*

I. Mahmud (SEBKATÎ)

(2 Ağustos 1696 Edirne – 13 Aralık 1754 İstanbul)

Padişah II. Mustafa'nın Saliha Sultan'dan olan oğludur. 2 Ekim 1730'da 24. Osmanlı Padişahı olarak tahta çıktı. Patrona Halil Ayaklanması'nda isyancıların isteklerine bir süre boyun eğdiyse de daha sonra onları ortadan kaldırarak devlet otoritesini yeniden sağladı. İran Savaşı'nın kazanılmasından sonra ordunun ıslâhı konusunda Humbaracı Ahmed Paşa tarafından yapılan çalışmalara destek verdi. Bu dönemde Rusya ve Avusturya cephelerindeki başarılar sonrası, 1739'da Belgrad ve 1746'da İran'la günümüz sınırlarını belirleyen Kasr-ı Şirin andlaşmaları imzalandı. Hicaz'da Vehhabî Ayaklanması ve diğer iç sorunlarla uğraşan I. Mahmud, Humbaracı Ocağı'nı kurdurup mühendis okulu açtırdı ve birçok imar faaliyetine girişti. 59 yaşında ölen I. Mahmud'un mezarı, İstanbul Yeni Cami'de babası II. Mustafa'nın kabri yanındadır. Sülüs ve celî yazıda müstesna eserler veren I. Mahmud, Sebkatî mahlâsıyla yazdığı Türkçe ve Arapça şiirleri yanı sıra, iyi bir hattat ve musikişinastı. Giriştiği imar faaliyetleri sonucu, birçok cami, mescid, köşk ve çeşme yaptırmıştır. Üç adet sülüs ve talik levhası Millet Kütüphanesi'ndedir.

I. Mahmud tuğralı mülkname, 1753
Türk ve İslâm Eserleri Müzesi

KAYNAKLAR

- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.478.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 15. Cilt, İstanbul 1992, s.7670.
- **Şemsettin Kutlu**, *Divân Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1983, s.472
- *Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü*, 3. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.368.

I

Kerembahş olmaz ey dil hâlini cânâna söylersin
Vefa memul edersen ger aceb yabâna söylersin

Sebakhân-ı cefâdır şimdi ol şûh-ı sitem-küster
Heman beyhude derdin ol cefa cunana söylersin

Tutar ol gamze-i kâfir elinde hançer-i ser-tiz
Yine ey tıfl-ı dil şükrin hezar insâna söylersin

Ne daniş etti hâsıl Sebkatî tab'-ı sihir-pîşen
Ki her nazm-ı neşât-efzâyı sen şâhâne söylersin

KAYNAK : **İsmail Hakkı Uzunçarşılı**, *Osmanlı Tarihi*, 4. Cilt, s.336..

II

Varalım kûy-i dilârâya gönül hû diyerek
Kokalım güllerini gonca-i hoşbû diyerek

Şerbet-i lâl-i hayali bizi öldürdü meded
Dileyip vuslatını bir içim sû diyerek

KAYNAK : **Şemsettin Kutlu**, *Divân Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1983, s.472.

I. Mahmud tarafından annesi Saliha Sultan adına yaptırılan İstanbul Azapkapı'daki Saliha Sultan Sebili ve Çeşmesi
Gravür: Bartlett

Âkif (ÎDÎ)

(? Amasya – 1759 Amasya)

Asıl adı Mustafa'dır. Şair olan babası Bayram Efendi'nin seçtiği, "bayram" kelimesinin Arapçası olan Îdî kelimesini mahlâs olarak kullanmıştır. Amasya'da medrese öğrenimini tamamlayan Âkif, Amasya'daki Bayezid Han Medresesi'ne müderris olarak girmiş ve daha sonra Amasya müftülüğüne getirilmiştir. Bilim adamlığı yanı sıra şairlik yanıyla da dikkati çeken Âkif, dile hâkim olmasına rağmen Harîrî'den etkilenmiş, bu yüzden şiirlerinde çok sayıda yabancı kelime kullanmıştır. Ayrıca Farsça yazılmış şiirleri dışında 682 beyitten oluşan küçük hacimli **Dîvân**'ı ve Makâmât-ı Harîrî tarzında **Bedia** adlı başka bir eseri daha vardır. Dîvân'da 3 kaside, 3 tarih, 40 gazel, 10 rubâî, bir lugaz ve 25 beyit yer alır.

KAYNAKLAR

- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.92.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.364.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 1. Cilt, İstanbul 1992, s.275.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1949, s.27.

GAZEL

Gelmez hamâm-ı nâme-i vuslat kalur gider
Dilde bu intizâr-ı meserret kalur gider

Gelmez mi peyk-i müjde-res-i vasl-ı yâr acep
Görmez miyiz cemâlini hasret kalur gider

Her gün miyân-ı bezm-i rakîbe gider kalur
Gelmez kenâre bir şeb o âfet kalur gider

Pâ-der-gil-i riyâ kalur eşkiyle zâhidân
Gitmez bu vartada o har elbet kalur gider

İtmezse va'd-i vasla, vefâ ger o sâde-rûh
Mir'at-ı dilde jeng-i küdûret kalur gider

Gelmezse bezme bu gece tahkîk Âkifâ
Hâtır o şûha tâ be-kıyâmet kalur gider

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1949, s.27.

Gelmez kavuşma mektubunu getirecek olan güvercin, hiç bir zaman;
Gönülde bu mutlu bekleyiş sürer gider.

Sevgilinin kavuşma müjdesini verecek haberci gelmez mi acep?
Yüzünü göremeyecek miyiz, bu hasret sürüp gidecek mi?

Her gün rakibin meclisine gider kalır;
Bizim kucağımıza gelmez o âfet, bir gece bu böyle sürer gider.

Gözyaşlarıyla ikiyüzlülük çamurunda çırpınır durur kaba sofu,
Gitmez o eşek bu uçurumda, elbette direnir durur.

Eğer kavuşma sözünü tutmazsa o sade yüzlü,
Gönül aynasında bulanık pas sürer gider.

Ey Âkif, eğer sevgili bu gece meclise gelmezse,
O şuha kıyamete kadar hatırım kalır gider.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Şirî (BEKTAŞ ÇELEBİ)

(? – 1762 İstanbul)

18. yüzyıl Bektaşî şairlerinden olup yaşamı hakkında fazla bilgi yoktur. Doğum yeri ve tarihi bilinmemektedir. İstanbul Merdivenköy Bektaşî Tekkesinde gömülü bulunan Hacı Feyzullah Çelebi'nin oğlu olup Hacı Bektaş Efendi adıyla tanınan Şîrî, yaşamının sonuna dek Çelebilik makamında kalmıştır. III. Mustafa tarafından verilen bir fermanla Hacı Bektaş-ı Velî Dergâhına postnişin olarak atanmış, iki yıl bu görevde kalmış, öldüğünde Hacı Bektaş Tekkesi civarına gömülmüş ve mezarının olduğu yere büyük bir türbe inşa edilmiştir. Çok güçlü bir şair olan Şîrî, özellikle Devriyyesi nedeniyle Bektaşî çevrelerinde tanınıp sevilen bir kişidir. Aruz ve hece ölçüsünü başarılı biçimde kullandığı, derin bir tasavvuf bilgisine sahip olduğu, İslâm bilimlerini çok iyi bildiği ve Kur'an'ın inceliklerini, gizli anlamlarını kavradığı, şiirlerinde açıkça görülür. Ünlü Devriyyesi dört ilke öğretisine dayanır. Hatayî'nin etkisinde kaldığı belirgindir. Bir zamanlar, Şîrî ve Hacı Bektaş mahlâslı şiirlerin Hacı Bektaş-ı Velî'ye ait olduğu sanılmışsa da yazı dillerinin farklılığını tespit sonucu daha sonra bu yanılgı giderilmiştir. Devriyye ve diğer şiirleri Sadeddin Nüzhet Ergun'un "Bektaşi Şairleri" adlı eserinde yayımlanmıştır.

K A Y N A K L A R

- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Alevî Bektaşî Nefesleri*, (2. Basım), İstanbul 1992, s.19, 177.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.442.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.314.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.116.
- **İsmail Özmen**, *Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.179.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.176.
- **Cahit Öztelli**, *Bektaşî Gülleri, Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.370.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevi-Bektaşi Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.252.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.421.
- **Ali Yıldırım**, *Başlangıcından Günümüze Alevî Bektaşi Deyişleri*, 2. Cilt, Ankara 1995, s.35.

Men dilâ nur-i kadimim can içinde bülbülüm
Ol elest bezmindeki mestan içinde bülbülüm
Âşiyanı tende canım can içinde bülbülüm
Dermendim dertliyim devran içinde bülbülüm
Her güruhu naci-i zişan içinde bülbülüm

Men-aref esrarını gerçi nihân etmezmiyim
Kal ile hal ehlin amma imtihan etmezmiyim
Kelimünnas muktezasınca zeban etmezmiyim
İhtiyarı kenzi mahfiyi iyan etmezmiyim
Kuş dilin fehmeyliyen irfan içinde bülbülüm

Mağz-ı kur'an bai bismillâh imiş guşeyledim
Kufl-i bâbı mani-i miftahını huşeyledim
Seyredip seb'ülmesâni bezmini hoşeyledim
Bâde-i aşkın nasib oldu şükür nuşeyledim
Allemel esmâ benim Kur'an içinde bülbülüm

Kuhlü ibret ile açtım ayn-ı dilbinayı ben
Basmışım innâhedeynâ hussebile pâyı ben
Semme vechullah giri kuteyledim sevdayı ben
Seyyidil talim edip fehmeyledim esmayı ben
Murteza'nın sırrıyım pirân içinde bülbülüm

Cümle taatten cihane ben elim ezel yudum
Tövbe urdum hem derunum pasına saykal yudum
Bahusus seyrân çeşmimden yüzüm evvel yudum
Şükrü'l-lillâh kim hayatım çeşmesinden al yudum
Tayyib-ü tahir olan rindan içinde bülbülüm

Çünki Şîrî râh-ı Hakk'a eyledi avn-i azim
Hakk'a tevfiz eyleyip minşerri şeytanirracim
Fatiha içre okuyup kenzi rahmanirrahim
Cennet içre menzilin hâzâ sırat-ı müstakim
Zâhide inkârı ko vildân içinde bülbülüm

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.184.

Beliğ Mehmed Emin (YENİŞEHİRLİ)

(? Yenişehir/Mora/Yunanistan – 1760 ? Eski Zağra/Bulgaristan)

Asıl adı Mehmed Emin'dır. Beliğ mahlâsını kullandığından şiirleri, Bursalı İsmail Beliğ'inkilerle karıştırılmıştır. İlim tahsiline erken yaşta başladı. Dönemin tanınmış âlimlerinden Akovalızâde Ahmed Hatem Efendi'nin öğrencisi oldu. Daha sonra eğitimine İstanbul'da devam etti. Kadılık mesleğini seçerek İstanbul'un çeşitli yerlerinde görev yaptı. Bazı devlet erkânı için uzun manzumeler yazdı. Devrin şairleri arasında iyi bir yer edindiyse de değerinin bilinmediğinden şikâyet ederek, kendi isteğiyle Klavrata, Yeni Zağra ve Eski Zağra gibi taşra yerleşimlerinde kadılık yaptı. Son görev yeri Eski Zağra'dır. Ölüm tarihi bazı kaynaklarda 1758, bazılarında ise 1760 olarak belirtilir. Hayatı sıkıntılar, ıstıraplar ve maddî imkânsızlıklar içinde geçen Beliğ'in kıymeti, yaşadığı dönemde yeterince bilinmemiştir. Karamsar mizacı ve kendisine karşı gösterilen ilgisizliği gazellerinde sık sık dile getirdiği görülür. Ayrıca, kendini övme gibi de yorumlanan, ama kendini diğer şairlerden üstün gördüğünü anlatan ifadeler de kullanmıştır. Şiirleri, 18. yüzyıl Osmanlı yaşamının mahallî örnekleriyle doludur. Gezip dolaştığı yerlerin güzellikleri hakkında ilgi çekici tasvirler, çağdaşları hakkında pervasız hicivler kaleme almış; şiirde akıcılığı ön planda tutup söz sanatlarına pek rağbet etmemiştir. Nazire geleneğine pek uymadığından az sayıda nazire yazmıştır. Çok iyi Farsça bildiği ve Farsça şiirler yazdığı bilinmektedir. Tanzimat dönemi şairlerinden Şinasi, Namık Kemal ve Muallim Naci tarafından beğenilen bir şairdir. En önemli yapıtı, **Dîvân**'ıdır. 132 sayfalık bu eser, 2659 beyitten ibarettir. Eserde 1 na't, 1 mersiye, 7 kaside, 14 tarih, 231 gazel, 1 tahmis, 1 şarkı, 58 kıta, 40 beyit ile 5 müstakil manzume yer alır. 9 veya 11 kıtalık müseddes terciibend şeklindeki bu müstakil manzumeler, **Keşfgernâme**, **Hammâmnâme-i Dilsüz**, **Berbernâme**, **Hayyâtnâme-i Dilsüz** ve **Sâkiname** adlarını taşır.

KAYNAKLAR

- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 5. Cilt, İstanbul, s.417.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.360.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.215.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.390.
- **İbrahim Alaettin Gövsa**, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul 1946, s.70.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.166.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.349.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.58.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.522.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 2. Cilt, s.817.
- **Faik Reşad**, *Eslaf, Eski Bilginler, Düşünürler, Şairler*, (Baskıya Hazırlayan: Şemsettin Kutlu), İstanbul, Tarihsiz, s.287.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.418.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.308.

I

Ayn-i alîli hasret ile pür-nem eyledim	*Hasta gözlerimi hasretle yaş doldurdum.*
İl iyd-i ekber eyledi ben mâtem eyledim	*Başkaları bayram yaptı, ben matem tuttum.*
Derd-i firâkı arz o periye muhâl olub	*O sevgiliye ayrılık acısını anlatma olanağı yok.*
Nakş-i hayâlini gönüle mahrem eyledim	*Hayalini gönlüme çizerek sırdaş eyledim.*
Elden haziz-i hâke düşelden o dürr-i pâk	*O temiz inci, elimden yere düştüğünden beri,*
Ümmîd-i cüst-ü cû ile kaddi ham eyledim	*Arayıp bulma umuduyla boyumu büktüm*
Mânend-i berk dem-be-dem âteş-feşân olub	*Şimşek gibi sık sık ateşler saçarak,*
Gülbang-ı âh ile felegi sersem eyledim	*Âh gümbürtüsüyle göğü sersem eyledim.*
Yârin hayâli bezm-i firâke ayak basub	*Sevgilinin hayali, ayrılık toplantısına ayak basınca,*
Kan dolduğunca kâse-i çeşmi dem eyledim	*Gözümün tasına dolan kanı içki diye içtim.*
Dilden şerâre dâmen-i arşı tutunca ben	*Gönlümden çıkan kıvılcım uzayın eteğini tutuşturunca,*
Emvâc-ı âhımı felege süllem eyledim	*Âhımın dalgalarını göğe merdiven yaptım.*
Vahşi gazâl-i dâmen-i sahra-yi nâz iken	*Naz kırlarının eteğinde yaşayan ceylan iken*
İncitme ey peri seni ben âdem eyledim	*İncitme beni ey peri, seni ben adam eyledim.*
Bâd-i hazân füsurde idelden o gül ruhi	*Sonbahar rüzgârının soğuğu, o gül yanağı dondurduğundan beri*
Bülbül gibi lisâne Beliğ ebkem eyledim	*Ey Beliğ, bülbül gibi susuverdim.*

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2 cilt, İstanbul 1994.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Heva-yı feyz-i mihr-i aşk ile şeb-gîr eder mehtâb
Ki camın selsebîl-i nurdan pür-şîr eder mehtâb

İdüptür pûte mevc-i pertev-i şems-i cihan-tâbı
Nücûm-ı çerha meşk-i san'at-ı iksîr eder mehtâb

Giyüb bir al eteklik hâleden meydane azmetdi
Semâda mevlevî âyinini tasvîr eder mehtâb

Elinde hame-i zerrîni Mevlâna'yı Rumî-veş
Gece âsâr-ı Şems şevki ile tanzîr eder mehtâb

Siyeh tab'ân olur rûşen dilânun düşmen-i cânı
Ki düzd-ü tîre rûzî dâimâ dil-gîr eder mehtâb

Nice terk eylesin şeb zinde-dârân vâdi-i aşkı
Ten-i pür-za'fa mevc-i şuleden zincîr eder mehtâb

Bu şeb revnak-feza-yı bezm-i mehtâb olmasın ol şûh
Ki germiyyet ile cism-i pâkine te'sîr eder mehtâb

Belîgâ Râtib-i Âsaf-nazîrün bezm-i hâsında
Bu nazmı hâme-i zerrîn ile tahrîr eder mehtâb

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugunku Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.166.

Beliğ Mehmed Efendi Divânı'nın baş sayfası.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 5. Cilt, İstanbul, s.417.

Kadehini nur ırmağından süt beyaz bir içki ile dolduran mehtap,
Aşk güneşiyle feyiz âlemlerini geceleyin harekete getirir.

Cihanı aydınlatan güneşin, ışık dalgalarını potasında kaynatarak yaptığı iksirle
Göğün yıldızlarına, her şeyi altına çevirmek sanatını öğretir.

Hâleden al bir eteklik giyinerek meydana atıldı;
Göklerde mevlevî, ayinini tasvir etmekte.

Elinde altın kalemiyle Şems-i Tebrizî'nin eserlerini tanzir eden Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî gibi,
Geceleyin, güneşin gündüz yaptıklarına örnek veriyor.

Kara tabiatlılar, aydın ruhluların can düşmanı olur;
Mehtap da, zamanın karanlık olmasını isteyen hırsızı daima kendine düşman eder.

Gece uyumayanlar, aşk vadisini nasıl terketsinler;
Mehtap, zayıf vücutlara ışık dalgalarından zincir yapar.

Bu gece o şuh sevgili gelerek mehtap âleminin parlaklığını çoğaltmasın;
Mehtap ateşlenerek onun saf vücuduna etki eder.

Ey Belîğ, büyük vezir Ratib'in özel meclisinde,
Mehtap, bu şiiri altın kalemle yazar.

III

Hayyâtnâme-i Dilsüz'den

Subh-dem bir büt-i terzi beçce-i şîrînkâr	*Sabahleyin, işi tatlı bir terzi güzeli,*
Gümüş endâze gibi kaddile kıldı reftâr	*Gümüş endaze gibi boyu ile yola çıktı.*
Kâle-i hüsnün idüp zîb-i dükân-ı bâzâr	*Güzelliğinin kumaşıyla çarşıdaki dükkânı süsledi;*
Ruba dek tutdı ruhın zülf-i girihgirde-i yâr	*Kıvrımlı zülfü yanağının dörtte birini kapladı.*
Gamze mıkraz-ı belâ sözün müjgân-ı hûnbâr	*Gamzesi belâ makası, kirpiğinin iğnesinden kan damlıyor.*
Kâle râzını içince kesüb biçdi nigâr	*Kendisine sırrımı bir kumaş gibi açınca o sevgili kesti biçti.*
İgneden iplige dek hâl-i dili yâre didük	*Gönlümüzün hâlini iğneden ipliğe kadar sevgiliye söyledik.*
Çâk-i pîrehenden bedenün gördüm ilik	*Gömleğinin yırtmacından vücudunu gördüm: Ilik.*
Dügme öksüzcedür eylerse dahi serkeşlik	*Öksüzdür, serkeşlik ederse dahi dövme;*
Yakasın düşürüb ol âfeti sıkma dibelik	*Yakasını devşirip o afeti fazla sıkma!*
Uydurursa pişine vusla-i yâri agyâr	*Ağyar sevgilinin vaslasını peşine uydurursa*
Sonra yanında dikiş tutmaz o ipsiz bîkâr	*Sonra yanında o ipsiz hilekâr dikiş tutturamaz.*
Hayli şalvarlu şinâverdür o ebrusı keman	*O keman kaşlı, hayli şalvarlı yüzücüdür;*
Tîr-i nezzâre-i dil-dûze yelekdür müjgân	*Kirpiği, gönül diken bakışının okuna yelektir.*
Câme-i hüsn ana boyunca dikilmiş kaftan	*Güzellik ona boyunca dikilmiş bir kaftan;*
Nîm-ten sıkma gümüş sînesi dâ'im uryân	*Mintanı sıkma, gümüş gibi göğsü daima açık.*
Gözün aç sâde nigâh ile nigâra zinhâr	*Aman, gözünü aç, sevgiliye sade bak;*
Kapama furca bulursa bîniş eyler agyâr	*Yumma, kapama kumaşı bulursa ona biniş yapar ağyar.*
Mest-i mey şöyle ki çakşır gibi ol mehrû	*O ay yüzlü öyle sarhoş ki çakşır gibi;*
Olmuş âvize miyân üzre bir arşın gîsû	*Bir arşın saçı beli üzerine dökülmüş.*
İç tonundan kuçanırken o süriyen ü zânu	*O diz ve kalça iç çamaşırından gocunurken,*
Mu miyâne tolama kolunı yazukdur bu	*Kıl gibi ince bele kolunu dolama, yazıktır bu!*
Sıkma anteri gibi penbe dür endam-ı nigâr	*Entari gibi sıkma, sevgilinin vücudu pamuktur,*
Çekemez sıkletüni belki tegeller dildar	*Ağırlığını çekemez, belki teyeller.*
Teng-i vuslı yanulub çözme çıkar hicrânı	*Yanılıp kavuşma dengini çözme, hicranı çıkar;*
Bâr olur hâtıra kim sonra şeritler anı	*Hatıra yük olur, sonra onu kim şeritler.*
Hele zor eyleme yep yep kırılur gaytanı	*Hele hiç zorlama, kaytanı yavaş yavaş kopuverir.*
İbrişim olsa dahi turre-i müşk-efşânı	*Mis saçan zülfü ibrişim dahi olsa,*
Lâ'ık oldur o mehün hat-ı şua-ı enzâr	*Lâyıkı odur ki bakışın ışık çizgisi*
Ola kerakesine semsesine rişte-i târ	*Onun ensesinin şemsesine gizli bir tel olsun.*
Cübbeyi böyle kavuşdurma gel ey sîmîm-ber	*Ey gümüş göğüslü, gel cübbeyi böyle kavuşturma,*
Sırmalı fermeleyi çâk-i kabâdan göster	*Elbisenin aralığından sırmalı fermeneyi göster.*
Dahi yırtub dikemez başlı başına dilber	*Dilber henüz kendi başına yırtıp dikemez;*
Tiz tut usta bu kürdiyye hüseynî ister	*Usta! Tiz tut, bu kürdiyye hüseyni ister.*
Çerpîden çıkmaz ise ana ip eyler sana yar	*Ona çırpıdan çıkmazsa sevgili sana ip eder;*
Söz aşk âleminün kârı değil bî-hencâr	*Aşk ateşi âliminin işi yolsuz olmaz.*
Yâre mahûd iki tonluk çuka var âmâde	*Sevgiliye söz verilmiş iki şalvarlık hazır çuka var;*
Sofî bir hırka vü destar ile olmaz sâde	*Ey sofu, sade bir hırka ve sarıkla olmaz.*
Müşteri böyle kumaşı bulamaz dünyada	*Müşteri böyle kumaşı dünyada bulamaz;*
Sandal olmaz ana nisbet beläkuz dîbâda	*Balakoz kumaş da ona nispetle sandal olmaz.*
Penbe atlas gibi ol kirli o rengîn ruhsâr	*O renkli yanak, o kirli pembe atlas gibi;*
Söyle zâhid-i zenbim gördün ise böyle nigâr	*Zahit, böyle sevgili gördünse söyle!*

İşleri cümle kubur yünli libada berduş	*Bütün işlemeleri kubur benli libade omuzunda,*
Her aba-pûşa nemed giydirür ol hârâ-pûş	*O mermer vücutlu, her abalıya nemet giydirir.*
Dest-gâhında bize iş kesiyor işve-füruş	*O işve satan, tezgâhında bize iş kesiyor;*
Nakd-i can vir ki bu esnâda satılmaz kontuş	*Para olarak can ver, zira bu esnada kontuş satılmaz.*
Neş'eyi levhine yazdıkca tabaşırla yâr	*Sevgili neşeyi tebeşirle levhasına yazdıkta,*
Rû-yı mûyım ütüler âteş-i gayret nâçâr	*Kıskançlık ateşi, çaresiz, tüyünün yüzünü ütüler.*
Zedeler cismimi yüksük gibi sözün bâzım	*Zedeler vücudumu yüksük gibi iğneyle oynayan hokkabazım;*
Almaz üstüne hatayı yine ol tannazım	*O alaycı sevgili gene üzerine hatayı almaz,*
Hılat ister beni püskürme şeh-i mümtâzım	*Püskürme benli sultanım hılat ister.*
Dün Beliğ açdım o cânâne meta-ı râzım	*Ey Beliğ, dün o sevgiliye sırrımın malını açtım;*
Anı tahmînile ölçüb biçerek âhir kâr	*Tahmin ile ölçüp biçerek en sonunda*
Gördi kim çıkmadı sanatla tegelletdi o yâr	*Sanatla çıkmadığını görünce teğelletti o sevgili.*

KAYNAK : E. J. Wilkinson Gibb, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.357.

İstanbul'da gündelik hayat.
Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü, 3. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.340.

Küçükçelebizâde Âsım Efendi

(1685 İstanbul – 16 Şubat 1760 İstanbul)

Reisülküttâb Küçük Çelebi namıyla tanınan Mehmed Efendi'nin oğludur. Bu nedenle Küçükçelebizâde sanıyla tanınır. İyi bir öğrenim gördü. Şair, musikişinas ve hattat Abdülbâki Arif Efendi'nin öğrencisi oldu. İlmiyye sınıfını seçtiğinden müderrisliğe atandı. Kenan Paşa Medresesi'nden sonra sırayla Dizdariye, Ahmed Paşa, Arifiye medreselerinde görev yaptı ve Molla Gürâni medresesi müderrisliğine kadar yükseldi. Çeşitli tarihlerde Yenişehir (Mora), Bursa ve Medine kadılıklarında bulundu. 1755'te Anadolu, 1757'de Rumeli Kazaskerliği görevlerinin ardından 1759'da Koca Ragıp Paşa'nın tavsiyesiyle Şeyhülislâmlığa getirildi. Bir yıl kaldığı bu görevi sırasında söylentiye göre, zehirlenerek öldürüldü. Mezarı, ikinci kayınpederi Hekimbaşı Kazasker Ömer Efendi'nin İstanbul Molla Gürâni'de yaptırdığı, kendisinin de mektep, çeşme ve kütüphane ilâvesiyle genişlettiği medresenin bahçesindedir. Mevlevî tarikatına mensup olan Âsım Efendi, hoşsohbet ve zamanını kitaplara ayıran, tarih, edebiyat hat ve musiki alanındaki başarılarıyla tanınan, 18. yüzyılın seçkin simalarındandır. Kuvvetli bir münşi (mektup yazıcısı) olan Asım Efendi şiirde Nedîm, Nâbî, Nevres ve Seyyid Vehbî derecesinde olmamakla birlikte, özellikle gazel tarzında başarılı çalışmaları vardır. Nâbî ve Nedîm'e pek çok nazire yazmıştır. Çağdaşlarından farklı bir yanı, Azerî edebiyatı ile ilgilenmesidir. Pürüzsüz ve samimî bir dille yazdığı şiirlerinde duygudan çok düşünce egemendir ve bu yönüyle Nâbî'yi andırır. Nedîm tarzında yazdığı gazelleri de vardır. Eserleri arasında en ünlüsü, Râşid Tarihi'ne zeyl olarak yazdığı Âsım Tarihi'dir. Lâle Devri olaylarını belgeleriyle açıklayıp sunması açısından devrinin en önemli kaynaklarından sayılan bu eser, aynı zamanda Âsım Efendi'nin tarihçi yanını da göstermesi bakımından önemlidir. Arapça ve Farsçayı iyi bildiğinden Damad İbrahim Paşa tarafından Aynî'nin "İkdü'l-Cümân" adlı eserini Türkçeye çevirmek için kurulan komisyona atanan Âsım Efendi, ayrıca Damad İbrahim Paşa'nın isteğiyle Hoca Gıyâseddin Nakkaş'ın Seyahatnâmesi'ni Türkçeye çevirmiştir.

Küçükçelebizâde Asım Efendi Divânı'ndan bir sayfa.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 3. Cilt, İstanbul, s.477.

ESERLERİ

Dîvân : 1851'de İstanbul'da taşbaskı olarak yayımlanan eser Âsım Efendi'nin şiirlerinin tamamını kapsamaz.

Münşeat : Mektuplarının derlenmesi şeklindeki bu çalışma, 1869'da İstanbul'da yayımlanmıştır.

Tarih-i İsmail Âsım Efendi : Râşid Tarihi'nin eksik kalan 3 Temmuz 1722 ile 29 Temmuz 1729 arası olaylarını içeren bu çalışma, 1741'de Târih-i Çelebizâde ve 1865'te Râşid Tarihi'nin dördüncü cildi olarak İstanbul'da iki kez basılmıştır.

Hıtay Seyahatnâmesi : Şahruh zamanında Çin'e elçi olarak giden Hoca Gıyâseddin Nakkaş'ın "Acâibü'l-Letaif" adlı Hıtay seyahatnâmesinin çevirisi olup Ali Emirî tarafından 1913'te İstanbul'da yayımlanmıştır.

Ayrıca, **Mevlid-i Şerif** yazdığı da söylenir.

KAYNAKLAR

- *İslâm Ansiklopedisi,* Türkiye Diyanet Vakfı, 3. Cilt, İstanbul, s.477
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1982, s.132.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 2. Cilt, İstanbul 1977-1998. s 128
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,* (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 14. Cilt, İstanbul 1992, s.7258.
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.450.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi,* (2. Basım), Ankara 1970, s.523, 566.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey,** *Osmanlı Müellifleri*, 3. Cilt, İstanbul 1972, s.43.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994. s.312
- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi,* 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.320.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.366.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Dîvân Şiiri, XVIII. Yüzyıl,* İstanbul 1955, s.412.
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.418.

I

Cihân-ı bî-bakâdan geç eğer cân görmek istersen	*Bu gelip geçici dünyadan vazgeç, can görmek istersen,*
Fedâ kıl cânı da dîdâr-ı cânân görmek istersen	*Canını da feda et, eğer sevgilinin yüzünü görmek istersen.*
Bulunmaz cân gibi anın dahi bir cây-ı mahsûsu	*Bulunmaz can gibi onun da özel bir yeri var,*
Bütün endâmına bak ol bütün can görmek istersen	*O put gibi güzelin endamına bak can görmek istersen.*
Salındıkça o gül-ruh nâz ile kaddin temâşâ kıl	*O gül yanaklı güzel nazla salındıkça, boyuna posuna bak,*
Nihâl-i verde aşlanmış eğer bân görmek istersen	*Gül ağacına aşılanmış bir fidan görmek istersen.*
Derûn-ı ehl-i devlette bulunmaz gevher-i irfân	*Devlet ileri gelenlerinin gönlünde bilgi incisi bulunmaz;*
Fenâ erbâbının gir gönlüne kân görmek istersen	*Dünyanın gelip geçiciliğine kendini adamışların gönlüne gir öz görmek istersen.*
Nevâl-i sohbet-i şi'rîni Âsım der-miyân eyle	*Ey Âsım, şiirli bir söyleşinin ürününü ortaya koy,*
Eğer kim rûzu şeb hânende mihmân görmek istersen	*Eğer gece gündüz evinde konuklar görmek istersen.*

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilun)

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.451.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Asım Efendi'nin bir fetvası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 3. Cilt, İstanbul, s.477.

II

Bi-derd ta'nı ko dil-i bî-çârem üstine
Merhem yerine koyma nemek yârem üstine

Hep seng-i ta'n imiş atılan sonra anladım
Mihnet-serâ-yi dehrde gehvârem üstine

Geçdim recâ-yi merhem-i bihbûddan felek
Bir zahm-ı tâze urma hemân yârem üstine

Lâ'l-i lebin hayâli ile câm-ı bâdenin
Didrer görünce bu dil-i mey-hârem üstine

Bostân-serâ-yi dehrde bir serv-i serkeşin
Konmaz gider mi bu dil-i âvârem üstine

Minâ-yi kalb-i Âsım-ı şeydâ şikestedir
Zinhâr basma şîşe-yi sad-pârem üstine

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.451.

Ey dertsiz, şu çaresiz gönlümü suçlamayı bırak.
Merhem yerine tuz koyma yaram üstüne.

Hep suçlama taşıymış atılanlar, sonra anladım.
Dünyanın şu sıkıntı çekme yerinde, beşiğimin üstüne.

Ey felek, senden iyileştirici merhem istemekten vazgeçtim.
Yeter ki yeni bir yara açma yaram üstüne.

Kızıl dudağının hayaliyle şarap kadehinin
üstüne titriyor, görünce, bu ayyaş gönlüm.

Dünya sarayı bahçesindeki bir dikbaşlı selvinin
üstüne konmadan gider mi bu avare gönlüm.

Şaşkın Asım'ın gönlünün şişesi kırılmıştır.
Sakın yüz parça olmuş şişemin (gönlümün) üstüne basma.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Dil mi var kim anda yoktur dâğ-ı sûzânın senin
Herkesin gönlünde vardır derd-i pinhânın senin

Gönül olsa da senin yakıcı dağın onda yoktur.
Herkesin gönlünde, senin gizli derdin vardır.

Hep bu âh ü nâleler âvâze-i hüsnünledir
Vây bir kez görünürse rûy-ı rahşânın senin

Bu âhlar ve inlemeler, güzelliğinin yüksek sesleridir.
Senin parlak yüzün bir kez görünürse vây!

Zikr-i pâbûsunla kûh ü deşti geşt etmekteyim
Âh bilmem kandadır ey serv büstânın senin

Ayağını öpme düşüncesiyle dağları ve ovaları gezmekteyim.
Ey servi, senin çiçek bahçen nerededir âh bir bilebilsem.

Nâr-ı ışka yanmağa pervâne veş mûmum velî
Nûr-ı mahzım kandadır bilmem şebistânın senin

Lâkin mumum aşk ateşinde yanan pervane gibi;
Saf ışığım, senin gece ibadet yerin nerdedir bilmem.

Gök kapusun görmiyen bâz olduğun seyreylesin
Âsmânî câmede çâk-i girîbânın senin

Gök kapısını görmeyen, oynadığında,
Yakası açık mavi elbise içinde seyreylesin seni.

Âsımâ mir'ât-ı dil jeng-i sivâdan tîredir
Vechi var bakmazsa ana âfet-i cânın senin

Ey Âsım, gönül aynası, başka şeyler yüzünden kararmıştır.
Senin güzel sevgilin ona bakmazsa bir sebebi var.

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.450.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

IV

GAZEL

Gülden uçmuş reng gelmiş rûy-ı âl olmuş sana
Müşk-i Çînî nâfeden çıkmış da hâl olmuş sana

Gülden renk uçmuş da yüzünün al rengi olmuş sana.
Çin ülkesinin miski, misk ceylanından çıkmış da yanağına ben olmuş.

Bir yere gelmiş sabâh-ı îd ile bâd-ı bahâr
Biri sîne biri nutk-ı bî-me'âl olmuş sana

Bayram sabahı ile sabah rüzgârı bir araya gelmiş de
Biri göğüs, diğeri de anlamsız bir söz olmuş sana.

Hasta mı âşık mısın bir yerde yok ârâmişin
Ey dil-i şûrîde hîç bilmem ne hâl olmuş sana

Hasta mısın, âşık mısın ki hiçbir yerde rahat edemiyorsun?
Ey perişan gönül, bilmem ki ne hâl olmuş sana?

Nûr-ı zâtındır Hudâyâ nakş-ı kevni gösteren
Âsmânlar sanki fânûs-ı hayâl olmuş sana

Varlığın şekillerini gösteren senin zâtının nurudur ey Allahım!
Sanki gökler fânûs-ı hayâl(*) olmuş sana.

Ey kalem var ise bir mûy-ı miyân fikrindesin
Rişte-i endîşe-i bârîk nâl olmuş sana

Ey kalem, eğer varsa, güzelin kıl gibi ince belini düşünmedesin.
Endişe ipliği, senin kamış kaleminin içindeki lif olmuş.

Kabil-i tanzîr olmazken Nedîm'in nazmı hîç
Âsımâ bilmem neden fikr-i muhâl olmuş sana

Nedîm'in şiirine nazire söylemek mümkün değilken ey Âsım,
Bilmem neden, bu olmayacak düşünceye kapılmışsın sen.

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün Fa'ilün)

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.450.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

(*) Döndürüldükçe içinde çeşitli renklerde şekiller görünen fener, çiçek dürbünü, kaleydeskop.

V

Gam-ı aşk-ı dil-âşûb-ı zemîn ü âsmân çekmez
Şikâyet olmasın ben çektiğim bârı cihân çekmez

Bahâr erdi niçün zahmet çeker rindân bu mevsimde
Kimin aklında hiffet var ise ratl-ı girân çekmez

Perişânlık nizâm-ı hâl kaydından gelir yoksa
Ümîd-i sûdı nâbûd eyleyen bîm-i ziyân çekmez

Cihânda kec-menişten râst kîşin renci efzûndur
Bu menzil-gehte tîrin çektiği cevri kemân çekmez

Civânmerdânın eymendir felek zahm-ı zebânından
Belî Rüstem-nihâdân Zâle tîg-i bî-amân çekmez

Dimâğ-ı hâhişim gayette nâzüktür benim Âsım
Zükâm-âlûd olur ye's ile bûy-ı imtinân çekmez

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

KAYNAK : **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.321.

Gönlü karıştıran güzelin aşk derdini yer de, gök de çekmez.
Şikâyet olmasın ama, benim çektiğim yükü dünya çekmez.

Bahar geldi, rind olanlar niçin sıkıntı çekerler bu mevsimde?
Ancak aklında hafiflik olanlar, büyük ve dolu kadehi içmezler.

Perişanlık düzen kaygısından doğar.
Kâr umudunu kaybeden, zarar korkusu çekmez.

Dünyada doğrular, eğrilerden daha çok eziyet çekerler.
Bu dünyada, okun çektiği sıkıntıyı yay çekmez.

Felek, cömert olanların dillerinin yaralamasından korkmaz.
Rüstem yaradılışlılar, Zâl'e amansız kılıcı çekmezler.

Âsım, benim arzu dimağım son derece naziktir;
Üzüntüden nezle olur da minnet kokusu çekmez.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Göksu Deresi –
Maçka Mezat
Müzayede Kataloğu –
12.12.1993

Nevres-i Kadîm

(? Kerkük – 1762 Bursa)

Asıl adı Abdürrezzak'tır. Tanzimat dönemi şairlerinden Osman Nevres'ten ayırdetmek için kendisine Nevres-i Kadîm adı verilmiştir. Öğrenimini, küçük yaşta geldiği İstanbul'da tamamladıktan sonra Hekimoğlu Ali Paşa'ya intisap edip onun kâtipliğini yaptı. 1731 yılında Tebriz Seferi'ne katıldı. Ali Paşa'nın vezirliğinin ilk yıllarında onun hâfız-ı kütübü (kütüphanecisi) oldu. Daha sonra müderrislik mesleğini seçti. Hekimoğlu Ali Paşa'nın ikinci defa vezir olması üzerine kadılığa geçerek Bosna, Tokat, Filibe kadılıklarında bulundu. Devlet büyüklerini hicvettiğinden sık sık azledildi. Edirne'ye ve ardından Girit Resmo'ya sürgün edildi; III. Osman'ın padişah olması üzerine de sürgün cezasının yeri değiştirilip Bursa'ya gönderildi. Yaptığı başvurular sonucu 1757'de affedilerek Kütahya kadılığına atandı. Bir süre sonra bu görevinden azledilip ikinci kez Bursa'ya sürüldüyse de Bursa'ya varışından birkaç gün sonra vefat etti. Mezarı, Bursa'da Pîr Üftade Camii'nin karşısındadır. Dîvân edebiyatı ustalarından sayılan Nevres-i Kadîm, daha çok gazelleriyle tanınır. Yaşamı boyunca, kızdığı insanları hicveden şiirleri yüzünden cezalandırılıp, oradan oraya sürülmüştür. Şiirlerinde, gurbet duyguları ve çektiği ıstırapları dile getirir. Dîvân'ında kaside ve tarihlere, gazellerinden daha fazla yer vermiştir. Tarih manzumeleri özellikle I. Mahmud döneminin çeşitli mimarî eserlerinde yer alır. Namık Kemal ve Muallim Naci tarafından, dîvân şiirinin güçlü isimleri arasında sayılan Nevres-i Kadîm, şairliğinin yanı sıra hattatlığıyla da tanınmıştır. Nedîm, Nâilî, Münif, Ragıp Paşa, Fitnat gibi şairlere nazireler yazmış; Râgıb Paşa, Beliğ, Fıtnat Hanım gibi şairler tarafından da şiirlerine nazireler yazılmıştır. Kendine özgü bir ifadeyle şiirlerinde, halk dilinden gelme tabir ve ifadelere yer veren şair, aynı zamanda bir düzyazı ustası olarak da tanınırdı.

ESERLERİ

Türkçe Dîvân : 3200 beyitten oluşur. İstanbul kütüphanelerinde 14'ten fazla nüshası vardır. Bu nüshaların bazılarının sonunda hicivlerine de yer vermiştir.

Farsça Dîvân : 5 kaside, 2 tarih, 1 sakînâme, 2 tahmis ve 68 gazelden oluşur. Bazı nüshaları Türkçe Dîvân'la bir aradadır. İstanbul Üniversitesi ve Millet kütüphanelerinde nüshaları vardır.

Gazve-i Bedir : Hz. Peygamber'in Bedir Savaşı'nı anlatan 373 beyitlik küçük bir mesnevîdir. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki Dîvân nüshasının başında yer alır.

Vekayi-i Tebriz : Diğer adı, "Tebriziyye-i Hekimoğlu Ali Paşa"dır. Tebriz'in 1731'de Hekimoğlu Ali Paşa tarafından geri alınışını hikâye eden eserin nüshaları Süleymaniye ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir.

Münşeat : Şairin, genellikle sürgün dönemlerinde yazdığı 59 mektuptan oluşmuştur.

Lugaz Risâlesi : Farsça ve Türkçe lugazlardan meydana gelmiştir.

Tarih-i Cihangir Şah : Hind-Türk Hükümdarı Cihangir Şah'ın "Cihangirnâme" adıyla bilinen eserinin çevirisidir. Eser, III. Mustafa'nın isteği üzerine kaleme alınmıştır.

Mebaliğü'l-Hikem : İranlı mutasavvıf Abdullah Ensarî'nin "Nasâyih"indeki kimi bölümlerin çeviri ve şerhi'nden oluşur. 1885'te Ebuzziya Tevfik tarafından yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi,* 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.360.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.372.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.319.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1982, s.913.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.45.
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi,* (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 23. Cilt, İstanbul 1993, s.383.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,* (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 17. Cilt, İstanbul 1992, s.8618.
- **İskender Pala,** *Divân Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1999, s.264, 300.
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.469.
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.431.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl,* İstanbul 1955, s.91.

I

Ma'nâ-yı âb-ı zindegîyi rûşen eyledim	*Dirilik, canlılık suyunun anlamını parlattım.*
Kendîl-i bezm-i pîr-i meye revgan eyledim	*Meyhanecinin meclisinin kandiline yağ yaptım.*
Verdim öz ihtiyârım ile her civâna dil	*Her gence kendi isteğimle gönül verdim.*
Yok kimsenin günâhı bana hep ben eyledim	*Yok kimsenin günahı, ne yaptımsa ben kendime yaptım.*
Hâl-i siyâh-ı yâri öpülmüş görüp rakîb	*Ey rakip, sevgilinin kara benini öpülmüş görüp*
Gayre kararma hîç anı işte ben eyledim	*kimseye kızma hiç, o işi ben yaptım.*
Te'sir edeydi elbet ederdi o kâfire	*Eğer o kâfire tesir etseydi, benimki ederdi.*
Kûyunda dün gece ne kadar şîven eyledim	*Bulunduğu yerde dün gece öylesine çok inleyip sızlandım ki.*
Terk-i vatan ferâgat-ı mâl u menâl edip	*Vatanımı terk ettim ve varımı yoğumu harcayıp*
Nevres Sıtânbulu giderek mesken eyledim	*İstanbul'u kendime mesken eyledim ey Nevres.*

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.432.

II

Bir nâle eyle kim dil-i nâlân işitmesin
Bir dâğ yak ki sîne-i sûzân işitmesin

Dildâre hâl-i zârını arz eyle şöyle kim
Dest-i niyâzı çâk-ı girîbân işitmesin

Yıktın vilâyet-i dili ey akl el-hazer
Aşk almasın haber bunu sultân işitmesin

Laht-i ciğerden et gama tertîb-i mâ-hazar
Zinhâr ıztırâbını mihmân işitmesin

Devrettiren piyâleyi cânânedir bu şeb
Allah esirgesün bunu devrân işitmesin

Bir nâvek ur derûnuma kim kan çıkarmasın
Dil duymasın sadâsını peygân işitmesin

Nâmûs-ı aşka virme halel olma gayre yâr
Nevres meded bu sohbeti yârân işitmesin

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.469

Öyle bir ağla ki inleyen gönül işitmesin.
Öyle bir yakıp yarala ki yanan gönül işitmesin.

Sevgiliye, inleyen hâlini öyle bir anlat ki
Yakarış elini yakanı yırtışın işitmesin.

Ey akıl, gönül ilini yıktın, kendini koru;
Aşk haberi almasın, bunu sevgili işitmesin.

Üzüntüye ciğer parçasından hemen bir şeyler hazırla.
Ancak acını sakın, konuk işitmesin.

Bu gece kadehi döndürten sevgilidir.
Allah esirgesin, bu olayı kader işitmesin.

Yüreğime bir ok sapla ki kan çıkarmasın.
Gönül duymasın sesini, okun ucu işitmesin.

Aşkın namusunu lekeleme, yabancıya sevgili olma.
Ey Nevres, bu sohbeti dostlar işitmesin.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Çoktan husûlünü göremem müddeâların
Tesîri kalmamıştır efendi duaların

Bîgâneler inâyetine düştü ihtiyaç
Bir lûtfu olmadı bu kadar âşinâların.

Mevc-i hatardan olmadı âsâyişe medâr
Ta yanına oturmuş idim nâhudâların

Ey sâkinân-ı bezm-i vatan gâhi yâd edin
Gurbet esiri derd ü belâ müptelâların

Hâzır olun belâya ey erbâb-ı berk ü sâz
Çıktı hadeng-i âhı göğe bînevaların

Etti kibâr lûtfu beni hasta-i melâl
Tedbiri bende zıddına düştü devâların

Muhtaç ola İlâhi dilenci kapısına
Şol kâmran ki dâdın işitmez gedâların

Sultan-ı lâyezâle niyaz eyle Nevresâ
K'oldur penâhı mîrlerin padişâhların

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle,* (5. Basım), Ankara 1967, s.164.

Çoktandır, dava ve iddia edilen şeylerin meydana geldiğini göremiyorum;
Efendi, duaların da tesiri kalmamıştır.

Yabancıların yardımına ihtiyaç düştü;
Bu kadar tanıdıkların bir lûtfu olmadı.

Tehlike dalgasından kurtulmak için bir dayanak olmadı;
Allahsız kaptanların ta yanına oturmuştum!

Ey vatandaki toplantılarda bulunanlar,
Gurbet esiri olup, dert ve belâya düşenleri ara sıra hatırlayın!

Ey varlık sahipleri, belâya hazır olun;
Bir şeysizlerin ahlarının oku göğe çıktı!

Büyüklerin lûtfu beni keder hastası etti,
İlâç tedbiri, bende aksi tesir gösterdi.

Allahım, dilenci kapısına muhtaç olsun!
Yoksulların feryadını duymayan, o mesut yüksek mevki sahibi.

Ey Nevres, zeval bulmayan sultana yalvar;
Zira bütün beylerin, padişahların dayanağı odur.

Koca Râgıb Paşa

(1699 İstanbul – 8 Nisan 1763 İstanbul)

Defterhâne kâtiplerinden Şevki Efendi'nin oğludur. Asıl adı Mehmed'dir. Şiirlerinde Râgıb mahlâsını kullandı. Öğrenimi hakkında ayrıntılı bilgi yoktur. Özel hocalardan aldığı derslerle kendi kendini yetiştirmek suretiyle eğitimini tamamladığı sanılmaktadır. Genç yaşta Defterhâneye kâtip olarak girdikten kısa bir süre sonra Dîvân-ı Hümâyun kâtipliğine terfi etti. Bu arada Arapça ve Farsça öğrendi. Ayasofya Medresesi hocası Yusuf Efendizâde'den sülüs ve nesih yazı dersleri aldı. Bilgisi, çalışkanlığı ve üstün yetenekleriyle dikkati çekti. İran Savaşı'yla ele geçirilen yerlerin yazımı için Revan Valisi Ârifî Paşa'nın mektupçuluğu görevine getirildi (1724). Sırasıyla Bağdat defterdarlığı, Nadir Şah nezdinde murahhaslık, İstanbul'da maliye tezkireciliği, sadaret mektupçuluğu görevlerinde bulundu. Daha sonra Avusturya ve Rusya ile yapılan resmî görüşmelerde yer aldı ve 1741'de Reisülküttaplığa atandı. 1744'te vezirlik payesi aldı. Mısır'dan başlayarak Aydın, Sayda, Rakka ve Halep valilikleri yaptı. 1757'de sadrazamlığa getirildi. III. Osman ve III. Mustafa dönemlerini kapsayan sadrazamlığı sırasında özellikle III. Mustafa döneminde devlet yönetimi açısından faydalı ve olumlu işler yaptı. Kitap ve kültür sevgisi nedeniyle kendi adına bir kütüphane ve okul kurdu. Barış yanlısı bir politika izleyip orduyu güçlendirdi. Tophane ve Mühendishane'nin açılmasını sağladı. Laleli Camii yanında ve sarayda Bostancılar Kışlası'nda kurduğu iki kütüphane, onun bilime verdiği önemin bir kanıtıdır. 1763'te prostat hastalığı nedeniyle vefat eden Koca Râgıb Paşa'nın mezarı, Laleli'de kendi adını taşıyan kültür sitesinin bahçesindedir. İyi bir devlet adamı ve devrinin önde gelen bilginlerinden olan Koca Râgıb Paşa, aynı zamanda Nedîm ve Şeyh Galib'den sonra, 18. yüzyılın en tanınmış şairlerindendir. Çok yönlü bir devlet adamıydı. Hattatlığı, kitaba ve okumaya düşkünlüğüyle devrinin kültür odaklarından birini oluşturdu. Didaktik ve ahlâkî ağırlıklı şiirleri sağlam ve ahenkli bir üslûba sahip olup insanı düşünce yoluyla saran hikmetli bir içeriğe sahiptir. Kasidelerinde Nef'î'nin, gazellerinde de Nâbî'nin tarzını izlediği görülür. Özellikle hikmetli söz söylemede bazen Nâbî'den bile daha başarılı olduğu göze çarpar. Mısra-i berceste denilen ve hafızalara atasözü gibi işleyen pek çok beyit ve mısraları vardır. Bu söyleyişleri, Necatî'den başlayıp Ziya Paşa'ya kadar uzanan bu hikmetli söz söyleme geleneğinin başarılı örneklerinden biri olarak kabul edilir. Aynı zamanda sanatlı nesir (inşa) yazarı olarak da pek çok ürünler ortaya koymuştur.

ESERLERİ

Dîvân : Koca Râgıb Paşa'yla aynı devirde yaşayan Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi tarafından derlenip Râgıb Paşa'nın "Münşeat"ı ile birlikte 1837'de Mısır'da yayımlanmıştır.

Münşeat : Bazı kaynaklarda "Telhisat" adıyla kayıtlıdır. Koca Râgıb Paşa'nın reisülküttap olduğu yıllarda görevi gereği yazdığı resmî ve gayrıresmî çeşitli yazı ve belge, mektup vb. örneklerden oluşur. Diğer eserlerinden "Fethiye-i Belgrad", "Huneyniye" ve "Taifiye"ye de Münşeat içinde yer verilmiştir.

Tahkik ve Tevfik : Osmanlı-İran ilişkileriyle ilgili yazışmalar, görüşmeler ve bunlara ilişkin Paşa'nın düşünce ve görüşlerini belgeleriyle sunan bir çalışmadır.

Mecmua-i Râgıb : Paşa'nın Arapça, Farsça, Türkçe şiir ve düzyazılarını kapsayan, antoloji niteliğinde bir eserdir. Aruz Risalesi, şiir parçaları arasında en dikkat çekenidir.

Sefinetü'l-Râgıb : Muhadarat ilmine ilişkin olup Arapça yazılmıştır. 1839'da Mısır'da yayımlanmıştır.

Matlau's-Sadeyn : Semerkandî'nin aynı adı taşıyan eserinin Türkçe çevirisidir.

KAYNAKLAR

- **Hüseyin Yorulmaz,** *Koca Ragıp Paşa,* Ankara 1998
- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi,* 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999. s.332.
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.472
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.328
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.379.
- **Mine Mengi,** *Eski Türk Edebiyatı Tarihi,* (5. Basım), Ankara 1999, s.219.
- **Ahmet Atillâ Şentürk,** *Osmanlı Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1999, s.609.
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* İstanbul 1993, s.318.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 4. Cilt, İstanbul 1982, s.982.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.376.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Divan Şiiri Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle,* (5. Basım), Ankara 1967, s.162.
- **Ahmet Necdet,** *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi,* İstanbul 1997, s.360.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Türk Edebiyatı Tarihi,* (2. Basım), Ankara 1970, s.523
- **Muallim Naci,** *Osmanlı Şairleri,* Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.221.
- **Muzaffer Reşit–Nermi Ocaklı,** *Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri: 1, Divan Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1958, s.110.
- **Cem Dilçin,** Gazel, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri),* Sayı 415-416-417, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.238.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl,* İstanbul 1955, s.95.
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.419.

Koca Râgıb Paşa'nın imzası ve mührü.

Atilla Özkırımlı, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.982.

I

Dil-hastelerün bilmedi sıhhat neye dirler *Dârû-yı ifâkatla inâyet neye dirler*	*Gönül hastaların, sağlık neye derler bilmedi.* *Lûtuf ilâcıyla sağlığına kavuşma neye derler?*
Ser-tâ-be-kadem gül gibi ol gûş-i hakîkat *Bülbülden işit nâliş-i hasret neye dirler*	*Gül benzeri, baştan ayağa gerçeğin kulağı ol.* *Hasret feryadı neye derler bülbülden işit.*
Hem sînesi pür-dâg u hem âvâzesi muhrîk *Neyden bilinür sûz-ı mahabbet neye dirler*	*Hem sinesi tamamen dağlı ve hem sesi yanık,* *Sevgiyle yanma neye derler, neyden bilinir.*
Bir sâgar ile yapdı heman pîr-i harâbât *Gösterdi bu gün şeyhe kerâmet neye dirler*	*Meyhaneci bir kadehle hemen gönlünü yaptı,* *Bugün keramet dedikleri şey nedir şeyhe gösterdi.*
Ma'lûm olınur nokta-i esrâr-ı femünden *Gül-gonca-i gül-zâr-ı letâfet neye dirler*	*Bilinir, ağzının gizli noktasından,* *Letafet bahçesinin gül goncası neye derler?*
Tâ olmaya zehr-âbe-çeş-i firkatün âşık *Derk eyleyemez lezzet-i vuslat neye dirler*	*Âşık, ayrılık zehrini tatmadıkça,* *Kavuşma tadı neye derler iyice anlayamaz.*
Sûretde eğer Râgıb'ız ammâ ki cihanda *Fehm eylemedük ma'ni rağbet neye dirler*	*Görünüşte Râgıb'ız amma ki dünyada* *anlamadık, rağbetin anlamı nedir, neye derler?*

KAYNAK : Hüseyin Yorulmaz, *Koca Ragıp Paşa*, Ankara 1998, s.96.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Harâbâtı görenler her biri bir hâletin söyler *Safâsın nakl eder rindân zâhid sıkletin söyler*	*Meyhaneyi görenlerin her biri bir hâlini söyler;* *Rindler safasını anlatır, zahit ağırlığını söyler.*
Ser-âgâz eyledikçe bahse bülbül revnak-ı gülden *Bezmde kulkul-i mînâ mülün keyfiyyetin söyler*	*Bülbül, gülün güzelliğinden bahse başladıkça,* *Mecliste, sürahinin dökülürken çıkardığı ses, şarabın özelliklerini anlatır.*
Tecellî neş'esin ehl-i şikem idrâk kâbil mi *Behişt andıkça zâhid ekl ü şürbün lezzetin söyler*	*Boğazına düşkünlerin Tanrı'yı görme neşesini idrâk etmeleri mümkün mü?* *Zahit, cenneti andıkça yiyip içmenin tadını söyler!.*
Ne zabt-ı hâkim-i şer'î ne hükm-ü zâbit-i aklî *Cünûn iklimini seyreyleyenler râhatin söyler*	*Ne şeriat hâkiminin nüfuzu ne de akıl polisinin hükmü var;* *Delilik âlemini seyredenler rahat olduğunu söylerler.*
Miyân-ı güft-ü gûdâ bed-meniş iham eder kubhun *Şecâat arz ederken merd-i Kıptî sirkatin söyler*	*Kötü mizaçlı insan, dedikodu arasında kabahatini gösterir.* *Çingene, kahramanlık taslarken hırsızlığını söyler.*
Muvâfıktır yine elbet mizâca şîve-i hikmet *Tabîbin olsa da kizbi marîzin sıhhatin söyler*	*Yine hakîmane ifade, insanlık karakterine elbette uygundur.* *Hekim yalan da soylese hastanın sıhhatini söyler.*
Perîşâni-i hatır nükte-i serbeste-veş kaldı *Ne kimse hikmetin anlar ne Râgıb illetin söyler*	*Gönül perişanlığı kapalı bir nükte gibi kaldı.* *Ne kimse hikmetini anlıyor ne de Râgıb sebebini söylüyor.*

KAYNAK : Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, Cilt 2, (4. Basım), İstanbul 1973, s.425.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Koca Râgıb Paşa'nın İstanbul-Lâleli'deki türbesi.

Ahmet Atillâ Şentürk, Osmanlı Şiiri Antolojisi, İstanbul 1999, s.608.

III

Revnak olmaz sühana hüsn-i edâdan gayrı
Var mı seng ü güherin farkı safâdan gayrı

Turfe dükkân-ı hikemdir şu kühen-tâk-ı felek
Ne ararsan bulunur derde devâdan gayrı

Garaz-ı hakka isâbet nicedir seyr eyle
Var mı bir doğru gider tîr-i hatâdan gayrı

Tûşe-i râh-ı taleb eyler isen ihlâsı
Hızr u rehber arama avn-ı Hudâ'dan gayrı

Bilsek ağyâre nedir minneti bâri o bütün
Görmedik biz hele bir neş'e cefâdan gayrı

Nice bin yıldır adı atlas-ı gerdûn çarhın
Nesi var bir giyecek köhne kabâdan gayrı

Yine hem-cinsi eder âdeme Râgıb hasedi
Reşk eder mi sana kimse vüzerâdan gayrı

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : Hüseyin Yorulmaz, *Koca Ragıp Paşa,* Ankara 1998, s.148.

Söze parlaklık veren, edadaki (söylenişindeki) tavrın güzelliğidir.
Şunu iyi bil ki, taş ile inci arasındaki fark da safadan (saflık) ileri gelmektedir.

Nice insanların gelip geçtiği şu köhne (eskimiş, yıpranmış) dünya, tuhaf bir hikmetler dükkânıdır.
Öyle ki, derde devâdan başka ne ararsan bulunur.

Hak olan, doğru bir hedefe isabetin nasıl olduğuna şöyle bir bak, ibretle ve hayretle seyret!
Hata okundan başka doğru giden bir şey daha var mı?

Eğer doğruluğu, ihlâsı (kalp temizliği), istek yolunun azığı olarak alırsan,
Artık Allah'ın yardımından başka Hızır ve yol gösterici arama!

O pek güzel olan sevgilinin başkalarına minnetinin ne olduğunu bari bir bilsek;
Biz ondan şimdiye kadar bir neşe görmediğimiz gibi, cefa ve eziyetten başka bir şey de görmedik.

Binlerce yıldan beri feleğin adı, dönen atlas olarak bilinir.
Fakat eski, yırtık pırtık bir elbiseden başka bu dünyanın giyecek nesi var Allah aşkına?.

Ey Râgıb, insana yine hem-cinsi haset eder, onu meslektaşları kıskanır.
Seni (başarılarından dolayı çekemeyen) vezirlerden başkası kıskanır mı sanıyorsun?

IV

Sanma kim dâire-i şeyhi kerâmetle döner
Ehl-i cûd eylediği feyz-i semâhatle döner

Oldu rûşen bana hem-sûret-i fânûs-ı hayâl
Çarh-ı ser-geşte dahi tâb-ı mahabbetle döner

Âb u hâkinde var âsâr-ı ferah mey-gedenin
Kim ki endûh ile azm etse meserretle döner

Görse ağyâr ile cânâ seni hem-bezm-i şarâb
Âşıkın kalbi kebâba tef-i gayretle döner

Dürd ü sâfî ne ise Râgıbâ hep yeksândır
Bendelikten anı zannetme küdûretle döner

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : **Hüseyin Yorulmaz,** *Koca Ragıp Paşa*, Ankara 1998, s.114.

Şeyhin etrafında halka olan müritlerin kerâmetle döndüğünü sanma;
Onlar eli açık kimselerin hazırladığı cömertlik feyzi ile dönerler.

Hayâl fânûsunun benzer görünüşü bana âşikâr oldu;
Perperişan dünya bile sevginin hararetiyle döner.

Meyhanenin (tekke) suyunda ve toprağında sevinç ve rahatlık izleri vardır;
Kim oraya üzüntü ve kederle girmeye çalışsa sevinçli bir şekilde döner.

Sevgili seni içki ve şarap meclisinde yabancılarla birlikte gördüğü zaman,
Âşıkın kalbi buna dayanamayıp gayret sıcaklığı ile dönmeye başlar.

Ey Râgıb, ister saf olsun, ister tortu olsun hepsi yerle bir olmuştur!
Sakın onun kölelik yüzünden üzülerek döndüğünü sanma; hepsi benlikten sıyrılmıştır.

Haşmet

(? İstanbul – 1768 Rodos/Yunanistan)

Asıl adı Mehmed olup 1720-30 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Babası, Anadolu Kazaskerliğine kadar yükselen Yenişehirli Ebülhayr Abbas Efendi'dir. Bu nedenle Abbaszâde sanıyla tanınır. Öğrenimiyle ilgili ilk bilgileri müderris olan babasından aldıktan sonra medrese öğrenimi gördü. Öğrencilik yıllarında yazdığı kaside ve gazellerini devrin şeyhülislâmı Halilefendizâde Mehmed Said Efendi'ye sundu. Önce mülâzım, daha sonra müderris oldu; çeşitli medreselerde müderrislik yaptı ve Sahn-ı Seman müderrisliğine dek yükseldi. Koca Râgıb Paşa'nın himayesine girdikten sonra devlet erkânını eleştiren acımasız hicivleri nedeniyle 1761'de sürüldüğü Bursa'da altı yıl kaldıktan sonra önce Rodos'a, ardından İzmir'e ve son olarak da tekrar Rodos'a sürüldü ve ölünceye dek burada sıkıntılı bir sürgün hayatı yaşadı. Rodos'ta vefat etti ve ünlü denizci Murad Reis'in yanına defnedildi. Derbeder, hoşsohbet ve hazırcevap bir kişiliğe sahip olan şairin, ok ve tüfek atmada da usta olduğu belirtilir. Bazı edebiyat tarihçileri ve tezkire yazarlarına göre, hicivleriyle ün yapmış olmasına karşın şiirde zayıf olduğu kanaati hâkimdir. Özellikle çok sayıda nazire yazması, taklitçilik olarak değerlendirilir. Şiirleri, Koca Râgıb Paşa, Nâbî ve Nef'î'nin etkilerini taşır. Hicivleri dışında hikemî tarzını deneyen Haşmet, Dîvân'ında, İstanbul'u pek çok yönüyle tanıtan şiirlere yer vermiştir. Koca Râgıb Paşa ve Fıtnat Hanım'a yazdığı lâtifeleri ünlüdür.

Haşmet Dîvân'ının ilk ve son sayfaları.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 16. Cilt, İstanbul, s.422.

Haşmet'in Rodos'ta Murad Reis Türbesi civarındaki mezar taşı.

Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 1. Cilt, İstanbul 1999, s.549.

ESERLERİ

Dîvân : Haşmet'in Bursa'daki sürgün yıllarında İmamzâde Seyyid Mehmed Said tarafından derlenmiştir. Eserin baş tarafına şairin yaşamı ve edebî kişiliğine ilişkin bir özgeçmiş ilâve edilmiş olup şairin tüm şiirlerini kapsar. Dîvân'da hicivlere yer verilmemiştir. 1841'de Mısır'da Bulak Matbaası'nda basılmıştır.

Sûrnâme : "Viladetnâme-i Hümâyûn adıyla da tanınır. Haşmet'in en önemli mensur eseri olup Koca Râgıb Paşa'nın istediği üzerine kaleme alınmıştır. III. Mustafa'nın Hibetullah adı kızının doğum şenliklerini anlatan bu eser, ilk olarak İstanbul'da eski harflerle ve tarihsiz olarak Vilâdetnâme-i Hümâyûn, daha sonra 1940'larda Reşat Ekrem Koçu tarafından günümüz Türkçesine çevrilerek yeni harflerle Vilâdetnâme adıyla yayımlanmıştır.

İntisâbü'l-mülük : Hâbnâme adıyla da tanınan eser, III. Mustafa'yı övmek için yazılmış küçük bir manzumedir. 1841'de Mısır'daki Bulak Matbaası'nda basılan esere, Dîvân'ın sonunda da yer verilmiştir.

Senedü'ş-Şuarâ : Şiirin önemi ve üstün nitelikleri yanı sıra şairlerin değerleri hakkında bilgi veren ve Koca Râgıb Paşa'nın takriz yazdığı mensur bir eserdir. 1870'te İstanbul Çaylak Matbaası'nda eski harflerle yayımlanmıştır.

Kasîde-i Münferice Şerhi : "Kaside-i Münferice" adıyla Ebülfazl Yusuf bin Muhammed tarafından yazılan eserin açıklaması olup yayımlanmamıştır.

Şehâdetnâme : Şehâdet kelimesinin maddî ve manevî etkilerini anlatan küçük bir risale olup yayımlanmamıştır.

Kasîde-i Bürde Şerhi : Ka'b bin Züheyr'in aynı adla anılan kitabının açıklaması olup yayımlanmamıştır.

Ayrıca, Dîvân'ı derleyen Bursalı İmamzâde Mehmed Said, Haşmet'in, Arapça terkipler sözlüğü olduğu söylenen ve henüz ele geçmeyen **Câmi'ateyn** adlı bir eserinden bahsetmektedir.

KAYNAKLAR

- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 16. Cilt, İstanbul, s.422
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.387.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.216.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.318
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.615.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1999, s.549.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.432.
- *Haşmet Külliyatı, (Dîvân, Senedü'ş-Şuara, Viladetnâme, İntisâbü'l Mülûk)*, Yayınlayan-Hazırlayan: Mehmet Arslan-İ. Hakkı Aksoyak), Sivas 1994.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 3 cilt, İstanbul 1972, s.148.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.365.
- **Rüştü Şardağ**, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.29, 311.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.525.
- **Fahir İz**, *Eski Turk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.432.

I

GAZEL

Hâb-ı huzûru âh u bükâdan uçurmuşuz *Biz reng-i rûyu âb u hevâdan uçurmuşuz*	*Âh edip ağlamaktan rahatlık uykusunu uçurmuşuz.* *Biz yüzün rengini su ile havadan uçurmuşuz*
Ey dil hevâ-yı nefs ile bu rûzgârda *Evrâk-ı zühdü dest-i riyâdan uçurmuşuz*	*Ey gönül, bu zamanda nefsin isteğiyle* *Zühd yapraklarını ikiyüzlülük elinden uçurmuşuz.*
Ey nâzenîn sanma gönül perçemindedir *Şehbâz-ı şevki biz o yuvadan uçurmuşuz*	*Ey nazlı, sanma ki gönül, perçemindedir.* *Arzunun doğan kuşunu, biz o yuvadan uçurmuşuz.*
Etdi eser o seng-dil-i şîrîne giryemiz *Biz cûy-bâr-ı ışkı kayadan uçurmuşuz*	*Gözyaşlarımız, merhametsiz güzeli etkiledi.* *Biz aşkın ırmağını kayadan akıtmışız.*
Dest-i zebân olunca asâ-gîr-i medd-i âh *Murgân-ı sabrı bâm-ı hayâdan uçurmuşuz*	*Dilin eli, çekilen âhların bastonunu tutunca,* *Sabır kuşlarını, utanma bacasından uçurmuşuz.*
Bu bâd-berk-i nazmı çü tıfl-ı hevâ-perest *Haşmet bu nev-zemîn edâdan uçurmuşuz*	*Haşmet, bu nazm şimşeğini, tıpkı aklı havalarda küçük çocuklar gibi,* *Yeni bir üslupla uçurmuşuz.*
Eyyâm-ı devletinde eyâ kulzüm-ı himem *Keşti-i ye'si mevc-i safâdan uçurmuşuz*	*Ey himmet denizi, senin o mutlu günlerinde,* *Ümitsizlik gemisini safa dalgalarının üstünden uçurmuşuz.*

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün)

KAYNAK : *Haşmet Külliyatı, (Dîvân, Senedü'ş-Şuara, Viladetnâme, İntisâbü'l-Mülük),* Yayınlayan-Hazırlayan: Mehmet Arslan-İ. Hakkı Aksoyak), Sivas 1994, s.241

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Dilimde dâğ dâğ hasreti sûz-âşinâdır hep *Bu gülşen-gâh-ı ışkın gülleri âteş-i nümâdır hep*	*Gönlümde yara üstüne yara olan hasreti yakıcıdır hep.* *Aşkın gül bahçesinin gülleri ateş gibidir hep.*
Akıtdım su gibi bir serv-kadde gönlümü evvel *Beni giryân eden şimdi bu eski mâcerâdır hep*	*Bir servi boyluya akıttım su gibi gönlümü önceden.* *Şimdi beni ağlatan, bu eski maceradır hep.*
Eden tahsil-i neş'e dilde erbâb sükunetdir *Habâb-âsâ düşen câm-i meye ehl-i hevâdır hep*	*Gönülde sevinç duyanlar, sessizlik içinde yaşayanlardır.* *Şarap kadehine hava kabarcığı gibi düşen, tutkuludur hep.*
Gönül Mecnûn gibi dil-beste olma zülf-i Leylâ'ya *Seni sahra-neverd-i ışk iden zîrâ Hudâdır hep*	*Mecnun gibi Leylâ'nın saçına gönül bağlama ey gönül!* *Seni aşk çölünde dolaştıran Tanrı'dır hep.*
Zebânın reng-i sahbâ-yi ezelden mi yaratmış Hak *Bu keyfiyyet nedir Haşmet sözün rengin-edâdır hep*	*Tanrı, dilini ölümsüzlük şarabının renginden mi yaratmış?* *Ey Haşmet, sözünün böyle güzel oluşu nedendir hep.*

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : *Haşmet Külliyatı, (Dîvân, Senedü'ş-Şuara, Viladetnâme, İntisâbü'l-Mülük),* Yayınlayan-Hazırlayan: Mehmet Arslan-İ. Hakkı Aksoyak), Sivas 1994, s.206.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Bir nev-nihâl-i bahâya dayanmışız
Ham-geşte-i hevâyız asâya dayanmışız

Sen mütekî-i bâliş-i zer-kâr-ı câh isen
Biz âsitân-ı bab-ı Hüdâya dayanmışız

Emdikçe la'lin ohşadım ebrû vü hançerin
Sermest olup oraya buraya dayanmışız

Bilmem safâ-yı bister ü bâlîn-i râhatı
Râh-ı hevesde seng-i cefâya dayanmışız

Korkmam hücûm-ı mâr-ı zebân-ı zamâneden
Haşmet asâ-yı kilk-edâya dayanmışız

Bâb-ı refî'-i âsaf-ı asrı penâh edip
Dağlar gibi o sadr-ı atâya dayanmışız

KAYNAK : *Haşmet Külliyatı, (Divân, Senedü'ş-Şuara, Viladetnâme, İntisâbü'l-Mülûk)*, Yayınlayan-Hazırlayan: Mehmet Arslan-İ. Hakkı Aksoyak), Sivas 1994, s.243

Biz, değerli bir bahçenin yeni sürmüş, yeni ermiş bir fidanına dayanmışız.
Arzularımıza dolaşmış, asâya, sopamıza dayanmışız.

Sen yüksek makamın altın işlemeli yatağına yaslanmışsın;
Ama biz Allah kapısının eşiğine dayanmışız.

Emdikçe kırmızı dudağını, hançere benzeyen kaşını da okşadım.
Sarhoş olup oraya buraya dayanmışız.

Rahat yatağı ve köşesinin mutluluğu nedir, bilmeyiz.
Arzularımız yolunda cefa taşlarına dayanmışız.

Zamanımız insanlarının dillerindeki yılanın sokmasından korkmam,
Haşmet! Üslûp ve anlatım gücü olan kalemimizin sopasına dayanmışız biz.

Çağın vezirinin yüce kapısını sığınak edip,
Dağlar gibi o bağış göğsüne dayanmışız.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

IV

GAZEL

Ruhsat bulunur dâmen-i cânân ele girmez
Cânân bulunur gûşe-i imkân ele girmez

Her dânesin ârâyiş-i târ-ı nazar eyler
Eşkim gibi bir sübha-i mercân ele girmez

Ruhsârını âzürde-i dest-i taleb etme
Efsürde olur ol gül-i handân ele girmez

Arz etme abes çâk-i girîbân-ı niyâzı
Feryâd ile ser-rişte-i ihsân ele girmez

Koynundan ayırma bil anın kadrini ey şûh
Haşmet gibi bir nüsha-i irfân ele girmez

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : *Haşmet Külliyatı, (Divân, Senedü'ş-Şuara, Viladetnâme, İntisâbü'l-Mülûk)*, Yayınlayan-Hazırlayan: Mehmet Arslan-İ. Hakkı Aksoyak), Sivas 1994, s.241.

İmkân ele geçtiğinde sevgilinin eteği ele geçmez.
O bulunduğunda ise bir fırsat yakalanmaz.

Her tanesini bakış ipliğine dizerek süsler.
Benim gözyaşım gibi mercan bir tesbih ele geçmez.

Yanağını istek eliyle incitme.
Açılmış gül soluverir ele alınmaz.

Boş yere yalvarıp yakarma örneği olan yırtık yakanı sevgiliye gösterme.
Bağırıp çağırmayla bağış ipi düğümü çözülmez.

Haşmet gibi bir irfan kitabı kolay ele geçmez.
Ey şen şakrak sevgili, onun değerini bil, koynundan ayırma.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

V

Dil âteş-i hicrânına yansın mı efendim
Bu tâbiş-i dil-sûza tayansın mı efendim

Benzer bir içim suya letâfetde vücûdun
Dil-teşne der-âgûşuna kansın mı efendim

Ser-çeşme-i hûn oldu gözüm hecr-i lebinle
Dünyâ dem-i eşkimle boyansın mı efendim

Aynıyla gümüş suyu gibi gerden-i sâfın
Ağzım kuru hâhişle sulansın mı efendim.

Vardır dese dil yok yere gonce-dehâna
Şâir sözüne Haşmet inansın mı efendim

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : *Haşmet Külliyatı, (Dîvân, Senedü'ş-Şuara, Viladetnâme, İntisâbü'l-Mülûk),* Yayınlayan-Hazırlayan: Mehmet Arslan-İ. Hakkı Aksoyak), Sivas 1994, s.286

SÖZLÜK

dil : *Gönül.*
tâbiş-i dil-sûz : *Gönlü yakan parlaklık.*
letâfet : *Güzellik, sevimlilik, incelik.*
teşne : *Susuz, arzulu, çok istekli.*
âgûş : *Kucak, insan koynu.*
ser-çeşme-i hûn : *Şiirde "ağlamaktan gözü kan dolu" anlamındadır.*
dem-i eşk : *Gözyaşı kanı.*
hâhiş : *Arzu.*
gonce-dehân : *Gonca ağızlı.*

Kırmızı Yalı – Tablo: Ali Rıza Beyazıt
Antik AŞ. 162. Müzayede Kataloğu – 6.11.1994

Hâzık

(1690 Erzurum – 1764 ? Erzurum)

Asıl adı Seyyid Mehmed'dir. Erzurum'da yaşadığından Erzurumlu Hâzık diye tanınır. Babası, Erzurum ulemasından Hatuniye Medresesi müderrislerinden Karabekir lâkabıyla tanınan İspirli Ebubekir Efendi'dir. Peygamber sülâlesinden geldiği için Seyyid sanını aldı. İlköğretimini babasından aldı. Daha sonra İhlâsiye Medresesi Müderrisi Müftü Ömer Efendi ve Kazâbâdî Ahmed Efendi'nin öğrencisi oldu. Öğrenimini takiben İbrahim Paşa ve Hatuniye gibi pek çok medresede müderrislik yaptı. Peygamber soyundan geldiği için nakibüleşraflık görevine ve ardından 1756'da Erzurum Müftülüğü görevine atandı. Bazı kaynaklara göre ölüm tarihi 1763 olarak gösterilir. Erzincankapı Mezarlığı'na gömüldüyse de, mezarlık daha sonra ortadan kaldırılmıştır. Çok iyi Farsça bilen, bilim ve eğitimle uğraşan Hâzık, çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir. Marifetname'nin yazarı mutasavvıf Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın, onun talebesi olduğu ve ondan Farsça dersleri aldığı bazı kaynaklarda belirtilir. İstanbul, Çıldır ve Gürcistan'a bağlı Ahıska'da uzun süre bulunduğunu ve İstanbul'u çok sevdiğini şiirlerinde dile getiren Hâzık, çevresindeki devlet adamlarına ve diğer önemli kişilere sunduğu kasidelerle tanınmış olup yaşadığı çevredeki cami, çeşme ve konaklara çeşitli nedenlerle tarih düşürmüştür. Şiirlerinde daha ziyade anlamı ön planda tutarak, klasik mazmunları ustalıkla kullandığı, tasavvufî aşkın yanı sıra maddî aşka da yer verdiği görülür. Sade, düzgün ve temiz bir dili vardır. Kasidede Nef'î'nin, gazelde de Nâbî'nin etkisinde kaldı. Çoğunu Nef'î'ye nazire olarak yazdığı birçok kasidesinde derin hayaller ve hikmetli mazmunlara yer verdi. Dönemin usta şairleri arasında yer almasına rağmen tefsir ve fıkıh alanlarında da ürünleri vardır.

ESERLERİ

Dîvân-ı Hâzık Efendi : Küçük hacimli bir eser olup 1900 yılında Ahmediye Medresesi Müderrisi Erzurumlu şair Abdürrezzak İlmî Efendi tarafından derlenip İstanbul'da yayımlanmıştır.Yazma nüshaları Millet ve Süleymaniye kütüphanelerindedir. Çok sayıda yazma nüshası mevcuttur. Bütün şiirleri derlenmemiştir.

Ta'likat alâ Tefsîri'l Beyzâvî : Kadı Beyzâvî tefsirini açıklayan bir eser olup yayımlanmamıştır.

Fetâvâ : Hâzık'ın çeşitli konularda verdiği fetvalardan oluşur. Basılmamıştır.

KAYNAKLAR

- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 17. Cilt, İstanbul, s.122
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.375.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.625.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.191.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.328.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.558.

GAZEL

Gülistân-ı serâser kapladı âvâzın ey bülbül
Nedendür oldu nâle rûz ü şeb-dem-sâzın ey bülbül

Reg-i câna geçerken hâr-ı cevri verd-i gülşenden
Yine rencîde olmaz hâtır-ı nâ-sâzın ey bülbül

Gül-i pür-jâle gibi sende yokdur ukde-i hâtır
Musaffâdır kederden meşreb-i mümtâzın ey bülbül

Hemîşe gerdişin berk-i giyâh-ı sebzedir ammâ
Ne derdin var derûnda kimse bilmez râzın ey bülbül

Ne kâbil eylemek hânendelikte yâre istiğnâ
Niyâzı koyma elden yohsa geçmez nazın ey bülbül

Sarîr-i hâme-i Hâzık gibi âfâk-gîr oldu
Ne hâletdir sadâ-yı nağme-i şehnâzın ey bülbül

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.377

Sesin gül bahçesini baştanbaşa kapladı ey bülbül!..
Epeydir gece ve gündüz inlemen, uygun iki arkadaş oldu ey bülbül!

Gül bahçesi gülünün eziyet dikeni, can damarına batarken bile,
bu uygunsuzluğun gönlü incitmez ey bülbül!

Güldeki çiy tanesi gibi kalp sıkıntısı sende yoktur.
Seçkin yaradılışın kederden arınmıştır ey bülbül!

Her zaman yeşil otların, yaprakların arasında dolaşırsın.
Ne derdin var yüreğinde kimse bilmez sırrını ey bülbül!

Yâre şarkı söylemekle yetinmek yeterli değil.
Yalvarmayı elden bırakma, yoksa geçmez nazın ey bülbül!

Hâzık'ın kalem cızırtısı gibi ufukları tuttu.
Söylediğin Şehnâz makamındaki şarkıların takdir edilir ey bülbül!

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Nazîr Çelebi

(? Edirne – 1774 Eskizağra/Edirne)

Asıl adı İbrahim olup şiirlerinde Nazîr mahlâsını kullandığından Nazîr Çelebi adıyla anılır. Doğum tarihi bilinmemektedir. Müderris ve daha sonra kadı olan Hacı Mustafa Efendi'nin oğlu ve şiirlerinde Lebib mahlâsını kullanan Edirneli Kâmi Efendi'nin kardeşidir. Öğrenimini tamamladıktan sonra müderrislik ve ardından kadılık yaptı. Görevi gereği birçok yer gezdiğinden bilgi ve görgüsünü artırdı. Bu arada Edirne'ye gelen âlim ve şair Aydoslu İsmail Hakkı Efendi'den ders aldı. Tasavvufa meylederek Gülşenî tarikatı şeyhlerinden Sezâyî-i Gülşenî'ye intisap etti. Sırasıyla Babaeski, Tekirdağ, Mısır ve Eskizağra'da kadılık yaptı. Ölümüne dek Eskizağra'ya yakın bir yerde kurduğu tekkede yaşamını sürdürdü. Edirne'de vefat ettiğine ilişkin birtakım kayıtlar varsa da mezarının yeri belli değildir. Osmanlı Müellifleri'nde belirtilen, **Dîvân**'ı dışındaki 28 eserinin adları şöyledir:

Risâle-i Ehâdis-i Kudsiyye, Risâle-i Erbaîn Alâ Kelimeteyni, Risâle-i Ehâdis-i Erbaîn i Sülâsiyye, Müncilü'l-Melâl ve Mûsilü'l-Kemal, Kavsiye Bâ-Ehâdis-i Şerîfe ve Ebyât-ı Latîfe Der-Tir-i Endâzi, Letâyif-i İmam-ı Azam, Muammâyat-ı Manzume, Risâle-i Nu'ût-ı Şerîfe, Tercüme-i Risâle-i Etvârı Seb'a, Tercüme-i Kaside-i Münferice (manzum), Şerh-i Kıt'a-i, İnsanname, Şerh-i Gazel-i Mevlânâ, Şerh-i Gazel i Niyâzî-i Mısrî, Beyân-ı Rûh Bâ-Akvâl-i Sahîhâ, Manzûme-i Ahlâkıyye, Behçetü'l-Ebrâr ve Lem'atü'l-Esrâr, Tuhfetü'l-Letâyif Fi'n Nevâdiri ve'l-Emsâli ve'l-Garâyib, Tuhfe-i Gülşeniyye, Ca'mi'ul-Mu'cizât, Tuhfetü'z-Zeura, Muhtasar Osmanlı Tarihi, Risâletü'l-Furük, Muhtasar Edirne Tarihi, Tercüme-i Câmi'ul-Hikâyât, Mecmua-i Mekâtib, Şerh-i Gazel-i Usûli, Beyân-ı Hurûf-ı Tehecci (Harflerin sözlük anlamları, kullanışları, Kur'ân-ı Kerim'deki sayısı, tecvid ilmindeki vasıfları, Farsçadaki karşılıkları, Nücum (Yıldız) ilmindeki görev ve kullanış özelliklerinden bahseder.).

KAYNAKLAR

- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.409.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.417.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.899.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.542.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l Âsâr Li Zeyli Zübdeti'l Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.473.

GAZEL

Gidip Ferhâd ü Mecnûn aşk ile efsâneler kaldı
Ezelden âşinâlar gitti hep bîgâneler kaldı

Heme ma'mûr olan diller çekildi bezm-i fânîden
Harâb-ender-harâb olmuş dil-i vîrâneler kaldı

Fevâhişten olup rez duhteri meydana girmiştir
Ona rağbet eder bîhûş olan dîvâneler kaldı

Gidip pîr-i mugânlar sâkiya hiç kalmadı nâsih
Feramûşi-i pend-i zâhide meyhâneler kaldı

Ne ihvân-ı sadâkat pîşe kaldı ne muvâfık yâr
Fenâ bezminde def'-i gam eder peymâneler kaldı

Sönüp şem'-i şeb-efrûz-ı sa'âdet izzet-i sermed
Çerâğ-ı aşkı devreyler heman pervâneler kaldı

Nazîrâ mürşid-i kâmil olanlar gitti âlemden
Uçup mürgân-ı kudsîler cihanda lâneler kaldı

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995,s.410.

SÖZLÜK

bîgâne : Yabancı.
dil-i vîrâne : Virane gönül.
fevâhiş : Fahış şeyler.
rez : Asma, bağ kütüğü.
duhter : Kız çocuk.
pîr-i mugân : Meyhanecilerin en yaşlısı.
nâsih : Lağveden, battal eden.
feramûş : Unutma, hatırdan çıkarma.
pend : Öğüt, nasihat.
zâhid : Dinî emirlere aşırı bağlı.
peymâne : Büyük kadeh.
şeb-efrûz : Geceyi aydınlatan.
mürgân : Kuşlar.
lâne : Yuva.

III. Mustafa (CİHÂNGİR)

(28 Ocak 1717 İstanbul – 21 Ocak 1774 İstanbul)

Osmanlı padişahlarının 26'ncısıdır. Babası III. Ahmed, annesi ise Mihrimah Sultan'dır. Çocukluğu Lâle Devri'nin renkli ortamında geçti. 1730 Patrona Halil Ayaklanması'nda tahttan indirilen babasıyla birlikte Topkapı Sarayı Kafes Kasrı'na kapatıldı. Bu tarihten tahta çıkışına dek geçen 27 yıl boyunca dış dünyayla her türlü bağı kesilmiş olarak yaşadı ve vaktinin çoğunu okuyup öğrenmeyle geçirdi. Astroloji, edebiyat ve tıp ile ilgilendi. 1757 yılında padişah olduğunda 41 yaşındaydı. Yenilikten ve reformdan yanaydı. İyi bir devlet adamı olan Sadrazam Koca Râgıb Paşa ile ıslahât çalışmalarına girişti. Maliye, askerlik ve idarî alanda yenilikler yaptı. 1773'te Mühendishâne-i Bahr-ı Hümayun'u kurdu. Merkezî hükümetin eyaletlerdeki nüfuzunu kuvvetlendirmeye dönük çalışmaları başlattı. Bu dönemde başlayan Osmanlı-Rus Savaşı (1769) ölümüne dek sürdü. Kimi kaynaklar, cephelerden gelen yenilgi haberlerinin, kendisini büyük üzüntü ve ümitsizliğe düşürdüğünden, bunun ıstırabına dayanamayarak öldüğünü belirtirler. Dindar ve ince ruhlu bir kişiliğe sahip olan III. Mustafa, devlet işlerinin yanı sıra şiirle de uğraşmış, "Cihângir" mahlâsıyla kaleme aldığı şiirlerinde, mevki sahiplerindeki ahlâkî zaaflardan ve devlet işlerindeki bozukluklardan doğan üzüntüyü yansıtmaya çalışmıştır. Düzenlenmiş bir dîvânı yoktur. Bazı mecmualarda kayıtlı şiirleri, darb-ı mesel hâline gelen dörtlükler hâlindedir.

III. Mustafa'nın tuğralı fermanı, 1766
Türk ve İslâm Eserleri Müzesi

K A Y N A K L A R

- **Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan,** *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.219.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.452.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 16. Cilt, İstanbul 1992, s.8402.
- *Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü*, 3. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.394.

I

Yıkılıptır bu cihan sanma ki bir dem düzele
Devletî çarh-ı denî verdi kamû mübtezele
Şimdi ebvâb-ı saâdette gezen hep hazele
İşimiz kaldı hemen merhamet-î Lemyezele

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.238.

Yıkılagelip, yıkılagidecek bir evren, bir ülkedir bu! Sanma ki bir an düzele.
Aşağılık felek, devletimizi de, nerede aşağılık, utanmaz adamlar varsa onların eline bıraktı.
Şimdi o yüksek ve mutlu görev katlarına hep pis ve aşağı adamlar yerleşmiş.
İşimiz Tanrı'nın acımasına kaldı.

II

KIT'A

Yâ Rab beni bir mesned-i vâlâya getirdin
Envâ'-ı inâyâtını kıldın bana ihsân

Ol şâh-ı rüsul fahr-i cihân aşkına yâ Rab
Ni'metlerinin şükrüne de kıl beni şâyân

Ettin fukarâ kullarını bana emânet
Bu hizmetin ikmâlini kıl bendene ihsân

Ahkâm-ı hilâfette beni eyle muvaffak
Şer' üzre metânetle edip fâik-i akrân

Dergâh-ı mu'allâna budur arz-ı niyâzım
Makbûl-ı du'â kıl beni ey hâlik-i ekvân

Gördüm fukarâ kullarının hâli perişân
Her biri eder mihnet ile çâk-i girîbân

Tahrîb-i bilâd etmede çün düşmen-i İslâm
Mahzûn ü mükedder ulemâmız dahı hayrân

Her semt-i memâlikde nice türlü mehâlik
Buldum ki ta'addiyle yıkılmış nice büldân

Fikr etmek ile çâre bulunmaz buna aslâ
Tedbîr ile tanzîmi değil kâbil-i imkân

Bildim ki meded senden olur kimseden olmaz
Ey kâdir ü kayyûm meded derdime dermân

Tuttum yüzümü Ka'be-i uşşâkına yâ Rab
Hâk üzre döker kanlı yaşı dîde-i giryân

Ver asker-i İslâma şecâ'atle metânet
Mansûr u muzaffer olalar cümlesi her an

Sayemde cihân halkını âsûde-derûn et
Bu bendeni kıl mazhâr-ı da'vât-ı za'îfân

Hıfzeyle benim meclisimi sû'-i karînden
Kâr etmeye lutfunla bana hîle-i şeytân

Tevfîk-i şerîfin ile râzı ola benden
Ol iki cihân serveri peygâmber-i zî-şân

Vâsıl ola ol şâha Cihângîr tarafından
Ezkâ-yı tahiyyât ile teslîm-i firâvân

KAYNAK : Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan, *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.219.

SÖZLÜK

vâlâ : Yüksek, yüce.
fâik : Üstün.
dergâh-ı mu'allâ : Padişah sarayı.
ekvân : Varlıklar, var olanlar.
Hâlik : Yaratıcı, Tanrı.
çâk-i girîbân : Yaka yırtığı.
bilâd : Şehirler.
mükedder : Kederli, üzüntülü.
memâlik : Köleler.
mehâlik : Korkulu işler.
ta'ad : Saldırı.
büldân : Şehirler.
kâdir ü kayyûm : Tanrı sıfatlarından, güç sahibi ve kendiliğinden var olan.
Ka'be-i uşşâk : Âşıkların Kâbesi.
dîde-i giryân : Ağlayan göz.
âsûde : Rahat, tasasız.
derûn : Yürek, kalp.
server : Baş, başkan.
zî-şân : Şerefli.
ezkâ : Anlayışlı, çok zekî.
tahiyyât : Selâmlar, hayır dualar.
firâvân : Çok, bol, fazla.

Erzurumlu İbrahim Hakkı

(18 Mayıs 1703 Hasankale/Erzurum – 22 Haziran 1780 Tillo/Siirt)

Annesi, Hz. Muhammed'in soyundan gelen Dede Mahmud'un kızı Şerife Hanife Hanım, babası ise, 1710'da Siirt yakınlarındaki Tillo kasabasında yörenin tanınmış mürşidlerinden Şeyh İsmail Fakirullah'a intisap eden Erzurum'un tanınmış kişilerinden Derviş Osman Efendi'dir. İbrahim Hakkı, dokuz yaşındayken amcası tarafından götürüldüğü babasının yanında Fakirullah'ı tanıyıp ona sevgi duydu. İlk eğitimini ve tasavvuf zevkini babasından alan İbrahim Hakkı, 1720 yılında babasının ölümü üzerine Erzurum'a dönerek, amcası Molla Muhammed'in evine yerleşti ve öğrenimine burada devam etti. Erzurum Müftüsü şair Hâzık Mehmed Efendi'den Arapça ve Farsça öğrendi. Sekiz yıl süren bu ikinci eğitim döneminden sonra tekrar Tillo'ya giderek tasavvufa yöneldi. Hizmetine girdiği İsmail Fakirullah'ın ölümü üzerine tekrar Erzurum'a döndü. 1738'de hacca gidip döndü. Bu arada "Lübbü'l-Kütüb" adlı eserini yazdı. 1747'de gittiği İstanbul'da I. Mahmud'la görüşüp saray kütüphanesinde çalışma izni aldı. Özellikle astronomiyle ilgilenmeye bu yıllarda başladı. İstanbul'da müderrislik payesini aldıktan sonra, ders okutmak koşuluyla kendisine Erzurum'daki Abdurrahman Gazi Dede Tekkesi zaviyedarlığı verildi. 1755'te resmî bir hizmet için İstanbul'a çağırıldı. 1757'de Erzurum'a döndüğünde ünlü eseri Ma'rifetnâme'yi tamamladı. 1760'ta III. Mustafa tarafından yeniden Abdurrahman Gazi Dede Tekkesi zaviyedarlığına getirildi. Daha sonra iki kez gidip döndüğü hacda eserlerinin ilgi gördüğüne tanık oldu. Eşinin ve şeyhin büyük oğlunun ard arda ölümü üzerine yalnızlığa düştü. Öldüğünde Şeyhi Fakirullah'ın oğlu Mustafa Fânî'nin isteği üzerine şeyhinin türbesine defnedildi. İyi bir öğrenim gören İbrahim Hakkı, yaşamı boyunca, güzel ahlâka ve insana değer vermiş bir bilim adamıdır. Yeni astronomi verileri ve ilmî gelişmelerin tümünü, Allah'ın evreni yaratıp yönetmesi gerçeğine aykırı olamayacağı görüşüyle değerlendirir. Aslında tasavvufi görüşleri, tipik bir Osmanlı tasavvuf anlayışıdır. Fizik âlemin kavranmasında akıl ve duyu deneyimlerinin önemini kabul ederse de tasavvuf konularında aşkı, felsefeden üstün tutar. Bu nedenle ilham yoluyla elde edilmiş bilgiyi, kitabî bilgiden daha üstün görür. İnsan sevgisi Yûnus Emre'yi andırır. İnsan, önce bedenini, nefsini, diğer insanları, dünyayı ve felekleri tanıdıktan sonra fizik âlemin ötesine geçip Allah'ı idrak eder düşüncesiyle hareket eder. Erzurumlu İbrahim Hakkı'da en güzel ifadelendirilen İslâm dünyasındaki evrim anlayışı, Darvinizmden farklı olarak yalnızca biyolojik bir evrimi değil, madde ve ruh bütün varoluş gerçeğini kapsar. Darvin'deki doğal ayıklanma, İslâm'da yerini ilâhî iradeye bağlar. Bir şiir kitabı dışında düzyazıyla kaleme aldığı 40 kadar eseri vardır.

Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın Ma'rifetnâme 'sinden bir sayfa

Marifetnâme'den iki sayfa – Koleksiyon Müzayede Kataloğu -4.7.2000

ESERLERİ

Dîvân : 1755'te oğlu İsmâil Fehim adına düzenlenmiştir. Kasidelerden sonra 366 gazelden oluşan "İlâhînâme" bölümüyle başlayan eserde yer alan şiirlerin çoğu diğer eserlerinde de bulunur. Müfredât, Rübâiyyât, Vasılnâme, Pendnâme, Şükürnâme gibi bölümlere ayrılan eser, Arapça ve Farsça şiirlerin de yer aldığı toplam 500 manzumeden oluşur. 1847'de yayımlanan nüshası ise kasidelerin yanı sıra dinî-tasavvufi ağırlıklı 366 gazeli içerir.

Ma'rifetnâme : En önemli eseri olup dönemin bilgilerini aktaran bir ansiklopedi niteliği taşır. Özellikle tabiat bilimlerine yer verdiği bu eserinde, astronomide Kâtip Çelebi'nin "Cihannümâ"sından yararlandıysa da yerin yuvarlaklığı konusu gibi bilgilerde bazı tutucu ulemadan çekinerek Gazâlî'nin Osmanlı uleması üzerindeki saygınlığından yararlanmaya çalıştı. Ayrıca Hz. Peygamber'in "Siz, dünya işlerini benden daha iyi bilirsiniz" şeklindeki hadisiyle; dinî ilimlerle pozitif bilim metotlarının aynı olduğuna dikkat çekti. Aslında Kopernik astronomisine aklî bilgiler ekleyerek sistemle ilgili bilgileri anlaşılabilir bir ifadeyle vermeye çalıştı. Klimatolojik olayların anlatımında İbni Sinâ'nın; "eş-Şifa" adlı eseri ve kendi gözlemlerine dayandı. İnsanın anatomisi, fizyolojisi, psokolojisi konularına da geniş yer veren eserinde İbrahim Hakkı, bu konularda da İbn Sinâ'dan yararlanmıştır. 1835'ten başlayarak birçok kez yayımlanan eser, Fransızca ve Farsçaya da çevrilmiştir.

Tertibü'l-ulum : 1752'de yazdığı ders programıyla ilgili olarak, geleneksel din ilimlerinin yanında felsefe, matematik, coğrafya, astronomi, anatomi ve tıp bilgilerine de yer verilmesini öneren ilk Türkçe manzum eseridir. Dîvân'ında 25 beyitlik bir bölüm hâlinde bu eserine yer vermiştir.

Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın Siirt/Tillo'daki türbesi.

Ma'rifetname – Koleksiyon Müzayede Katalogu -4.7.2000

Mecmûatü'l-İrfaniyye : İbrahim Hakkı'nın 1761'de derlediği bu eser, Arapça, Farsça ve Türkçe olarak kaleme alınmış olup dört bölümden oluşur. Eserde, "Kendini bilen Allah'ı da bilir" sözünün tasavvufi açıklaması ile Müslüman düşünür ve âlimlerin bu konudaki fikirlerine de yer verilmiştir.

İnsâniyye : Oldukça geniş kapsamlıdır. Arapça, Farsça ve Türkçe toplam 140 kaynak kitaptaki tasavvuf ve eğitim ağırlıklı parçalardan oluşur.

Mecmûatü'l-Meânî : "Mecmûatü'l-Hakkı" adıyla da anılan eserde, üç dilde yazılmış dinî ve tasavvufi şiirler ve astronomiyle ilgili Türkçe bir bölüm, Kur'an tecvidine ilişkin Türkçe bilgiler, Arapça, Farsça ve Türkçe küçük sözlük ve Kavâid-i Fürsiyye başlıklı bir bölüme yer verilmiştir (1765).

Meşâriku'l-yûh : 1771'de yazılmış olup bir antoloji niteliği taşır. İbrahim Hakkı'nın kendi şiirleriyle birlikte tasavvuf ve çeşitli konulara ilişkin Arapça, Farsça ve Türkçe şiirlerinden oluşur (1771).

Sefinetü'r-rûh min vâridâti'l-fütûh : İbrahim Hakkı'nın, diğer eserlerinden yaptığı alıntılardan oluşan ve kırk bölüm hâlinde derlediği bir çalışmasıdır (1773).

Kenzü'l-fütûh : 1021 beyitten oluşan tasavvufi ve didaktik bir eserdir (1774).

Definetü'r-rûh : Mecmûatü'l-Hakkı'dan seçilen 400 beyit ve Cilâü'l-kulûb ve İnsân-ı Kâmil risalesi ile üç mektuptan oluşur (1775).

Rûhu'ş-şürûh : Dîvân'ından seçerek hazırladığı manzumelerden oluşan bir eserdir (1775).

Urvetü'l-İslâm : İbrahim Hakkı'nın, oğlu Muhammed Şâkir için Türkçe olarak yazdığı Kuran'ın büyüklüğü, tecvid kuralları, İslâm'ın şartları, Hz. Peygamber vb. konuların yer aldığı 15 bölümlük bir eserdir (1777).

Hey'etü'l-İslâm : Urvetü'l İslâm ile aynı tarihte yazılmıştır.

Tuhfetü'l-Kirâm : "Evlât eserler" serisinin ilk kitabıdır.

Nuhbetü'l-Kelâm : İbrahim Hakkı'nın 1768'de yazdığını belirttiği bu eser henüz ele geçmemiştir.

Ülfetü'l-Enâm : 1775'te "Ma'rifetnâme"den alıntılarla düzenlendiği bilinen eser, henüz ele geçmemiştir.

Lübbü'l-Kütüb : Ömer Hayyam, Feridüddin Attâr, Sâdî-i Şirazî ve Nizamî-i Arûzi'nin Farsça şiirleri ve kendine ait 144 beyitlik iki manzumenin yer aldığı eser, 7 ciltlik bir antolojidir (1775).

İbrahim Hakkı'yla ilgili olarak, İsmet Binark ve Nejat Sefercioğlu tarafından hazırlanıp 1977'de "Erzurumlu İbrahim Hakkı Bibliyografyası" adıyla bir eser yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **Turgut Ulusoy**, *Erzurum Hasankale'li İbrahim Hakkı Divân'ı*, İstanbul 1974.
- **Cemil Çiftçi**, *Erzurumlu İbrahim Hakkı*, İstanbul 2000.
- **Hayrani Altıntaş**, *Erzurumlu İbrahim Hakkı*, İstanbul 1997.
- **Amil Çelebioğlu**, *Erzurumlu İbrahim Hakkı*, Ankara 1998.
- **Mesih İbrahimhakkıoğlu**, *Erzurumlu İbrahim Hakkı*, İstanbul 1973
- **Numan Külekçi-Turgut Karabey**, *Erzurumlu İbrahim Hakkı-Divan*, Erzurum 1997.
- **İsmet Binark-Nejat Sefercioğlu**, *Erzurumlu İbrahim Hakkı Bibliyografyası*, Ankara 1997.
- **Erzurumlu İbrahim Hakkı**, *Marifetnâme*, Hazırlayan: M. Faruk Meyan, İstanbul 1999.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.445.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.216, 316.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 21. Cilt, İstanbul, s.304.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.328.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.669.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.325.
- **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.444.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.90.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.438

Erzurumlu İbrahim Hakkı – Tablo: Halil Dikmen

Turgut Ulusoy, Erzurum Hasankale'li İbrahim Hakkı Divân'ı, İstanbul 1974, s.5.

I

Merhaba ey aşk-ı bâkî merhaba
Pür-vefâsın pür-vefâsın pür-vefâ

Gel salın gönlümde ey cân-ı cihân
Dil-rübâsın dil-rübâsın dil-rübâ

Çarh-ı dilde mihr ü mâhımsın benim
Mehlikâsın mehlikâsın mehlikâ

Evvel âhir yâr-ı gârımsın benim
Can-fezâsın can-fezâsın can-fezâ

Mübtedâ-yı cümle eşyâya ıyân
Müntehâsın müntehâsın müntehâ

Senden oldu har ü gül hem hâk ü zer
Kimiyâsın kimiyâsın kimiyâ

Vâsıl eylersin kulu Mevlâsına
Reh-nümâsın reh-nümâsın reh-nümâ

Halktan bîgâne olmuş âşıka
Âşinâsın âşinâsın âşina

Hakkı Hak'dan gafil olmazsın müdâm
Pür-safâsın pür-safâsın pür-safâ

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 7. Cilt, İstanbul 1986, s.316.

Merhaba ey sonsuz aşk merhaba.
Çok vefalısın, çok vefalısın, çok vefalı.

Gönlüme gül saldın ey cihan canı.
Gönül çekicisin, gönül çekicisin, gönül çekici.

Gönül sema (gök)sında benim ay ve güneşimsin.
Ay yüzlüsün, ay yüzlüsün, ay yüzlü.

İlk ve son sadık hakikatli dostumsun.
Cana yakınsın, cana yakınsın, cana yakın.

Bütün eşyaya başlangıçlığın belli.
Sonsun, sonsun, son.

Senden, diken gül, toprak altın oldu.
Kimyasın, kimyasın, kimya.

Kulu, Mevlâsına ulaştırırsın.
Yol göstericisin, yol göstericisin, yol gösterici.

Halktan ilgisiz olmuş, âşıka.
Dostsun, dostsun, dost.

Hakkı! Hak'tan hiçbir zaman gafil olmazsın.
Gönlün çok şendir, gönlün çok şendir, gönlün çok sen.

(Bugünün diliyle anlatım : **Turgut Ulusoy,** *Erzurum Hasankale'li İbrahim Hakkı Divân'ı*, İstanbul 1974, s.49)

II

Gafletten uyan ey dil kim bâd-ı sabâ geldi
Aşkın yeli esti bil kim câna safâ geldi

Ey âşık-ı rûhânî vey ârif-i rahmânî
Tenhâ gece bul anı kim câna hedâ geldi

Ver hâbını emvâta gel kâdı-i hâcâta
Hoş başla münâcâta âvân-ı senâ geldi

Koy hâb u hayâlâtı terk eyle muhâlâtı
Bul aşk ile hâlâtı kim şevk-i likâ geldi

Kesret kederinden geç vahdet meyini saf iç
Sen sayma vücûdun hiç ol nûr-ı ziyâ geldi

Hâb içre olur gamlar aşk içre olur demler
Âgâh olun âdemler çün avn-i Hudâ geldi

Hakkı ko bu ağyân bul dilde o dildân
Fevt eyleme eshân kim vakt-i nidâ geldi

(Mef'ûlu Mefâ'ilün Mef'ûlü Mefâ'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri* 7. Cilt, İstanbul 1986, s.316.

Ey gönül! gafletten uyan ki sabâ rüzgân geldi.
Aşkın yeli esti; bil ki cana safa geldi.

Ey ruhani âşık ve ey rahmanî Ârif!
Tenha gecede onu bul ki hak yolu gösteren ruh geldi.

Uykunu ölülere ver de dilekleri yerine getirene (Allah) gel.
Münacata (yalvarış) hoşça başla; onu övme zamanı geldi.

Uyku ile hayalleri bırak, olmayacak şeyleri terket.
Aşk ile halleri bul ki buluşma şevk ve arzusu gelsin.

Üzüntünün çoğunu at, vahdet şarabını saf iç.
Sen vücudunu bir hiç sayma, o aydın nur geldi.

Aşk içinde soluklar, uyku içinde üzüntüler olur.
Uyanık olun âdemler! Çünkü Allah'ın yardımı geldi.

Hakkı, bu yabancıları bırak ki o sevgiliyi gönülde bulasın.
Seher zamanını kaçırma ki seslenme vakti geldi.

(Bugünün diliyle anlatım : **Turgut Ulusoy,** *Erzurum Hasankale'li İbrahim Hakkı Divân'ı*, İstanbul 1974, s.223)

III

Bir bülbül-i aşkım ki gül-i hârı da bilmem
Yâri bilürem kendimi ağyârı da bilmem

Ben bir aşkın bülbülüyüm ki, gülün dikenini bile bilmem.
Kendimi o aşkın dostu bilirim, bunun dışında hiçbir şeyi bilmem.

Bâzâr idene rıtl u terâzû-yi zirâ'ım
Bâzâr idemem dirhem ü bâzârı da bilmem

Pazara çıkan kişinin litresi, terazisi ve metresiyim.
Pazara çıkamadığım gibi ne dirhemi, ne de pazarı bilirim.

Saz altıyım perdelerimden haberim yok
Esrârı direm halka hem esrârı da bilmem

Saz altıyım perdelerimden haberim yoktur.
Halka sırları söylerim, ama sırları bilmem.

Dost isbıî beyninde çü bî-hod kalemim ben
Şi'ri yazaram defter-i eş'ârı da bilmem

Dost parmağı arasında baygın bir kalemim.
Şiir yazarım ama şiir defterlerini tanımam.

Hayrân olalı aşk-ı cemâline bu aklım
İdrâk nedir fikr ile güftârı da bilmem

Aklımın, aşkın cemaline hayran olduğu günden bu yana
İdraki de bilmem, düşünerek söz söylemeyi de bilmem.

Çün kalb-i tekallüb de mukalibledir ancak
İnkâr nedir bilmedim ikrârı da bilmem

Dönen kalbin, başka kalıplara girdiğini inkar edemem.
İnkârı da bilmem, ikrarı da bilmem.

Her anda çü bir şânda zuhûr itdi yem-i aşk
Ey Hakkı merâtib nedir etvârı da bilmem

Her an, aşk denizi öyle bir durumda zuhur etti ki,
Ey Hakkı, aşkın mertebelerini bilmediğim gibi tavırlarını da bilmem.

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : Cemil Çiftçi, *Erzurumlu İbrahim Hakkı*, İstanbul 2000, s.86.

IV

Gönül aşkında nâ-pervâdır ey dost
Seni sevmek aceb sevdâdır ey dost

Gönül, senin aşkından dolayı hiçbir korku ve endişe duymamaktadır.
Dostum, seni sevmek acaba bir sevda mıdır?

Adû bilmez bu ma'nâyı ki dâim
Dil ü dîde sana me'vâdır ey dost

Bunun anlamını düşmanlar bilmezler.
Ey dost, gönül ve göz, senin devamlı sığınağındır.

Cemâlin ârzü eyler kamu şeyi
Cihan pür-şûr u pür-kavgadır ey dost

Senin güzelliğin her şeyi arzu etmektedir.
Fakat cihan, karışıklık ve kavga doludur dostum.

İkilik perdesi ref' oldu dilden
Dü âlemden gönül yektâdır ey dost

Gönülden ikilik perdesi kaldırıldı.
Gönül, bu iki dünyadan da üstündür ey dost.

Çü gelmez hâtıra pervâ-yı ağyâr
Gönül şûrîde hem şeydâdır ey dost

Hatıra, başkalarından dolayı korku gelmez.
Gönül hem perişan, hem de dîvânedir dostum.

Eğerçi rütbe-i akl oldu âlî
Makâm-ı aşk hem a'lâdır ey dost

Eğer, aklın derecesi, her şeyin üstündedir dersen şaşarım.
Aşkın makamı, onun daha da üstündedir.

Cihân lezzetlerin buldum çü helvâ
Velî aşkın meyi ahlâdır ey dost

Bulduğum cihan lezzetleri helva gibi tatlıdır.
Fakat, dostum, aşkın şarabı bundan daha da tatlıdır.

Şüû'nun seyreder âlemde ol cân
Ki çeşmî aşk ile bînâdır ey dost

O can, dünyada, senin yaptığın işlerini izliyor.
Fakat onun bu izlemesi, normal gözle değil, aşkla gerçekleşiyor.

Çün sensin evvel âhir sırr u zâhir
Bu Hakkı hîç ü nâ-peydâdır ey dost

Evvel ahir, gizli ve zahir olan sensin.
Bu Hakkı kulun senin makamında, görünmeyen bir hiçtir ey dost.
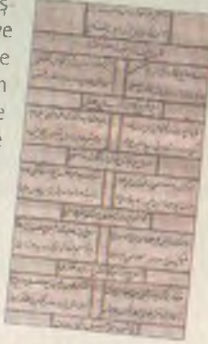
(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün)

KAYNAK : Cemil Çiftçi, *Erzurumlu İbrahim Hakkı*, İstanbul 2000, s.70.

Fıtnat Hanım

(? İstanbul – 1780 İstanbul)

Doğum tarihi ve yaşamına ilişkin fazla bilgi yoktur. Şair ve Şeyhülislâm Ebu İshakzâde Mehmed Esad Efendi'nin kızı olan Fıtnat Hanım'ın asıl adı Zübeyde olup amcası, dedesi ve kardeşi de şairdir. İlk edebî bilgileri, bu sanatçı aile ortamında edinmiştir. Rumeli kazaskeri ve sanatla ilgisi bulunmayan Mehmed Efendi'yle olan mutsuz evliliğinin etkilerini şiirlerinde hayal kırıklığı olarak dışa vurur. Öldüğünde Eyüp Sultan Türbesi haziresine defnedilmiştir. Dîvân Edebiyatı anlayışı ile yazdığı şiirlerinde herhangi bir orijinallik yoktur. Şiirlerinde Nâbî etkisi görülür. Âşıkâne şiirlerinde, kadından ziyade erkek edası egemendir. Geleneksel şiir biçimlerini kullanarak iyi örnekler veren Fıtnat Hanım, kadın dîvân şairleri içinde, şiirleri ve zekâsı ile en dikkat çekici olanıdır. Gazellerinde Nedîm'i hatırlatan şuh ve şen söyleyişler de bulunur. Halk deyimlerini kullanarak uslûbuna canlılık kattığı olmuştur. Dili sade ve ahenklidir. 1747'den sonra yazdığı şiirleri daha iyidir. Dîvânındaki örneklerde nazirelere de yer vermiştir. Koca Râgıb Paşa ile aralarında bir gönül bağı olduğu iddia edilir. Koca Râgıb Paşa ve Haşmet ile ilgili konuşma ve lâtifeleri, oldukça ünlüdür. İstanbul kütüphanelerinde 20'den fazla nüshası bulunan "Dîvân"ı, iyi düzenlenmemiş olup 1848'de "Dîvân-ı Fıtnat" adıyla İstanbul'da yayımlanmıştır.

Fıtnat Hanım'ın, babası Şeyhülislâm Esad Efendi'in na'tına yaptığı tahmisten bir sayfa.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 13. Cilt, İstanbul, s.45.

K A Y N A K L A R

- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.371.
- **Ahmet Necdet**, *Bugünün Diliyle Divan Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.362.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.11.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.217.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.319.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.526.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.507.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.223.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 13. Cilt, İstanbul, s.39.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.116.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.455.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.420.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.421.

Fıtnat Hanım'ın, Dîvân'ının müsveddeleri üzerinde yaptığı bazı düzeltmeler – İ.Ü. Kütüphanesi

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 13. Cilt, İstanbul, s.40.

I

Güller kızarır şerm ile ol gonca gülünce ***Sünbül ham olur reşk ile kâkül bükülünce***	*Güller utanıp kızarır, o gonca gibi güzel gülünce.* *Sünbül kıskançlıktan eğilir o saç bükülünce.*
Ankâ dahi olursa düşer pençe-i aşka ***Sayd-ı dile şehbâz-ı nigâhın süzülünce***	*Ankâ bile olsa aşkın pençesine düşer.* *Bakışın doğanı gönlü avlamak için süzülünce.*
Ol gonca-i nâ-şüküfte olur gül gibi handân ***Şebnem gibi eşk-i dil-i şeydâ dökülünce***	*O açılmamış gonca gül gibi güler açılır;* *Çılgın gönlün gözyaşı, çiy gibi dökülünce.*
Her târı birer mâr oluyor gene-i hüsnünde ***Ruhsârına zülf-i siyehin şâne bulunca***	*Her bir teli yılan gibi oluyor güzellik hazinenin,* *Siyah saçın, taranmaya başlayıp yanağına dokununca.*
Can virmek ise kasdın eger aşk ile Fıtnat ***Hâk-ı der-i dildârdan ayrılma ölünce***	*Ey Fıtnat, amacın aşk ile can vermekse,* *Sevgilinin kapısı önündeki topraktan ayrılma ölünce.*

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercume: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.374

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Divân'ın mihrabiyesi.
İslâm Ansiklopedisi,
Türkiye Diyanet Vakfı,
13. Cilt, İstanbul, s.44

II

Bâğda güller ruhun seyriyle hayrân oldu hep
Kâkülün reşkiyle sünbüller perîşân oldu hep

Bir nigâh-ı nâza şâyân olduk amma neyleyim
Sinemiz âmâcgâh-ı tîr-i müjgân oldu hep

Arız-ı âlin senin ey gonca-leb etdüm hayâl
Hâne-i hâtırına yine reşk-i gülistan oldu hep

Çâşnî-bahş oldu ol kân-ı melâhat bezme çün
Sâgar-ı mey aks-i lâ'liyle nemekdân oldu hep

Fıtnat ol şîrîn-dehen nutka gelince nâz ile
Feyz-i güftâr ile âlem şekkeristân oldu hep

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.421

Bahçede güller yanağını görünce hayran oldu hep.
Saçını kıskanan sünbüller perişan oldu hep.

Bir nazlı bakışına lâyık olduk ama ne yapayım?
Göğsümüz, kirpiklerinin okları için atış yeri oldu hep.

Ey gonca dudaklı sevgili, al yanağını hayal ettim.
Gönül evin, gül bahçesinin kıskandığı yer oldu hep.

O güzellik odağı, meclise tat verince,
Şarap kadehi, dudağının yansımasıyla tuzluk oldu.

Ey Fıtnat, o tatlı dilli nazla konuşmaya başlayınca.
Sözlerinin bereketinden dünya şeker ülkesi oldu hep.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Âşık ümîd-i lûtf ile dil-dâdedir sana
Ey şûh eyle merhamet üftâdedir sana

Def'-i humâre ister isen çâre ey gönül
Ben bildiğim ilâc heman bâdedir sana

Ağyâr oldı nâil-i zevk-i visâl hep
Lûtfu hemân bir nigeh-i sâdedir sana

Girdâb-ı gamda kaldı efendim dil-i nizâr
Dâim kenâr-ı vasl-ı temennadadır sana

Fıtnat ne denlü olmasa şâyân-ı vuslatın
Ey şûh eyle merhamet üftâdedir sana

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.350.

Âşık, lütf ümidiyle gönül verdi sana.
Ey şûh, merhamet eyle, âşıktır sana.

İçki sersemliğine çare istersen ey gönül.
Benim bildiğim ilâç, hemen şarap gerekir sana.

Kavuşma zevkine erişmek yabancı oldu hep.
Sana yapacağı en büyük iyilik, sadece bir bakıştır.

Üzüntü girdabında kaldı efendim, hasta gönül.
Daima sana kavuşma isteğinin kenarındadır.

Fıtnat, ne denli sana kavuşmak istemezse de,
Ey şûh, merhamet eyle, âşıktır sana.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Osmanlı Kadını – Kartpostal
Sanat Dünyamız dergisi, Sayı 35, İstanbul 1986.

IV

GAZEL

Neşve-i câm-ı muhabbetle gönül cûş eyler
Çekilen der ü gamı cümle feramuş eyler

Gönül, sevgi kadehinin neşesiyle coşar.
Çekilen dert ve üzüntüyü bütünüyle unutur.

Kıl hazer alma sakın aşık-ı zârın âhın
Seni bir şûh-ı setimkâra felek dûn eyler

Kaçın (ve) ağlayan âşıkın âhını alma sakın.
Seni bir zulmedici güzele keder düşkün eyler.

Bir nigehle komadı derdimi takrire mecal
Çeşm-i mestin nice gûyâları hâmuş eyler

Bir bakışla derdimi anlatmaya derman koymadı.
Sarhoş gözün, nice söyleyenleri susturur.

Hâle-i mâh gibi sineye çekmiş mihri
Bezm-i vuslatta o kim yâri derâguş eyler

Ay hâleleri gibi güneşi göğsüne çekmiş;
O ki, kavuşma meclisinde sevgiliyi kucaklar.

Sen hem gülşen-i hüsnünde figân et cü hezar
Fıtnatâ derd-i dilin belki o gül gûş eyler

Sen hemen güzelliğinin gül bahçesinde binlerce kez ağla;
Ey Fıtnat, belki gönül derdini o gül (sevgili) dinler.

KAYNAK : Mustafa Sever, *Divân'dan Günümüze Türk Kadın Şairler Antolojisi*, İstanbul 1993, s.13.

V

LUGAZ (CEMRE)	BİLMECE (CEMRE)
Ol nedir kim üç birâder her zamân Birbiri ardınca olmuştur revân	*Söyle nedir üç birader her zaman, Birbiri ardınca çıkıp gelen.*
Yılda bir kerre gelirler âleme Makdemiyle kesb-i feyz eyler cihân	*Dünyaya yılda bir defa gelirler; Gelişiyle dünya bolluk bereket kazanır.*
Kimseler görmüş değildir yüzlerin İsmi vardır cismi ammâ ki nihân	*Kimseler görmüş değildir yüzlerini; İsimleri vardır ama cisimleri yoktur.*
Birisi oldu havâya münkalib Birisi âb içre tuttu âşiyân	*Bunların birisi havayla birleşti; Birisi ise suya yuva yaptı.*
Gördü bulmuş her birisi yerlerin Biri dahi eyledi hâki mekân	*Gördü ki her biri kendine yer bulmuş; O da toprağı kendine mekân seçti.*
Serleri üç pâları beş anların Kıl tefekkür eyledim sana beyân	*Onların başları üç, ayakları beştir. Sana her şeyi açıkladım, düşün bul.*

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : İskender Pala, *Divân Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1999, s.368.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

VI

KIT'A

Düştü o mehin ârız ü giyusuna gönlüm Bağın nazar etmez gül ü şebbusuna gönlüm Gülzar-ı letafete o nev gülbün-ü nazın Sular gibi akdı kad-i dilcûsuna gönlüm	*Düştü o ay yüzlünün yanağına ve saçlarına gönlüm. Bakmaz bahçenin gül ve şebboyuna gönlüm. Güzellik bahçesinde o yeni (yetişen) nazlı gül fidanının Gönül alan boyuna sular gibi aktı gönlüm.*

KAYNAK : Mustafa Sever, *Divân'dan Günümüze Türk Kadın Şairler Antolojisi,* İstanbul 1993, s.13.

Fıtnat Hanım'ın vefatından önce yayımlanan Divân'ının son iki sayfası.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 13. Cilt, İstanbul, s.41.

Âsaf Mehmed Paşa

(?, ? – 1780 Belgrad)

Doğum yeri ve tarihi bilinmemektedir. Babası paşa olduğundan (Ratip Ahmed Paşa) öğrenimini sarayda tamamlayıp 1757'de Kapıcıbaşı oldu. Köstendil'e, Beylerbeyi rütbesiyle mutasarrıf olarak atandı. 1768'de Selânik, 1769'da Halep ve Vidin, 1771'de de Belgrad valisi oldu. 1775'te İnebahtı ve 1776'da tekrar Halep valiliği görevi verildi. Bender Muhafızlığına atandıktan sonra Rumeli Valiliği görevindeyken Belgrad'da vefat etti. Şiirlerinde Âsaf mahlâsını kullanan Mehmed Paşa'nın, çeşitli mecmualarda ve tezkirelerde şiirleri bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Türk Şairleri*, 1. Cilt, s.96.

I

GAZEL

Düşüp hayâl-i leb-i yâre mestolup kalmış	*Sevgilinin dudağının hayaliyle sarhoş olup kalmış.*
Şarâbhânede dil meyperest olup kalmış	*Gönül şaraphanede şarap düşkünü olup kalmış.*
Ferâgat eyledi var ola dökmeden kanım	*Var olsun, kanımı dökmekten vazgeçti;*
Levend-i gamzesi hançer bedest olup kalmış	*Yiğidin hançeri elinde kalakalmış.*
Uruldu ayağa kâlâ-yı ma'rifet sad hayf	*Yazık ki marifet kumaşı ayaklara düştü.*
Dükân-ı dehrde mikdârı pestolup kalmış	*Kâinat dükkânında değeri mahvolup gitmiş.*
Edip umûrunu dilbend-i gerden-i teslîm	*Bütün işlerini teslim gerdanına tülbent diye bağlamış.*
Mukîm-i hayme-i ahd-i Elest olup kalmış	*Elest sözü, çadırının sâkîsi olmuş.*
Piyâle-i ser-i fağfûr-ı şâhı gör Âsaf	*Âsaf, Çin imparatorunun başındaki kadehe bak,*
Cihânda câm-ı Cem-âsâ şikest olup kalmış	*Bu dünyada Cem'in kadehi gibi paramparça olmuş.*

KAYNAK : **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Türk Şairleri*, 1. Cilt, s.96.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

GAZEL

Cünûnı Kays'tan şeydâlığı Ferhâd'dan gördüm	*Delililiği Kays'tan, çılgınlığı Ferhat'tan öğrendim.*
İdüp tahsîl fenn-i aşkı ben üstâddan gördüm	*Aşk öğrenimini ustalarından gördüm.*
Gelür geh nev haberler geh şemîm-i zülf-i dilberle	*Bazen yeni haberlerle, bazen sevgilinin saçı kokusuyla gelir.*
Ben ancak nükhet-i bûy-ı vefâyı bâddan gördüm	*Ben vefa kokusunu ancak rüzgârdan gördüm.*
Mürîd-i tekyegâh-ı mey-fürûş ol kesb-i feyz eyle	*İçki satanın tekkesine mürit ol, feyizlen.*
Ne gördümse fakîr ol sâhib-i irşâddan gördüm	*Bu fakir ne gördüyse o irşad sahibinden gördü.*
N'ola hûn-ı ciger nûş etse câm-âsâ dil-i rûşen	*Aydınlık gönül, kadeh gibi ciğer kanı içse şaşılmamalı,*
Bu remzi fehm edip ben şîşe-i fassâddan gördüm	*Bu sembolü kan alıcının şişesinde gördüm.*
Görüp işittiğim âlemde Âsaf âşinâlardan	*Âsaf bu dünyada bütün görüp işittiklerim dostlardandır.*
Ne bir bîgâneden güş eyledim ne yâddan gördüm	*Ne bir yabancıdan duydum bunları, ne de düşmandan gördüm.*

KAYNAK : **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Türk Şairleri*, 1. Cilt, s.96.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Hâşim Baba

(1717 Üsküdar/İstanbul – 1783 Üsküdar/İstanbul)

Bandırmalı Şeyh Yusuf Nizameddin Efendi'nin oğludur. Dedesi, Bandırmalı Hamid Efendi'dir. Soyu, Celvetî tarikatı Pîri Aziz Mahmud Hüdâyî ve Yedinci İmam Musa Kâzım'a kadar dayanır. Adı, bazı kaynaklarda Mehmed Hâşim olarak geçerse de esas adı Mustafa Hâşim'dir. Seyyid Haşim Baba veya Üsküdar'ın Hâşim Babası olarak da tanınır. Tarikat öğretisiyle yetişti. Babası Yusuf Nizameddin'in ölümü üzerine onun yerine Bandırmalızâde Tekkesi şeyhi oldu. Daha sonra İstanbul'a gelen, Kaygusuz Abdal Tekkesi Şeyhi Hasan Baba'ya intisap ederek Bektaşî oldu. Fakat Celvetîliği Celvetîlerce, Bektaşîliği de Bektaşîlerce kabul görmedi. Celvetîyye tarikatının Haşimiye kolunu kurdu. Üsküdar'da İnadiye Tekkesi'nde 32 yıl şeyhlik yaptıktan sonra aynı yerde vefat etti. Bazı kaynaklarda ölüm tarihi 1773 olarak belirtilir. Bandırmalızâde Tekkesi avlusunda bulunan mezarı, yol genişletme çalışmaları esnasında kaldırılıp yerine parmaklıklı bir kabir yapılarak üzerine yeni harflerle "Üsküdarlı Hâşîm Baba" yazılı levha asılmıştır. Şiirlerinde Yûnus'un ve Melâmî-Bektaşî edebiyatının etkisi görülür. Hurufî şairler arasında da adı geçen Hâşim Baba'nın şairliği, bağlı olduğu inançları dile getirmesi açısından önemlidir. Çeşitli mecmualarda değişik adlarla kayıtlı şiirleri vardır.

ESERLERİ

Dîvân : 1836'da İstanbul'da yayımlanan eserin çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları bulunmaktadır. İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi'ndeki tıpkıbasım nüshasının başında, şairin "Vâridât" adlı eserine de yer verilmiştir.

Anka-yı Meşrık : Menkıbe ve tasavvufi bilgileri içeren bu mensur eserinde şair, İbn-i Arabî'nin "Anka-yı Mugrib" (Şaşırtan Anka) adlı kitabını, "Anka-yı Mağrib" (Batının Ankası) şeklinde değerlendirip ona nâzire olarak yazmıştır. Çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları vardır.

Vâridât : Melâmete dair bazı risâleleri, cefr ilmi ve ebced hesabıyla geleceğe ait birtakım bilgileri içeren mensur bir eserdir. Eserin çoğu nüshaları, Dîvân ile birlikte "Vâridât-ı Mensûre ve Dîvân" adıyla yayımlanmıştır. İstanbul Üniversitesi ve Süleymaniye kütüphanelerinde nüshaları vardır.

Devriyye-i Ferşiyye : 94 beyitten oluşan eser, Niyâzî-i Mısrî'nin "Devriyye-i Arşiyye"sine zeyil olarak yazılmıştır. "Lisânü'l-Gayb" diye tanınır. Nüshaları, Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

KAYNAKLAR

- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Alevî Bektaşî Nefesleri,* (2. Basım), İstanbul 1992, s.12.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri,* 2. Cilt, İstanbul 1955, s.143
- **İsmail Özmen,** *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.335.
- *İslâm Ansiklopedisi,* Türkiye Diyanet Vakfı, 16. Cilt, İstanbul, s.406, 415.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1982, s.64.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.139.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey,** *Osmanlı Müellifleri,* 1. Cilt, İstanbul 1972, s.131.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Alevi-Bektaşi Edebiyatı,* İstanbul 1991, s.264.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Tekke Şiiri Antolojisi,* (2. Basım), Ankara 1968, s.440.

İLÂHİ

Bir bir diyem sana derdimi
Ezelden ben neler çektim
Niçin değiştim ben yurdum
Anla hakkani sözümü

Bahr-i ezel dürrü idim
Küntü kenz'de gizli idim
İlm-i ledün sırrı idim
Kimse görmezdi izimi

Gizledim, atıldım göğe
İndim andan ben bu yere
Ta ki gözüm yüzüm göre
Münkir görmiye yüzümü

Bezm-i elest'e kul oldum
Cevher iken nebat oldum
Tab'-ı unsurda bulundum
Koz anlama gel tuzuma

Anam babam bir oldular
Beni zulmete attılar
Vücudum zehir ettiler
Bilmek için ben özümü

Koçsuz koyun kuzulattım
Derya yüzünde otlattım
Bir kasaba boğazlattım
Yemek için ben kuzumu

Yûnus dedemdir söyleyen
Seyyid Hâşim'dir dinleyen
Bu esrarı fehmeyliyen
Ağyara açma razımı

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Tekke Şiiri Antolojisi,* (2. Basım), Ankara 1968, s.442.

Haşim Baba'nın "Vâridat-ı Mensûre ve Divân" adlı eserinin mukaddimesi.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 16. Cilt, İstanbul, s.406.

Selim Baba

(?, ? – 1783 İstanbul)

18. yüzyıl Bektaşî şairlerindendir. Doğum tarihi ve yeri, kimliği ve asıl adıyla ilgili bilgi yoktur. Öğrenimi, okur-yazar denecek kadardır. Nefesleri, aynı adı taşıyan ve dîvânçesi bulunan bir başka şairle karıştırılmıştır. Kırşehir'de Hacı Bektaş Tekkesi'nde "Mihmanevî" denilen misafirhanenin reisiyken Çelebi Abdüllâtif Baba ile İstanbul'a gelen Selim Baba, Üsküdar'da İnadiye Tekkesi Şeyhi Seyyid Hâşim Baba ile tanıştıktan sonra buradan hiç ayrılmadı. Bazı kaynaklar, öldüğünde 80-90 yaşlarında olduğunu belirtirler. Mezarı, İnadi'ye Tekkesi haziresindedir. Dîvânçesi olan Selim Baba ile karıştırılmamalıdır. Sadeddin Nüzhet Ergun'un "Bektaşî Şairleri ve Nefesleri" adlı eserinde iki şiiri bulunmaktadır.

K A Y N A K L A R

- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri,* 2. Cilt, İstanbul 1955, s.113.
- **İsmail Özmen,** *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.251.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.497.
- **Cahit Öztelli,** *Bektaşî Gülleri, Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* (3. Basım), İstanbul 1997, s.131.

Âleme geldim hidayet ile seyran eyledim
Buldum ademde sıfatım daim iman eyledim

Açtı esrarı Hudânın ilmi şanından bana
Tab'ı hayvândan geçip ef'alim irfan eyledim

Pâkedip hulku Muhammedle yoğurdum tıynetim
Kalbimi aşk u muhabbet ile insan eyledim

Devredip âdab ü erkânında mürşit hizmetin
Aklı-kül gitti beşerden ruhu sultan eyledim

Mürşidin vechinde gördüm bâb-ı Cennet hattını
Okudum ettim şehadet hıfzı Kur'an eyledim

Kim arar âlemde derdin çaresin Derviş Selim
Mürşidin veçhinde ancak derde derman eyledim

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.251.

S Ö Z L Ü K

seyran : *Dolaşmak.*
sıfat : *Nitelikler.*
tab : *Tabiat, huy.*
hulk : *Ahlâk.*
tıynet : *Maya.*
adab ü erkân : *Eğitim düzeni.*
bab : *Kapı.*
beşer : *İnsan.*
vech : *Yüz.*
hayvân : *Canlılar, canlılık.*
ef'al : *İşler.*

Tekke –
Tablo: İbrahim Çallı

Sakıp Sabancı Müzesi Resim Koleksiyonundan Seçmeler, İstanbul Haziran 2002.

Hasîb (SEYYİD MEHMED BEY)

(?, ? – 1784 ? Hayrabolu)

Doğum tarihi ve yeri tam olarak bilinmemektedir. Yaşamıyla ilgili olarak çeşitli kaynaklarda farklı bilgilere rastlanır. Asıl adı Seyyid Mehmed Bey olup şiirlerinde "Hasîb" mâhlâsını kullandı. Şuara tezkiresi yazarı, çağdaşı ve yakın dostu Ahmet Lütfi'nin belirttiğine göre; babası, Hayrabolu'da oturan Çorumizâde Mahmud Bey, üvey babası ise Yenişehirli büyük müderris Abdullah Efendi'dir. Öğrenimini tamamladıktan sonra padişahın hekimbaşısı Mehmed Emin Efendi'ye intisap etmiş ve daha sonra kadılık mesleğini seçmiştir. Hayrabolu'da vefat edip kendi adıyla anılan Çarşı Camii'nin bahçesine defnedildiği, mezar taşında Hicrî 1199 tarihinin yazılı olduğu belirtilir. Küçük yaştan itibaren şiire, yazı yazmaya, sanata ve bilime olan merakıyla dikkat çekti. Şiirlerinde hoşsohbet, nüktedan ve nazik bir kişiliğin izleri vardır. Düzenlenmiş **Dîvân**'ı, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir.

KAYNAKLAR

- Aydın Oy, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.154.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.136.

GAZEL

Açılmaz gülmeziz meclisde gonce-lebsiz biz
Mey içmek câm dökmek itmedik meşreb sebebsiz biz

Kız oğlansız bozukla ayş'e ağâz itmezüz mutrîb
Gelürsen bakmazız muğbeçene bintü'l-ınebsiz biz

Gam-ı zülfünledir âhengimiz serdî-i hicrinde
Şitâ eyyâmı gelse olmazız hengâm sebepsiz biz

Ko ta'nı halka zâhid hân-kâh-ı devr-i çarh içre
Yine bir tekyenin abdâlıyuz fikr eyle hep siz biz

Gümânı geç felekde çile çek ir menzîle çün tiz
Hasîbâ olmazız biz hîç rast-rev bir kez na'bsız biz

KAYNAK : Aydın Oy, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar,* Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.156

Mecliste gonca dudaklı bir güzel olmadıkça biz açılmaz, gülmeyiz.
Sebepsiz yere içki içmeyi, kadeh dökmeyi kendimize huy edinmedik.

Ey mutrîb (çalgıcı)! Oynayacak kız oğlan olmadıkça bozukla (bozuk adı verilen sazla) içmeye başlamayız.
Üzümün kızı (şarap) olmadan gelirsen meyhâneci çırağına bakmayız.

Ayrılığın soğuğunda âhengimiz, saçının gamı iledir.
Kış mevsimi gelse, biz sebepsiz yere kış geldi demeyiz.

Ey zâhit! Bu dünyada halkı ayıplayıp yermeyi bırak.
Bir düşün, siz de, biz de (aslında) bir tekkenin abdallarıyız.

Kuşkuyu bırak, felekte çile çek, hedefe çabuk eriş.
Ey Hasîb! Biz bir kez olsun, ötmeden (saçma söz etmeden) doğru yola girmeyiz.

Sermed

(? İstanbul – 1788 İstanbul)

Doğum tarihi bilinmemektedir. Asıl adı Feyzullah olup Seyyid Feyzullah Efendi ya da babasının adından dolayı Şekerzâde lakâbıyla tanınır. Babası, nesih ve sülüs yazıda dönemin büyük hattatlarından Şekerzâde Mehmed Efendi'dir. İlk eğitimine babasından yazı dersleri alarak başlayan Sermed, daha sonra medrese öğrenimi gördü. Mülâzim oldu ve ardından 1759 yılında hariç rütbesiyle müderrisliğe atandı. Babasının ölümü üzerine Saray-ı Âmire hocalığına getirildi. Selânik Kadılığı yaptı. Mezarı, Üsküdar Miskinler civarında, babasının mezarı yanındadır. Şiir ve inşa ile uğraşan Sermed, bir yandan da baba mesleği hattatlığı devam ettirip bu alanda da ünlenmiştir. Çeşitli mecmualarda şiirlerine rastlanır. Nüshalarına başta Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi olmak üzere çeşitli kitaplıklarda bulunan 11 kaside, 1 terkib-i bend, 1 sâkînâme, 4 murabba, 1 manzumnâme, 54 tarih, 52 gazel, 2 tazmin, 1 tahmis, 38 şarkı, 2 kıt'a, beyitler ile 3 na'ttan oluşan küçük bir Dîvânçe'si vardır.

K A Y N A K L A R

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.16.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.524.

ŞARKI

Merâmı andelîbin vasl-ı güldür
Gönüldür bu gönüldür bu gönüldür
Nolur sen de beni bir kerre güldür
Gönüldür bu gönüldür bu gönüldür

Seni evvel görüşte pek beğendim
Hemân sık sık görüşmeğe özendim
Düşer mi şânına yıkmak efendim
Gönüldür bu gönüldür bu gönüldür

Dil olmuşken dahi sad-pâre pâre
Terahhum etmedin uşşâk-ı zâre
Gücensen de seni sevdim ne çâre
Gönüldür bu gönüldür bu gönüldür

Görünce Sermed'i tahkîr edersin
Gazûbâne bakıp ta'zîr edersin
Niçin böyle beni tekdîr edersin
Gönüldür bu gönüldür bu gönüldür

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.17.

S Ö Z L Ü K

andelîb : Bülbül.
vasl : Ulaşma, kavuşma.
dil : Gönül.
sad-pâre : Yüz parça.
terahhum : Merhamet etme, acıma.
uşşâk-ı zâre : İnleyen âşıklar.
tahkîr : Hakaret etme.
gazûbâne : Hiddetle.
ta'zîr : Azarlama, tekdir etme.

Nâşid (İBRAHİM BEY)

(1748 Mora – 1791 ? İstanbul)

Asıl adı İbrahim'dir. Topal Osman Paşazâde Kaptanıderya Ahmed Ratib Paşa'nın oğludur. Babasının ölümü üzerine 1761'de İstanbul'a gelerek Enderun'a girdi. Sultan III. Mustafa'nın ve I. Abdülhamid'in mabeyinciliğini yaptı. Kapıcıbaşılık ve silâhşorluk görevlerinden sonra Yenişehir sancakbeyliğine atanarak saraydan uzaklaştırıldı. III. Selim'in tahta çıkması üzerine 1788'de İstanbul'a geldi ve I. Abdülhamid'in kızı Emine Sultan'ın kethüdalığına atandı. Mezarı, Üsküdar Ayazma Camii avlusundadır. Enderun'da şair ve hattat olarak yetiştirilen Nâşid, bazı kaynaklarca dönemin iyi şairlerinden biri olarak kabul edilir. Ölümünden sonra, 1792'de III. Selim'in isteği üzerine Cavit Ahmed Bey tarafından düzenlenmiş bir "Dîvân"ı vardır. Mehmed Arif Bey tarafından kaleme alınan, şairin yaşam öyküsüne ilişkin yazıyla başlayan eserde, çoğu III. Selim adına yazılmış 17 kaside, tarihler, tahmisler, gazeller, rubâî, kıt'a ve şarkılar yer alır. Yazmaları, Topkapı Sarayı Müzesi ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.18.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.891.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.529.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 16. Cilt, İstanbul 1992, s.8552.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.278.

GAZEL

Dilberlere ben âşıkım bildiğim olsun olmasın
Vasf eylerim hep anları gördüğüm olsun olmasın

Zevk-i hayâlin eylerim mûy-ı miyân-ı dilberim
Beytü'l-hicâl-i vaslına girdiğim olsun olmasın

Bir kerre bûs-ı la'lini etsem niyâz ol âfetin
Haydi cesâret eyleyim dediğim olsun olmasın

Gitmez gönülden her zamân hiç ârzû-yı kûy-ı yâr
Bâd-ı sabâ gibi ana erdiğim olsun olmasın

Sultan-ı dehre Nâşidâ tanzîr haddin mi senin
Mazmûn u mânâdan eger bildiğim olsun olmasın

(Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.18.

Dilberlere ben âşığım, tanıdığım olsun olmasın.
Överim hep onları, görsem de görmesem de.

Dilberin kıl gibi ince belinin hayalinin zevkini sürerim.
Kavuşulacak gelin odasına girsem de girmesem de.

Bir kere kırmızı dudağını öpmeyi dilesem o âfetin;
Haydi cesaret edeyim dediğim olsun olmasın.

Gitmez gönülden her zaman, onun yanına gitme arzusu.
Sabah rüzgârı gibi, ona ulaşsam da ulaşmasam da.

Ey Nâşid, o dünya sultanına şiir yazmak haddine mi düşmüş.
Mazmun ve manadan anlasan da anlamasan da.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Genç Kadın – Tablo: U. W.
Librairie de Pera
41. Müzayede Kataloğu – 29.9.2002

Kâni (EBUBEKİR)

(1712 Tokat – 1791 İstanbul)

Asıl adı Ebubekir olup öğrenim durumu ve gençlik yıllarına ilişkin bilgi yoktur. Kırk yaşına kadar Tokat Mevlevîhânesi'nde bulundu. 1754 yılında Trabzon Valisi Hekimoğlu Ali Paşa'ya sunduğu kasidenin paşa tarafından beğenilmesi üzerine, üçüncü kez sadrazamlığa atanan Ali Paşa'yla birlikte geldiği İstanbul'da dîvân kalemine girdi ve hacegânlığa kadar yükseldi. Buradaki yaşamı sıkıcı bularak kendi isteğiyle Silistre valiliği dîvân kâtipliğine atandı. Yeğen Mehmed Paşa'nın yanına geçti. Bir ara Bükreş'te Ulah beyinin özel kâtipliğini yaptı. Yeğen Mehmed Paşa'nın sadrazamlığa atanması üzerine 1782'de paşanın çağrısı üzerine İstanbul'a döndü. Sözlerinin ve davranışlarının sarayca hoş karşılanmaması üzerine ölüme mahkûm edildiyse de Reisülküttap Hayri Efendi'nin araya girmesiyle cezası sürgüne çevrilip bütün mallarına el kondu ve Limni adasına gönderildi. Affedildikten sonra geldiği İstanbul'da sıkıntılı bir hayat yaşadı. Mezarı, Eyüp'te Feridun Paşa Türbesi'nin hemen yanındadır. Edebî açıdan, şair olmaktan çok, münşî olarak tanınan Kâni'nin 120'ye yakın mektubundan oluşan "Münşeat"ında ince nükte ve hicivlerle dolu mizahî bir dil kullandığı görülür. Bu nedenle 18. yüzyıl Türk edebiyatında şiirlerinden çok, mizah havasıyla yazdığı bu mektuplarla yerini almıştır. Özellikle Yeğen Mehmed Paşa'ya yazdığı mektupları, Türk mizah edebiyatının ilk ve en güzel örneklerini oluşturur. Alaycı kişiliğinin ağır bastığı ve kendine özgü ifadelere halk dilinden aldığı deyimleri katarak işlek bir üslûp yaratmıştır. Bazı anlatım özelliklerine, kendisinden bir yüzyıl sonra yaşayan Ahmed Rasim'de de rastlanır. Özetle; mizahın ilk örneklerini oluşturan eserlerinde, dîvân nesrinin süslü anlatımını, nükte ve alay aracı olarak kullandığı görülür.

ESERLERİ

Dîvân : Arapça, Farsça ve Türkçe şiirlerinden oluşur. Şiirleri, mizahî açıdan, düz yazıları kadar ilginç değildir. Basılmış olan Dîvân'ın yazması, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir.

Münşeat-ı Kâni : Şairin, Türk mizah edebiyatının en güzel örnekleri arasında sayılan mektuplarından oluşur. Bunların içinde, bir kedinin ağzından yazdığı "Hırrenâme" ünlüdür. Eski yazıyla yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi,* 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.377.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 7. Cilt, İstanbul 1986, s.21
- **Mine Mengi,** *Eski Türk Edebiyatı Tarihi,* (5. Basım), Ankara 1999, s.218
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* İstanbul 1993, s.327
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1982, s.715
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.145
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey,** *Osmanlı Müellifleri,* 2. Cilt, İstanbul 1972, s.198
- **İbrahim Alaettin Gövsa,** *Türk Meşhurları Ansiklopedisi,* İstanbul 1946, s.205
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi,* (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 18. Cilt, İstanbul 1993, s.75
- **Muallim Naci,** *Osmanlı Şairleri,* Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.237
- **Rüştü Şardağ,** *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.306
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.434

I

Nûş-î mey-i gülgûnu leb-i câme duyurma	*Gül renkli şarap içtiğini, kadehin dudağına duyurma!*
Bûs-ı leb-i yâr et fem-i gülfâme duyurma	*Yâr dudağını öp, gül renkli ağzına duyurma!*
Nev bâde hor ü bûse-i la'l-i leb-i yâr ol	*Sevgilinin dudağındaki kızıllığı öperek taze içkini iç.*
Nâpuhtelik etme tama-ı hâme duyurma	*Toyluk etme, çekemeyen çiğ adamlara duyurma!*
Ko boş teni azm-i harem-i kâ'be-i cân et	*Can kâbesinin içine sokul, geç o boş tenden;*
Tecrîd ise maksad eğer ihrâme duyurma	*Yalnızlıksa amaç, sakın ihrâma bile duyurma.*
Nâhonzede-i dest-i kalem eyleme râzın	*Kaleminin ucu bile söylemesin sakın gizemlerini.*
Bû hâleti sebbâbe vü ibhâme duyurma	*Sen durumunu şahadet ve baş parmağına bile hissettirme.*
Kâni meye sen tevbelisin şâhidiz ammâ	*Kâni, şaraba tövbelisin, buna tanığız ama,*
Zinhâr anı şâhid-i ibrâme duyurma	*Aman bunu, can sıkıcı kimselere duyurma.*

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : **Rüştü Şardağ,** *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.306.

II

Gubârı ravzanın kuhl-i cilâdır yâ Resûlallah
Gözümde hâk-i kûyun tûtiyâdır yâ Resûlallah

Şeb-i mi'râcda na'l-i şerîfin nakşın almış çarh
Biri meh birisi mihr-i semâdır yâ Resûlallah

Ne yüz ile varam yüz vermez isen bâb-ı Rahmâna
Yüzümde rû-siyehlik rû-nümâdır yâ Resûlallah

O denli mücrimim zerre sevâbım varsa defterde
Ya sehv-i kâtibân yâ iftirâdır yâ Resûlallah

Eğer rûz-ı cezâda sâhib olmazsan değil cennet
Cehennem de bana nefret-nümâdır yâ Resûlallah

O denli lutfuna ümmîd-vârım havf olup ma'dûm
Zebân-ı her kelâm harf-i ricâdır yâ Resûlallah

Şefâ'at suçluya derler meseldir söylenir dâ'im
Kulun Kâni de bir mücrim gedâdır yâ Resûlallah

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.22.

Mezarının tozu, cilâlı sürmedir ya Resûlullah.
Gözümde, bulunduğun yerin toprağı, güzeldir yâ Resûlullah.

Mir'aç gecesi, felek, yüce ayakkabının örneğini almış.
Biri Ay, birisi gökyüzündeki Güneş'tir yâ Resûlullah.

Yüzümü dönmezsem, ne yüzle varırım Allah'ın kapısına.
Yüzümdeki karalığı gösterir yâ Resûlullah.

Öylesine suçluyum ki defterde zerre kadar sevabım varsa.
Ya kâtibin hatası ya da iftiradır yâ Resûlullah.

Eğer kıyamet günü sahip olmazsan, değil cennet,
Cehennem de bana nefret gösterir yâ Resûlullah.

Lûtfundan öylesine ümitliyim ki, korkularım yok oldu.
Dilimdeki her söz, rica harflerinden ibaret yâ Resûlullah.

Suçluyu bağışlayın derler, güzel bir sözdür, daima söylenir.
Kulun Kâni de suçlu bir dilencidir yâ Resûlullah.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Esrar Dede

(1749 Sütlüce/İstanbul – 1797 İstanbul)

Babası, Mevlevî dervişlerinden Dilsiz Ahmed anlamına gelen Ahmed Bizebân adıyla anılır. Asıl adı Mehmed'dir. Tasavvufi bir çevrede iyi bir eğitim alarak yetişti. Arapça, Farsça yanı sıra Lâtince ve İtalyanca da öğrendi. Genç yaşta girdiği Galata Mevlevîhânesi'ne uzun yıllar hizmet etti. 1790 yılında Galata Mevlevîhânesi şeyhliğine atanan Şeyh Gâlib ile dostane ilişkileri oldu ve bu tekkede çileye giren dervişlere yol göstericilik görevi olan Kazancı Dedeliği'ne kadar yükseldi. Öldüğünde 49 yaşındaydı. Mezarı, Galata Mevlevîhanesi haziresinde Fasih Dede'nin gömülü olduğu yerin yanındadır. Şeyh Gâlib'den tasavvufî, ilmî ve edebî anlamda yararlanan Esrar Dede'nin içten duygularını arı ve sade bir dille anlattığı tasavvufi şiirlerinde yer yer anlaşılması güç mısralara da rastlanır. Daha çok biçimsel yönden Şeyh Gâlib'in etkisi görülen şiirleri, dîvân edebiyatının en güzel örnekleri arasına girebilecek niteliktedir. Oldukça az sayıdaki tasavvufi olmayan şiirlerinde Türkçe ifadeleri daha çok kullanmıştır. Sâbit, Nâbî ve Fehim'in de etkisinde kalan Esrar Dede'nin, yaşadığı dönemde ünlenememesi, bazı tezkirecilerce Gâlib'in gölgesinde kalmayı tercih etmesine bağlanır. Şeyh Gâlib ise, vakitsiz kaybettiği dostu için ünlü Mersiyesini kaleme almıştır. Daha çok Dîvân'ındaki gazelleriyle tanınan Esrar Dede'nin en bilinen yanı, 18. yüzyılda kaybolmaya yüz tutmuş rubâî türüne getirdiği canlılıktır. Şiirlerine oranla düzyazıda daha ağdalı bir dil kullanır. En önemli mensur eseri, Mevlevî çevrelerinde de çok tutulmasını sağlayan Tezkire'sidir. Esrar Dede, bu tezkiresinde, diğer tezkirecilerden farklı olarak sadece Mevlevî şairleri bir araya toplamıştır. Mevlevî olmayan bazı şairlere eserinde yer verdiği ve bunları Mevlevî gibi gösterdiği, ayrıca tarihlerde bazı hatalar bulunduğu ileri sürülmüşse de eser, Mevlevîler tarafından çok benimsenmiştir.

ESERLERİ

Dîvân : 3920 beyitten oluşan bu Türkçe eserde, gazel, kaside, rubâî ve kıtalar ile Arapça-Farsça bir gazel, Farsça 2 kıta ve 8 rubâî, Türkçe-Rumca mülemma bir gazel bulunur. 1841'de yayımlanan Dîvân'ın yazma nüshaları, Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye : 217 Mevlevî şairin yaşam öyküsünden oluşur. Eserin dili oldukça ağır olup Arapça ve Farsça terkiplerle doludur. İstanbul ve Erzurum üniversitelerinde tezkireyle ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Lügat-ı Tilyân : Ali Emîrî tarafından bulunmuş olup Rumca ve bilhassa İtalyancayla ilgili bir sözlük ve gramer kitabıdır. Hüseyin Said Çelebi'nin tanıttığı ve İhsan Mahvi'nin yazılı nüshasını gördüğü eserin, bugün nerede olduğu bilinmemektedir.

KAYNAKLAR

- **Osman Horata**, *Esrâr Dede, Hayatı, Eserleri, Şiir Dünyası ve Dîvânı*, Ankara 1998.
- **Esrar Dede**, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme-Metin*, (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 11. Cilt, İstanbul, s.432.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.24.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.319.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.408.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.359.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.526.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.462
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.106
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.87.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.452.
- **Sadık Deniz**, *Bugünün Diliyle Divân Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1983, s.220.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.109
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.429.

I

Yapmak da yapılmak da mey-hânede kalmışdır	*Yapmak da yapılmak da, meyhanede kalmıştır.*
Âsâr-ı imâret hep vîrânede kalmışdır	*Bayındırlık eserleri, hep viranede kalmıştır.*
Gir-dâb-ı şu'ûr içre ser-geştedir âkiller	*Akıllılar, şuur girdabı içinde şaşkın.*
Âzâdeligin zevki dîvânede kalmışdır	*Bağımsızlığın zevki dîvânede kalmıştır.*
Sûfî arayıp gezme bî-hûde mesâcidde	*Ey sofu, boş yere mescitleri arayıp durma.*
Feyzin eseri şimdi hum-hânede kalmıştır	*Mutluluğun kalıntıları ancak meyhanede kalmıştır.*
Ol çeşm-i hamûş olmuş hem-sâye-i küfr-i zülf	*O susan gözlerin zülfün karalığına komşu olmuş,*
Îsâ bu gece gûyâ büt-hânede kalmışdır	*İsa bu gece sanki puthanede kalmıştır.*
Da'vâsını terk etsin bülbülde fedâ yokdur	*Bülbülde feda yoktur, davasından vazgeçsin.*
Bir nükteciği aşkın pervânede kalmışdır	*Aşkın bir nükteciği pervanede kalmıştır.*
Derd-i dilim arz etdim güldü dedi ol kâfir	*Gönül derdimi sunduğumda, o kâfir güldü ve şöyle dedi:*
N'olmuş yine Esrâr'a efsânede kalmıştır	*Esrâr'a yine ne olmuş, masallarda kalmıştır.*

(Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün)

KAYNAK : Osman Horata, *Esrâr Dede, Hayatı, Eserleri, Şiir Dünyası ve Dîvânı*, Ankara 1998, s.347.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Rûyundaki reng-î mey bir âl nikâb olmuş *Âşüftelik âsârı bir özge hicâb olmuş*	*Yüzündeki şarap rengi, al bir örtü olmuş.* *Bozgunluk izleri, sana özge utanç perdesi olmuş.*
Meclisleri rindânın ser-mahşer-i gavgâdır *Kan île dolü diller mînâ-yı şarâb olmuş*	*Rintler meclisi, kavga, kıyamet, bir mahşer günüdür.* *Kanla dolu gönüller, şarap şişesi olmuş.*
Ol rütbe letâfet var kim mevc-i tarâvetten *Gülçehre-i cânânâ bir kâse gül-âb olmuş*	*Öylesine güzelliği var ki, bu güzellik dalgaları,* *Sevgilinin gül yüzüne bir kâse gül suyu olmuş.*
Meyhâneye dek sa'yet ondan öte sermest ol *Bir dâhi dönüp bakma devrân harâb olmuş*	*Meyhaneye dek yürü, ondan öte esrikleş;* *Bir daha dönüp bakma; evren harap olmuş.*
Ferdâ neye lâzımdır cânâne gerek câna *Yâ kahr-ı azâb olmuş yâ lûtf u sevâb olmuş*	*Yarın ne gerek sana? Sevgili gerekir cana.* *Ama ister kahır, azap olmuş; ister bağış, sevap olmuş.*
Vahdette iken âlem tevhîdi arar âdem *Deryâdaki mâhîler dilbend-i serâb olmuş*	*Evren Birlik hâlindeyken, Tanrı birliğini arar insan.* *Denizdeki balıklar, seraba gönül bağlamış.*
Dîvân-ı mahabbette, aşkın ne acep hükmü *Dîvâne ile âkil birlikte hisâb olmuş*	*Sevgi divanında, aşkın ne hükmü olur?* *Orada deliyle akıllı, birlikte tartılır olmuş.*
Aşkın dil-i Esrâr'ı bir derde düşürmüş kim *Ma'mûr olayım derken bîçâre harâb olmuş*	*Aşkın, Esrar'ın gönlünü öyle bir derde düşürmüş ki,* *Onarılayım derken, zavallı harap olmuş.*

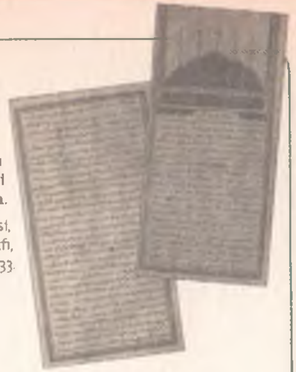
(Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün)

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.197

Mevlevîhane'de Sema Töreni – Gravür: Cochin

Librairie de Pera Müzayede Kataloğu – 31.3.2002

Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye'den iki sayfa.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 11. Cilt, İstanbul, s.433.

III

MURABBA

Bir dilber-i bî-vefâya düşdüm	*Vefasız bir dilbere düştüm.*
Dürlü sitem ü cefâya düşdüm	*Türlü sitem ve cefaya düştüm.*
Gavga uzayıp belâya düşdüm	*Kavga uzayıp belâya düştüm.*
Eyvâh ki ibtilâya düşdüm	*Eyvah ki, düşkün oldum (tutuldum).*
Âsûde idim gam u sitemden	*Gam ve sitemden âsûdeydim.*
Râhatda idim heme elemden	*Bütün elemlerden kurtulmuştum.*
Şimdi olamam halâs gamdan	*Şimdiyse gamdan kurtulamam.*
Sevdim seni pek hatâya düşdüm	*Sevdim seni, çok hataya düştüm.*
Üftâdeligim o rütbedir kim	*Çaresizliğim, o derece ki,*
Bilmem ne tavırda kendi kendim	*Kendi kendimin ne hâlde olduğunu bilmem.*
Ebrûsuna secde idi kasdım	*Amacım, kaşına secde etmekti.*
Geh dâmına gâh pâya düşdüm	*Bazen eteğine, bazen ayağına düştüm.*
Âyîne miyim ya aks-i cânân	*Ayna mıyım ya da cânanın yansıması mı?*
Mir'ât-ı safâ mıyım ya hayran	*Yoksa safa aynasının hayranı mı?*
Teşhîş edemem bu sırrı el'ân	*Bu sırrı hâlâ çözebilmiş değilim.*
Âyîne-i hod-nümâya düşdüm	*Kendi görüntümü gösteren aynaya düştüm.*
Her bir nigehi belâ-yı devrân	*Her bir bakışı belâ zamanı,*
Her gamzesi bin kazâ-yı fermân	*Her göz kırpışı, bin kaza buyruğu,*
Nâdîde edâ-nümâyı her an	*Hen an nadide bir eda gösterse de*
Bir âfet-i can-fezâya düşdüm	*Cana can katan bir güzele düştüm.*
Zülfün göreli olup diger-gûn	*Zülfün göreli başka türlü oldum.*
Feyzimde göründü sırr-ı Mecnûn	*Mutluluğumda Mecnun'un sırrı göründü.*
Gitdikçe cünûnum oldu efzûn	*Deliliğim daha çok arttı.*
Yâ Rab ne siyeh belâya düşdüm	*Yarabbi, ne kara belâya düştüm.*
Esrâr garîb-i pür melâlim	*Elemlerle dolu şaşılası sırlarım.*
Zülfünde esîr-i bî-mecâlim	*Zülfünde güçsüz bir esirim.*
Bir murg-ı şikeste-perr ü bâlim	*Gönlü ve kanadı kırılmış bir kuşum.*
Kim pençe-i ejdehâya düşdüm	*Sanki ejderhanın pençesine düştüm.*

KAYNAK : Osman Horata, *Esrâr Dede, Hayatı, Eserleri, Şiir Dünyası ve Dîvânı*, Ankara 1998, s.262.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

IV

Azm-i sefer etdin dil-i nâ-çârı unutma *Gitdin güzel ammâ bu dil-efgârı unutma*	*Yolculuğa çıktın, bu çaresiz gönlü unutma.* *Gittin güzel, ancak gönlü yaralıyı unutma.*
Gâhîce uyandıkça şebistân-ı safâda *Şol gice olan sohbet-i hemvârı unutma*	*Ara sıra uyandıkça mutluluğun yatak odasında,* *O geceki tatlı söyleşiyi unutma.*
Vardıkça şeker-hâba girip bister-i nâza *Ne zehr içer dîde-i bîdârı unutma*	*Naz döşeğine girip tatlı bir uykuya dalınca,* *Ne zehirler içer bu uykusuz göz onu unutma.*
Nûş eylediğin demler efendim mey-i gül-reng *Bu mest-i zehir-nûş elem-hârı unutma*	*Efendim, gül renkli şarabı içtiğin zamanlar,* *Zehir içip acı çeken bu sarhoşu unutma.*
Kâküllerini şâneye çekdikçe seherler *Yâdına getir kalb-i giriftârı unutma*	*Sabahları saçlarını taradıkça,* *Bu yaralı gönlü de hatırla, unutma.*
Ayînede gördükçe kaçan haste nigâhın *Lutf eyle tabîbâ men-i bîmârı unutma*	*Aynada o hasta bakışlarını gördükçe,* *Ey doktorum, acı bana, ben hastanı unutma.*
Ahvâlimi yazdım bütün evrâk-ı dilimde *Destindeki mecmûa-i nâ-çârı unutma*	*Bütün hâllerimi gönlümün yapraklarına yazdım.* *Elindeki şu çaresiz mecmuayı unutma.*
Ben sabr edeyim derd-ü gam-ı hecrine ammâ *Sen de güzelim etdiğin ikrârı unutma*	*Ben ayrılığın acısına sızısına katlanayım ama,* *Sen de güzelim, verdiğin sözü unutma.*
Ağlatmayacaktın yola bakdırmayacakdın *Ol vâde-i tekrâr-be-tekrârı unutma*	*Hani ağlatmayacaktın, yola baktırmayacaktın.* *O tekrar tekrar verdiğin sözü unutma.*
Hicrânın ile çekdiğimi sen de bilirsin *Her vech ile dîdâra sezâvârı unutma*	*Ayrılığınla neler çektiğimi sen de bilirsin,* *Her yolla kavuşmaya lâyık olan bu âşıkı unutma.*
Yok tâkatı hicrânına lutf eyle efendim *Dil-haste-i ışkun olan Esrâr'ı unutma*	*Ayrılığına dayanacak gücü yok, acı bana efendim.* *Aşkınla gönlü hasta olan Esrâr'ı unutma.*

(Mef'ûlu Mefâ'îlu Mefâ'îlu Fa'ûlun)

KAYNAK : Osman Horata, *Esrâr Dede, Hayatı, Eserleri, Şiir Dünyası ve Dîvânı*, Ankara 1998, s.527.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Mekkî

(1714 Mekke – 1797 İstanbul)

Sarayın Hassa ağalarından Mekke Kadısı Halil Efendi'nin oğludur. Mekke doğumlu olduğundan Mekkî mahlâsını kullandı. Asıl adı Mehmed'dir. Medrese öğrenimini takiben müderris oldu. 1760 yılından başlayarak sırayla Selânik, Şam, Medine ve İstanbul kadılıklarında bulundu. Anadolu ve Rumeli kazaskerliğine yükseldi. 1787'de şeyhülislâmlığa atandı. 1788'de azledildi; III. Selim döneminde şeyhülislâmlığa ikinci kez getirildiyse de bir yıl sonra, yaşlılığı nedeniyle ıslahat hareketlerine ayak uyduramayacağı gerekçesiyle yeniden azledildikten sonra ömrünün son yıllarını Rumelihisarı'ndaki yalısında geçirdi. Mezarı, Fatih'te Bahâyî Efendi Türbesi'ndedir. Şiirleri, kendinden önceki şeyhülislâm şairlerden Yahyâ ve Bahâyî ile kıyaslanamadığı gibi, kuralları belirlenmiş klasik çizgide eser veren şairlerden ayrılacak bir orijinallik de taşımaz.

Mekkî'nin bir fetvası.
Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.126

ESERLERİ

Dîvân : Yazma nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde olup basılmamıştır.

Kaside-i Bürde Şerhi: Türkçe şerhlerin en güzeli olarak kabul edilir.

Ayrıca **Evaîl-i Beyzavî Haşiyesi** ile **Mehabis-i Hamd ü Şükre** ve **Mürşîdü'l-Vârisin** adlı iki risalesi vardır.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.34.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.126.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.229.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.838.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 15. Cilt, İstanbul 1992, s.7935.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.232.

GAZEL

Bir yanar var mı benîmçün cigerimden gayrı	*Bir yanan var mı benim için ciğerimden başka?*
Acır aglar kim olan dîdelerimden gayrı	*Acıyıp ağlayan var mı gözlerimden başka?*
Kimgelir kalb-i hazînim benim istifsâra	*Kim gelir zavallı gönlümün hâlini sormaya,*
Ol vefâdâr-ı kadîmim kederimden gayrı	*O eski dostum kederimden başka?*
Mâsivâdan beni çek ey kerem issi Allâh	*Dünyadan beni çek ey kerem sahibi Allah!*
Heder et kalb-i nedâmet-eserimden gayrı	*Yok et kalbimdeki pişmanlıklardan başkasını.*
Râhat-ı âlemi uzletle kanâat bildim	*Dünyada rahatlığı, yalnızlığa çekilip kanaat etmede buldum.*
Niyetim çıkmamadır taşra derimden gayrı	*Bundan böyle niyetim, kapı dışına çıkmamaktır.*
Hemdemim yok bu diyâr içre garîbim Mekkî	*Bu diyar içinde arkadaşı olmayan bir garibim Mekkî,*
Âh-ı pür-sûz-ı ney-i kilk-i terimden gayrı	*Islak kamış kalemimin yakıp tutuşturan âhından başka.*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Buyuk Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.35.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Ali Aziz Efendi (GİRİTLİ)

(1749 ? Kandiye/Girit – 2 Ekim 1798 Berlin)

Yaşamıyla ilgili bilgiler sınırlıdır. 49 yaşında öldüğüne göre, 1749 yıllarında doğduğu tahmin edilmektedir. Öğrenimini Girit'te tamamladıktan sonra İstanbul'a geldi. Hassa silâhşorluğu görevinden sonra Dîvân-ı Hümayun hâceliği yaptı. Valide Kethüdası Yusuf Ağa'ya intisap ettikten sonra Sakız mutasarrıflığı vergi muhassıllığına atandı. Bu arada iki yıl süreyle Belgrad'da emlâk satış memuriyetinde bulundu. 1796'da ilk daimî elçi sıfatıyla Prusya'ya gönderildi; elçilik göreviyle gittiği Berlin'de vefat etti ve orada defnedildi. Manzum ve mensur eserlerinde yer yer yaşam öyküsü ve mizacına ilişkin bilgilere rastlanır. Şiirlerinde Aziz mahlâsını kullanan Ali Aziz Efendi'nin, Farsçayı çok iyi bildiği ve Farsça 40.000 beyitin ezberinde olduğu ifade edilir.

Vâridât'ın ilk iki sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.334.

Ali Aziz Efendi Dîvânı'nın ilk sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.333.

E S E R L E R İ

Dîvân : Çoğu tasavvufla ilgili şiirlerinden derlediği küçük hacimli bir eserdir. Halen Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan bir yazma nüshası, 1 na't, 1 tevhid ve 31 gazelden oluşmuştur.

Muhayyelât : En tanınmış eseri olup Ali Aziz Efendi, bu eseriyle ünlenmiştir. "Muhayyelât-ı Aziz Efendi" adıyla 1852-1873 yılları arasında beş kez yayımlanması, esere olan ilginin bir kanıtıdır. Yazarın, "Hayâl" adını verdiği üç bölümden oluşan eserin dili sade, üslubu açıktır. Hikâyeler, değişik zaman ve mekânlarda geçmekle beraber 18. yüzyıl İstanbul'unun saray hayatından kesitler taşır. Eserin ikinci bölümü 1884 yılında İngilizceye çevrilmiş, 1973'te de eserin tümü, Ahmet Kabaklı tarafından sadeleştirilerek yeni harflerle yayımlanmıştır.

Vâridât : "Vâridât-ı İlâhiyye" adıyla da anılır. Tasavvufla ilgili olup, tasavvufa ilişkin bazı söz ve kavramlara açıklık getirmek amacıyla kaleme alınmıştır. Yazma bir nüshası, Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Kütüphanesi'ndedir. Eser, 1990 yılında Almancaya da çevrilmiştir.

Ayrıca, 1873'te Sandık dergisinde **Gülşen-i Sıhhat** adlı uzun bir şiiri yayımlanmıştır.

K A Y N A K L A R

- **İbnülemin Mahmud Kemal İnal,** *Son Asır Türk Şairleri,* İstanbul 1969, s.23.
- *İslâm Ansiklopedisi,* Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Ciltler, İstanbul, s.333.
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* İstanbul 1993, s.328.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1982, s.93.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.264.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey,** *Osmanlı Müellifleri,* 3. Cilt, İstanbul 1972, s.26.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Türk Edebiyatı Tarihi,* (2. Basım), Ankara 1970, s.573.

GAZEL

Bildim nedir aşkı hüda hayran olaldan ben bana
Gördüm hüda yüzün iyan bürhan olaldan ben bana

Nakd-i dili etmem telef yoktur bu evde ne halef
Ettim suali bertaraf mihman olaldan ben bana

Ben gaybe ikrar etmedim göz göze inkâr etmedim
Gayriyi inkâr etmedim cânan olaldan ben bana

Gönlüm gemisi serteser ettim niçe mülke sefer
Aldım o ilden ben haber Umman olaldan ben bana

Olmaz Aziz ile cidal yoktur bu yolda infial
Baş eğdi cümle ehli hal sultan olaldan ben sana

KAYNAK : **İbnülemin Mahmud Kemal İnal,** *Son Asır Türk Şairleri,* İstanbul 1969, s.24.

S Ö Z L Ü K

iyan : *Âyan, açık, meydanda.*
bürhan : *Delil, kanıt.*
nakd-i dil : *Gönül hazinesi.*
mihman : *Konuk, misafir.*
gayb : *Gizli, görünmeyen.*
serteser : *Baştanbaşa.*
cidal : *Zorlu çekişme, uğraşma.*
infial : *Gücenme, darılma.*

Şeyh Gâlib

(1757 İstanbul – 3 Ocak 1799 İstanbul)

Asıl adı Mehmed'dir. Hocası Süleyman Neşet tarafından Esad mahlâsı verilmiş, daha sonra bir ara Esad Gâlib, 1787 yılından sonra da sadece Gâlib mahlâsını kullanmıştır. İstanbul Yenikapı Mevlevîhânesi yakınlarında bir evde doğdu. Bazı vezirlere dîvân kâtipliği yapan Mevlevî Mustafa Reşid Efendi'nin oğludur. Düzenli ve sürekli bir öğrenim göremeyen Gâlib, Mevlevîlik çevresinde yetiştiğinden ilköğrenimini bu çevreden aldı ve kendi kendini yetiştirdi. Tuhfe-i Şâhidî'yi okudu. Galata Mevlevîhânesi şeyhlerinden Aşçıbaşı Hüseyin Dede ile Hoca Neşet'ten Farsça ve Arapça öğrendi. 1780'de kısa bir süre Dîvân-ı Hümâyûn Beylikçi Odası'nda kâtiplik yaptı. Mevlevîhânenin şiir ve musiki sohbetlerine katıldı. Gençlik şiirlerinde Fuzûlî, Hayâlî, Nâilî, Nâbî ve Nedîm'in etkisinde kaldı. Eğitiminde büyük yardımını gördüğü Hoca Neşet'in yönlendirmesiyle kendine yeni bir yol çizdi. Sebk-i Hindî şairlerinden Şevket'i okuyup inceledi. Bu nedenle kendisine "Şevket-i Rûm" lâkabı verildi. 1780 yılında Esad ve Gâlib mahlâsıyla yazdığı şiirlerini toplayarak çok genç yaşında Dîvân'ını oluşturdu. Ailesinden izin almadan gittiği Konya Mevlevî Dergâhı'nda başladığı çilesini İstanbul Yenikapı Mevlevîhânesi'nde tamamladı. 1787'de Şeyhi Ali Nutkî Efendi'den hilâfet alarak "dede" oldu. Çilesi dolana kadar şiirle uğraşmayan Gâlib, 1790'da Sütlüce Sineçak Yusuf Türbesi civarında bir eve yerleşti. 1791'de Galata Mevlevîhânesi şeyhliğine atandı. Sultan III. Selim'e sunduğu kasideyle, harap durumdaki mevlevîhânesinin onarımını rica etti. Kısa sürede onarılan tekkeye ailesiyle birlikte yerleşti. Şeyhlik görevi yanı sıra mesnevî dersleri verdi. Bu dönemde Gâlib, özellikle III. Selim ve yakınları tarafından sevilip sayıldı. 1797 yılında mevlevîhâneye Kazancı Dede yaptığı yakın dostu Esrar Dede'nin ölümü üzerine çok sarsıldı ve bunun üzerine bir mersiye kaleme aldı. Bu olaydan bir yıl sonra hastalandı ve tüm çabalara karşın kurtarılamadı. Galata Mevlevîhânesi'nde Rüsûhî Dede'nin ayak ucuna defnedilen Gâlib, öldüğünde 42 yaşındaydı. Ölümü üzerine çeşitli söylentiler ve yorumlar yapılmıştır. Hassas, nazik, neşeli ve güzel konuşan Şeyh Gâlib, dîvân şiirinin son büyük ustasıdır. Onun tarikat ve şiirde en büyük yol göstericisi, Mevlânâ olmuştur. Fuzûlî ile duygu ve hüzün yönünden, Nedîm ile coşku ve neşe yönünden, Nâbî ile fikirsel güç yönünden, Nâilî ile incelik ve geniş hayal gücü yönünden benzerlikler gösterir. Şevket'i okuduktan sonra olgunluğa erişip kişiliğini bulan şiirlerinde; 18. yüzyıl şiirini etkisi altına alan Hint üslûbunun bütün özellikleri görülür. Tasavvuf etkisinin egemen olduğu şiirlerinde tasavvufî düşünce, diğer şairlerden farklı olarak daha derindir. Şeyh Gâlib,

Terci-i Bend'den bir sayfa.

Ahmet Atillâ Şentürk, Osmanlı Şiiri Antolojisi, İstanbul 1999, s.625.

Galata Mevlevihânesi'nin giriş bölümünü gösteren bir gravür (19. yüzyıl)

dîvân şiirinin, kendi kendini tekrar geleneğini aşarak, çağdaşı Nedîm gibi, öz ve biçim yönünden getirdiği yeniliklerle, bu şiir anlayışına katkıda bulunan az sayıda şairden biridir. Yenilikçi yanı; kendisinden önceki şairlerin kalıplaşmış mazmunlarını değiştirmesindedir. Şeyh Gâlib'in mazmunları birbirine girmiş, karışık bir hâldedir. Mecazlardaki bağlantı ve istiarelerdeki benzeyen ve benzetilen arasındaki ilgi, ima yoluyla bulunabildiğinden, sembollerden asıl anlama ulaşılır. Şeyh Gâlib, zaman zaman halk söyleyişlerini kullanarak saf Türkçeyle şiirler yazmakla kalmamış, sade bir dille şarkılar da yazmıştır. Söyleyiş ustalıklarını biçim yönünden bilinçli çalışmalar sonucu elde eder. Onun tabiat ve karakterine uygun olmayışı yüzünden kaside türünde pek başarılı olamamıştır.

ESERLERİ

Şeyh Gâlib Dîvânı'nın mihrâbiye sayfası.

Ahmet Atillâ Şentürk, Osmanlı Şiiri Antolojisi, İstanbul 1999, s.613.

Dîvân : İlk olarak 1781 yılında, 24 yaşındayken arkadaşı vak'anüvis Pertev tarafından düzenlenmiştir. Sonradan yazdığı şiirlerle gittikçe zenginleşen Dîvân'ın en güzel parçalarını musammatlar oluşturur. Gazelleri Türkçe ve Farsça olup, Dîvân'da Çağatayca bazı şiirlere de yer vermesi, onun Nevâî'yi okuduğu şeklinde yorumlanır.Tesbit edilen 22 yazma nüshası vardır. İlk basımı 1836 yılında Mısır'da gerçekleştirilmiştir. Daha sonra Abdülbâki Gölpınarlı tarafından yeni harflerle 1953 ve 1971 yıllarında "Şeyh Gâlib Dîvân'ından Seçmeler" adıyla yayımlanmış; ayrıca 1985, 1986 ve 1994 yıllarında Dîvân'la ilgili bazı çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan ve Esrar Dede tarafından kaleme alınan Dîvân'da kendisi tarafından yapılan düzeltmeler sayfa kenarına yazılıdır.

Hüsn-ü Aşk : 1783'te, altı ay gibi bir sürede yazdığı bu mesnevinin, biri Gâlib'in el yazısıyla olmak üzere 20'ye yakın nüshası ve beş baskısı mevcuttur. Eser, Nâbî'nin, "Hayrâbât"ı aşırı biçimde övmesi ve böyle bir mesnevînin bir daha yazılamayacağını söylemesi üzerine kaleme alınmıştır. 2101 beyitten oluşan tasavvufî ve sembolik bir aşk hikâyesidir. İşlenişi yönünden Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnun'una benzer. Mevlâna'nın "Mesnevî"sinin etkileri görülen eserde eski masal motifleri kullanılmış, tabiat tasvirleri ve gerçek yaşamla ilgili insanî duygulara da yer verilmiştir. Mısır ve İstanbul'da yayımlanan beş taşbaskısı vardır. Son olarak, 1975'te Hüseyin Ayan ve Orhan Okay tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır.

Şerh-i Cezire-i Mesnevî : 1790'da yazımı tamamlanan eser, Yusuf Sineçak tarafından hazırlanan 704 beyitlik "Cezire-i Mesnevî" adlı eserin düzyazı olarak kaleme alınmış şerhidir.

Er-Risaletü'l-Behiyye fi Tarikati'l-Mevleviyye : Kösec Ahmed Dede'nin "Es-Sohbetü's-Safiyye" adlı eseri için yazılmış Arapça bir şerhtir. Eser, Mevlevî tarikatına ilişkin önemli bilgileri içerir. Şeyh Gâlib, bundan başka, beğendiği Mevlevî şairlerinin şiirlerini bir defterde toplayıp bunları, yaşam öyküleriyle birlikte yazmak üzere Esrar Dede'ye vermiş, daha sonra bu şiirler, Esrar Dede'nin "Tezkire-i Şuara-yı Mevleviyye" adlı tezkiresinde yer almıştır.

Şeyh Gâlib Türbesi – Mozaik Dergisi, Sayı 8, s.48

KAYNAKLAR

- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Şeyh Gâlib Dîvânı'ndan Seçmeler,* İstanbul 1971.
- **Şeyh Gâlib,** *Hüsn ü Aşk,* Hazırlayan: Abdulbâkî Gölpınarlı, İstanbul 1968.
- **Haluk İpekten,** *Şeyh Gâlib, Hayatı, Sanatı, Eserleri,* Ankara 1996.
- **Ali Alparslan,** *Şeyh Gâlib,* Ankara 1988
- **Sedit Yüksel,** *Şeyh Gâlib, Eserlerinin Dil ve Sanat Değeri,* Ankara 1980.
- **Rüştü Şardağ,** *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.236
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 7. Cilt, İstanbul 1986, s.36.
- **Mine Mengi,** *Eski Türk Edebiyatı Tarihi,* (5. Basım), Ankara 1999, s.220.
- **Ahmet Atillâ Şentürk,** *Osmanlı Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1999, s.615.
- *İslâm Ansiklopedisi,* Türkiye Diyanet Vakfı, 19. Cilt, İstanbul, s.29.
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* İstanbul 1993, s.310.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle,* (5. Basım), Ankara 1967, s.1172.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Türk Edebiyatı Tarihi,* (2. Basım), Ankara 1970, s.527.
- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi,* 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.387.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.365.
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.422.
- **Muzaffer Reşit–Nermi Ocaklı,** *Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri: 1, Divan Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1958, s.115.
- **Ali Alparslan,** Gazel Şerhi Örnekleri I, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri),* Sayı 415-416-417, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.256.
- **Naci Okçu,** *Şeyh Gâlib,* 2 cilt, Ankara 1993.
- **Muhsin Kalkışım,** *Şeyh Gâlib Dîvânı,* Ankara 1995.

I

Billâhi yuf bu şu'bede-î hiç-kâre yuf *Yuf kadr-i câh u tantana-î iştihâre yuf*	*Billâhi yuf, bu hiçlik dünyasına yuf,* *Yuf, mevkiin itibarına ve gösterişine, şöhrete yuf.*
Pâşâ ki bulmaya ser-i maktuunâ kefen *Ol tûg-ı tumturak-alem-î i'tibâre yuf*	*Paşa ki, kesilmiş başına kefen bulamaz.* *O görkemli bayrağının tuğuna ve itibarına yuf.*
Bâd-ı ecel ki söndüre kandil-i cânını *Bâşı ucunda bîhude şem'î mezâre yuf*	*Ki ecel rüzgârı can kandilini söndürecek;* *Baş ucunda boş yere mum yanan mezarına yuf.*
Kerrât ile sahîfe-i âlemde çekmişim *Bû sûret-î mükerrer-i leyl ü nehâre yuf*	*Defalarca dünya sayfasında çekmişim.* *Bu dünyanın tekrarlayan gece ve gündüzüne yuf.*
Bir hâne kim binâsı ola âh u eşkden *Yâzık o âb u renge o nakş u nigâre yuf*	*Bir hane ki, binası âh ve gözyaşından,* *Yazık o rengin parlaklığına, resmedilmiş nakışlarına yuf.*
Dür kî ede zuhûr furûn-ı şikencede *Her bir o la'l-i nâb o dür-î şâhvâre yuf*	*İnci ki, işkence fırınında oluşur.* *Her biri o saf kırmızı, o padişaha uygun inciye yuf.*
Sûr-ı arûs kim ola mâtem netîcesi *Püf şem'-i bezme meş'ale-î şu'le-dâre yuf*	*Düğünde gelin eğer yas tutuyorsa,* *O meclisin mumuna püf, ışıklar saçan meş'alesine yuf.*
Gâlib penâh-ı fakre gir abdâl-meşreb ol *Al kerre-nâyı destine çal rûzgâre yuf*	*Gâlib, yokluğa sığın, abdâl meşrebine gir.* *Neyi defalarca eline al; yaşadığın döneme yuf çal.*
Oldukça söylerim der-i Munlâ'da kâm-yâb *Dünyâ gamında çekticeğim âh u zâre yuf*	*Yaşadığım sürece söylerim, Munlâ'da, istediğini yap.* *Dünya gamından çektiğim âha ve inlemeye yuf.*

KAYNAK : **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Şeyh Gâlib Divânı'ndan Seçmeler*, İstanbul 1971, s.68.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Ey çeşm-i cihan-peymâ hîç eşk-i terin yok mu *Tûfân-ı mahabbetsin yoksa güherin yok mu*	*Ey dünyayı gören göz, hiç ıslak gözyaşın yok mu?* *Sevgi tufanısın; yoksa incin yok mu?*
Efsûn-ı nigâhından sahrâlara düşmüşsün *Dîvâne misin ey dil benden haberin yok mu*	*Büyülü bakışından sahralara düşmüşsün;* *Dîvâne misin ey gönül, benden haberin yok mu?*
Bir şu'lesi olmaz mı bû âh-ı cihan-sûzun *Ey şâm-ı ziyâ-düşmen vakt-î seherin yok mu*	*Bir alevi olmaz mı cihanı yakan bu âhın?* *Ey ışığa düşman gece, seher vaktin yok mu?*
Düşmez sana kim şebnem bâlâ-rev-i mihr oldu *Ey gonce senin gûyâ berk-i seferin yok mu*	*Çiy tanesi, yukarılara çıkıp güneş olmak sana düşmez.* *Ey gonca, senin yol azığın yok mu sanki?*
Dilsîr-i felâketsin her gîce hayâliyle *Gâlib aceb ol mâhın gönlünde yerin yok mu*	*Felâket dolusun, her gece onun hayaliyle.* *Gâlib, acaba o ay yüzlünün gönlünde yerin yok mu?*

KAYNAK : **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Şeyh Gâlib Divânı'ndan Seçmeler*, İstanbul 1971, s.82.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Şeyh Gâlib'in, Hüsn-ü Aşk adlı eserinden, kendi el yazısıyla kaleme aldığı bir sayfa.
Şeyh Gâlib, Hüsn ü Aşk, Hazırlayan: Abdülbâki Gölpınarlı, İstanbul 1968, s.364.

III

TARDİYYE

Hoş geldin eyâ berîd-i cânân
Bahşet bana bir nüvîd-i cânân
Cân ola fedâ-yı iyd-i cânân
Bî-sûd ola mı ümîd-i cânân
Yârin bize bir selâmı yok mu

Ey Hızr-ı fütâdegân söyle
Bu sırrı idüp iyân söyle
Ol sen bana tercemân söyle
Ketm etme yegân yegân söyle
Gam defterinin tamâmı yok mu

Yâ Rabb ne intizârdır bu
Geçmez nice rûzgârdır bu
Hep gussa vü hârhârdır bu
Duysam ki ne şîve-kârdır bu
Vuslat gibi bir merâmı yok mu

Çıkdım ser-i dâra hemçü Mansûr
Âvâzım ezân-ı nefha-i sûr
Gam kıldı gülûmu şâh-ı mansûr
Oldum sipeh-i belâya mahsûr
Ol pâdişehin peyâmı yok mu

Kâm aldı bu çerhden gedâlar
Ferdâlara kaldı âşinalar
Durmaz mı o ahdler vefâlar
Geçmez mi bu etdiğim duâlar
Hâl-i dilin intizâmı yok mu

Dil hayret-i gamla lâl kaldı
Gâlib gibi bî-mecâl kaldı
Gönderdiğim arz-ı hâl kaldı
El'ân bir ihtimâl kaldı
İnsâfın o yerde nâmı yok mu

(Mef'ûlü Mefâ'îlün Fa'ûlün)

KAYNAK : Halil Erdoğan Cengiz, *Dîvân Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1983, s.644

Hoş geldin ey sevgilinin habercisi,
Bize sevgiliden bir haber bağışla.
Sevgilinin yoluna canım feda.
Sevgiliye kavuşmanın bir kârı yok mu?
Yârin bize bir selâmı yok mu?

Ey düşkünlerin Hızır'ı söyle.
Bu sırrı belli edip açıkça söyle.
Sen bana tercüman ol, söyle.
Gizleme, tek tek söyle;
Gam defterinin tamamı yok mu?

Yârabbi, ne bekleyiştir bu;
Geçmez nice zamandır bu.
Hep tasa, kaygı ve üzüntüdür bu.
Duysam ki, ne cilvelidir bu.
Kavuşmak gibi bir isteği yok mu?

Çıktım darağacına Mansûr gibi.
Sesim, Sûr'un üfürülüşünün ezânı,
Gam, boğazımı şâh-ı mansur etti.
Belâ atlıları tarafından kuşatıldım.
O padişahın haberi yok mu?

Yoksullar istediğini aldı bu semâdan.
Yarınlara kaldı tanıdıklar.
O yeminler, söz vermeler durmaz mı?
Bu ettiğim dualar kabul olmaz mı?
Gönül hâlinin düzeni yok mu?

Gönül, tasanın verdiği şaşkınlıkla dilsiz kaldı.
Gâlib gibi güçsüz kaldı.
Gönderdiğim arzuhâl etkisiz kaldı.
Hâlen bir ihtimal kaldı.
İnsafın o yerde adı geçmez mi?

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

IV

Gencînen olsan vîrân edersin *Âyînen olsam hayrân edersin*	*Hazinen olsam viran edersin,* *Aynan olsam hayran edersin.*
Tîr-i nigehinden dâğ-ı derûna *Baksan ne işler seyrân edersin*	*Ok gibi bakışınla içimdeki yaralara* *baksan neler görürsün.*
Sâkî kerâmet sende ya bende *Bahrı harâba mihmân edersin*	*Sâki, keramet sende ya da bende.* *Denizi bir su kabarcığına konuk edersin.*
Nezzâre-i germ etdikçe ey çeşm *Âteşle âbı yeksân edersin*	*Ey göz, ateşli bakışınla istekle baktıkça* *ateşle suyu aynı düzeye getirirsin.*
Ey huşk zâhid dem urma meyden *Dest-i du'âyı mercân edersin*	*Ey kuru sofu! Şaraptan söz etme.* *Dua için açılan elleri mercan edersin.*
Zâhid o mehveş pür-nûrdur kim *Bütdür demezsin îmân edersin*	*Kaba sofu! Nur saçan o ay yüzlü güzel kim?* *Puttur demez, iman edersin.*
Mâdâm uçarsın gözlerde ammâ *Rûyun perî-veş pinhân edersin*	*Madem gözlerde uçarsın amma* *peri gibi yüzünü de saklarsın.*
Tabl-ı tehîden gümdür suhanlar *Bîhûde Gâlib efgân edersin*	*Boş davuldan çıkan sözler kayıptır.* *Gâlib, boş yere inleyip durursun.*
Etvâr-ı çarha uy mevlevî ol *Seyrân edersin devrân edersin*	*Mevlevî ol, semaya başla;* *Âlemi seyreder, gerçekleri görürsün.*
KAYNAK : Halûk İpekten, *Şeyh Gâlib, Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Ankara 1996, s.108.	(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

V

Vardık der-i sa'âdetine yârı görmedik *Girdik bihişte hayf ki dâdârı görmedik*	*Mutluluk kapısına vardık, sevgiliyi görmedik.* *Cennete girdik ama ne yazık ki Tanrı'yı görmedik.*
Gitdik sipihr-i çâruma-dek çâre-hâh olup *Derdâ ki Îsî-i dil-bîmârı görmedik*	*Göğün dördüncü katına dek, çare istemek için gittik.* *Ne yazık ki gönlü hasta İsa'yı bile görmedik.*
Bak devr-i vajgûne-i felek neyledi bizi *Cem meclisinde sâgar-ı serşârı görmedik*	*Bak, tersine dönen felek, bizi neyledi.* *Cem meclisinde dopdolu kadehi görmedik.*
Olduk hârim-i Ka'beye Mecnûn-veş revân *Geçdi du'â-yı hayrımız âsârı görmedik*	*Mecnun gibi olduk kutsal Kâbe'ye gittik.* *Hayır duamız kabul edildi ama bir etkisini görmedik.*
Mir'âta girdi aks gibi mahv olup gönül *Hayretdeyim ki sûret-i dildârı görmedik*	*Gönül mahvolup bir görüntü gibi aynaya girdi.* *Hâlâ hayretler içindeyim; sevgilinin suretini bile görmedik.*
Bu tâli' ile hahiş-i feyz etmeyiz dahi *Hâver zemînde mihr-i pür-envârı görmedik*	*Bu talihle feyz isteğinde bulunmayız dahi.* *Doğu tarafında, nur dolu parlak güneşi görmedik.*
Gâlib nehânde kaldı bizim arz-ı hâlimiz *Dîvân-ı aşka geldik o hunkârı görmedik*	*Gâlib! Okunmayıp kaldı bizim dilekçemiz.* *Aşk dîvânına geldik ama sultanı görmedik.*
KAYNAK : Halûk İpekten, *Şeyh Gâlib, Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Ankara 1996, s.104	(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

VI

Dûzah bahâr-ı hüsnüne bir gül-sitan senin *Kulzüm şerâr-ı aşkuna bir katre kan senin*	*Cehennem, senin güzellik baharının gül bahçesidir.* *Kızıldeniz, senin aşkının kıvılcımına bir damla kandır.*
Bir gevherim var eşk midür dil midür disem *Peydâ benimdür ol dür-i yek-tâ nihan senin*	*Bir incim var; gözyaşı mı dır, gönül müdür ne desem?* *O eşi benzeri olmayan inci, açıkça benimdir ama gizlice senin.*
Âteş içinde sebze bitürmiş harîrden *Bâğ-ı ruhunda kimdür aceb bâğ-ban senin*	*Ateş içinde ipekten sebze yetiştirmiş,* *Cennet yanağının bahçıvanı kimdir acaba?*
Bir mihribân gûş ideriz adı mihr ü dâd *Gelmez mi subh-ı sînene ol mîhman senin*	*Sevdiğimiz birini dinleriz; adı sevgi ve adalet.* *O, sinene her sabah konuk olarak gelmez mi?*
Cânan mısın belâ mısın âşûb-ı can mısın *Ey bî-aman gayrı elinden aman senin*	*Sevgili misin, belâ mısın, can karıştıran mısın?* *Ey aman vermeyen, gayrı senin elinden aman.*
Gâlib derûğ imiş tutalım va'di ol bütün *İman getür ki dînüne sığmaz yalan senin*	*Gâlib, varsayalım ki o güzelin bütün vaadleri yalanmış.* *İman getir, senin dinine yalan yakışmaz.*

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.485.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

VII

Görünce şu'le-i rûyunda dûd pervâne *Yanardı nûr-ı gama hem-çü ûd pervâne*	*O güzelin yüzünün alevinde, yalımında duman görünce pervâne,* *Gam nuruna (ateşine) öd ağacı gibi yanardı pervâne.*
Gerektir encümen-i aşka bî dilân-ı hamûş *O bezme bülbül-i âteş- sürûd pervâne*	*Aşk meclisine, susan âşıklar gerektir.* *O bezme (meclise) nâmeleri ateş gibi olan bir bülbüldür pervâne.*
Kılup zebâne-i şem'î piyâle-î sahbâ *Eder mahabete bezl-i vücûd pervâne*	*Mumun dilini şarap kadehi yapar* *Vücudunu sevgiye verir gider pervâne.*
Harîr-i şu'leye tebdîl edüp libâs-ı teni *Fenâda anladı zevk-ı hulûd pervâne*	*Ten elbisesini alevin ipeği ile değiştirip* *Ebedîlik zevkinin yoklukta olduğunu anladı pervâne.*
Bedîd gerdiş-i germinde halka-i tevhîd *Çeker sabâha dek ism-i Vedûd pervâne*	*Onun (pervanenin) hararetli dönüşünde tevhid halkası görünmekte,* *Böylece sabaha kadar Vedûd ismini çekip durmaktadır pervâne.*
Bilen uzak dolaşur âteş-i mahabetten *Güm etti kendüyi Gâlib çi sûd pervâne*	*Bilen kişi, aşk ateşinden uzak durur.* *Gâlib, ne fayda ki kendini yok etti pervâne.*

KAYNAK : Ali Alparslan, Gazel Şerhi Örnekleri I, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Sayı 415-416-417, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.254.

Halil Nûri Bey

(? İstanbul – 1799 İstanbul)

Asıl adı Halil olup şiirlerinde Nûri mahlâsını kullandı. İlk gençlik yılları ve öğrenim durumuna ilişkin bilgi yoktur. Dedesi, Sadrazam Naili Abdullah Paşa; babası, kalem erbabından Feyzullah Şakir Bey; kayınpederi ise, İstanbul'da kendi adıyla anılan bir kütüphanenin kurucusu Şeyhülislâm Mustafa Aşir Efendi'dir. Öğrenimini tamamladıktan sonra kâtip oldu. 1784'te hacegânlığa yükseldi. Tezkirecilik, rûznamçecilik ve âmedî halifeliği görevlerinde bulundu. Sadullah Enverî'nin 7 Kasım 1794'te ölümü üzerine onun yerine vak'anüvis olarak atandı ve ölünceye dek aralıksız dört yıl bu görevi sürdürdü. Boğaziçi'ndeki köşkünde vefat eden Halil Nûri'nin mezarı, Eyüp Küçük Emîr Efendi'de şair Kâni'nin kabrine yakın bir yerdedir. Şairliğinden çok vak'anüvisliğiyle tanınan Nûri'nin, 1794-1799 arası olayları kapsayan ve Sultan III. Selim'e sunduğu bir tarihi vardır. Nûri, bu eserinde, tarihçi Enverî'nin 1794'te bıraktığı yerden başlayarak Fransızların 1799'da Mısır'a saldırısına kadar geçen zaman dilimi içindeki olayları anlatır. Şairliği; 18. yüzyıl şairleri gibi, çağına uygun yazımlardan ibarettir. Şeyh Gâlib ve Vâsıf arasında yer alarak, yenileşen dili ile dikkat çeker. Samimî bir üslûpla kaleme aldığı gazellerini topladığı bir Dîvân'ı vardır. Tarihinin yazıldığı dönem, ıslahat dönemi olduğundan, Halil Nûri tarihinde, o dönem çıkanlan birçok nizamnâme, "sürüt" adıyla yer alır. Ayrıca, resmî yazışmalarla ilgili Hatt-ı Hümâyun, ferman, berat, takrir, lâyiha, mektup, fetva suretleri de bulunmakta olup, daha önceki vak'anüvisler gibi; atamalar, aziller, katil ve idamlar, sadece haber olarak verilir; olayların içyüzüne inilmeyip sadece nakliyle yetinilir. Bu arada vefat eden devlet adamlarının yaşam öykülerine de yer verilmiştir. Avrupa meselelerini; Fransız İhtilâli'ni, Luther ve Kalvin mezheplerini, Voltaire ve Robespierre gibi düşünürleri ele alması, Nûri'nin bir tarihçi olarak Avrupa sorunlarını bildiğini gösterir. Cevdet Paşa Tarihi'nin 6. cildinde 1794-1798 yıllarına ilişkin olaylar anlatılırken bu eserden yararlanılmıştır. "Nizâm-ı Zabt-ı Vekâyi" adı altında sunulan bölümde ise, Halil Nûri, kendi tarihçilik anlayışı ve olayların nasıl verilmesi gerektiği konusunda görüşlerine de yer vermiştir.

ESERLERİ

Halil Nûri Tarihi : III. Selim'e sunulan eser, 6 cilt hâlinde düzenlenmiş olup, beş yıllık bir dönemin olaylarını içerir (Ağustos 1794'den Nisan 1799'a kadar). Nüshaları, Süleymaniye, Topkapı Sarayı ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir.

Dîvân : Bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan eser, Halil Nûri'nin şiirlerini kapsamaktadır.

Bu eserlerinden başka, III. Selim zamanında çıkarılan bütün kanunları topladığı bir mecmuası da vardır.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.93.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 15. Cilt, İstanbul, s.322.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.553.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 17. Cilt, İstanbul 1992, s.8741
- **Franz Babinger**, *Osmanlı Tarih Yazarları*, Çev. Coşkun Uçok, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s.553
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 3. Cilt, İstanbul 1972, s.114.

GAZEL

Bezme tenhâ o işve-ger geldi
Yine hâtırlara neler geldi

Girdi germâbeye rakîb ile yâr
Sıkletimden efendi der geldi

Ne sûda gör rakîbe yüz vermiş
Bize ol vechden keder geldi

Sîm-i eşki yolunda dökmekten
Sanma sermâyeme zarar geldi

O bakışlar benim gözümde uçar
Çeşmime sanki bâl ü perr geldi

Bana bin kere dahl eden yârân
Sözüme hep birer birer geldi

İhtiyâr etmiş aşkını müjde
Nûriyâ yârdan haber geldi

(Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

O nazlı güzel meclise yalnız geldi.
Yine hatırlara neler neler geldi.

Sevgili, rakip ile hamama girdi.,
Sıkıntımdan efendim ter geldi.

Bak hangi tarafta rakibe yüz vermiş.
Bize o yüzden keder geldi.

Yolunda gümüş gözyaşı dökmekten
Sermayeme zarar geldiğini sanma.

O bakışlar benim gözümde uçar.
Gözüme sanki kanat geldi.

Bana bin kez karışan eller.
Hepsi sözüme birer birer geldi.

Müjde, aşkını kabul etmiş.
Ey Nûri sevgiliden haber geldi.

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.93.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Fahrî (ŞARKÖYLÜ)

(? Şarköy – 1799 İstanbul)

Doğum tarihi bilinmemektedir. Asıl adı Ahmed Fahreddin olup şiirlerinde Fahrî mahlâsını kullandı. Celvetî tarikatına girerek Zâti Efendi'nin oğlu Keşanlı Şeyh Hüseyin Şâhî'den icazet aldı. Yaşamıyla ilgili fazla bilgi olmamasına rağmen, kaynakların tümünde, İstanbul'a geldiği, 1799'da İstanbul'da vefat ettiği ve Kasımpaşa'daki Ali Efendi Dergâhı'na gömüldüğü yazılıdır. Sadeddin Nüzhet Ergun'un verdiği bilgiye göre, 2000 beyitten oluşan bir "Dîvân"ı vardır. Şiirlerinin bazıları bestelenmiş olup, tasavvuf ağırlıklı bu şiirleri içinde heceyle yazdığı ilâhiler ve Fuzûlî'nin bir gazelinin tahmisi de bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- **Aydın Oy**, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.112.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.143.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 8. Cilt, İstanbul 1992, s.3953.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.97
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.443
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.1381.

GAZEL

Mülk-i aşka ey gönül şâh ol ki sultanlık budur
Tâlib-i dünyâ olub kalma peşîmanlık budur

Her ne var âdemde var âdemde bul her varı sen
Olma âdemden cüdâ âlemde şeytanlık budur

Sırr-ı Hakk'a mahrem ol geç katreden deryâyı bul
Ahsen-i takvimini bil işte insanlık budur

Salma fülk-i cismini bahr-ı amîk-i kesrete
Düşme emvâc-ı belâyaya perîşânlık budur

Zühd ü takvânın Hakk'ı bilmekde yoktur medhali
Mescid-i irfâna gel Fahrî müselmânlık budur

KAYNAK : Aydın Oy, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.113.

Ey gönül, aşk ülkesine şah ol ki (gerçek) sultanlık budur.
Dünyaya talip olup (o noktada) kalırsan bu pişmanlıktır.

Her ne var(sa) insanda var. Sen, her varı (var olanı) insanda bul.
İnsandan uzak olma (olursan) dünyada bu şeytanlıktır.

Allah'ın sırrına ulaşanlardan ol. Katreden geç, deryayı bul.
Ahsen-i takvim olduğunu bil, işte insanlık budur.

Cisminin gemisini (madde olan yanını) çokluk'un derin denizine salma (dünyadaki varlıklara kaptırma).
Kederlerin dalgalarına düşme (Böyle yapman perişanlık olur).

Allah korkusu ile kendini ibadete verme, Allah'ı bilmekte bir kapı olmaz.
Evrenin sırlarını bilmenin mescidine gel, ey Fahrî! (gerçek) müslümanlık budur.

Neyyir

(? İstanbul – 1800 Yenişehir/Rumeli)

Asıl adı Abdülhalim'dir. Şeyh Gâlib'in etkisiyle Mevlevî tarikatına girdi. Galata Mevlevîhânesi'nde Şeyh Gâlib'in yanında yetişti ve şeyhinin ölümü üzerine İstanbul'dan ayrıldı. Bir süre Rumeli'de dolaştıktan sonra Yenişehir Fener Mevlevî Tekkesi şeyhliğine getirildi ve ömrünün sonuna dek burada kaldı. Şeyh Gâlib'in etkisini taşıyan şiirlerini topladığı bir Dîvân'ı vardır. Eser, 2 na't, 2 kaside, 1 terciibend, 1 terkibibend, 1 müseddes, 1 tesdis, 4 tahmis, 1 şarkısı, 1 lugâz, 106 gazel, 17 rubai ile 5 tarih ve 2 kıt'adan oluşmaktadır. Basılmamış olup, Topkapı Sarayı Müzesi başta olmak üzere çeşitli kitaplıklarda yazma nüshaları bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- **Esrar Dede**, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme-Metin*, (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000, s.513.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.95.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.52.

GAZEL

Nigâhı iltifat-ı âşinâ bilmezmiş öğretdim
Eline tîğ verdim merhabâ bilmezmiş öğretdüm

Bakışları dostlara iltifat etmesini bilmezmiş, öğrettim.
Eline kılıç verdim, merhaba demesini bilmezmiş, öğrettim.

Niyâz ile ulûm-ı nâzı kıldım gûyiyâ ta'lîm
O âşûb-ı felek resm-i cefâ bilmezmiş öğretdüm

Güya ona niyaz ve naz konusunu anlattım.
O, bütün dünyayı karıştıran eziyet törelerini bilmezmiş, öğrettim.

Olup dîvâne vü üftâde bir şûh-ı sitem-kâre
Ser-i şûrîdemiz seng-i belâ bilmezmiş öğretdüm

Bir zalim, oynak güzele delicesine âşık oldum;
Böylece dumanlı başıma, belâ taşının ne olduğunu öğrettim.

O rütbe lâgar-ı aşkım ki bir demde hayâl-âsâ
Delîl oldum reh-i yâri sabâ bilmezmiş öğretdüm

Aşktan öylesine zayıf düştüm ki bir an hayal gibi olup
Sevgilinin yolunu bilmeyen seher yeline, delil oldum, yolu gösterdim.

Yeniden dağlar ile eyledim ser-tâ-kadem mecrûh
Dil-i sad-pâreye şimdi devâ bilmezmiş öğretdüm

Yeni yaralarla vücudumu baştan aşağı yaraladım;
Yüzlerce parça olmuş gönlüme, çare nedir bilmiyormuş, şimdi öğrettim.

Düşüp mestâne zülf-i müşk-bârın eylerem tesmîm
Dil-i sergeşteye bûy-ı safâ bilmezmiş öğretdüm

Sarhoş olup misk kokan zülüfleri kokladım;
Şaşkın gönlüm mutluluk kokusu bilmezmiş öğrettim.

Süvâr-ı hâme-i Şebdiz olup da Husrev-i tab'um
Reh-i şîrîn-i nazma püşt ü pâ bilmezmiş öğretdüm

Husrev gibi yeteneğim, onun atı olan Şebdîz kalemine bindiği halde,
Güzel şiir yolunda dolaşmasını bilmezmiş, öğrettim.

Olup rû-mâl-ı iksîr-i gubâr-ı dergeh-i hünkâr
Hele bîçâre Neyyir kîmyâ bilmezmiş öğretdüm

Mevlânâ'nın dergâhı tozu iksirine yüz sürüp
Zavalı Neyyir, kimya nedir bilmezmiş, öğrettim.

Varıp deryûze-i ihsânın itsin mihr ü mâh-âsâ
Der-i devlet-me'âbun bu gedâ bilmezmiş öğretdüm

Gidip, Güneş ve Ay gibi ihsanının dilenciliğini yapsın.
Bu dilenci, talih ve kudretin sığınağı olan kapıyı bilmezmiş, öğrettim.

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

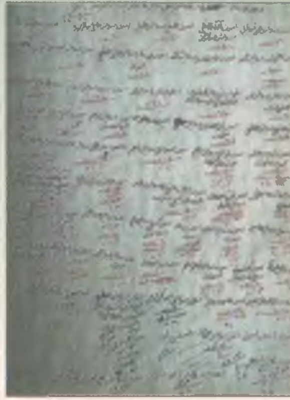
(Bugunun diliyle anlatım: Oktay Mert)

KAYNAK : Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme-Metin*, (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000, s.513.

Ali Nutkî Dede

(27 Temmuz 1762 İstanbul – Ağustos 1804 İstanbul)

Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhlerinden Kütahyalı Seyyid Ebubekir Dede'nin oğludur. Annesi Saîde Hanım'ın babası ise, Galata Mevlevîhanesi şeyhlerinden Kutbünnâyî Osman Dede'dir. Küçük yaşta, amcası Ömer Dede'nin oğlu Semâzenbaşı Sahîh Ahmed Dede'nin himayesine verildi. Daha ondört yaşlarındayken özellikle dinî bilgiler açısından dikkati çekti. 1775'te babasının ölümü üzerine Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhliğine atandı ve kendisine Çelebi Ebubekir Efendi tarafından destar (tülbent) giydirildi. Otuz yıl kadar şeyhlik makamında kaldı. Öldüğünde, dergâhın haziresine defnedildi. Derin bilgisi ve mütevazı kişiliğiyle çevresinin saygısını kazanan Ali Nutkî Dede, dönemin tanınmış şeyhlerindendir. Babası tarafından verilen Memiş ve daha sonra Nutkî mahlâsıyla manzumeler yazmıştır. Şiir yanı sıra hat ve musiki ile de ilgilenerek, musiki alanındaki pek çok ünlünün yetişmesinde emeği geçmiştir. Konya'da başladığı çilesini İstanbul'da Ali Nutkî Dede'nin yanında tamamlayan Şeyh Gâlib ile yine bu dergâha devam eden Hammâmizâde İsmail Dede, bu ünlülerden ikisidir. Şeyhliği esnasında dergâha intisap eden, mukabele'ye giren ve çilelerini dolduran dervişleri ve Yenikapı Mevlevîhânesi'ni anlatan bilgileri içeren **Defter-i Dervîşân** adlı bir çalışması vardır. Ölümü üzerine yarım kalan eser, daha sonra kardeşi Şeyh Abdülbâki Nâsır Dede tarafından tamamlanmıştır. Eserin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir. Musikiyle ilgili olarak Ali Nutkî Dede'den günümüze ulaşan tek eser, ölümünden birkaç ay önce bestelediği, **Şevkutarab Mevlevî Âyini**'dir.

Defter-i Dervişân'ın ilk sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 2. Cilt, İstanbul, s.423.

K A Y N A K L A R

- **Esrar Dede**, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme-Metin*, (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000, s.502.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.89.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 2. Cilt, İstanbul, s.413.

GAZEL

Âh eyle gönül âteş-i aşkıyla zamândur
Her dem işimüz fürkat-i yâr ile figândur

Bilmem ne zamân dil ola vaslunla müşerref
Zîrâ ki firâkunla derûnum yanagandur

Elden koma sabrı ki cihânda neler olmaz
Elbette niyâz ehline çok nâz olagandur

Ayb eylemenüz subha degin nâle vü zârum
Yalvarmak içün yâre o bir başka zamândur

Nutkî görebilsen ne virürsin bana yârı
Zîrâ görinürse bana yâr sana nihândur

KAYNAK :Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme-Metin*, (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000, s.502.

S Ö Z L Ü K

fürkat-i yâr : *Yâr ayrılığı.*
vasl : *Ulaşma, kavuşma.*
firâk : *Ayrılık, ayrı düşme.*
derûn : *İç, iç taraf, yürek.*
niyâz : *Yalvarma, dua.*
subh : *Sabah.*
nâle vü zâr : *İnleyip ağlamak.*
nihân : *Gizli, görünmeyen.*

Hoca Neş'et

(1735 Edirne – 1807 İstanbul)

Asıl adı Süleyman'dır. Enderun'da yetişen şair ve musikişinas Ahmet Refî Efendi'nin oğludur. Babası, III. Ahmed ve I. Mahmud döneminde musahiplik yaptığından "Musahib-i Şehriyârî" unvanıyla tanınırdı. Babasının Edirne'deki sürgün yıllarında dünyaya gelen Süleyman, babasının affedilmesi üzerine ailesiyle birlikte İstanbul'a geldi. Öğrenimine İstanbul'da başladı ve 1750 yılında babasıyla gittiği hac dönüşü Konya'da Mevlevî sikkesi giyerek tarikata girdi. İstanbul'a dönüşünde, babasının ölümü üzerine devrin bilginlerinden ders alarak kendi kendini yetiştirdi. Önce Mesnevî'yi anlayabilmek için Nadir Şah'ın İstanbul'a gelen hekimi Şair Eymenî'den Farsça dersleri aldı. Birçok eski şairin dîvânlarını okudu. Arapça ve Farsça şiirler yazarak kısa sürede, İstanbul'da, Farsça ve Mesnevî öğreten ünlü bir hoca oldu. Bu arada devrin tanınmış hocalarından hüsnühat öğrendi. Kendisine Neş'et mahlâsını veren üstadı Dayezâde Cûdi Efendi, Türkçe şiir konusunda ona hocalık etti. Molla Gürânî semtindeki evi, dönemin pek çok şairine okul oldu. Neş'et'in yetiştirdiği ve mahlâs verdiği şairler arasında Şeyh Gâlib başta olmak üzere Pertev Efendi, Beylikçi İzzet Bey ve Hoca Vahyî gibi isimler gelir.

Koca Râgıb Paşa'nın sadrazamlığı sırasında İstanbul'a gelen Nakşî şeyhi Bursalı Emin Efendi'yle tanışması sonrası Nakşibendî tarikatına girdiyse de aktif olarak dervişlik yapmamıştır. Zeamet sahibi olarak sipahi kılığında gezip 1768 Rus Savaşı'na katıldığı ve şahit olduğu bazı savaş sahnelerini şiirine yansıttığı bilinir. Çevresince kılıç ve kalem sahibi olarak nitelendirildi. Savaş dönüşü kırk yılını ders vererek geçirdi. Mezarı; Topkapı dışında Sakızağacı mevkiinde, Mesnevî şairi Sarı Abdullah Efendi'nin kabri civarında, dedesi ve babası ile yan yanadır. Nâbî'nin etkisi görülen şiirlerinde; kaside türüne pek ilgi göstermedi ve daha çok naatları ve mahlasnâmeleriyle ünlendi. Ayrıca İstanbul'un, özellikle Bebek semtinin güzelliklerini övdüğü şiirleri bir kitap oluşturacak sayıdadır.

Edebiyattaki asıl yeri, genç şairlere hocalık ve ustalık etmesinden ileri gelir. Gazellerinin özellikle Şeyh Gâlib, Bursalı Mehmed Emin, Senih, Enderunlu Fâzıl, İzzet Molla ve Leyla Hanım gibi şairlerce tahmis edilmesi; onun, Mevlevî çevrelerinde kazandığı şöhreti göstermesi bakımından önem taşır. Neş'et'in edebiyatımız açısından bir diğer özelliği de, devrinde İran edebiyatının yeniden keşfedilmesini sağlamış olmasından ileri gelir. 18. yüzyıla girilirken Türk edebiyatı üzerindeki etkisi kaybolmaya başlamış olan İran edebiyatını yeniden tanıtıp sevdirmek için Sebk-i Hindî'nin öncülerinden Sâib-i Tebrizî ve Şevket-i Buharî'yi, Şeyh Gâlib gibi genç şairlerle tanıştırmış, bu etkiyle genç Osmanlı şairleri, Sebk-i Hindî'nin temel özellikleri olan tasavvufi konulara, ıstırap ve giriftliğe kendi yapıtlarında da yer vermişlerdir.

E S E R L E R İ

Dîvân : 2554 beyitten oluşan eser, Neş'et'in öğrencisi Pertev tarafından 1786'da düzenlenmiştir. 20 kadar nüshası vardır. Eski harflerle 1836'da Mısır Bulak Basımevi'nde taşbaskısı yapılmıştır. Yazmalarının bir bölümü, İstanbul Üniversitesi, Millet, Süleymaniye ve Ankara DTCF kütüphanelerindedir.

Tercüme-i Şerh-i Dü Beyt-i Molla Câmî : Abdurrahman-ı Câmî'nin "Risâle-i Şerh-i Beyteyn-i Mesnevî-i Mevlevî" adlı eserinin çevirisidir. Neş'et'in tasavvuf ve tarikatlarla ilgili fikirleri yanı sıra ahlâkî hikâye ve fıkralar ile başkalarına ve kendisine ait şiirlerin yer aldığı eser, ağır bir dille ve düzyazı şeklinde kaleme alınmıştır. 1847'de İstanbul'da eski harflerle yayımlanmıştır.

Tûfân-ı Ma'rifet : Hintli şair Mirza Bîdil'in "Tûr-ı Ma'rifet" adlı eserine nazîre olarak Farsça olarak kaleme alınmış manzum ve mensur karışık bir eserdir. Neş'et'in tasavvuf konusundaki fikirlerini içeren eser, belli bir tasavvuf kültürü almış olanların anlayabileceği niteliktedir. Eserin geniş kitleler tarafından anlaşılabilmesini sağlamak için Seyyid İbrahim Hanif Bey tarafından "Şerh-i Tûfân-ı Marifet" adıyla çevirisi ve açıklaması yazılmıştır.

Tercümetü'l-Işk : Nakşibendî tarikatıyla ilgili olarak Muhammed Nakşibendî tarafından yazılan "Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrar" adlı eserin Türkçe çevirisidir. İstanbul Üniversitesi ve Süleymaniye kütüphanelerinde nüshaları vardır.

Muharrerât-ı Husûsiyye-i Neş'et : Şairin, bazı devlet adamları ve dostlarına yazdığı mektuplar ve cevaplarından oluşan 40 varaklık bir risale olup tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir.

K A Y N A K L A R

- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 18. Cilt, İstanbul, s.191.
- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.411.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.97.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.319.
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı, 6. Cilt, s.67.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.912.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.35.
- **Muallim Naci,** *Osmanlı Şairleri*, Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.72.
- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.415.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey,** *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.270.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.551.
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.435.

I

GAZEL

Serçeşme-i re'yiz dil-i şeydâda nihanız *Biz âb-ı zülâliz tih ü deryâda nihanız*	*Görüş ve düşüncelerin pınarı biziz, âşıkların gönlünde gizliyiz.* *En yalın su biziz; çöllerde, denizlerde gizliyiz.*
Biz bahşederiz ehl-i dile, girye vü hande *Ol neş'e biziz sâgar-ı sahbâda nihanız*	*Gönül adamlarına gözyaşını da, sevinci de biz bağışlarız.* *Sevincin aslı biziz. İçki meclisinin kadehinde gizliyiz.*
Mâhiyyetimiz vüs'at-i meşrebde nühüfte *Mecnûnlarız sâha-yi sahrâda nihanız*	*Niteliğimiz, huy genişliğimizde, kalbimizin herkese açık olmasında saklıdır.* *O mecnunlarız ki bozkırlarda, sahralarda gizliyiz.*
Gavvâs bilür bizdedir ol gevher-i maksûd *Ummân-ı diliz mevce-i hârâda nihanız*	*Dalgıç bilir ki asıl amacın kaynağı bizdedir.* *Gönüllerin engin deniziyiz. En taşkın dalgalarda gizliyiz.*
Yârân ne zaman olsa bulurlar seni elbet *Neş'et biz o sırrız ki süveydâda nihanız*	*Dostların ne vakit olsa bulurlar seni,* *Neş'et, biz o sırrız ki yürekte olan siyah noktada gizliyiz.*

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.206.

Tablo: Ziyad Sultanov
Librairie de Pera
Muzayede Kataloğu – 29.9.2002

II

GAZEL

İzâle-i gam ü endûhuma bahâne mi yok
Figân u âh-ı ciger-sûz-ı âşıkâne mi yok

Telâş-ı va'd-ı visâle sebeb nedir bilmem
Yalan mı yok güzelim özr-i ârifâne mi yok

Şarâb-ı derd-i firâkın sirişk-i hûnînim
Humâr-ı subh-ı safâda mey-i şebâne mi yok

Remîde mi acabâ âhuvân-ı Çîn-i cünûn
Güzel mi yok bilemem nâz-ı nâzikâne mi yok

Bu murgzâra tenezzül muhâldir yohsa
Hümâ-yı tab'ıma Neş'et bir âşiyâne mi yok

(Mefâ'ilün Fe'ilâtun Mefâ'ilün Fe'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.101.

Bahane mi yok, derdimi ve üzüntümü giderecek,
Ciğer yakan âşıkça âh ve inleme mi yok?

Kavuşma sözü telâşına sebep nedir bilmem,
Yalan mı yok güzelim, ustaca bir özür mü yok?

Ayrılık derdi şarabının kanlı gözyaşıyım,
Mutluluk sabahı mahmurluğunda gece şarabı mı yok?

Acaba delilik Çin'inin ceylanları ürkmüş mü?
Güzel mi yok, bilemem, yoksa nazikâne naz mı yok?

Bu kuş yatağına tenezzül etmem imkânsız.
Yoksa yeteneğimin hümâ kuşuna bir yuva mı yok Neş'et?

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

GAZEL

Bir dil almağa gelir leşker-i müjgân saf saf
Elde şemşîr nigeh-i arbede-cûyân saf saf

İltifât eyleyemem gayriye ey ayet-i hûr
Cennet içre dizeler karşuma gılmân saf saf

Dil-i uşşâkı gören Ka'be-i küyunda sanır
Hâcıyân vakfededir cümleten uryan saf saf

Sen şeh-i memleket-i hüsn ü bahâsın zâhir
Ceyş-i hûbân durur bezmine dîvân saf saf

Neş'etâ kadrini ol demde bilir ahbâbın
Himmet için geleler kabrine rindân saf saf

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.418.

Kılıçları ellerinde, kavga arayan bir bölük bakış,
kirpik ordusu saf saf, bir gönlü almaya gelirler.

Ey hurileri kıskandıran güzel, cennetteki gılmanları sıra sıra
karşıma dizseler senden başkasına iltifat etmem.

Senin bulunduğun Ka'be'ye benzer yerde âşıkların gönüllerini
görenler, bölük bölük çıplak hacılar vakfeye durmuş sanırlar.

Açıkçası sen, değer ve güzellik ülkesi sultanı olmalısın ki
güzeller ordusu senin meclisinde saf saf dîvân durmuşlar.

Neş'et, dostların ancak, bütün rintlerin himmet dilemek için
bölük bölük kabrine geldikleri zaman senin değerini anlarlar.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

IV

Bîmâr-ı mahabbet olana derd devâdır
Hûnâb-ı sirişk-i dem-i aşk ayn-ı şifâdır

Derd-i serînin sandalı hûn-ı ciger olsun
Bîmâr-ı gam-ı aşk ki muhtâc-ı devâdır

Dermân-pezîr olmadı gitti dil-i bîmâr
Yâ çekdiğimiz nâz-ı tabîbân ne belâdır

İhvânda bir bûy-ı hakîkatle gelir yok
Peygâm-res-i gülbün-i ahzân-ı sabâdır

Germ-ülfet olan Neş'et ile şimdi teb ancak
Âmed-şüd eden dergehine subh u mesâdır

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.418

Sevgi hastası olana dert, devadır.
Aşkın kanlı gözyaşları, akıtanlara şifadır.

Başının derdinin sandalı, ciğer kanı olsun.
Aşk gamının hastası, tedaviye muhtaçtır.

Tedavi olmadı gitti hasta gönül.
Ya bu çektiğimiz hekimlerin nazlanışı ne belâdır.

Dostlardan, hakikat kokusuyla gelen tek bir kişi bile yok.
Sabâ yelinin hüzün fidanının haberidir ulaşan.

Neş'et ile yakın dost olan, şimdi yalnızca hararettir.
Dergâhına uğrayan ise yalnızca sabah ile akşamdır.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

V

Bizim cevr ü felekten şekve ü feryâdımız yoktur
Adûdan hiç melâl ü hâtır-ı nâşâdımız yoktur
Şu kâfir baht-ı bedden iştikâ mu'tâdımız yoktur
Muhassıl dost ü düşmandan tazallüm yâdımız yoktur
Gönüldendir şikâyet kimseden feryâdımız yoktur

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.235.

Bizim, feleğin işkencesinden şikâyet ve feryadımız yoktur.
Düşmandan dersek, hiç üzüntümüz ve hatırımızın kırılıp mutsuz oluşumuz gibi bir durum da yoktur.
Hele şu kâfir talihimizin kötülüğünden, hiç mi hiç şikâyetçi değiliz.
Kısacası, ne dosttan, ne düşmandan, bugüne değin, bir yakarışta bulunduğumuzu da anımsamıyoruz.
Gönüldendir sızlanışımız; kimseden feryadımız yoktur.

III. Selim (İLHÂMÎ)

(24 Aralık 1761 İstanbul – 28 Temmuz 1808 İstanbul)

Osmanlı padişahlarının 28'incisi olarak 1789 yılında tahta çıkan III. Selim, Sultan III. Mustafa'nın Mihrişah Sultan'dan olan oğludur. Küçük yaşta İlhâmî mahlâsıyla şiirler yazdı. İyi bir öğrenim gördü. Özellikle musiki, hat ve edebiyatla ilgilendi. Amcası I. Abdülhamid döneminde çok baskı görmese de sarayda gözetim altında yaşadığından, bunun kendisinde yarattığı duyguları "Kafes" redifli gazelinde duyarlı bir biçimde kaleme aldı. Şahsî sıkıntıların şiire konu edilmesi olarak tanımlanan ve tezkirecilerce "hasb-ı hâl" adı verilen şiir türünün en güzel örneklerini kaleme aldı. Tahta çıktığında Osmanlı İmparatorluğunda yapılması gereken ıslahat çalışmalarını başlattı ve ilk olarak Nizam-ı Cedid Ocağı'nı kurdu. Yeni bir kanun çıkararak savaşa katılmayan tımar ve zeamet sahiplerinin ellerinden toprağının alınmasını yasalaştırdı. Lâğımcı, topçu ve humbaracı ocakları için yeni nizamnâmeler hazırlattı. Donanmayı yeni bir düzene sokup Bahriye Mektebi açtı. Heybeliada'da açılan bu okulda okutulmak üzere Avrupa'dan getirilen fen kitaplarını tercüme ettirdi. O dönemin meşhur Fransız ve Venedik kumaşları yerine yerli kumaşların kullanımını teşvik etti. İlk defa Avrupa ülkelerine daimî elçi gönderdi. İlmiye sınıfında atamaların sınavla yapılmasını sağladı. Bütün bu yenilikler tutucu güçleri tedirgin edince birtakım kışkırtmalar sonucu Edirne'de isyan çıktı ve İstanbul'a dek yayıldı. Asiler, III. Selim'i tahttan indirip yerine IV. Mustafa'yı geçirdiler. Reformcu padişahtan yana olanların Alemdar Mustafa Paşa kumandasında saraya yürümeleri üzerine IV. Mustafa'nın emri ile III. Selim öldürüldü (1808). Mezarı, İstanbul'un Lâleli semtindedir. Yaşamı boyunca musiki, şiir ve hat sanatıyla uğraşan III. Selim, şiirlerinde fikirlerini basit ve içten bir ifadeyle belirtmiş, İstanbul yaşamının özelliklerini dile getirmeye çalışmıştır. Şiirden çok, besteleriyle tanınır. Günümüze ulaşan besteleri vardır. Sûz-ı Dilâra makamını buldu. Ayrıca Evcârâ, Şevk-efzâ makamında besteler yaptı. Sanatçılığının yanı sıra devrindeki sanatçılara hâmilik yapması ile de ünlenen III. Selim, Şeyh Gâlib'in dileği üzerine Galata Mevlevîhânesi'nin onarımını üstlenmesi, onun sanatçıya olan saygısının bir kanıtıdır. İlhâmî mahlâsıyla yazdığı dindışı konulardan oluşan ve klasik dîvân şiirinin özelliklerini taşıyan şiirlerini topladığı Dîvân'ı basılmamıştır. Yazma nüshaları, İstanbul Üniversitesi, Millet ve Topkapı Sarayı Müzesi kütüphanelerindedir. Şiirlerinin bir bölümü Necati Elgin tarafından yayımlanmıştır.

III.Selim'in, kendi elyazısıyla Hazine Kethudasına yazdığı mektup.

Kaynak: Oktay Kekeva Koleksiyonu

KAYNAKLAR

- **Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan**, *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.223.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.105.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.676
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.362
- **Cemil Çiftçi**, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.520.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.385.
- **İskender Pala**, *Kırklar Meclisi*, İstanbul 2000, s.130.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.434.
- *Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü*, 4. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.436.

I

Zevki eyyâm-ı bahârın hele seyrân iledir
Cünbiş-i sahn-ı çemen zümre-i yâran iledir

Neyleyem bir kuru sevdâsını çekmek yârin
Şöhret ü şânı anın bûseyi ihsân iledir

Bir nezâketle lebin öpmeği iş'âr itdim
Bu ricâmız bizim ol âfete irfân iledir

Ger su'âl eyler isen dide-i giryânımdan
Berk-ü bârân gibi hep akması hicrân iledir

Fârisi-hân değil ise n'ola İlhâmî
Böyle tertib-i sühan kuvve-i iz'ân iledir

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.435.

Bahar günlerinin zevki gezip dolaşmakla çıkarılır.
Kırlarda eğlenmek dostlar topluluğu iledir.

Sevgilinin bir kuru sevdasını çekip ne yapayım?
Onun şanı ve şöhreti bir öpücük verişindedir.

Dudağını öpmek istediğimi nezaketle söyledim.
O güzele bizim bu ricamız gönül olgunluğu iledir.

Eğer ağlayan gözümden soracak olursan,
Şimşekler çakarak yağmur gibi yağışı, ayrılık yüzündendir.

İlhâmî Farsça söylemiyorsa ne çıkar?
Böyle şiir yazmak, ancak anlayış gücüyle olabilir.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Sen oldun ey peri böyle melâmete bâis
Bu rütbe ey gül-i ra'nâ felâkete bâis

Dü-dîde eşkile giryân ciger hemân biryân
Revâ mıdır bize bu def-i râhata bâis

O mâh bende-i dil âşıkânda mâhirdir
Edâ-yı işvesidir bunca hâlete bâis

Misâl-i sünbül-i şûrîde zülfünü dökmüş
Budur o rütbe ruhında letâfete bâis

Cihânı tutdu bütün sanki fitne vü âşûb
Miyân-ı âşıkân içre kıyâmete bâis

Hemîşe Hazret-i Hakka niyaz etti İlhâmî
Hudâ olur bize ancak selâmete bâis

(Mefâ'ılün Fe'ılâtun Mefâ'ılün Fe'ılün)

KAYNAK : Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan, *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.230.

Ey peri gibi sevgili, böylesine kınanmama sen oldun sebep.
Ey güzel gül, bu kadar felâkete düşüşüme sen oldun sebep.

İki gözüm aşk ile ağlar, ciğerimse sürekli yanar.
Ey sevgili, rahatımızı kaçırtan bu hâl bize lâyık mıdır?

O ay yüzlü sevgili, âşıkların gönlünü köle yapmada çok yeteneklidir.
Bütün bu durumlara sebep olansa nazlı tavırlarıdır.

Saçını perişan sünbül gibi dökmüş;
Yanağındaki bu kadar güzelliğin sebebi budur.

Bütün dünyayı kargaşa ve gürültü sarmış.
Âşıklar arasında böylesine kavgaya o sebep olmuş.

İlhâmî, sürekli Allah'a yalvar.
Bizim selâmete ulaşmamıza sebep ancak Tanrı olur.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Humbaracılar Kışlası – Gravür

Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü, 4. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.440.

Ferrî

(1756 ? Tatarpazarcığı/Filibe – 1805-1806 Filibe)

Doğum tarihi belli değildir. Asıl adı Muhammed ya da Mehmed'dir. Dîvân'ında belirttiğine göre; otuz yaşlarındayken "Dîvân"ını düzenledi. Araştırmacılar, bu bilgiden hareketle 1756 veya 1757 doğumlu olabileceğini belirtirler. Öğrenim durumu ve mesleğiyle ilgili ayrıntılı bilgi yoktur. Öğrenimini İstanbul'da sürdürdüğü, Hoca Neş'et Efendi'nin öğrencisi olduğu bilinmekte; mesleğiyle ilgili olarak da bazı kaynaklarda mültezim (vergi kesici), bazılarında ise Beylik Odası'na ve Defter-i Hâkâni'ye devam ettiği ve Vezirler dîvânında kâtiplik yaptığı belirtilir. Vefatına ilişkin kesin bilgi olmamakla birlikte 1805 veya 1806 yılında Filibe'de vurularak öldürüldüğü şeklinde bir açıklama vardır. Mültezim olduğu hâlde şair geçinenlerden daha güzel sözler söyleyen bir şair olup bazılarına göre, "Şair-i Şehir" olarak değerlendirilir. **Dîvân**'ında, Hayri Efendi'ye ve Selim Ağazâde Ahmed Nazif Efendi'ye sunduğu kasidelere de yer vermiştir. Dîvân'ın başlarında, Dîvân kâtiplerinden Hâmi tarafından kaleme alınan, Ferrî'nin yaşam öyküsüne ilişkin bilgiler bulunur. Eserdeki beyit sayısı 2000'den fazladır. Konya Mevlâna Müzesi ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerinde yazma nüshaları mevcuttur.

KAYNAKLAR

- **Cemil Çiftçi**, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.505.
- **İbnülemin Mahmud Kemal İnal**, *Son Asır Türk Şairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1969, s.412.

Ey hadeng-i gamze her giz bir nişân lâzım sana
Hiç dimezsin âşıka ammâ ki cân lâzım sana

Ey büt-i nev-bave resm-i nâzı icra etmeğe
Eyleme ta'cîl zîrâ çok zamân lâzım sana

Sâyesinde nev-be-nev kumri-i dil ârâm ide
Ey gönül bir serv-kad taze fidân lâzım sana

Cânı gark it bahr-i tevhîd-i muhabbetde dilâ
Âlem-i aşk içre çünkü bir mekân lâzım sana

Dâm-ı zülfünde şikeste itme perr ü bâlini
Ferrî-i üftâde cânâ her zamân lâzım sana

KAYNAK : **Cemil Çiftçi**, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.505.

SÖZLÜK

hadeng-i gamze : *Gamze oku.*
büt : *Put gibi güzel.*
nev-bave : *Turfanda, taze.*
ta'cîl : *Çabuklaştırma, sıkıştırma.*
nev-be-nev : *Yeniden yeniye, tazeden tazeye.*
kumri-i dil ârâm : *Gönül okşayan kumru.*
serv-kad : *Selvi boylu.*
bahr : *Deniz.*
tevhîd-i muhabbet : *Karşılıklı sohbet.*
dilâ : *Ey gönül.*
dâm-ı zülfünde : *Zülfün tuzağında.*
şikeste : *Kırılmış, kırık.*
perr : *Kanat.*
bâl : *Yürek, gönül, kalp.*
üftâde : *Biçare; düşkün; âşık.*

Mehmed İzzet Bey (BEYLİKÇİ)

(? İstanbul – 6 Ekim 1809 İstanbul)

Doğum yılı tam olarak bilinmemektedir. Asıl adı Mehmed olup babası, defteremini vekili Benli Arif Bey'dir. Dönemin ünlü hocaları Nusret ve Neş'et Efendi'nin öğrencisi oldu. Öğrenimini tamamladıktan sonra Mektubî-i Sadr-ı Âlî Odası'na devam ederek hocalık pâyesini aldı. Amedi Odası'na atandıktan bir süre sonra Beylikçilik mevkiine kadar yükseldi. Bu nedenle Beylikçi İzzet adıyla tanındı. 1808'de Eflâk ve Boğdan'da yapılan barış görüşmelerine katıldı. Bazı bilgilere göre; Alemdar Mustafa Paşa döneminde yapılan İttifak Senedi'ne imza atması ve Rusya ile yapılan barış görüşmelerine giderken verilen yolluğu az bulup bunu konu etmesi, Sultan Mahmud'la arasının açılmasına sebep olduysa da inşa sanatındaki yeteneği göz önünde bulundurularak affedildi. Fakat daha sonra halkı savaşa katılmaya ikna için Sultan Mahmud tarafından Bâb-ı Ali'ye gönderilen hattıhümayunları eleştirip hafife alması ise, hayatının sonunu hazırladı, 6 Ekim 1809 günü Kadıköy'de idam edildi ve Ayrılık Çeşmesi'ne defnedildi. Öğrencisi Resayi Efendi tarafından şiirleri bir araya getirilerek hazırlanan Türkçe Dîvân'ı 1842 yılında yayımlanmıştır. Dîvân'ın yazma nüshalarından üçü İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde, diğer bir nüsha ise Millet Kütüphanesi'ndedir.

KAYNAKLAR

- **Cemil Çiftçi**, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.545.
- **Muallim Naci**, *Osmanlı Şairleri*, Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.167.

Bu dil-i haste tabîbâ ne senindir ne benim
Hîç ilâç eyleme zîrâ ne senindir ne benim

Sana fermân-ben olmaz beni de hîç saymaz
Dil-i âvâre dilârâ ne senindir ne benim

Tâze neş'eyle bizi dahi harâb it sâkî
Köhnedir meclis-i sahbâ ne senindir ne benim

Bir iki câm ile biz dahi yıkılub gidelim
Ne Cem'in bu mey ü mînâ ne senindir ne benim

Gülelim açılalım gül gibi gül-geşt idelim
Dem bu demdir ki bu sahrâ ne senindir ne benim

Gel gönül dinleyelim bir iki gün gülşende
Bu gül ü bülbül-i şeydâ ne senindir ne benim

Şimdilik aşkı bana hüsnü sana vermişler
Âriyetdir bu da cânâ ne senindir ne benim

İzzet el değmiş iken tûti-i tâb'ı söylet
Yoksa bu hâme-i gûyâ ne senindir ne benim

KAYNAK : Cemil Çiftçi, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.548.

SÖZLÜK

dil-i haste : *Hasta gönül.*
dilârâ : *Sevgili.*
meclis-i sahbâ : *Şarap meclisi.*
câm : *Kadeh.*
mey ü mînâ : *Şarap ve şarap şişesi.*
gül-geşt : *Gül gezintisi.*
dem : *Zaman, vakit.*
gülşen : *Gül bahçesi.*
gül ü bülbül-i şeydâ : *Gül ve çılgın gül.*
hüsn : *Güzellik.*
âriyet : *Ödünç.*
tûti-i tâb : *Parlak papağan.*
hâme-i gûyâ : *Söyleyen kalem.*

Sünbülzâde Vehbî

(? Maraş – 29 Nisan 1809 İstanbul)

Asıl adı Mehmed'dir. Maraş'ta Sünbülzâdeler diye tanınan bir aileye mensup olup çocukluk ve gençlik yıllarına ilişkin bilgi yoktur. Maraş'ta iyi bir öğrenim gördü. Maraş ulemasından icazet aldı. İstanbul'a geldiğini, Anadolu ve Rumeli kazaskeri Osman Efendi'den mülâzim olduğunu kendi Dîvân'ında belirtirse de İstanbul'a kaç yılında geldiği bilinmemektedir. İstanbul'da devrin ileri gelenleriyle dostluklar kurdu. Onlara kaside ve tarihler sundu. III. Selim'in doğumu için yazdığı kasideden, 1761'de İstanbul'da olduğu anlaşılır. Bir süre müderrislik yaptı. Daha sonra, Yaş, Bükreş gibi pek çok Rumeli yerleşiminde 17 yıl kadılık görevinde bulundu. 1768 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında kendisine hacegânlık verildi. 1775'te gönderildiği İran elçiliği görevinden dönüşte Bağdat'ta Bağdat Valisi Ömer Paşa ile Kerim Han arasındaki anlaşmazlığı gidermek amacıyla girişimde bulundu. Bu arada İran'ın pek çok yerini gezdi. Daha sonra Ömer Paşa'yla araları açılınca görevinde suiistimal yaptığı gerekçesiyle padişaha şikâyet edildi ve hakkında ölüm fermanı çıkarıldı. Gizlice İstanbul'a geldi. "Tannane" adlı kasidesi padişaha sunularak affedilmesi sağlandı. Bu olay sonrası itibarını yitirip yedi yıl yoksulluk içinde yaşadı. 1783'te tekrar kadılığa döndü. Rodos ve Silistre kadılıklarından sonra Avusturya Seferi sırasında ordunun kadı naipliğinde bulundu. 1790 yılında İstanbul'a döndükten sonra III. Selim adına düzenlediği Dîvân'ını padişaha sunarak göze girdi ve ömrünün son yıllarını rahat geçirdi. Öldüğünde 90 yaşlarındaydı. Mezarı Edirnekapı dışındadır. Sünbülzâde Vehbî, dünya zevklerine düşkün bir kişiydi. Bu özelliği şiirlerine de yansımıştır. İçten bir söyleyişi, sağlam bir yapısı olan şiirleri, lirizmden yoksun olduğundan pek değerli bulunmaz. Şiirleri, yerel ve yeni konuları seçmesi yönünden Sâbit'in etkisini taşır. Günlük yaşamla ilgili deyimler ve yerel deyişlerden yararlanarak yaptığı söz oyunları ile ünlendiyse de yer yer lâubaliliğe kaçan üslubu nedeniyle küçümsenmiş; kasideleri, kişisel serüvenlerinin yansımalarını taşıdığından ilginç bulunmuştur. Kasidede Nef'î'yi, gazelde Bâkî ve Nâbî'yi taklit ettiği görülür. Mesnevîleri ile ünlüdür. Şiirleri, çağının toplumsal yapısını yansıtması açısından önemlidir. 18. yüzyıl klasik dîvân şiirinin önde gelen temsilcilerinden olup daha çok, Dîvân'ı dışındaki eserleriyle tanınır.

Dîvân-ı Vehbî'nin 1837'de Bulak Matbaası'nda yayımlanan nüshasının ilk sayfası.

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı, 7. Cilt, s.377.

Tuhfe-i Vehbî'nin ilk sayfası.

Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.656

ESERLERİ

Dîvân : III. Selim adına düzenlenmiş olup oldukça geniş hacimli bir eserdir. Eserin baş kısmında Arapça kasideler ve Farsça dîvânçe yer alır. 1837'de Mısır'da Bulak Matbaası'nda basılan nüshası eksiktir. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki nüsha, en zengin olanıdır.

Lûtfiye-i Vehbî : Sünbülzâde Vehbî'nin, Nâbî'nin "Hayriyye" adlı eserini örnek alarak, oğlu Lütfullah'a öğüt vermek amacıyla kaleme aldığı ahlâkî ve didaktik manzum bir nisahatnâmedir. Devrin toplumsal yaşamını ve bu yaşam içindeki karakter ve tiplerin kesin ve kısa ifadelerle anlatıldığı eser, ilk olarak 1838'de Dîvân ile birlikte Mısır'da yayımlanmış, daha sonra pek çok baskısı yapılmıştır.

Tuhfe-i Vehbî : 58 kıtadan oluşan, Farsçadan Türkçeye, manzum bir sözlüktür. Yazımı 1782, ilk basımı 1798 tarihini taşır. Eski harflerle yazılmış 60 kadar nüshası vardır.

Nuhbe-i Vehbî : 1799 yılında kaleme alınmış, Arapça-Türkçe sözlüktür. İlk basım tarihi 1805'tir. Eski harflerle İstanbul ve Mısır'da birkaç kez yayımlanmışıtr.

Şevkengiz : Kadın ve erkek güzelliğinden bahseden ve devrin cinsellik anlayışını dile getiren 779 beyitlik bir mesnevîdir. Sabit'in etkisiyle yazılmış realist bir eserdir. 1837 ve 1869'da İstanbul'da eski harflerle iki kez basılmıştır.

Münşeat : Yazarın ifadesine göre, bir yangın sırasında kaybolmuştur. Eserin bazı parçalarına mecmualarda rastlanır. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki Dîvân'ın sonunda yedi parça inşası mevcuttur.

KAYNAKLAR

- **Süreyya A. Beyzâdeoğlu**, *Sünbülzâde Vehbî*, İstanbul 2000.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.478.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercume: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.430.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.548.
- **Rüştü Şardağ**, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.200, 280.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.655.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1059.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.526.
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı, 7. Cilt, s.377.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.180.
- **İbrahim Alaettin Gövsa**, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul 1946, s.361
- **Şemsettin Kutlu**, *Dîvân Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1983, s.432.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.390.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.109.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.356

I

Lûtfiye-i Vehbî'den

VASF-I ZENPARE-İ AVARE

Macerası çok idi dünyada
Ona derlerdi Suyolcuzâde

Akdeniz sularına olsa revan
Küs-ü deryaya kalırdı hayran

Gözünü yıldıza dikse nagâh
Zühre'den gayriye etmezdi nigâh

Cayigâh etmiş idi Kıztaşı'n
Kızların taşı yarardı başın

Bir ziyafette bulunsaydı gibi
Yediği cümle kadınbudu idi

Kollar atmıştı o şahs-ı bibâk
Komşu divarına manende-i tâk

Tahtaperde yarığından pinhan
Harem-i çare olurdu nigeran

Nevbenev came giyerdi veresi
Aldatırdı nice müflis teresi

Zib ü ziverle olup telli bebek
Gösterip hançeri çalkardı göbek

Sanki allarla gelincik çiçeği
Zenne kolbaşısının kız köçeği

Olsa başında dahi taş yarığı
Çatal eylerdi o telli sarığı

Salınıp kaşın gözün süzerek
Söylese kız gibi ağzın büzerek

Uzatıp boynunu gerdan kırarak
Köşebaşında bıyıklar burarak

Yağlanıp da sürünürdü yâre
Çıkarırdı kokusun bîçare

Gözünün sürmesi pek taşkın idi
Sürmeli gözler için şaşkın idi

Kande giysusunu sarkıtsa zenan
Bu da sarkıntılık eylerdi heman

Söz atıp yanlarına varır idi
Rahmi vardır deyü yalvarır idi

Yalana kurmuş idi başka zemin
Ser-i sermayesi bin türlü yemin

(......)

BİR KADIN DÜŞKÜNÜ

Dünyada macerası çoktu,
Ona Suyolcuzâde derlerdi.

Akdeniz sularına gitse,
Deniz anasına hayran kalırdı.

Ansızın gözünü yıldıza dikse,
Zühre'den başkasına bakmazdı.

Kıztaşı'nı yer edinmişti,
Kızların taşı, başını yarardı.

Bir ziyafette bulunsa idi,
Yediği hep kadınbudu olurdu.

O korkusuz, kollar atmıştı,
Asma filizleri gibi, komşu duvarına.

Tahtaperde aralığından gizli gizli,
Komşu evlerinin içine bakardı.

Veresiye alınmış yeni elbiseler giyerdi;
Nice müflisler, bu teresi aldatırlardı.

Süs ve parlaklıkla telli bebek olarak,
Hançeri gösterip göbek çalkardı.

Allı elbiselerle sanki gelincik çiçeği,
Veya zenne kolbaşısının kız köçeği idi.

Başında taş yarığı bile olsa,
O telli sarığı gene çatal yapardı.

Kaşını gözünü süzüp salınarak,
Söz söylerken kız gibi ağzını büzerek,

Boynunun uzatıp gerdan kırarak,
Köşe başında bıyıklar burarak,

Yağlanıp sevgiliye sürünür,
Zavallı kokusunu çıkarırdı.

Gözünün sürmesi pek taşkındı.
Sürmeli gözler için şaşkına dönmüştü.

Nerde ve ne zaman kadınlar saçlarını sarkıtsalar
Bu da hemen sarkıntılık ederdi.

Söz atıp yanlarına gider,
Merhameti vardır diye yalvarırdı

Yalana başka bir saha kurmuştu,
Sermayesinin kaynağı binlerce yemin.

(......)

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.180.

II

Ümîdim zevrakın çektim kenârâ her çe bâd âbâd
Temelluk eylemem şû rüzgârâ her çe bâd âbâd

Hebâ ettim ten-î hâk-î nihâdı gird ü bâd âsâ
Hevâ-yı aşk ile döndüm gubârâ her çe bâd âbâd

Yine ümmîd-i âbâd ile düştüm ben harâbâta
Eğer berbâd olursam dā ne çâre her çe bâd âbâd

Bize ey bâd bâdî-î perişânî olursan da
Dokun gâhî o zülf-î târümâra her çe bâd âbâd

Senindir şimdi meydan bâd-ı pây-ı hâmeni Vehbî
Çıkar meydân-ı sahn-ı iftihârâ her çe bâd âbâd

Umut sandalını kıyıya çektim, bırak, ne olursa olsun!
Şu zamana dalkavukluk yapmam; ne olursa olsun!

Topraktan yaratılmış olan varlığımı, toz toprak gibi harcadım.
Aşk arzusuyla, döndüm toza toprağa; ne olursa olsun!

Belki onulurum, onarılırım umuduyla meyhanelere düştüm.
Yok olup gitsem de yok çaresi; ne olursa olsun!

Ey rüzgâr, bize perişanlık nedeni olursun, bozguna çevirirsin bizi;
Arasıra da yârin perişan saçlarına dokun; ne olursa olsun!

Senindir şimdi alan; kaleminin ucunu, ey Vehbî,
Çıkar övgü alanına; ne olursa olsun!

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.200.

III

Aşufte dilim ârız-ı cânâne açılmış
Şol gül gibi kim bülbül-i nâlâne açılmış

Mahcub idi amma o büt-i perde-nişinim
Nûş eyleyicek bir iki peymâne açılmış

Ağzın kapamış pir-i mugân var ise şeyhin
Kim mescidi yanında ki meyhâne açılmış

Bu hânkah-ı dehr değil câ-yi ikamet
Bir tekyedir ol zümre-i mihmâne açılmış

Düzd-i nigehi girdi meger külbe-i câne
Vehbî yine bu semtde bir hâne açılmış

Çılgın gönlüm, sevgilinin yanağına içini dökmüş.
Şu gül gibi inleyen bülbüle içini dökmüş.

Utangaçtı ama o örtülü duran sevgili,
Bir iki kadeh içince açılmış.

İçki verenlerin önderi, şeyhi susturmuşa benzer.
Nitekim onun mescidi yanında meyhane açılmış.

Bu dünya dergâhı, oturulacak bir yer değildir.
O, konuklar için açılmış bir tekkedir ancak.

Bakış hırsızı, gönül evine girmiş demek ki,
Ey Vehbî, bu semtte yine bir ev açılıp (soyulmuş).

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : İsmet Zeki Eyuboğlu, *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.391.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

IV

Gel ey sabâ yine ol gül-izârdan ne haber
Hazân-dîde hezâr-ı bahârdan ne haber

Gör ey sirişk-i revan kimlerin kinârında
O serv-i tâze-res-i işve-kârdan ne haber

Nesîm geldi ayağı tozuyla ey dîde
Aceb gubâr-ı ser-i râh-ı yârdan ne haber

Diyâr-ı hüsnüne gitmiş hayâl câsûsu
Yine o husrev-i milk-i vekardan ne haber

Bürîd-i âh gidip gelmek üzre ey Vehbî
Peyâm-ı vuslata dair nigârdan ne haber

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.478

Gel ey sabâ rüzgârı, o gül yanaklıdan gene ne haber var?
Sonbaharı görmüş bahar bülbülü ne âlemde?

Ey durmadan akıp giden gözyaşı, gör kimlerin yanında.
O taze, işveli, cilveli selviden ne haber?

Rüzgâr ayağının tozuyla geldi ey göz;
Acaba sevgilinin geçtiği yolun başındaki tozdan ne haber?

Onun güzellik ülkesine gitmiş hayal ve düşünce casusu,
Gene o onur ülkesinin hükümdarından ne haber?

Âh postacısı, gidip gelmek üzere, ey Vehbî,
Vuslat haberine dair sevgiliden ne haber?

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Nehir Kenarında Ağaçlar - Tablo: Yüzbaşı Nuri
Maçka Mezat Müzayede Kataloğu - 5.3.1994

Enderunlu Fâzıl

(1759 ? Akkâ – 1810 İstanbul)

Kesin olmamakla birlikte 1759'da doğduğu tahmin edilmektedir. Asıl adı Hüseyin'dir. I. Abdülhamid devrinde Akkâ muhafızı olarak devlete isyan eden Ömer Bey'in torunudur. Babası Ali Tahir de, dedesine yapılanlar için devlete isyan edip öldürülmüştür. Küçük yaşta kardeşi ile İstanbul'a getirilerek saray okuluna alındı. Eğitimini Enderun'da tamamladığı için Enderunlu lâkabıyla anılır. Zevk, eğlence ve cinsî eğilimleri yüzünden 1783'te saraydan çıkarıldıktan sonra on iki yıl İstanbul sokaklarında düşkün bir yaşam sürdü. Yazdığı kasidelerle III. Selim'in dikkatini çekerek Rodos vakıflarına bakmakla görevlendirildi. Hâceganlık rütbesine ulaştıktan sonra Halep Defterdarlığı ve Erzurum vilâyetini teftiş görevi verildi. Çok zor şartlarda güçlükle sürdürdüğü bu görev sonrası İstanbul'a döndüyse de dilini tutamaması nedeniyle yeniden Rodos'a sürüldü. Aynı yerde sürgün bulunan Reisülküttap Ebûbekir Râtib Efendi'nin idamının kendisinde yarattığı şokla iki gözünü kaybettiğinden İstanbul'a dönmesine izin verildi. Perişan ve yatalak bir vaziyette geçen ömrünün son yıllarında gözleri tekrar açıldı. Mezarı İstanbul Eyüp'tedir. Sıkıntılı bir yaşam sürmesine karşın dîvân şiirinin en çok eser veren şairlerinden biri olarak kabul edilir. Edebî kişiliğinin önemi, hemen hemen tüm eserlerinde, çevresinde gördüklerini anlatmış olmasından ileri gelir. Gazellerinde Nâbî ve daha çok Nedîm'in, mesnevîlerinde ise Sâbit'in etkisi görülür. Dîvân şiiri teknik ve estetiğine bağlı kalarak şiirde yerelleşme yolunu izlediyse de şiirlerinde anlatım ve içerik açısından zevk düşkünlüğünü aksettiren, basit ve laubali bir ifade göze çarpar.

Hûbânnâme mesnevisinin ilk iki sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 11. Cilt, İstanbul, s.188

E S E R L E R İ

Dîvân : Edebî bakımdan en olgun eseri olup oldukça geniş hacimlidir. Bir kısmı Arapça ve Farsça olmak üzere şiirlerin çoğu Türkçe olarak kaleme alınmıştır. Eser, münacat ve na'tlardan oluşur. 158 sayfa tutan eserde, başta III. Selim olmak üzere devlet ileri gelenlerine yazılan 84 kaside yer alır. Mizahî parçaların da yer aldığı eserde toplam 164 gazel, 32 şarkı ve 142 kıt'a bulunmaktadır. 1842'de Mısır ve İstanbul'da yayımlanan eserin Mısır baskısının son 19 sayfasında "Defter-i Aşk" mesnevîsine de yer verilmiştir.

Defter-i Aşk : Şairin, kendi aşk maceralarını anlattığı şiirlerini kapsayan 437 beyitlik bir mesnevîdir. Ayrıntılı tasvirlerle anlattığı bir çingene düğünü, eserin en ilgi çekici yanıdır.

Hûbânnâme : 796 beyitten meydana gelmiştir. Çeşitli milletlerden erkek güzellerinin anlatıldığı eser Reisülküttab Ebûbekir Râtip Ahmed Efendi'ye sunulmuştur.

Zenânnâme : 1101 beyitlik bir mesnevîdir. Dönemin güzel kadınlarının anlatıldığı eserde, kadınlar hamamı ve mahalle baskını gibi, dönemin yaşam biçimini yansıtan tasvirlere yer verilmiştir. 1838'de taşbaskı olarak yayımlandıysa da açık saçık bulunarak toplatılmıştır. 1879'da Fransızcaya çevrilerek Paris'te neşredilmiştir.

Çengînâme : "Rakkasnâme" adıyla da yayımlanmıştır. İstanbul köçeklerinin anlatıldığı eser, edebî değerinden çok, devrin âdetlerini yansıtması yönünden önemlidir.

Mesnevîlerin tümü, toplu olarak 1870'te İstanbul'da basılmıştır. Bu baskının sonunda Sünbülzâde Vehbî'nin "Şevkengiz" adlı eserine de yer verilmiştir.

K A Y N A K L A R

- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 11. Cilt, İstanbul, s.188.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.124.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.224.
- **Ahmet Atillâ Şentürk**, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.633.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.321.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.443.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.190.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.117.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.398.
- **Muallim Naci**, *Osmanlı Şairleri*, Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.207.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.417.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.541.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.167.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Antolojisi*, Ankara 1961, s.265.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.436.

I

GAZEL

Ol gedâyım ki ne mâl ü ne dahi câhım var *Mâl ü câhın yerine dilde bir Allâhım var*	*Öyle yoksulum ki ne malım var, ne mevkiim.* *Mal ve mevki yerine, gönlümde bir Allahım var.*
Ben ki ol bâdiye-peymâ-yı tarîk-ı ışkım *Hamdülillâh dil-i dânâ gibi hem-râhım var*	*Ben ki aşk yoluna giden çölün bir yolcusuyum.* *Tanrı'ya hamdolsun, gönül gibi anlayan bir yol arkadaşım var.*
Benim ol perde-keş-i dergeh-i kenz-i mahfî *Belî ol perdenin ardında benim şâhım var*	*Gizli definenin kapısında perdecilik yapmaktayım.* *Evet, o perdenin ardında benim padişahım var.*
Rûzgâr içre ben ol bâd-ı hevâ-ber bâdım *Nefes eyler bana dünyâda heman âhım var*	*İsteğini rüzgâra bırakmış öyle bir yelim ki,* *Dünyada bana nefes veren ancak bir âhım var.*
Benim ol hufte-i bîdâr cihanda Fâzıl *Sûretâ gafilim ammâ dil-i âgâhım var*	*Dünyada, uyanık olduğu halde uyuyan biriyim ey Fâzıl,* *Görünüşte gafil; fakat uyanık, her şeyi anlar bir gönlüm var.*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.129.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

GAZEL

Çöz dügmelerin sîne ko hemvâre görünsün *Pek örtme gümüş gerdeni bir pâre görünsün*	*Çöz düğmelerini, göğsün sürekli görünsün.* *Pek kapatma gümüş gerdanını biraz görünsün.*
Gîsûlarını açsana ey mûy-miyânım *Bir kerre o murg-ı dil-i âvâre görünsün*	*Omuza dökülen saçlarını açsana ey ince belli sevgilim,* *Bir kere görünsün o avare gönlümün kuşu.*
Halkın nazarı değdi o dür-ı basara hayf *Kim dedi ana dîde-i ağyâre görünsün*	*Kim söyledi ona yabancılara görünsün diye?* *Halkın nazarı değdi, yazık o gözümün nuruna.*
Gösterdin anı âşıka âhen-dil imişsin *Zâlim kılıcın düşmen-i gaddâre görünsün*	*Âşıklarına, demir gibi bir yüreğin olduğunu gösterdin.* *Zalim, kılıcını bize değil, gaddar düşmana göster.*
Çâk eyle girîbânını dök kanını Fâzıl *Bağrındaki zahmın hemen ol yâre görünsün*	*Yakanı yırt, kanını dök ey Fâzıl,* *Bağrındaki yara hemen o sevgiliye görünsün.*

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.453.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Zenannâme'nin mihrabiye sayfası – Ahmet Atillâ Şentürk, Osmanlı Şiiri Antolojisi, İstanbul 1999, s.632.

III

Zenannâme'den

ZENAN-I RÛM

Cilve gencinesi rum kızlarıdır
Hep nisanın dahi faizleridir

Nedir ol ince meyan-ı nazik
Söyledikçe o zeban-ı nazik

Nedir ol naz o kelâm-ı dilkeş
O temayül o hıram-ı dilkeş

Nedir ol kamet-i serv-i vâlâ
Nev fidan-ı çemen-i sun-u Huda

Nedir ol cümbüş-ü Bigâne nedir
Onda ol gamze-i mestane nedir

Ona mahsus o tegafül o eda
Ona mevkuf o tekellüm o sada

Dil uciyle o hurufu icra
Şivelerle o kelâm-ı ziba

Dürr-ü şehvar-ı kelâmı dizilir
Sanki ağzına gelince ezilir

Nedir ol kamet-i vâlâ o hıram
Cümlesinde mütenasip endam

Sürünür yerle beraber yaka
Dil-i uşşakını tâ kim yaka

O perişani hotoz bir yane
O reviş o kırılış mestane

RUM KADINLARI

Cilve hazinesi Rum kızlarıdır.
Bütün kadınların da en üstünleridirler.

Nedir o ince, nazik bel!
O tatlı dil söyledikçe, o ne güzelliktir!

Nedir o naz, o gönül çekici sözler,
O temayül, o salına salına yürüyüş nedir!

Nedir o yüksek selvi boy,
Sanki Tanrı sanatının bahçelerinde yetişmiş bir fidan.

Nedir, o lâkaydane sallanış,
O baygın bakış nedir!

O anlamaz gibi görünüş, o eda,
O konuşma, o ses, hep ona mahsus.

O harfleri dil ucuyla söyleyiş,
O şiveli güzel sözler.

Kelimeler inci taneleri gibi dizilir
Sanki ağzına gelince ezilir.

Nedir o uzun boy, o salınış!
Hepsinde o mütenasip endam.

Yerle beraber sürünür yaka;
Âşıklarının gönlünü yakmak için.

O perişan hotoz bir yana,
O yürüyüş, o kırılış sarhoşçasına.

O revişler nola gönlüm vari *İki engüşt ile ol reftari*	*Ey gönlümün varı, o gidiş,* *O iki parmak üzerine basarak yürüyüş ne?*
Yoluna sanki düşendi ateş *Yanacaktır ayağı ol mehveş*	*Sanki yoluna ateş döşenmiş,* *O ay yüzlü, ayağı yanacak gibi yere basıyor.*
Sanasın rahına kalb-i uşşak *Dökülüp eyliyecektir ihrak*	*Sanki âşıkların kalpleri* *Yoluna dökülüp yakacak.*

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, 5. Basım), Ankara 1967, s.191.

Zenânnâme'nin minyatürlü nüshasında, kadınlar hamamından bir görünüm.
Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı, 3. Cilt, s.274.

IV

ŞARKI

Nevbahâr erdi safâ mevsimidir Böyle demlerde nice hâb edelim Binelim kayığa sohbet demidir Tâ seher sâz ile mehtâb edelim	*İlkbahar geldi, zevk ve safa mevsimidir. Böyle zamanlarda nasıl uyuyalım? Binelim kayığa sohbet zamanıdır. Sabaha dek saz çalıp mehtabı seyredelim.*
Şevk ile âb ü hevâya uyalım Vaktidir zevk u safâya doyalım Ne Hisâr ü ne Tarabya koyalım Tâ seher sâz ile mehtâb edelim	*Zevkle, şevkle suya, havaya uyalım. Şimdi vaktidir; zevke, safaya doyalım. Ne Hisar koyalım, ne Tarabya, Sabaha dek saz çalıp mehtabı seyredelim.*
Geceden nûş edelim sahbâyı Atalım câma gam-ı ferdâyı Verelim velveleye deryâyı Tâ seher sâz ile mehtâb edelim	*Geceden içelim şarabı, Yarının derdini kadehe atalım, Dünyayı velveleye verelim; Sabaha dek saz çalıp mehtabı seyredelim.*
Ola kayıkta iki sâzende Bir iki nağmesi hoş hânende Bir de ol şûh ile Fâzıl bende Tâ seher sâz ile mehtâb edelim	*Kayıkta iki saz çalan olsun. Bir-iki de hoş sesli, şarkı okuyan olsun. Bir de o çapkın sevgiliyle Fâzıl kulu olsun. Sabaha dek saz çalıp mehtabı seyredelim.*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilun)

KAYNAK : **Ahmet Kabaklı,** *Türk Edebiyatı,* Cilt 2, (4. Basım), İstanbul 1973, s.427

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

V

Meclisde sâki peymâne dönsün Kalmaz bu bâki her yane dönsün	*Ey içki dağıtıcı, şölende kadeh dönsün. Bu durum kalıcı değildir; kim isterse ver.*
Şükr it bu hâle gelsün nevâle Dolsun piyâle rindâne dönsün	*Bu duruma şükret, yiyecek, bağış ne varsa gelsin. Kadeh dolsun, rindlere sunulsun, dönsün.*
Çârpâre elde dâmânı belde Bezm-i emelde cânane dönsün	*Çalpara elinde, eteği belinde, İstek şöleninde sevgili dönsün.*
Bu bezm-i ayşe sâki hemişe Destinde şişe mestâne dönsün	*İçki dağıtıcı, bu içki toplantısında durma; Elinde şişe, kendinden geçip dönsün.*
Ol şu'le ruhsâr olsun ziyâ-dâr Fâzıl da her bâr pervâne dönsün	*O yalım yanaklı, aydınlık saçsın. Fâzıl da çevresinde kelebek gibi dönsün.*

(Müstef'ilâtün Müstef'ilâtun)

KAYNAK : **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.398

Zenânnâme'de, mahalle baskınını betimleyen bir minyatür.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 11. Cilt, İstanbul, s.189.

VI

Gülerek raksederek her yane	*Gülerek, sarhoşçasına oynayarak,*
Çıktı ol çengi kızı meydane	*O çengi kızı, meydana çıktı.*
Ele almış yine çalparesini	*Gene çalparasını eline almış;*
El'aman böyle gerek canane	*Aman, sevgili işte böyle olmalı!*
Ne acep raksediyor seyreyle	*Seyret, ne tuhaf oynuyor;*
Sabra takat mı kalır insane	*İnsanda sabra takat mı kalır?*
Nağmesin mutrib unuttu göricek	*Çalgıcı onu görünce nağmesini unuttu,*
Sazları oldu dahi mestane	*Sazları, daha sarhoşçasına bir hâl aldı.*
Yerdedir havf ile çeşm-i neyzen	*Neyzenin gözü korkudan yere çevrilmişti,*
Yüzüne baksa olur divane	*Yüzüne baksa dîvâne olur.*
Rüh-u zibası güzel, çeşmi güzel	*Sevimli yanağı güzel, gözü güzel;*
Kadd-i bâlâsı güzel dürdane	*Uzun boyu güzel, bir inci tanesi.*
Gamzesi akl alıcı mahrem-i raz	*Gamzesi, sırları tanıyan akıl alıcı,*
İşvesi can verici bîgâne	*İşvesi, canlar bağışlayan bir yabancı.*
Fâzıl-ı hastadili atma sakın	*Ey nazlım, güzelim, gönlü hasta Fâzıl'ı*
Nazeninim güzelim yabane	*Sakın yabana atma!*

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basımı), Ankara 1967, s.192.

Tâlibî

(1730 ? Zile/Tokat – 1813 Zile/Tokat)

Doğum tarihi bilinmemekle birlikte, 1813'te aynı yerde yaşama veda ettiğinde 80 yaşında olduğuna göre, 1730'larda doğduğu tahmin edilmektedir. Kayıtlardan, yaşamının ilk yıllarında kahvecilik yaptığı ve Turhal Şeyhi Mustafa Efendi'nin halifesi olduğu bilinir. Bir ara İstanbul'a giderek orada kendini tanıtma fırsatını bulan Tâlibî, aynı zamanda Zileli Fedâyî, Râşid ve Es'ad adlarıyla tanınan şairlere de ustalık yapmıştır. Günümüze kadar gelebilen şiirleri, daha çok, gençlik yıllarında yazdığı lirik şiirler olup, dinî içerikli şiirlerinin çok azı ele geçmiştir.

KAYNAKLAR

- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.165.
- **Metin Turan,** *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri,* Ankara 1996, s.270.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 7. Cilt, İstanbul 1986, s.371.
- **Refik Ahmet Sevengil,** *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri,* İstanbul 1965, s.250.
- **Abdurrahman Güzel,** Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.190.
- **Haşim Nezîhi Okay,** Hacı Talibi, *Folklor Dergisi,* Sayı 4,5, Ağustos 1969.
- **Mehmet Yardımcı,** *Zileli Aşık Talibi,* 1989.

I

Zülfün kemendine bu gönlüm güzel
Düştü asla o tuzaktan ayrılmaz
Adım mest yazılmış levhime ezel
Tel veraktan yazı aktan ayrılmaz

Bu hüsnü görenler ey serv-i kamet
Seni sever yanar tutuşur elbet
Gözlerin menekşe dudaklar demet
Dal yapraktan gül budaktan ayrılmaz

Aşkınla giryanım gözlerimde nem
Bülbül gibi oldum bağında sersem
Ne mümkün ayrılmak ey gonca gül-fem
Tâlib böyle gül dudaktan ayrılmaz

KAYNAK : **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968., s.166.

SÖZLÜK

mest : *Sarhoş.*
levh : *İnsanların kaderinin yazıldığı yer.*
verak : *Kâğıt veya kitap yaprağı.*
serv-i kamet : *Selvi boylu.*
giryan : *Ağlayan.*
gül-fem : *Gül renkli.*

II

Ey mertlik davasın süren gel berü
Mert olan namusta arda bell'olur
Hak için çekelim sadakat gayret
Metanet sadakat darda bell'olur

Bizler de çok çektik hak için emek
Tükendi sermaye kalmadı emek
Ben pervâneyim der cümle kepenek
Pervane olanlar nârda bell'olur

Tâlibî şeydâdır pîr yüzü yerde
Aşk odu derunda dumanı serde
Sırlar âgâh olur ruz-i mahşerde
Dâvasının eri orda bell'olur

KAYNAK : **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968., s.166.

SÖZLÜK

pervâne : *Gece kelebeği.*
kepenek : *Abadan yapılmış, geniş, kolsuz, yakasız üst giyimi.*
nâr : *Ateş.*
şeydâ : *Şaşkın, divâne.*
aşk odu : *Aşk ateşi.*
derun : *Yürek, iç, iç taraf.*
âgâh olur : *Bilinir.*
ruz-i mahşer : *Kıyamet günü.*

III

Hani senin eski çağın sevgilim
Pek belâlı salınırdın bir zaman
Ben de senin kulun âşıkın iken
Cihanda bir bulunurdun bir zaman

Demez miydim gel güvenme zamana
Çok yalvardın gücül geldin imana
Mah cemâlin hûrşit iken cihana
Kâh doğar kâh dolunurdun bir zaman

Bana nispet eller ile gezerdin
Kaşlarını çatıp gözler süzerdin
Hayır sözlerimi şerre yazardın
Az sözümden alınırdın bir zaman

Tâlibî kul idi sen bir bey iken
Benlerin zerfişan hüsnün ağ iken
Al yanaklar gonca gülden pek iken
Ben öptükçe silinirdin bir zaman

KAYNAK : **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.271.

S Ö Z L Ü K

mah cemâl : Ay gibi parlak yüz.
hûrşit : Güneş.
zerfişan : Altın kakmalı.

IV

Dil bir seni sevdim anca dünyâda
Cemâlin gördüğüm kâr bana yeter
Dolaştırma beni şem'a ziyâde
Uğruna yandığım nar bana yeter

Güzel ellerinden bâde süzersin
Gam değildir kara bağrım ezersin
El içinde zâr u sefîl gezersin
Kabre dek çektiğim âr bana yeter

Servi büyük her endamın gül gibi
Mah yüzünde zülüflerin kıl gibi
Her dilbere meyil vermem el gibi
Cihânda bir dâne yâr bana yeter

Tâlibî'yem canda sadâkatım var
Yiğitlik yolunda metânetim var
İstemem ötesin kanâatim var
Sen gibi bir sitemkâr bana yeter

KAYNAK : **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.190.

S Ö Z L Ü K

kâr : Kazanç.
şem'a : Muma batırılmış fitil.
nar : Ateş.
bâde : Şarap.
zâr u sefîl : Ağlar hâlde ve yoksul.
zülf : Saç.

Sürûrî (ADANALI)

(11 Şubat 1752 Adana – 2 Şubat 1814 İstanbul)

Asıl adı Seyyid Osman'dır. Önceleri Hüzmî, sonraları Sürûrî mahlâsını kullandı. Öğrenimini memleketinde yaptı. 1779'da İstanbul'a geldi. Sınavla kadı oldu (1781). Anadolu Kazaskerliği bölgesinde görev yaptı. Sünbülzâde Vehbî'nin kethüdası olarak Eski Zağra'ya gitti. Yeni Pazar (1796), Mostar (1800) kadılığı görevlerinde bulundu. III. Selim'e sunduğu bir kaside nedeniyle yeniden Anadolu Kazaskerliği emrine verildi (1802). Kaside ve gazelleri dışında daha çok tarihî manzumeleri ve hicivleriyle tanınıp ünlenen Sürûrî'nin çok çeşitli konuları kapsayan 2000'e yakın manzumesi vardır. Çağının hiciv ve şaka anlayışı gereği açık-saçık kelimelere ve küfürlere fazlasıyla yer verdiği bu tür şiirlerinde Havâî mahlâsını kullanan Sürûrî, önemli kişiler ve olayları üzerine ebced hesabıyla düşürdüğü tarihlerle de tanınır. Basılı 322 sayfalık **Dîvân**'ının (1839) yanı sıra, hicivlerinin toplandığı **Hezeliyât** ve kendinden önce yaşamış ve çağdaşı bazı Türk şairlerinden seçtiği tarih mısralarını içeren ve 1882'de İstanbul'da Ahmed Cevdet Paşa tarafından yayımlanan "Sürûrî Mecmuası" bilinen başlıca yapıtlarıdır.

Dîvân-ı Sürûrî'nin ilk sayfası.
Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı, 7. Cilt, s.117.

KAYNAKLAR

- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.571
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.321.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1060.
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı, 7. Cilt, s.116.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.79.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.186
- **Sadık Deniz**, *Bugünün Diliyle Divân Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1983, s.232.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercume: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.445.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVIII. Yüzyıl*, İstanbul 1955, s.125.

I

Yok bâb-ı ehl-i câha iyâb ü zihâbımız ***Dergâh-ı lûtf-ı Hakk'adurur intisâbımız***	*Mevki sahiplerinin kapısına gidip gelmemiz yok;* *Bizim intisabımız, ancak Tanrı kapısının lûtfunadır.*
Hak'tan inâyet oldu bize mansab-ı ferâğ ***Rüşvetle almadık ki ola irtikâbımız***	*Her şeyden vazgeçme mevkii, Tanrıdan bize bir lütuf olarak verildi;* *Rüşvetle almadık ki bu makamı, para pul çalıp irtikâpta bulunalım.*
Bulduk cihanda girye vü sûzişle iştihâr ***Hep eşk ü âhdır sebeb-i âb u tâbımız***	*Dünyada ağlayışla, yanışla şöhret kazandık;* *Parlaklığımızın, şöhretimizin sebebi, hep gözyaşiyla, hep âhladır.*
Âsan rakıyb-i dûna temellukla vasl-ı yâr ***Koymaz ne çâre ana ulüvv-i cenâbımız***	*Sevgiliyle buluşmak, engele yaltaklık etmek suretiyle kolay* *Ama ne çare ki onurumuz, bunu yaptırmıyor bize.*
Deryâ-dil olmak isteriz ammâ ne fâide ***Evzâ'-ı rûzgâra dayanmaz habâbımız***	*Engin gönüllü olmak isteriz ama ne fayda,* *Su üzerindeki hava kabarcıklarımız rüzgâra dayanmaz.*
Nûrî Bey'in bulup yine şi'rin Sürûriyâ ***Tanzire gayret etti dil-i şevk-yâbımız***	*Ey Sürûrî, gene Nûrî Bey'in şiirini bulup aşka, şevke ulaşan* *gönlümüz, ona nazire yazma gayretine düştü.*

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.480.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Ver ey sabâ bizim ilden haber ne hâldedir *Acep ki dâder ü mâder peder ne hâldedir*	*Haber ver ey sabâ yeli, bizim elden; ne hâldedir?* *Acaba kardeşim, annem, babam ne hâldedir?*
O dûr kerde-i vasl-ı birâder ile bugün *O iki hasta-i hicrî peser ne hâldedir*	*O, kendisine kavuşmaktan, bugün uzak bulunduğum kardeşimle* *O ayrılık hastası olmuş iki çocuğu ne hâldedir?*
Sühan şinâs ü nükât âşinâ vü kadr âgâh *Fehîm efendi-i sâhip hüner ne hâldedir*	*Edebiyatçı, espri bilen ve insanın değerini bilen* *Sanatçı Fehim Efendi, acaba ne hâldedir?*
Dahî Fürûgi-i Rûşen zamîri gördün mü *Verir mi bezmlere nûr ü fer ne hâldedir*	*O kalbi temiz Fürugî'yi de gördün mü?* *Meclislere, sofralara yine ışık ve güç katmakta mıdır?*
O pişvâ-yi sufûf-i cemâat-i zurafâ *İmâm zâde-i âli güher ne hâldedir*	*O kibar ve güzel topluluk dizilerinde öncü olan* *Yüksek cevherli İmamzâde ne hâldedir?*
Nevâl-i ni'met-i vasl-ı bütândan şimdi *Naim efendi midir behrever ne hâldedir*	*Güzellere kavuşma lütfundan, şimdi, hâlâ* *pay alıp faydalanan Naîm Efendi midir?*
Peder tarikine Nu'man zâde râhim *Tutar mı mezhebini mu'teber ne hâldedir*	*Nu'manzâde, babamın yoluna hâlâ bağlı mı?* *İnancında, bağlılığında duruyor mi yine; ne hâldedir?*
Fezâ ve hücrede hempâ ve hemnişinim iken *Kiminle seyr ü temekkün eder ne hâldedir*	*Dışarıda ve tekkenin hücresinde arkadaşım ve yoldaşımdı;* *Kiminle dolaşır şimdi, kiminle oturur, ne hâldedir?*
Stanbul'un hele hûbânı mâil-i zerdir *Bizim diyârda her simber ne hâldedir*	*İstanbul'un güzelleri, bilirim, altına, maddeye düşkündür,* *Bizim yörelerdeki gümüş göğüslü güzeller ne hâldedir?*
Dahî helâki ile âşıkan sevinmedi mi *Rakib-i dilşiken-i muhtazar ne hâldedir*	*Ölümü ile âşıkları sevinmedi mi?* *Can çekişir bıraktığım, o gönül kırıcı rakip ne hâldedir?*
Yolun yine şu Edirne'ye bir düşer ise gör *Şu sâna sorduğum on bir nefer ne hâldedir*	*Yolun yine şu Edirne'ye bir düşerse, gör;* *Şu sana sorduğum on bir kişi ne hâldedir?*
Şu kıt'ayı oku meclislerinde kim bileler *Bu rahneverd-i baîd üs sefer ne hâldedir*	*Şu dizin parçasını, meclislerinde oku ki, bilsinler* *Uzak bir geziye çıkmış olan yolcu ne hâldedir?*
Erüp Stanbul'a hüzn ü Sürûrî oldu füzûn *Hudâya şükr ki bilmez keder ne hâldedir*	*İstanbul'a üzgüsü varıp, Sürûrî çoğaldı* *Çok şükür ki artık bilmez, keder denen şey ne hâldedir?*
Derûn-i dilden edüp sizlere selâm ü duâ *Hemişe der ki acep dostlar ne hâldedir*	*Sizlere, gönülden dua ve selâm ederek,* *Her zaman söyler: Acaba dostlar ne hâldedir?*

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s 240

Zekâî

(? İstanbul – 1812 İstanbul)

Tam adı, Zekâî Mustafa Efendi'dir. Üsküdar Muhafızı İbrahim Paşa'nın oğludur. Öğrenimini tamamladıktan sonra bir süre Divan-ı Hümayun kâtipliği yaptı. Babasının vefatı üzerine memuriyeti bırakıp Halvetî tarikatına girdi. Şabanî şeyhlerinden Şeyh Hasan Efendi'den hilâfet aldı ve İstanbul Şehremini'deki Ümmî Sinan Tekkesi şeyhliğine getirildi (1805). Şeyh Nasuhî'nin **Risâletü'l-Velediye**'sini şerh eden Zekâî'nin, şiirlerinde, belirgin bir biçimde Vahdet-i Vücut düşüncesini işlediği görülür. Tasavvufî şiirlerini topladığı **Dîvân**'ı 1842 yılında eski harflerle yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.649.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1249.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.445.

Gravür: William H. Bartlett
Librairie de Pera Müzayede Evi

İLÂHÎ

Aşkınla yandır
Sultanım Allah
Şevkinle döndür
Sultanım Allah

Sensin İlâhım
Püşt ü penahım
Affet günahım
Sultanım Allah

Nefsimi bildir
Aslımı buldur
Ölmeden öldür
Sultanım Allah

Al beni benden
Kayd-i bedenden
Ayırma senden
Sultanım Allah

Dil cezb oluna
Vuslat yoluna
Lûhut iline
Sultanım Allah

Varlık senin hep
Yok gayri matlap
Lûtf eyle ya Rab
Sultanım Allah

Eyler Zekâî
Hamd ü senayi
Daim duayı
Sultanım Allah

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.446.

Abdî

(18. yüzyıl)

18. yüzyıl saz şairlerinden olup kimliği ve yaşamına ilişkin yeterli bilgi yoktur. İstanbullu olduğu tahmin edilmektedir. "Kalem Şuarası" denilen ve şiirlerini doğaçlamayla söyleyerek değil de kâğıda döken âşıklardandır. Aruz ve hece ölçüsüyle yazdığı şiirleri İstanbul'un güzellikleri yanı sıra o devrin toplum hayatını, âdetlerini ve giyim tarzını tesbit yönünden oldukça faydalıdır. "Destan" adlı, aruz vezniyle yazdığı bir şiirinde 1752 yılında Mekke'ye sürüldüğünden ve üç yıl orada kalıp yeniden İstanbul'a döndüğünden bahisle dîvân şairi Nâbî'yi örnek aldığını belirtir. Heceyle yazdığı şiirlerinde Âşık Ömer ve Gevherî'nin etkisinde kaldığı açıktır. Sun'î tezkiresinde, Şarkî ile birlikte Bağdat'a şan veren bir âşık olarak değerlendirilir.

K A Y N A K L A R

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.322.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.199.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1999, s.4.
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı, 1. Cilt, s.11.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.10.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağânı), 1. Cilt, İstanbul 1992, s.16.
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.160.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.127.
- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.453.

Nedendir gül yüzün seyreden âşık
Bülbüller misâli efgâne gelir
Dolanır küyunu çok bağrıyanık
Derdlidir cümlesi dermâne gelir

Kendine bendeni yâr-ı gâr etsen
Ne olur sevdiğim böyle kâr etsen
Cemalin şem'ini âşikâr etsen
Dönerek nice bin pervâne gelir

Sana ben ahvâlim söyleyim derken
Divâne gönlümü eyleyim derken
Seninle bir sohbet eyleyim derken
Neyleyim ol rakib bîgâne gelir

Sevdiğim doğrusu pek güzel imiş
Gülleri açılmış kemâlin bulmuş
Yâr ile rakîpler bir yere gelmiş
Zemmile bu halkı âyâ ne gelir

Bilmezdim sevdiğim ben böyle seni
Yazıklar uğruna bezl ettim teni
Niçin öldürürsün garib Abdî'ni
Kırk yılda bir yiğit dünyâya gelir

KAYNAK : Saim Sakaoğlu, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.160.

S Ö Z L Ü K

efgân : *Istırapla haykırma, bağırıp çağırma.*
küy : *Sevgilinin bulunduğu yer.*
bende : *Birine bağlı.*
yâr-ı gâr : *Çok vefalı, sadık.*
şem : *Mum.*
pervâne : *Gece kelebeği.*
ahvâl : *Durumlar.*
bîgâne : *Yabancı, tanımaz.*
zemm : *Ayıplama, yerme, çekiştirme.*
âyâ : *Acaba.*
bezl : *Kendiliğinden verme, esirgemeden harcama.*

Ahmed Lûtfî

(18. yüzyıl)

Doğum-ölüm yeri ve tarihiyle ilgili bilgi olmayıp yaşamı hakkında bilinenler de sınırlıdır. 18. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı ve Tekirdağ'da mahkeme kâtipliği yaptığı; İstanbul'da oturan Mehmed Sa'îd Efendi'nin isteği üzerine, 1708-1740 arası Tekirdağ'da yaşamış 20 şairin adının geçtiği "Şuara Tezkiresi"ni hazırladığı ve Lûtfî mahlâsıyla şiirler yazdığı bilinmektedir.

E S E R L E R İ

Dîvân: İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Dîvânlar Kataloğu'nda tanıtılmıştır. Yazım tarih 1748'dir. Karışık olduğundan nazım şekilleri ve sayısı tesbit edilememiş olup beyit sayısının 2000'den fazla olduğu tahmin edilmektedir. Dîvân-ı Lûtfî adıyla İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır.

Şuara Tezkiresi: Mehmed Sa'îd Efendi'nin isteği üzerine hazırlanmış olup Tekirdağ'da yaşamış 20 şairi içerir. Günümüze üç yazma nüshası kalmıştır. Yazmalardan biri Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi'ndedir.

K A Y N A K L A R

- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.67.
- **Aydın Oy**, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.6

GAZEL

Ne mümkündür karâr itmek dil-i âvâre bir yerde
Ben bir yerde dilber lûtf ider ağyâre bir yerde

Cudâ eyler biribirinden elbet iki hem-râzı
Felek âşıkla ma'şûkı komaz hem-vâre bir yerde

Benim çün o gül-ruhsârdan mebcûr olan yohsa
İder gül arz-ı dîdâr andelîb-i zâre bir yerde

Beni men eyleme seyr-i ruh-i lâ'linden ol yârin
Yasağ olur mı zâhid gül ile gülistâne bir yerde

Rahm mecrûh ider darb-ı nigâhı işbu Lûtfî'nin
Bana göstermez asla rûyin ol meh-pâre bir yerde

KAYNAK : **Aydın Oy**, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.10.

Avare gönlün bir yerde karar etmesi mümkün değildir.
Ben bir yerdeyim, dilber başka bir yerde yabancılara yakınlık gösterir.

Felek, iki sır dostunu birbirinden ayrı düşürür;
Âşıkla sevgiliyi sürekli bir yerde tutmaz.

Aslında o gül yüzlüden ayrı düşen benim;
Yoksa gül, inleyen bülbüle bir yerlerde yüzünü göstermektedir.

Beni o sevgilinin kırmızı yanağını seyretmekten men eyleme.
Ey zâhit! Gül ile gül bahçesine hiç yasak olur mu?

Bu Lûtfî'nin nazarı bir yere dokununca yaralar.
Ama o ay yüzlü güzel, asla yüzünü bana göstermez.

Arifoğlu (ARİF ABDAL)

(18. yüzyıl)

Doğum-ölüm tarihi ve yeri bilinmemekte olup 18. yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir. Ahu Baba'dan el almış bir Bektaşî ozanıdır. Bektaşîlerle ilgili bazı yazma dergilerde şiirlerine rastlanır. Dili sade, söyleyişi akıcı ve coşku yüklüdür. Bazı şiirlerinde Arif Abdal mahlâsını kullandığı görülmüştür.

K A Y N A K L A R

- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.146.
- **İsmail Özmen**, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.323.

Meded Allah ya Muhammed ya Ali
Sana giden doğru yoldan şaşırma
Mürüvvettir ya Aliyyel-Murteza
Kulunun hizmetin bizden düşürme

Zahir eyle içerimde putumu
Sen bilirsin hem aslımı zatımı
Aşkımı sevdamı mahabbetimi
Verdirüb gayrıya senden düşürme

Yine bir sevdaya düştü bunala
Ma'ruf olub bu cihanda anıla
Dünyada ahrette gerek gönüle
Mahabbetten gayrı söze düşürme

Çağırdığım Hak bir Muhammed Ali
Balım Sultan Hacı Bektaş-ı Veli
Mürüvvet erenler günahkâr kulu
Erenler indinde yüzden düşürme

Arifoğlu gibi var mıdır asi
Sana geldim affet hasların hası
Ahu Baba derler hem din ulusu
Mürüvvet gönülden gözden düşürme

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.323.

S Ö Z L Ü K

mürüvvet : Yardım, ihsan.
indinde : Yanında.
bunalamak : Cezbeye kapılmak.
ma'ruf : Tanınmış.

Âşık Ahmed

(18.yüzyıl)

Şairnâmelerde yaşamı ve kimliğine ilişkin bilgi yoktur. 4 Ağustos 1737'de Avusturyalıların Bosna'ya karşı giriştiği saldırının, Bosna Valisi Hekimoğlu Ali Paşa tarafından geri püskürtülmesini anlatan destanından hareketle 18. yüzyılda yaşadığı ve Hekimoğlu'nun maiyetinde bulunduğu tahmin edilmektedir.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.320.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.161.

DESTAN

Bosnalı der be hey devletli vezir
Nemse Kralının kasdı bizedir
Duydu Bosna askerinin geldiğin
Şüpheniz olmasın fırsat gözetir

Ordu taburları geldi kaleye
Kasd eyledi hasmın ol havâliye
İslâm asker(i) geldi kelle kelleye
İmdâd-ı Hak ile nusret bizimdir

Ali Paşa der ki çıkalım düze
Hak Teâlâ imdâd eyliye bize
Düşmanla gelelim biz de yüz yüze
İmdâd-Hak ile nusret bizimdir

Çekti tuğlarını düşman üstüne
Kuşandı kılıcın kâfir kasdına
Asker tâyin etti hasmın üstüne
İmdâd-ı Hak ile nusret bizimdir

Asker-i İslâmla kesildi yollar
Kondu karakollar yürüdü diller
Gelen gâzilere verdi çelenkler
İmdâd-ı Hak ile nusret bizimdir

Pancov(a) Kalesinden bir saat beri
Geldi düşmanlardan müjde haberi
Tiğden geçirmişler yedi bin seri
İmdâd-ı Hak ile nusret bizimdir

Feryâdcısı geldi Banya-Loka'nın
Elli bin askeri vardır Duka'nın
Kaleyi hıfz edin vermeyin sakın
İmdâd-ı Hak ile nusret bizimdir

Pek çok yiğitleri yıldırıp geçti
Nemse kâfirine gör ne iş açtı
Kâfirler içine gulgule düştü
İmdâd-ı Hak ile nusret bizimdir

Rebiülevvelin yedinci günü
Kuffâra erişti İslâm'ın ünü
Gün gibi zah(i)r oldu Muhammed dini
İmdâd-ı Hak ile nusret bizimdir

Allah Allah deyip yürüdü asker
Katanası yolu göstermek ister
Gâziler at sürüp meydânı ister
İmdâd-ı Hak ile nusret bizimdir

Kâfir gördü bizi geriye kaçtı
Dest-i felek kudret ateşin saçtı
İç ağası cenk kapısını açtı
İmdâd-ı Hak ile nusret bizimdir

On bir saat tamâm eyledik cengi
İslâm askerinin olmadığı dengi
Kâfir suya döktü topu tüfengi
İmdâd-ı Hak ile nusret bizimdir

Bindi gâziler at sürdü meydâna
Ellerinde tîgi hep rüstemâne
Uralım kılıcı gelsin bu yana
İmdâd-ı Hak ile nusret bizimdir

Çarh-ı feleklerin kurup geçtiler
Şehidlik şerbeti anda içtiler
Yürüdü gâziler serdengeçtiler
İmdâd-ı Hak ile nusret bizimdir

Kaleli gördü kim geriye gitti
Feth-i bâb eyleyip ettiler hamdi
Haydarlığı ispat ettiler şimdi
İmdâd-ı Hak ile nusret ettiler

Ahmed bu nusretin şükrün edelim
Duâya meşgûl ol sözü nidelim
İnşâllah Belgrad'a gidelim
İmdâd-ı Hak ile nusret bizimdir

KAYNAK : Saim Sakaoğlu, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.161.

Âşık Ali

(18. yüzyıl)

Kimliği ve yaşamına ilişkin bilgi yoktur. 1714 yılında vezirlik rütbesiyle Hac Emîrliği ve Şam Valiliği görevlerinde bulunan Aydınlı Osmanoğlu Nasuh Paşa'nın, merkezî otoriteye karşı geldiği gerekçesiyle idamını anlattığı şiiriyle tanınır. Nasuh Paşa'yı yakından tanıdığına bakılırsa şairin de Aydınlı olduğu ve 18. yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir. Nasuh Paşa'nın halk ozanlarına yakınlık duyduğu ve onları himayesine aldığı bilindiğinden Âşık Ali'nin de paşanın buyruğunda olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.328.
- **M.Sunullah Ansoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.200.
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.163.
- **Refik Ahmet Sevengil**, *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri*, İstanbul 1965, s.204.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.108.

I

Her taraftan fermân oldu üstüne
Başına bir çâre bul Osman Oğlu
Tam dört vezir tâyin oldu üstüne
Kırk bin asker ile bil Osman Oğlu

Aşkar atla yorgun cenge varılmaz
Hatt-ı Hümâyûna karşı durulmaz
Hasmın gâlip bunda dâvâ sürülmez
Mahşerde murafâ ol Osman Oğlu

Hak seni hüccâca vermiş hidâyet
Bunca yıldır vardın geldin selâmet
Sancak-ı Resûl'e yüz sür duâ et
Bir dahi bulmasın il Osman Oğlu

Muhassar eyledin Şam'ın çöllerin
Hoş selâmet ettin Mekke yolların
Seni ister şimdi Aydın illerin
Alan yolun gözler bil Osman Oğlu

Âlem nefir-i âm çıkılmaz başa
Şânın senin inkâr olunmaz hâşa
Bilesin yalınız bir Nasuh Paşa
Döğüşe döğüşe öl Osman Oğlu

Der ki Ali'm sona hezâr âferin
Bin yüz yirmi altıda kesildi serin
Cennette bir uçmak olmalı yerin
Bekâ çöllerinde kal Osman Oğlu

KAYNAK : Saim Sakaoğlu, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.163.

II

Elvedâ sultânım gayri gider oldum
Mübârek hâtırın uruşân olsun
Bir sâdık kulunum duâ ederim
Günbegün devletin âlişân olsun

İkrârından dönmez merd oğlu merdler
Yanar yüreğimde aşk ile odlar
Tiğ-i gamzesiyle ettiğin derdler
Çekeyim sînemde bir nişân olsun

Gayri ilinize varıp neyleyim
Vefâsız dilberi sevip neyleyim
Şimden sonra terk-i diyâr eyleyim
Hârım gözüme gülüstân olsun

Ali'm eydür ilinize varmayım
Varup seni yadlar ile görmeyim
Ahdim olsun bir dahi yâr sevmeyim
Bu işler bana pür-nişân olsun

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.328.

Âşık Bağdâdî

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Bağdadî mahlâsını kullandığından Bağdatlı olduğu veya uzun yıllar orada kaldığı sonucu çıkarılabilir. Şiirlerinde III. Selim'den söz ederek, "Sarayında el bağlayıp dîvân durdum" demesi, kendisinin onun döneminde yaşadığını ve Topkapı Sarayı'nda huzura çıktığını doğrulamaktadır. Şairnâmelerde kendisiyle ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

KAYNAKLAR

- **Asım Bezirci,** *Dunden Bugune Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.130.
- **Saim Sakaoglu,** Turk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Suyısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.164.
- **Refik Ahmet Sevengil,** *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri,* İstanbul 1965, s.193.
- **M. Fuad Köprülü,** *Turk Sazşairleri,* 3. Cilt, Istanbul 1933, s.485.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Turk Edebiyatı Tarihi,* (2. Basım), Ankara 1970, s.501.
- *Başlangıcından Günumuze Kadar Buyuk Türk Klasikleri,* 7. Cilt, İstanbul 1986, s.329.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Turk Şairleri,* 2. Cilt, 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.652

I

Taht tâvusunu gördüm
Ayağına yüzüm sürdüm
El bağlayıp dîvân durdum
Şâhım Sultân Selim'dir bu

Geçip çeşme kenârında
Havuzların civârında
Yapıp sanat diyârında
Sîm ü zerle kalemdir bu

Aynalarda gör kendini
İzhâr eylemiş fendini
Açmış göğsünün bendini
Şükür Hakk'tan keremdir bu

Cihân buna mâlik olmaz
Bâğçesinin gülü solmaz
Size varan geri dönmez
Meğer Bâğ-ı İremdir bu

Hudâ'm versin nice sürûr
Olalım dâimâ mesrûr
Der Âşık Bağdâdî mehcûr
Benim dâim duâmdır bu

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri,* 2. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.652.

II

Hazne'nin içinde bülbüller öter
Âvîze şûlesi cihânı tutar
Bâbının önünde arslanlar yatar
Misâl-i cennettir yoktur kusûru

Havz-ı fevvâresi tavana durur
Kem söyleyenlerin dilleri kurur
Saf saf melekler seyrâna durur
Misâl-i cennettir yoktur kusûru

Kovuşun içine dîbâ döşendi
Çeşmelerinden Âb-ı kevser boşandı
Arslanlar(ı) görenler kanlar kaşandı
Misâl-i cennettir yoktur kusûru

Gayetle müferrihtir çeşme avlusu
Her dem feryâd eder bülbül yavrusu
Olamaz bundan â'lâsı doğrusu
Misâl-i cennettir yoktur kusûru

Bu Bağdâdî senin medhini eyledi
İndi aşkın deryâsını boyladı
Her bir köşesinin vasfını söyledi
Misâl-i cennettir yoktur kusûru

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri,* 2. Cilt, İstanbul 1936 1945 (Tamamlanamadı), s.652

Âşık Derûnî

(18. yüzyıl)

18. yüzyıl Türk saz şairlerindendir. Kimliği ve yaşamına ilişkin bilgi yoktur. III. Selim döneminde Pazvandoğlu'na karşı başlatılan ve yenilgiyle sonuçlanan sindirme harekâtını anlattığı destanıyla tanınır. Derûnî, bu çatışmada Pazvandoğlu maiyetinde yer almıştır. Olay, 1799'da geçtiğine göre 18. yüzyılda yaşadığı kesindir. Bu dönemde kaleme alınan Sun'î, Gubârî ve Hızrî tezkirelerinde adı geçer.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.466.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.164.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 7. Cilt, İstanbul 1986, s.331

DESTAN

Size vasf edeyim nazm ile bir dem
Vidin üzerine olan destânı
Hiç sevmezem nâdân ile câhili
Gözlerim daima arar yârânı

Kâmil olup anlayana söylerim
Kulak verip dinleyene söylerim
Ehl-i kemâlâtın medhin söylerim
Başladım söze bâ izn-i Subhânî

Tuna Yalısı'nda Urumeli'nde
Her zaman söylenir halkın dilinde
Görmeyen de söyler onu gören de
Bin iki yüz on dördünde olanı

Bir azîm serhaddir Vidin demişler
Ziyaret etmeğe gidin demişler
Sıdk ile bunu gûş edin demişler
Geldiğin başına türlü seyrânı

Bir metîn kaledir âlemde meşhûr
Gazi Sultân Ahmed eylemiş mâmûr
Rumeli'nde bir er eyledi zuhûr
Bu halk-ı âlemin bir kahramânı

Cem etti başına nice leşkeri
Tuttular şer(i)ate uymaz işleri
Yıktı harâp etti memleketleri
Tâmir olunmanın yoktur imkânı

Nice ki eyledi böyle bu hâli
Yüz tuttu feryâda cümle ahâli
Yazdılar ol gûne çok arz-ı hâli
Ki yıktı her birin kıldı vîrâni

Devlete dâda feryâda geldiler
Ricâl ü kibâra yüzler sürdüler
Hâllerin ifâde edip dediler
El'amân def eyle işbu Pazvan'ı

Sultân Selîm Hân'ın mâlûmu oldu
Dinleyüben hemen hayrette kaldı
Mübârek gözleri yaş ile doldu
Haberi olunca bu perîşâni

Gelip bir araya ricâl-i devlet
Hakkında olundu azîm meşveret
Eylemen üstüne hezâr husûmet
Dünyâ'dan def etmek muhâldir anı

Hatt-ı Hümâyûnlar tahrîr kılındı
Her yana menziller çıktı salındı
Geşt ü güzâr edip hemen dolandı
Her ne var ülke-i Âl-i Osman'ı

Başlandı askerler cem edilmeğe
Vezir(i) âlişânlar bir bir gelmeğe
Vidin Kalesi'ni harâp etmeğe
O denlü kalmaya nâm u nişânı

Anadol(u)'nun tüfenkçisi delisi
Kar(a) Osman Oğlu'nun azîm ordusu
Akkirman'a kadar Tuna Yalısı
Sürdüler İçel'den Deli Osman'ı

On bin boşnak ile Bosna Valisi
Tepedelen'in atlısı yayası
Yakova İşkodra Pizrin Paşası
Arnavutluk'un hep mîr-i mîrânı

Gürcü Osman Paşa Kürd Osman Paşa
Milaslı Mehmed Paşa Aloş Paşa
Şinikçi Paşa hem Silâhtâr Paşa
Rumeli'nin dahi cümle âyânı

Kimisi piyâde kimi süvâri
Kalmadı gelmedik hiçbir diyârı
Şam'ı Mısır'ı Haleb'i Cezâir'i
Bilemem kaldı mı Arabistânî

Nizâm-ı Cedîd ile beş bin soldat
Top humbara cephâne hem mühimmât
Donanma yelkenin eyledi küşât
Yüz yüze gelip âb-ı revânı

Râzı olduk her ne gelirse başa
Onu dahi gördük kıldık temâşâ
On beş bin askerle Hüseyin Paşa
Geldi deryâdan hem de kapudân'ı

Ne mümkün bunları söyleyim bir bir
Otuz dört vezir-i sâhib-i tedbîr
Kırk bin var idi bil sâfice İspir
Hesap eyle gayrı bâkî kalanı

Vidin civarında kuruldu ordu
Gelip herkes yerli yerinde durdu
Topçu humbaracı nizamın verdi
Her biri yerince tuttu mekânı

Topu humbarayı çünkü düzdüler
Keşf edip de etrafları gezdiler
Münasip yerlerde hendek kazdılar
Anda dahi girdi kurşun atanı

Vardılar ordunun çadırlarına
Haber eylediler birbirlerine
Yayaları girdi hendeklerine
Atlıları çıktı okur meydânı

Vidin askeri de olup âmâde
Küçük büyük cümle eli duâda
Vidin civârında bir çöl ovada
Başladılar olmağa imtihânı

Bunu şerh eylemek değildir kâbil
İki asker tamâm oldu mukâbil
Bozulup neferât zelîl ü sefîl
Gâyetle çok oldu adam ziyânı

Leş kapladı ol gün rûy-ı zemini
Göklere çıktı yaralı enîni
Gâyet medh ederler Küçük Emin'i
Perîşân eyledi nice insânı

Bağlar kenarında hoş savaş oldu
Rumeli Valisi anda bozuldu
Kimi firâr edip kimi tutuldu
Gâyetle çok oldu düşüp kalanı

Vidin'in hâlinden haber verelim
Gel bu kavgaları şöyle koyalım
Her ne ki olduysa bir bir sayalım
Edelim ahbâba bunda beyânı

Yerli Serdengeçti hem Yeniçeri
Binbaşı Subaşı hem Sekbanbaşı
Topçu arabacı cebecileri
Fedâ kıldılar hep baş ile cânı

Bunlar da düzdüler top humbarayı
Zeynettiler burçlar ile tabyayı
Dediler vermeyiz biz bu kaleyi
Huda'nın olursa bize ihsânı

Bu kale uğruna cân vermeyince
Vermeyiz kaleyi ta ölmeyince
Kırıla kırıla bir kalmayınca
Eyledik cümlemiz ahd ü peymânı

Başladılar top humbara atmağa
Yıkıp hâneleri harâb etmeğe
Kimisi mâildir seyre bakmağa
Kiminin vurulur dostu yârânı

Yağmur gibi yağar humbara gülle
Yıktı çok câmii evleri bile
Sabî sıbyânı kopardı velvele
Âsümâna çıkar âh ü figânı

Arası kesilmez leyl ü nehârı
Taaccüb eyledi çok ihtiyârı
Böyle etmez deyu Moskof küffârı
Ki odur dâimâ dinin düşmânı

Bekleyip rûz u şeb tüfenk elinde
Cümlenin işleri derd ü elemde
Gülbâng-i Muhammed olup dilinde
Yektir Allah yek çağırır sıbyânı

Böyle bu hâl üzre sekiz ay geçti
Kimi de ordudan dağılıp kaçtı
Kimi de başının derdine düştü
Kiminin aklına geldi mekânı

Yürüyüş etmeğe destûr aldılar
Cümlesi birbirine hamle kıldılar
Hendeklere değin yakın geldiler
Urun diyerek şu kâfiristânı

Hışımla cümlesin tamam kıralım
Cümlemiz mâl ü ganî olalım
Tutup çıkaralım esir alalım
İçeride olan kızı kızanı

Bu hâle çün râzı olmadı Mevlâ
Buldurmadı zafer bunlara aslâ
Hakk'a şükreyledi âlâ ve ednâ
Dediler korkmayın bulduk emânı

Yine gördüler ki tarıki yoktur
Onlara imdâd eden yüce Hak'tır
Âkıbet ferâgat etmek gerektir
Zulme rızâ vermez Hükm-i Yezdânî

Top humbara gülle atılır hemân
Dağları taşları bürüdü duman
Bozulup neferât çağırır emân
Ovada bırakıp hem nerdibânı

Cana kâr eyledi bunca meşakkat
Bu derdi çekmeğe kalmadı tâkat
Etmedi bir kimse bize şefâat
Bulmayınca nedir işin âsânı

Vakt-i asîr idi hemen her gece
Küçük büyük elin vurdu kılıca
Âlâ ve ednâsı hacı ve hocası
Dediler çıkmanın geldi zamânı

Allah Allah dedi çıktı bir sedâ
İçerden yürüdü bay ile gedâ
Gecede dağıldı ordu ibtidâ
Şaşırıp yolları aldı Balkan'ı

Ordunun yerinde kalmadı nişân
İki yüz bin asker oldu perişân
Nihâyeti yoktur Tuna'ya düşen
Arnavudlar başa giydi ormanı

Kimisi der aman get(ü)rün atları
Kimisi der aman kesin ipleri
Topçuları kaçtı kaldı topları
Yaralısı kaldı hemen uzam

Velhâsıl ol gece ordu kalmadı
Çadırları yıkmağa vakt kalmadı
Her eşyâdan geçip nesne kalmadı
Başını kurtaran sormaz ziyânı

Sabah oldu çün biz orduya vardık
Kalan mühimmâtı temâşâ kıldık
Denkleri bozulan çarşıya girdik
Metâını bırakmış bezirgânı

Fıstık ile badem nar ile turunç
Rugan ile asel gayet çok pirinç
Şişhâne tüfenk hem yatağan kılınç
Kimisi de buldu hançer sor anı

Çadırlar müzeyyen kalmış bîkıyâs
Türlü cevâhir ile nice elmâs
Hiç hesâba gelmez bulunan libâs
Paşaların bile kendi kaftânı

Hınta ile dakîk erzen ve şâir
Ovalar içinde yığılmış durur
Kimi yanaştırmış çuval doldurur
Kimisi yükletip ezmiş hayvânı

Kahve üzüm sabun leblebi şeker
Kimi kumaş alır ya kahve çeker
Hokkayla afyon mâcunu kim bakar
Yığılı durur çok bohça duhânı

Mutbahda var idi taâm bîhesâp
Şişte kalmış durur kızarmış kebap
Kimisi yemeğe eyledi hicâp
Dopdolu durmada helva kazanı

Kubur'lar şöyle kalmış cümlesi
Yanında sandığı ve cephânesi
Osman Paşa'nın o idi gâ(i)lesi
Emreden getirin halat urganı

Ne mümkün vasf ile çıkalım başa
Anda bulunanlar etti temâşâ
İkinci gün çün kalktı Alo Paşa
Tutup getirdi çok taze civânı

Şevketlimiz geçti kusûrumuzdan
Cümle husûmeti kaldırdı bizden
Bâ-emr-i Rabbânî oldu bu yüzden
Hakkımıza verdi ıtlak fermânı

Fermânda zikreder kılmayın fırak
Cürmünüz affedip buyurdum ıtlak
Üç tuğ verip sana eyledim çırak
Osman Paşa lâlâm vezîr aslanı

Hemen bir nazm ile nizâmımızdır
Derûnî dedi ki îcâdımızdır
Gece gündüz Hakk'a niyâzımızdır
Cümlemize nasip ede imânı

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.332

Âşık Halil (BURSALI)

(18. yüzyıl)

Yaşamı ve kimliğine ilişkin çok az bilgi vardır. Bir şiirinden anlaşıldığına göre, III. Selim (1761-1808) döneminde Bursa'da yaşadığı sonucu çıkarılır. Yaşadığı yüzyılın sonlarına doğru Cezayir savaşlarına katılan Âşık Halil, hece yanı sıra aruz vezniyle de şiirler yazmıştır. Son devir şiirleri daha çok, dinî-tasavvufî konularla ilgili olup bu tür şiirlerinin dili, ağdalı ve sadelikten uzaktır. Aruzla yazdıklarında saz şairlerinin kullandığı tarzı tercih eder. Koşma, semai gibi, hece vezniyle yazdığı şiirlerinde de aynı dil özelliği görülür. Şairnamelerde; Âşık Halil ile ilgili bilgilerin, daha çok, 17. yüzyılda yaşamış Halil adlı bir başka şaire ait olduğu sanılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.138.
- İlhan Başgöz, *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1968, s.121.
- M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.489.
- M.Sunullah Arısoy, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.202.
- Ali Püsküllüoğlu, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s 339
- Saim Sakaoğlu, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.170.

I

Kıvrılan yassılan yollar
Garib midir bencileyin
Çağlayuben akan seller
Garib midir bencileyin

Eğer gece, eğer gündüz
Hep anınla eğleniriz
Gökyüzünde olan yıldız
Garib midir bencileyin

Gözden akan kanlı yaşlar
Yüreğim yarasın işler
Yuvadan ayrılan kuşlar
Garib midir bencileyin

Çağlayuben akan seller
Her seherde esen yeller
Beylikten ayrılan kullar
Garib midir bencileyin

Halil eydür iki nişan
Yürekte kanayıp coşan
Sevdiğinden ayrı düşen
Garib midir bencileyin

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.491.

II

Ay efendim hasretinden
Âh edip ağlar gezerim
Gece gündüz firkatinden
Siynemi dağlar gezerim

Kaçan kim dedik elvedâ
Yanupdur dil-ü can od'a
Kalıp yas ile ben gedâ
Karalar bağlar gezerim

Gam kasâvet oldu kârım
Cemâlindir intizârım
Hiçbir yerde yok karârım
Su gibi çağlar gezerim

Gözüm oldu kanlı deryâ
Kesilmez emvacı aslâ
Ben oldum bülbül-i güya
Bahçeler bağlar gezerim

Âşık Halil'im ciğer-hûn
Kalmışım mihnette zebûn
Aşkın ile olup mecnûn
Sahralar dağlar gezerim

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.492.

III

Mestâne bakışlı nazlı cânânım
Benim sende hak nazarım kalsın mı
Harâmî gözlerdir her dem kan eden
Gamzen oku ciğerciğim delsin mi

Bu niyetin bize cefâdır heman
Yok mudur sultânım göğsünde imân
İller şâd olup da güldüğü zaman
Hasret kanı ile gözüm dolsun mu

Döküldü yapraklar ağardı dağlar
Gül benzim sarardı anıldı çağlar
Deli gönül gâhi güler gâh ağlar
Bu garibin ağlasın mı gülsün mü

Kul Halil'in eydür varmak isterim
Hâkipâye yüzüm sürmek isterim
Seni bu sîneye sarmak isterim
Ya ne dersin elâ gözlüm olsun mu

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.138.

IV

Ağlayu ağlayu geldim kapına
Güzellik tahtına sultan olan yâr
Bir hastayım düştüm senin tapuna
Her âşık derdine Lokman olan yâr

Olur olmaz bağın gülün dermezem
Sensiz cennet olursa da girmezem
Ben senden gayrıya gönül vermezem
Sensin gönlümdeki mihman olan yâr

Nice medhedeyim nâzik-bedensin
Aslın hûri midir bilmem nedensin
Hâsılı sevdiğim cihanda sensin
Mısr-ı melâhette Ken'ân olan yâr

Evc-i âsümâna çıkardım sadâ
Yoluna canımı edeyim feda
Bir şey nâsib etmiş herkese Hüdâ
Sensin ben âşıka ihsan olan yâr

Der Halil kanımı şarâb edersin
Yakıp ciğerimi kebab edersin
Böyle bir gün beni harâb edersin
Be fitne-yi âhır zaman olan yâr

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.139.

Dere –
Tablo: Celal Esat Arseven
Librairie de Pera
Müzayede Kataloğu –
29.9.2002

Âşık Hasan

(18. yüzyıl)

Kimliği ve yaşamıyla ilgili bilgiler, araştırmacı Fahrettin Kırzıoğlu'nun aktardıklarından ibarettir. Kars'ta doğduğu, 1719 yılında Kars'ın en güzel eserlerinden üç gözlü Taşköprü'yü yaptıran Karahanoğlu Hacı Ebûbekir Bey zamanında hayatta olduğuna göre, 17. yüzyıl sonuyla 18. yüzyıl başlarında yaşadığı tahmin edilmektedir. İki destanı bulunan Âşık Hasan'ın halk arasındaki ününün günümüze dek sürmesi ise, onun, yaşadığı dönemde, ünlü bir halk ozanı olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.260
- **M. Fahrettin Kırzıoğlu**, Karslı Üç Eski Saz Şairi: Aşık Hasan Keşişoğlu, Oba Ağa (Zihni), *Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı 1976*, Ankara 1977, s.141.
- **A. Nebahat Kırzıoğlu**, Kars İlçeleri Üzerine Eski, Yeni Halk Şiirleri, *Türk Dili Dergisi*, Sayı 115, Ağustos 1964

KARS DESTANI

Beğler tarif edem size
La'l gevherdir taşı Kars'ın
Benzer sekiz kat cennete
Hem içi hem dışı Kars'ın

Arkasını dağa vermiş
Eteğini bağa vermiş
Sanarsın ki cığa vermiş
Hoş bağlanmış başı Kars'ın

Kal'aları laçın eğler
Düşmanları zebûn eyler
Adını bir cihan söyler
Destandır her işi Kars'ın

Ehl-i iman halkı nâsı
Ayvan konak ak binası
Lâtifdir âb u havası
Az sert olur kışı Kars'ın

Otuzaltı mihrabı var
Ab-ı zülâl bir âbı var
Göze sürme türâbı var
Bulunmaz bir eşi Kars'ın

Dağlarında maral gezer
Göllerinde sona yüzer
Çimenlerde gözün süzer
Tülek, tarlan kuşu Kars'ın

Ovaları baştan başa
Çayır, çimen, mor-menekşe
Gökçeği çıkmaz güneşe
Civandır her yaşı Kars'ın

Kars, Hasan'ın öz vatanı
Adlım olur kahramanı
İçinde yatar Hırkanî
Türbezârdır döşü Kars'ın

KAYNAK : Metin Turan, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.260.

Âşık Kâmil

(18. yüzyıl)

Yaşamı ve kimliğine ilişkin bilgi yoktur. Besarabya'daki Bender Kalesi'nin Ruslar tarafından ele geçirilmesi (1770 ya da 1789) üzerine yazdığı destandan, yaşadığı yüzyıl tespit edilebilmiştir. M. Fuad Köprülü'ye göre, bu destan, Sadık'ın destanıyla kıyaslanmayacak güzelliktedir.

K A Y N A K L A R

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.457.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 7. Cilt, Istanbul 1986, s.337.
- **M.Sunullah Arısoy,** *Türk Halk Şiiri Antolojisi,* Ankara 1985, s.204.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.131.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1982, s.711.

BENDER DESTANI

Mevlâ'nın fermânı budur yârânlar
Sarpa sardı yazık yolu Bender'in
Yardım etmedi erenler gâziler
Kâfirlere kaldı ili Bender'in

Kâfirler dört köşesini çevirdi
Yıktı kâfir yaktı ateşe verdi
Gelinin kızların hep esir etti
Açılmadan soldu gülü Bender'in

Şehitler boyandı hep kızıl kana
Kâfir acır mı hiç dîne îmâna
Kendin atanlarla hep doldu Tuna
Al kanlar akıttı seli Bender'in

Osmanlı bu işi görmedi hele
Kâfirler gark oldu tükenmez mala
Herkes ağlaşır imdâd ede Mevlâ
Boynu bükük kaldı gülü Bender'in

Ocaklı işitti bu hasbihâli
Yas çekip ağlaşır Osman ü Ali
Kışlalara gitti kara haberi
Ötmez oldu hoş bülbülü Bender'in

Âşık Kâmil der ki bu ne ahvâldir
Bilmem kıyâmet kopmasına dâldir
Dahi Ocaklar'da kerâmet vardır
Bir Mevlâ'ya kaldı hâli Bender'in

KAYNAK : **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.457.

Âşık Nigârî

(18. yüzyıl)

Hayatı hakkında bilgi yoktur. Yazdığı bir destanda, 1807'de III. Selim'in tahttan indirilmesiyle sonuçlanan Kabakçı Mustafa İsyanı ve ardından IV. Mustafa'nın tahta çıkışından bahsetmesi, Âşık Nigârî'nin 18. yüzyıl sonlarıyla 19. yüzyıl başlarında yaşadığını göstermektedir. Anlattıklarının, tarihî gerçeklere uyduğu görülür. Destandaki canlı tasvirlerden, kendisinin de isyancılar arasında yer aldığı anlaşılmaktadır. M. Fuad Köprülü, Konyalı olabileceğini ileri sürer. Şairnâmelerde kendisiyle ilgili herhangi bir bilgi yoktur.

K A Y N A K L A R

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.475.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.338.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.172.
- **Metin Turan,** *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.263.

DESTAN

Nice vasf-etmeyim böyle koçağı
Menendi gelmemiş aslâ dünyâya
Dilerim ki cennet olsun durağı
Evvel mekamı firdevs-i âlâya

Artsun eksilmesün böyle koçaklar
Hep o yüzden şeref buldu ocaklar
Çekildi gaibden yeşil sancaklar
Niyet edip asker çıktı gazâya

Ondört kal'a yürüyüş etti birden
Gaib erenler erişti geriden
Merd yiğitler şikâr aldı sürüden
Mübârek gazâsı Halil Ağa'ya

Ara yerde gitti İngiliz Mahmud
İşidip her biri oldular bîhûd
Şaşırttı onları Cenâb-ı Ma'bûd
Uğradı her biri gizli sıtmaya

Ondört kal'a bir araya geldiler
Büyük Dere'de kavl ü karar ettiler
Mustafa'yı şol serasker diktiler
Çekildi bayraklar Âsitâne'ye

Allah Allah deyüb yürüdü asker
Böyle istedi ol Celîl-i Ekber
Erişti geriden Üçler Yediler
Kırklar da beraber girdi araya

Kireç Burnu köy başını aştılar
Sağ selamet İstinye'yi geçtiler
Derya-menend dalgalanıp coştular
Gelip dahil oldular Tophane'ye

Her tarafa nida eyledi dellal
Teaccübde kaldı hep cümle rical
Muradların hasıl etti Zülcelal
Hakka doğruymuş özleri Mevlâ'ya

Yetmiş idi bu âlemin canına
Girmediler hiç kimsenin kanına
Çektiler kazanı Et Meydanı'na
Haber gitti Seğmen Başı Baba'ya

Cem'olub bir yere geldi Ocaklı
Hep elleri gürzlü kolu kolçaklı
Ol yüzü heybetli beli bıçaklı
Velvele verdiler Asitâne'ye

Şeyhislâm Kazasker cümle geldiler
Şer'-i şerif üzre fetva verdiler
Allah Allah deyüb gülbeng çektiler
El kaldırıp başladılar duaya

Her birini bir tarafta buldular
Hem kolunu kanadını kırdılar
Bir saatte yedisini aldılar
Yolladılar her birini bekâya

Tekmîl oldu onların hepisi
Viran talan oldu gitti yapısı
Çok şükür açıldı cennet kapısı
Asıldı kılıçlar Arş-ı Âlâ'ya

Her biri bir güne oldular yeksan
Olmadı bir zerre kimseye ziyan
Def'etti kazayı rahmet-i Yezdan
Nâm-u şânı gitti Kızıl Elma'ya

Râhına aşk edem bu canı feda
Vücudun hatasız eylesün Hûda
Tahta cülûs etti Sultan Mustafa
Önce selâmlayub Ayasofya'ya

Evvela fermanlar oldu kıraat
Kurtuldu sevindi cümle mevcûdât
Cenâb-ı Bârî'den oldu inâyet
Emroldu fermânı gitti Konya'ya

Nigârî vasfını etmede hâlâ
İnayet-i Hakk'dan buldu tecellâ
Cihanda olmamış böylesi asla
Yazdılar tarihin ilm-i simyâya

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.45.

Âşık Ravzî

(18. yüzyıl)

Yaşamı ve kimliğiyle ilgili bilgi yoktur. 1711-1713'te Ruslarla yapılan bir savaşı canlı ifadelerle anlattığı destanından yola çıkarak, III. Ahmed döneminde (1703-1730) yaşadığı ve bu savaşa katıldığı anlaşılmaktadır. Sadeddin Nüzhet Ergun'un "Halk Şairleri" adlı eserinde destanının ilk dörtlüğü ve Vasfi Mahir Kocatürk'ün "Saz Şiiri Antolojisi" nde bir şiiri yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 3 Cilt, İstanbul 1933, s.391, 409.
- **Metin Turan,** *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri,* Ankara 1996, s.266.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.174.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Türk Edebiyatı Tarihi,* (2. Basım), Ankara 1970, s.498.

DESTAN

Yine baş kaldırdı Moskof Kralı
Kaçma kâfir sana meydânımız var
Seninle eyleriz ceng ü cidâli
Bu yolda ölecek kurbânımız var

Kaldırdı bu yüzden Sultân Ahmed Han
Çağrıldı Ocaklı eyledi dîvân
Saf saf olup cümle geldiler hemân
Dediler uğ(u)runa bir cânımız var

Dağıldı fermânlar kûşe-i çâr'e
Turnacılar çıktı yüz bin serdâre
Yüz çavuş doksan atlı çıktı(ı) aş(i)kâre
Kan saçar bir sâhib-kırân'ımız var

Açılıp al yeşil bayrak düzüldü
Her diyârdan serdengeçti yazıldı
Boşandı aç kurtlar bendi çözüldü
Ağzını açmışlar arslanımız var

Kalktılar lağamcı topçu cebeci
Düzmüş askerini eyler çarhacı
Yıkarlar başına tahtını tacı
Tâ Kızıl Elma'da nişanımız var

Sipâhi ağalar kalktı yürüdü
Yer götürmez atlı cenkçi bürüdü
Binbaşılar çekti Âşiret Kürdü
Nice bin mızraklı toğanımız var

Bunca seyir seyrân bin paşa hazır
Kırk dört üçer tuğlu şöhretli vezir
Sancâğ-ı Şerîf'in rehberi yârdir
Resül-i Kibriyâ burhânımız var

Donanma-yı hümâyûn gezer deryâda
Kalyoncu askeri hazır âmâde
Yelken üzerinde sancak küşâde
Kulların umûrun koyanımız var

Boşnak Arnavut hiç gelmez hesaba
Tatar Han askeri dönmüş kasaba
Yakarlar ülkeni olur harâbe
Oklar atar bunca kemânımız var

Yedi Kral kalksa bozulur ırzı
İslâm'a yardımcı Mevlâ'nın fevzi
Seferdir şühedâ menzili Ravzî
Bu yola ser fedâ îmânımız var

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.409.

Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü, 1. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.50.

Âşık Nûrî

(18. yüzyıl)

Yaşamı ve kimliğiyle ilgili bilgi yoktur. Bağdat Valisi Vezir Ahmed Paşa'nın 1747'de ölümü üzerine söylediği ağıttan, o dönemde yaşadığı anlaşılmaktadır. M. Fuad Köprülü'ye göre; Nuri Paşa'nın maiyetinde Bağdat'ta yaşayan yeniçeri saz şairlerindendir.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.399, 452.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.340.

AHMED PAŞA DESTANI

Devir tamâm oldu ey Gazi Hünkâr
Öksüz oldu Bağdad bil padişâhım
Bunca yıl eyledim düşmana ılgar
Mâtemlidir Bağdad bil Pâdişâhım

Nice zamandır eyledim hirâset
Yakt(ı) ecel şerbeti derûnum gâyet
Tuğlarım kahyâma eyle inâyet
Düşmana gâliptir bil Pâdişâhım

Almıştım Urbân'ı darb-ı destime
Rüstem-i Zâl olsa gelmez üstüme
Süleymân Kahyâ'mı oturt postuma
Düşmana gâliptir bil Pâdişâhım

Gelmedi cihâna benim akrânım
Şu fânîde kaldı hezār nişânım
Yedi iklimde de söylenir şânım
Ellerim gariptir bil Pâdişâhım

Bağdad illerine düştü bir figân
Geldi ecel çâre bulmadım dermân
Boş komaz yerimi Kâhya'm Süleymân
Lutfeyle tuğlarım ver Pâdişâhım

Nâr-ı firakıma yanıyor Bağdad
Burc-ı evliyâdır vatanım serhad
Bin yüz altmış şevvâlde ettim vefât
Nûrî bağrı yanıktır Pâdişâhım

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.452.

Âşık Süleyman

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Bağdatlı olduğu, uzun süre orada yaşadığı tahmin edilmektedir. M. Fuad Köprülü'ye göre, şiirlerinde Karacaoğlan'ın etkileri görülür. Şiirlerinden, 18. yüzyılda yaşadığı ve bir Bektaşî şairi olduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.482.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.205.
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.161.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.369.

GİTME TURNAM SANA BİR SUALİM VAR

Gitme turnam sana bir sualim var
Turnam neden düştün sen bu diyâra
Arzedecek sana gizli sırrım var
Turnam neden düştün sen bu diyâra

Yaz olıcak yaylaları boylarsın
Güz olıcak vatanımı özlersin
Niçin böyle garip garip ağlarsın
Turnam neden düştün sen bu diyâra

Oturursun debânından virdinden
Yâd olursun vatanından yurdundan
Korkmaz mısın şahin gelir ardından
Turnam neden düştün sen bu diyâra

Söyledikçe dürler saçar dehânın
Aklı zâil olur sana bakanın
Der Süleyman Bağdad imiş mekânın
Turnam neden düştün sen bu diyâra

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.161.

Âşık Sâdık

(18. yüzyıl)

Yaşamı ve kimliğine ilişkin bilgi yoktur. 1757-1774 yıllarında Sultan III. Mustafa döneminde Osmanlıların Ruslarla yaptığı savaşı anlatan bir destanı vardır. Burada, ordunun Babadağ kışlasındaki durumunu tarihî gerçeklere uygun olarak tasvir eder ve askerin esnaflığa meylettiğini dile getirir. J. Deny tarafından 1925'te Paris'te yayımlanan bu destana, M. Fuad Köprülü tarafından başka bir karşılaştırması yapılarak "Türk Saz Şairleri"nde yer verilmiştir.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.455.
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III* (Halk Şiiri), Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.175.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.342.
- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.268.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.342.

DESTAN

Gör şu Felek bize âhır eyledi
Danacı Vezir'i zebûn eyledi
Yedi bin dana salyane eyledi
Kalmadı danamız bil Pâdişâhım

Bir yanı Babadağ bir yanı İster
Yâ Rab bize bunun vüs'atin göster
Sabah kahvaltısı dört dana ister
Aç kaldık elinden bil Pâdişâhım

Kudretten yaratmış onu Bârî'si
Gelmemiş cihâna bunun sânîsi
Sabah kahvaltısı dana yahnisi
İk'okka kimyonla bil Pâdişâhım

Bölük sipâhileri otluk satar
Ordu-yı hümâyûn mandaya bakar
Paşalılar çadırda yahni kapar
Yahn(i) kapma kârımız bil Pâdişâhım

Orduyu seyrettim bir çarşı pazar
Serdengeçt'ağaları ormanda gezer
Lût kavmi döğüşür put kavmi bozar
Askerin lûtîdir bil Pâdişâhım

Poşu'nun saçağı topuğun döver
Oturmuş kahvede kendini över
Taburu görünce dağlara iver
Asker(in) pestilcidir bil Pâdişâhım

Orduda kurmuşlar bir döner dolap
Nâmımız çağrışın Şam ile Halep
Kulların çağrışır şerbetle salep
Asker(in) pestilcidir bil Pâdişâhım

Başına sarınır Bağdad poşusu
Sırtına yüklenmiş Mısır Çarşısı
Elinde gezdirir biber turşusu
Asker(in) yoğurtçudur bil Pâdişâhım

Esir ettik biz askerin gencini
Bize atar misket ile zinciri
Kulların çağırışır taban inciri
Kulların bakkaldır bil Pâdişâhım

Okundu ezanlar gelmedi imâm
Tevârihler yazar vakitler tamâm
Orduda yapmışlar keçeden hamâm
Asker(in) tellaktır bil Pâdişâhım

Bu böyle diyen Sâdık kulundur
Dilersen affeyle dilersen öldür
İnanmazsan orduya casus gönder
Söz(üm) yalan değildir bil Pâdişâhım

KAYNAK : **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.455.

Âşık Said

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. I. Abdülhamid ve III. Selim dönemlerinde veziriâzamlık yapan Yusuf Ziya Paşa'nın (Koca Yusuf Paşa) Avusturyalıları yenmesi üzerine 1789'da yazdığı bir destanı vardır. 20 dörtlükten oluşan bu destan M. Fuad Köprülü tarafından yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.462.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.343.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.343.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Turk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.500

YUSUF PAŞA DESTANI

Pâdişâhım olsun kılıcın keskin
İşitsin Hünkârım a'dâ da cengin
Görmedim cihanda vezirin dengin
Urun şahbazlarım der Yusuf Paşa

Gazâya fermânlar etti Zıllullâh
Âlimler çağırır Nârün mir-Allâh
Cümle hazır olduk fi-sebilillâh
Urun gâzîlerim der Yusuf Paşa

Amana gel Nemçe eyleme inat
Gelen Yusuf Paşa kahraman-sıfat
Avn-ı Hak ile bulamazsın necat
Urun yiğitlerim der Yusuf Paşa

Haznedâr'ım alsın gönüllülerim
Dîn uğruna fedâ can ile serim
Bir gazâ-yı ekber sizden isterim
Göreyim sizleri der Yusuf Paşa

Yirmi dört gönüllü Haznedar Ağa
Coşup ağalarım misâl-i deryâ
Beş yüz iç ağası cümlesi yaya
Urun gazilerim der Yusuf Paşa

Altı yüz tüfenkçi bin elli deli
Kargılı mızraklı tokmak tüfenkli
Kahraman sıfatlı arslan yürekli
Urun şahbazlarım der Yusuf Paşa

Ağalarım vardır deryâ misâli
Hazır ol vaktine Nemçe Kıralı
Devr-i zamânenin Rüstem-i Zâl'i
Geldim bak üstüne der Yusuf Paşa

Gelmemiş cihâna böyle bir vezir
Nemçe Kıralın etmek ister esir
Bir elinde altın birinde şimşir
Sizlerden isterim der Yusuf Paşa

Sancâğ-ı saâdet gelip Vidin'e
Mehadiye Temişvar'a Budin'e
Nusret alemini dikti bu dîne
Zafer arzûlarım der Yusuf Paşa

Çerkes Paşa hemen eyledi fermân
Dîni bir uğruna cümlemiz kurbân
Böylece düşmana oldular revân
Halka nidâ edip der Yusuf Paşa

Serasker Paşa'yı edince tâyin
Memiş Paşa'yı da eyledi muîn
Düşmanın kanından lâ'l oldu zemin
Aferin gâzîler der Yusuf Paşa

Evvel İç Ağası yürüdü birden
Din uğruna geçti can ile serden
Yusuf Paşa erdi tebdîl geriden
Urunuz koçlarım der Yusuf Paşa

Kılıçlar parlayıp toplar atıldı
İki asker birbirine katıldı
Erişti bak nusret birden alındı
Şükür Hak Yezdân'a der Yusuf Paşa

Yeniçeri Kullar atar tüfengi
Görmedi cihânda kimse bu cengi
Her bir gâzî aldı çifte çelengi
Gazânız mübârek der Yusuf Paşa

Kurdu cenk pazarı halk oldu şâdân
Semâda melekler bu cenge hayrân
Cennet kapısını açmıştır Rıdvân
Hûriler bekleşir der Yusuf Paşa

Bozulup küffârın tedbîri şaştı
On dokuz bin küffâr kılıçtan geçti
Çoğu esir olup vâfiri kaçtı
Urun gâzilerim der Yusuf Paşa

Bir gazâ olmuştur hakkâ merdâne
Beş doğursun böyle doğuran ana
Zapt olundu cümle topla cephâne
Müjde Padişahım der Yusuf Paşa

Yusuf Paşa sensin sâhib-i umûr
Tedbîrinde yoktur zerrece kusûr
Gayretullâh şimdi eyledi zuhûr
Şükür hamdülillâh der Yusuf Paşa

Şevketli Pâdişâh sûr eyle fermân
Mesrûr oladursun cümle cihân(ı)yân
Okunsun duâda Gâzî Hamid Han
Gâzîsin Hünkârım der Yusuf Paşa

Âşık Said eyle sıdk ile duâ
Cânını yolunda eyledi fedâ
Nice fütuhâtlar göstere Hudâ
Budur hep niyâzım der Yusuf Paşa

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.462.

Âşık Tüccarî

(1720 ? Kars ? – 1805 ? Kars?)

Yaşamı ve kimliğine ilişkin bilgiler, günümüze ulaşan hikâyelerinden ve cönklerden çıkarılmıştır. 1744'te Kars kalesi kuşatmasında Nadir Şah'ın askerlerince Selim ilçesinin Tiknis köyündeki evinin yağmalanarak Nadir Şah'ın sarayına götürülen karısını kurtarmak için her gece bir türkülü hikâye söylediği rivayet olunur. Bir hafta süreyle Şah'a, içinde "Yaralı Mahmud ile Mehbub Han", "Zöhre Han" ve "Eşref Beğ" gibi hikâyeler sunarak sonunda karısını geri alan Âşık Tüccarî, daha ileri yıllarda "Kör Âşık" namıyla anılmış; yakalandığı deri hastalığının tedavisi için gittiği Ahıska'da 1800 yazında "Seyahat Destanı" ve tarih bildiren koşmalar yazmıştır. Bugün de Alevî-Bektaşîlerden oluşan Tiknis köylülerinin anlattığına göre, çok sevdiği Abo Ağa'yı, içeceği kahveye zehir katıldığını sazla duyurarak ölümden kurtaran Tüccarî'nin 85 yaşlarında öldüğü tahmin edilmektedir.

KAYNAKLAR

- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.273
- **Karslı M. Kuzu**, Aşık Tüccarî, *Türk Folklor Araştırmaları*, Sayı 181, Ağustos 1964.
- Tüccarî'ye Ait Üç Deyiş, *Su Edebi Gazete*, Sayı 4 (Kağızman), 1 Temmuz 1964.

I

Etrafı daya'lım desti şanelim
Taranmış muyların gerdana düştü
Muhabbet sana düştü
Ataşın cana düştü
Can tende bihuş oldu
Gönül hicrana düştü
Giyindi kuşandı mu şitelendi
Gene süsen zülf-i reyhana düştü

Dilber dengin ol İran'da bulunmaz
Kestin damarımı kanda bulunmaz
İnsâf sende bulunmaz
Hükmün handa bulunmaz
Bu boyda bu simada
Gürcistan'da bulunmaz
Sen tek güzel hiçbir yanda bulunmaz
Melektir cennetten cihana düştü

Biz de nuş eyledik "mim-ya" tasından
Bâde içtik güzellerin hasından
Yâr giyinmiş hasından
Doyulmaz libasından
Ağız püste dil anber
Misk kokar rayhasından
Bîçâre Tüccarî aşk belâsından
Dest-i bus ediben dâmâna düştü

KAYNAK : Metin Turan, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.273

II

Hicran otağında gam köşesinde
Geldi dert benimle imtihan oldu
Yığıldılar hicran seyircileri
Açıldı bir dükkan bir dîvân oldu

Âşık-ı sevda çekti beni meydana
Ayrılık ataşı kâr etti cana
Onlar bir yan oldu ben de bir yana
Ben tek başım nice bin düşman oldu

Yığıldılar derildiler geldiler
Kâtipler deftere kalem çaldılar
Tüccar heydür intikamım aldılar
Ciğer paralandı dil büryan oldu

KAYNAK : Metin Turan, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.273

Saz Çalanlar – Tablo: Münif Fehim

Antik AŞ.
152. Müzayede Kataloğu – 18.4.1993

Bahadınlı İbrahim

(18. yüzyıl Yozgat)

Kimliği ve yaşamıyla ilgili bazı bilgiler, araştırmacı Arif Baş'ın çalışmaları sonucu ortaya çıkarılmıştır. 18. yüzyılda Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Bahadın kasabasında yaşamıştır. Bir deyişinden hareketle, 1762 (Hicrî 1175) yılında hayatta olduğu ve bu tarihte önemli bir olayla karşılaştığı anlaşılır. M. Öcal Oğuz da onun, irticalen şiir söyleyen bir âşıklık geleneğinden geldiğini, Alevî-Bektaşî şairlerinin etkisiyle, elinde sazı, at sırtında diyar diyar gezerek şiirler söylediğini, Mısır valisinin yanında üç yıl kaldığına göre, devrinin güçlü şairlerinden olduğunu ileri sürerek, şiirlerinin hece, kafiye ve ifade yönünden kusurlu olduğuna dikkat çeker. Ele geçen 15 kadar şiirinde, Alevî-Bektaşî şairlerince sık sık işlenen tarikatla ilgili konular yanı sıra gurbet, hasret, yolculuk gibi konulara da yer verdiği görülür.

KAYNAKLAR

- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.275.
- **Arif Baş**, *18. Yüzyıl Halk Ozanlarından Âşık İbrahim*, Ankara 1991.
- **M. Öcal Oğuz**, *Yozgat'ta Halk Şairliğinin Dünü ve Bugünü*, Ankara 1994.

İcazet vaktidir benim efendim
Teferrüc edelim illerimizi
Derya-yı muhipten bağlandı bendim
Kime arz edelim hallerimizi

Vilâyet perişan yeğin gamım var
Düşmüşüm efkâra leyli ve nehar
Nice ahbaplarım eder intizar
Anar menciliste dillerimizi

Bir melek misâli soyun soylasam
Nazlı yârin zikrin dilde söylesem
Mevlâm izin verse insem boylasam
Ragıptan tenhadan göllerimizi

Kişi efendisin meth eder her gün
Velinimetimsin kılamam erkin
Ne kadar eğlensek git olur bir gün
Akıttın didemden sellerimizi

Kulun niyaz eder ol desti payi
Budur âşıkların erkânı huyu
Gitti de gelmedi İbrahim deyi
Belki bekler vardır yollarımızı

KAYNAK : Metin Turan, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.276.

Derun Abdal

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. 18. yüzyılda yaşadığı sanılan bir Bektaşî ozanıdır. Eski mecmualarda nefeslerine rastlanmıştır.

K A Y N A K L A R

- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.422.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.45.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.255.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.428.

GEL GÖNÜL MÜLKÜNE

Gel gönül mülküne bir nazar eyle
Muhabbet arzeder hallerimiz var
Ayn-ı cemde bugün aşk-ı yâr ile
Hakk'a doğru gider yollarımız var

Rehberim Muhammed mürşidim Ali
Hacım Sultan On İk'mam'ın gülü
Gönüller aynası Şah Kızıl Deli
Okuruz ismini dillerimiz var

Mü'minin Kâbe'si gönül evidir
Kudret hazinesi Hakk'ın yeridir
Pîrim cansız duvarları yürütür
Balım Sultan gibi ballarımız var

Âşık olan aşkın yolundan anlar
Gerçekler çerağı sabahtan yanar
Pîr meydanıdır bu aç olan doyar
Susuzlar kandırır göllerimiz var

Kırklar meclisinde Selman içinde
Fatma Ana hûr ü gılman içinde
Ayn-ı cemde bugün devran içinde
Derun Abdal gibi kullarımız var

KAYNAK : **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.422

Balasan

(18. yüzyıl, Gence/Azerbaycan)

18. yüzyılda Gence'de yaşamış bir kadın halk şairidir. Bir rivayete göre, Genceli bir Ermeni keşişin kızıdır. Yaşamına ilişkin bilgiler halk söylencelerine dayalıdır. Balasan'ın, Ağa Han adlı bir Türk beyine olan aşkı ve evlenme isteği, başta babası olmak üzere, ağabeyi ve ailesi tarafından kabul görmez. Tüm aile, bu birleşmeyi önlemek için Balasan'ı alarak Ahıska'ya göçer ve üstelik kızlarını bir başkasıyla evlendirirler. Balasan, bunun üzerine ağabeyi Aslan'a ünlü bir kargış söyler ve Aslan, bu kargıştan 40 gün sonra ölür. Balasan, Gence'ye giden bir kervanla gönderdiği "Gelsin" redifli deyişini Ağa Han'a iletir. Bunun üzerine Ağa Han, adamlarını gönderip Balasan'ı Gence'ye geri getirtir ve sonunda iki genç evlenirler.

KAYNAKLAR

- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.304.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.206.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 2. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.733.

I

Ağ kâğat beleyim kan yaşa seni
Gence'ye var söyle Yar Han'a gelsin
İbtida arz eyle sıdk-u selâmım
Hulûsu tam tutsun merdana gelsin

Ondan ayrılalı canım hastadı
Gönül kuşu uçup dönmek istedi
Kanadım bağlıydı kol şikestedi
Kurtulabilmenem efgana gelsin

Gözedirem altı aydır yolunu
Mevlâm bilir benim müşkül hâlimi
Bağlamışam aşk oduna selimi
Gözyaşım kâr etmez pervane gelsin

Ben Aslı değilem olmasın Kerem
Gönlüne koymasın derd ile verem
Hicran taptağıyım bulunmaz çarem
Bir umudum odur dermana gelsin

Ömrüm oldukça ben geçmenem ondan
Ölsem de hasretim gitmez cihandan
Engeller zulm eder bana her yandan
Hoyrat bozdu binam virana gelsin

Al yeşili döktüm kara bağlarım
Bürçeği teline bakar ağlarım
Ceran tek tordayım ciğer dağlarım
Koymasın âhımı Aslan'a gelsin

Balasan'ım sıdkım bütün o yâra
Ben için bakmasın özge diyara
De ki bin aşk atın Ahıska'yı ara
Geçsin Âl-Osman'a bu yana gelsin

KAYNAK : M.Sunullah Arısoy, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.206.

II

Ilgın ılgın esen bahar yelleri
Gözlerim yolunı gelecek mi yâr
Dîdemden boşanan kanlı selleri
Tezden yağlığiyle silecek mi yâr

Felek meni taştan taşa sürüdi
Yüreğimde tüten aşkın korudı
Hasret yeli vurup cismim bürüdi
Kavuşup yanmadan alacak mı yâr

Derdli Balasan'am ircam bu sizden
Bir şu'le götürün candaki közden
Salın civarına görün ki tezden
Salığım alup ta bulacak mı yâr

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri,* 2. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.733.

Peyzaj –
Tablo: Celal Günaydın
Librairie de Péra
40. Müzayede Kataloğu –
18.7.2000

Fedâyi

(18. yüzyıl)

18. yüzyılda yaşamış Bektaşî saz şairlerindendir. Kendisinin dışında, Fedâyî mahlâsını kullanan dört saz şairi daha vardır. Yaşamıyla ilgili bilgiler rivayetlere dayalıdır. Tokat'ın Zile ilçesinde doğduğu, 1735-1813 yılları arasında yaşayan Tâlibî'nin hem hemşehrisi hem de çıraklarından olduğu bilinir. Yazdığı destandan, İstanbul'u ve başka illeri dolaştığı, Mısır'da Kaygusuz Abdal Dergâhı'nda hizmet ettiği ve yaşamını gezgin olarak sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Birçok semai ve koşmaları vardır. Aruz vezniyle yazdığı şiirleri ve kullandığı dil, iyi bir öğrenim aldığını gösterir. Alevî-Bektaşî geleneğini sürdüren şiirleri yanı sıra halk şiiri türünde koşuklar da yazmıştır. Dîvân geleneğine bağlı şiirleri, halk şiiri tarzındaki ürünlerine göre daha az başarılıdır. "Bir kişinin başarılı olması, aydınlanması ve olgunlaşması için, bir tarikata girerek bir uludan el alması gerekir" diye düşünür. Şiirlerinde Osmanlıca sözcüklere bol bol yer veren Fedâyî, tarikat sevgisiyle güncel sevgiyi birlikte yürütmeye çalışmıştır. Mehmet Yardımcı ve Hayrettin İvgın tarafından müştereken hazırlanıp 1983'te yayımlanan "Zileli Fedâyî" adlı kitapta yaşamı ve eserleriyle ilgili daha geniş bilgiye yer verilmiştir.

KAYNAKLAR

- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.136.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.169.
- **İsmail Özmen**, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.281
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevi-Bektaşi Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.250

I

Seyyah olup şu âlemi gezerken
Râhi kıldı bizi yolu Elif'in
Kaşlar değer on sekiz bin âlemi
Dökülmüş gerdana teli Elif'in

Adın sordum Elif dedi naz ile
Aşıkına kıya baktı göz ile
Beni eğledi dürlü dürlü söz ile
Öter bülbül gibi dili Elif'in

Otak kurmuş yaylasının salında
Ahd-ı zârım kaldı zülfü telinde
On iki boy aşiretin dilinde
Söylenir gerdanda hâli Elif'in

Ne hoş söyler çoktur onun edası
Altın tasta ab-ı zülâl bâdesi
Birden değil cümle âlem gedâsı
Hizmetinde çoktur kulu Elif'in

Ne hûbça yaratmış keremler kanı
Arttı Fedâyî'nin âh u figanı
Açılmış gönlünde bağı bostanı
Kokar menevşesi gülü Elif'in

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.136.

SÖZLÜK

seyyah : *Turist, gezgınci.*
ab-ı zülâl bâdesi : *Saf, hafif soğuk güzel su.*
geda : *Dilenci, yoksul.*
hûb : *Güzel, hoş, iyi.*
ahd-ı zâr : *Ağlayarak verilen yemin.*
âh u figan : *Âh edip inleyerek.*

II

Arzuhal eyledim şahlar şahına
Kıl derdime derman el'aman dedim
Özüm türab ettim ben dergâhına
Dahi birliğine yok güman dedim

Kameti melektir siması huri
Uğruna koymuşam bu can ü seri
Bir ihsan eylersen tez eyle bari
Serde takat yoktur hâl yaman dedim

Beni mecnun etti mahmur bakışın
Ciğer kebap aşk od'una yakışın
Ruhum gelüb şu bedene çıkışın
Şefaat kânısın Mustafa'm dedim

Kaşları nizam kurmuş kirpik terazi
Nur ile boyanmış yüzünün benzi
Lebin şekerinden ve bazı bazı
Kulundur Fedâyî ol zaman dedim

KAYNAK : İsmaîl Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.282.

SÖZLÜK

türab : *Toprak.*
leb : *Dudak.*
od : *Ateş.*
mahmur : *Süzgün.*
arzuhal : *Dilekçe, istida.*
güman : *Sanma, sezme.*
ser : *Baş.*
kân : *Kaynak, menba*
kamet : *Boy bos.*

III

Nedir benim melul mahzun gezdiğim
Ağlayub yandığım yâr senin içün
Ciğerciğim delik delik deldiğim
Ağlayub yandığım yâr senin içün

Yandırdın od'lara düşürdün nara
Sinem biryan olmuş ciğerim pare
Lokman ele geçse bulsa bir çare
Yanub yakıldığım yâr senin içün

Canın intizarda gözüm yollarda
Mecnun ettin beni koydun çöllerde
Diyar-ı gurbette garib illerde
Ağlayub yandığım yâr senin içün

Fedâyî der böyle imiş kaderim
Dünya benim olsa şâd olmaz gönlüm
Ehl-i beyt aşkına eğridir boynum
Yanup tutuştuğum yâr senin içün

KAYNAK : İsmaîl Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.283

SÖZLÜK

intizar : *Bekleme, gözleme.*
biryan : *Et kebabı.*
şâd : *Sevinçli.*
melul : *Usanmış, bıkmış, bezmiş.*

Gündeşlioğlu

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgiler Şükrü Elçin'in yaptığı araştırmalara dayalıdır. Türkmenlerin Dulkadırlı boyunun Gündeş oymağındandır; bu oymak 17. yüzyıl sonlarında Güney Anadolu'ya gönderilince bu göçle birlikte Maraş'a gelen Gündeşlioğlu, kendi adıyla anılan köyü kurar. Babasının adı Bahrioğlu İbrahim, annesinin adı Ümmügülsüm'dür. Rivayete göre, çok zenginken servetini yitirip yollara düşer ve bir beldede, geleneğe göre, uçurulan kuşun başına konmasıyla ülkenin padişahı seçilir. Bu hikâyeye kaynaklık eden bir şiiri, "Halk Edebiyatı Araştırmaları" (1973) adlı bir eserinde Şükrü Elçin tarafından yayımlanmıştır. Hikâye, Türkmenler arasında çok ünlüdür. Şiirleri, günümüze kadar ulaşmış olup yazılı hâle getirilmiş şiir örnekleri de vardır.

KAYNAKLAR

- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.559.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.406.
- **Ali Püsküllüoğlu**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.440.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.200.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Halk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s.138

I

Sürü sürü sürülerim var idi
Sürümün vardığı çaylar kurudu
Katarda da mayalarım yürürdü
Şimdi baş kölüğüm eşek oluktur

Sürü sürü sürülere katardım
Top top eder yüzlerimi satardım
Otuz altı direk çadır tutardım
Şimdi gölgeliğim kaşık oluktur

İbrişim halıya yaslanmaz iken
Kuş tüyü döşeğe döşenmez iken
Tırabulusları kuşanmaz iken
Kıl ip bellerime kuşak oluktur

Tepe tepe harmanlarım savrulur
Namlı namlı buğdaylarım devrilir
Adım Gündeşlioğlu deye çağrılır
Şimdi toplamışım başak oluktur

KAYNAK : **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Halk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s.140.

II

Kaçamadım ben züğürtlük elinden
Dolanıp belime kuşak oluktur
Nere kaçtım ise kurtulamadım
Geçip ayağıma tutak oluktur

Acımdan ölsem de etmem başağı
Yaradan kayırsın evlât uşağı
Beğenmezdim kutnu kumaş döşeği
Şimdi kuru yerler döşek oluktur

Yaz gelince oğlaklarım satardım
Ata binip sürülere katardım
Otuz altı direk çadır tutardım
Şimdi gölgeliğim kavak oluktur

Yeraltında mağaralar gezerdim
Yer üstünde ağır sofra yazardım
Nice ağaların sözün bozardım
Şimdi Gündeşl'oğlu uşak oluktur

KAYNAK : **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Halk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s.139.

III

İki bülbül geldi tüyü yeşilden
Kepezini alamadım başından
Yayılırken ayrı düşmüş eşinden
Ötsem garip garip varsam tutulmaz

Kimi yeri ala kim yeri sarı
Gün gibi batıyor görünmez moru
Kepezi başında döğüyor yeri
Ötsem garip garip varsam tutulmaz

Huri mi melek mi bunun anası
Her bahçede gonca güller deresi
Cennet-i âlâdan çıkmış siması
Bunun soyu bu kuşlara katılmaz

Gündeşloğlu'm yaylalara çıkasın
Deste deste mor sümbüller biçesin
Mevlâm kanat vere bile uçasın
Bir kuş için diyar diyar göçülmez

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.200.

IV

Kadir Mevlâm bir dileğim var sana
Dost ile yiyecek mal ver sen bana
Ağır meclislerde hâkim uğrunda
Hizmet ile buyruk dil ver sen bana

Mevlâm izin versen Hicaz'a gitsem
Ağır murad ile devlete yetsem
Pança pança sarı altın dağıtsam
Mevlâm bir tutulmaz kol ver sen bana

Padişahın üç tuğunu götürsem
Emreylese düşmanını batırsam
Şu koca Haleb'i verse otursam
Yüz bin asker ile kul ver sen bana

Gündeşlioğlu der başım belâda
Çifte toplar atar idim kulede
Yarın mahşer günü cennet âlâda
Mevlâm bir tutacak dal ver sen bana

KAYNAK : Ali Püsküllüoğlu, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.443.

Harman Zamanı – Tablo: İbrahim Bayram
Librairie de Pera
41. Müzayede Katalogu
29.9.2002

Gurbî

(18. yüzyıl)

Yaşamına ilişkin bilgiler, 1774'te tamamladığı Dîvân'ına dayalıdır. Asıl adı Ahmed, babasının adı Ali'dir. Bazı şiirlerinde Derviş Gurbî, bazılarında Derviş Ahmed mahlâsını kullandığı ve Bosna Yenipazar'da doğduğu bilinmektedir. Dimetoka'daki Seyyid Ali Sultan Dergâhı postnişini olan ve Rahmî mâhlasını kullanan Mehmed Musli Baba'dan el almış, uzun süre Edirne'de yaşamıştır. Kimi şiirlerinde Nakşibendî tarikatının izleri görülür. Özellikle Rumeli ve Bosna çevresinde tanınan Gurbî, şiirlerinde aruz ve heceyi başarılı bir şekilde kullanmış, On İki İmam konusunu uzun uzun işlemiştir. Dîvân'ı İnkılâp Müzesi'ndedir.

K A Y N A K L A R

- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.137.
- **İsmail Özmen**, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.289.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevî-Bektaşî Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.243.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.281.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.551.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.429.

I

Bezm-i ma'şukuna bir dem eremez
Gözün yaşını serab eylemeyen
Ka'be-i vuslatı bil ki göremez
Yüzün ol yolda türab eylemeyen

Şevka pervane sıfat erdi yanan
Meclis-i yâre erişemez bil ayan
Pişirüb ateş-i aşk ile nihan
Kendi bağrını kebab eylemeyen

Değmenin yeri değil dâr-ı selâm
Olamaz şehr-i vücudunda imam
Cümle-i halka seha ile tamam
Kendözün âlicenap eylemeyen

Sözü inci gibi herkes dizemez
Doğru der her kişi Gurbî diyemez
Kalb-i viranını ma'mur edemez
Mülk-i cismini harab eylemeyen

KAYNAK : **İsmail Özmen**, *Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.289.

S Ö Z L Ü K

bezm : *Meclis.*
Dar-ı selâm : *Esenlik yurdu, cennet.*
seha : *Cömert.*
âlicenap : *İyilik ve cömertlikte bulunan.*
türab : *Toprak.*

II

Ne gam ger çoğ ise cürm ü günahım
Çün sensin mağfiret eden İlâhım

Habibim Ahmed ü Mahmud Muhammed
Şef'im umarım ola penahım

Sana senden sığındım ya İlâhî
Gene sensin bu nutkuma güvahım

N'ola afv eylesen yüzüm karasın
İre dergâhına doğru bu rahım

Eğer kim rahmetin abıyla yuğsan
Ne naks ola benim hatt-ı siyahım

Kami isyan ile nisyan olubdur
Bu nefsimle benim her dem sipahım

Dedim Lâ taknetu min rahmetillâh
Sana tuttum ümidim budur âhım

Bu Derviş Ahmed'e sırran ayanen
Hidayet eyle lutf - et padişahım

KAYNAK : **İsmail Özmen**, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.289.

S Ö Z L Ü K

ger : *"Eğer" sözcüğünün kısaltılmışı.*
penah : *Sığınma, sığınacak yer.*
nutk : *Söz, konuşma.*
güvah : *Şahıt, delil, tanık.*
rah : *Kaygı, keder.*
naks : *Eksik, noksan.*
nisyan : *Unutma.*

Güzide Ana

(18. yüzyıl)

Doğum tarihi ve yaşamına ilişkin bilgiler yok denecek kadar azdır. Bektaşî toplumunda adı ve deyişleri çok yaygındır. Şehit Feyzullah Çelebi'nin kızı olduğu, mezarının Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nda bulunduğu bilinmektedir. Şiirlerinden iyi bir öğrenim gördüğü ve kendini yetiştirdiği anlaşılır. Bazı şiirlerinde "Kâtibî" mahlâsını kullanmıştır. 18. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı kesindir. Tüm gelirini fakirlere dağıtan, haksızlığa dayanamayan, gerçekçi ve ileriyi gören bir şair olarak tanınır. Söylemek istediğini sade ve akıcı bir dille, açık ve dolaysız olarak ifade eder. Şiirlerinden keramet sahibi bir kimse olduğu anlaşılır. Kişiliğine ilişkin anılar, günümüzde bile özdeyiş biçiminde anlatılmaktadır.

KAYNAKLAR

- **İsmail Özmen**, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.211.

I

İbret ile baktım fâni dünyaya
Kimselerde ahd-i vefa kalmamış
Herkesin hizmeti kendi nefsine
Kimseden kimseye fayda kalmamış

Herkes öz başına rahat aradı
Dört kapının ancak kalmıştır adı
Bitmiş bu dünyanın lezzeti tadı
Gönüllerde muhabbet safa kalmadı

Artık bilinmiyor gerçeğin işi
Kin kibirle doldu dışıyla içi
Yularlandı şeytana insanın başı
Nasihat tutacak kafa kalmadı

Şimdi rağbet düştü yalana düşe
Herkes meyil verdi altın gümüşe
Tarikat yoluna Hünkâr yetişe
Muhibde müridde vefa kalmadı

Güzide der unutma ikrârı andı
Çoğaldı dünyanın tuzağı fendi
Nice Süleymanlar tahtından indi
Yalandır bu dünya Nuh'u kalmadı

KAYNAK : **İsmail Özmen**, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.218.

II

Bulandı aşkımın seli
Acep artık durulmaz mı
Hüsnün gördüm oldum deli
Akıl başa derilmez mi

Yüzün benzer dolunaya
Sensin ömrüme sermaye
Gözüm sürdüm hâk-i pâ'ye
Hatırcığım sorulmaz mı

Ferhat'tır dağları delen
Şîrîn'in yolunda ölen
Der Güzide Mecnun olan
Leylâ'sına sarılmaz mı

KAYNAK : **İsmail Özmen**, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.214.

Hocaoğlu

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Hızrî tezkiresinde ise, sadece adına yer verilmiştir. Hac yolunun emniyetini sağlamak için görevlendirilen "Osmanoğlu" sanıyla ünlü Nasuh Paşa için yazdığı destanıyla tanınır. 1714 yılında Nasuh Paşa'nın idamı üzerine söylediği şiirinden, paşanın buyruğunda yaşayan asker şairlerden olduğu ve 18. yüzyılda yaşadığı sonucuna varılır. Mısralarında Arap eşkıyasından canlı ifadelerle bahsetmesi ise hacca gittiğini gösterir.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.412.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.345.
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.176.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.208.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Halk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s.96.

Nasuh Paşa ile hacc'a gidenler
Aceb nam kodular Arabistan'a
Varup Beytullah'a tavâf edenler
Müstehak değil mi Bâğ-ı cinân'a

Nedir bu Arab'ın ettiği işler
Yediler kılıncı görelim n'işler
Söküldü cebeler kesildi başlar
Boyandı güherler kırmızı kana

Yine zâhir oldu keşf-ü kerâmet
Arab'ın başına koptu kıyâmet
Hüccâc-ı müslimîn geçti selâmet
Erişti hacılar emn ü emâna

Hocaoğlu âlem bilir bilmem
Bu düzenlik böyle kalır mı bilmem
Bir gelmiş bir dahi gelir mi bilmem
Böyle bir kahraman âhir zamâna

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.412.

Kâbe'yi betimleyen bir minyatür – Zeren Tanındı, Siyer-i Nebî, İslâm Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, İstanbul 1984.

Hükmî

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Şam Valisi ve Hac Emîri Nasuh Paşa'nın buyruğundaki Yeniçeri Ocağı'na mensup asker âşıklardandır. Hızrî'nin "Cemü'ş- şa-irân"ı[illegible] diğer üç âşıkla birlikte "ârifân" olarak yer alır. Kayna[illegible] Nasuh Paşa'yı âsi göstermesine karşın o, paşanın 17[illegible]4'te idamı üzerine söylediği ağıtlardan, masum bir insanın öldürüldüğünü ifade eder. Şiirinin dilinden ve kullandığı uslûptan, iyi bir öğrenim gördüğü anlaşılmaktadır. Millet Kütüphanesi'ndeki bir mecmuada şiirleri vardır. Bu şiirlerden ikisi, ilk olarak M. Fuad Köprülü tarafından bulunup yayımlanmıştır.

K A Y N A K L A R

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.413.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri,* 2. Cilt, İstanbul 1955, s.132.
- **İsmail Özmen,** *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.265.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.177.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 4. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.283.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1982, s.655.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Halk Edebiyatı,* İstanbul 1938, s.97.

Eyyâm-ı devlette Osman Oğlu'ydum
Yoluna fedâdır ser Pâdişâhım
Bir gelmiş bir dahi gelir mi bilmem
Ben gibi kahraman er Pâdişâhım

Hizmetinde mukîm idim bir zaman
Kâ'be yolun ettim emn ü emân
Emrinle çöllerde olursam kurbân
Bilinsin hayr ile şer Pâdişâhım

Râzı oldum emir Hak'tan gelince
Çâre yoktur peymânemiz dolunca
Rûz-ı mahşer Hak divânı olunca
Gel imdi suâlim ver Pâdişâhım

Urbân-ı Hicâz'a olmuşken gâlip
Olduk mu Hünkârım biz katli vâcip
Zerrece mihrine olmadık tâlip
Beni kullarına sor Pâdişâhım

Hükmî firâkıyle olmuşam mağdûr
Çölleri suladı dîdem çü yağmur
Kabirde hâlime beşâret olur
Alnımızdan akan ter Pâdişâhım

KAYNAK : Saim Sakaoğlu, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak Haziran 1989, s.177

Kabasakal Mehmed

(18. yüzyıl)

Yaşamına ilişkin bilgi yoktur. Rumelili olduğu, Köprülülerden Fazıl Mustafa Paşa'nın oğlu Ahmet Paşa'nın ordusunda görev yaptığı ve 1737'de Niş Kalesi'nin geri alınması nedeniyle yazıp Köprülü Ahmet Paşa'ya sunduğu iki destanı bilinmektedir. 18. yüzyıl edebiyatı içinde önemli bir yeri yoktur. M. Fuad Köprülü'nün, "Türk Saz Şairleri" adlı eserinde bir şiirine yer verdiği ve ortanın altında bir seviyede gördüğü Kabasakal Mehmed, içinde yaşadığı dönemin genel durumunu ve haksızlıklarını saygılı bir dille ifadelendiren ilginç bir şairdir. Şâirnâmelerde kendisiyle ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.419.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.209.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.177.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.347.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.62.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Halk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s.93.

Fukarâ kulların arz-ı hâl kıldı
Ahvâller(i) ziyâde perîşân oldu
Mâsumlar mektebde okumaz oldu
Mâsumlar duâsın alın efendim

Mektebin önünde ahır yapıldı
Hep okuyan sıbyan geri çekildi
Etme diyenlerin evi yıkıldı
Bunun ilâcını görün efendim

Yiyiciler akçe ister zaleme
Verilen mâlimiz gelmez kaleme
Perîşanlık şâyi' oldu âleme
Kullarına imdad kılın efendim

Akşam olur yiyiciler derilür
Fukarâ kulların kusurun bulur
Haftada hem üçyüz kuruşun alur
Keyfiyet(-i) hâlimiz bilin efendim

Silâhdar yazmağa tertib olundu
Gitmeyenler için defter verildi
Üçyüzden ziyâde kulun soyuldu
Reâyâ ahvâlin bilin efendim

Yetmiş kadar adam mahbus bulundu
Nice bi-günahlar zahimdâr oldu
Mütevellî imam sebebi oldu
Kulların ahvâlin bilin efendim

Yetmiş âdem ile ihzâr olundu
Reâyâ kulların hâli bilindi
Üç kimse üstüne hüccet olundu
Hâl(i)mize merhamet - kılın efendim

Kara Molla Oğlu araya girdi
Altı kese akçeye halâs buldu
Reâyâ'ya cebren salyâne oldu
Bize olan zulmü bilin efendim

Otuz kese akçe tecrim olundu
Beş çifti olanın ikisi kaldı
Ak(ı)bet Devec(i) Osman belâsın buldu
Sâirin hakkından gelin efendim

Reâyâ kulların çektiler gücün
İmam adam gönderdi töhmet içün
Devletli Beyfendimizin başıyçün
Tezkiye edin de sorun efendim

Niş gibi kal'anın fethini kıldın
Koymadın küffârdan intikam aldın
Âlemde gâzîlik şöhretin buldun
Kullar intikamın alın efendim

Kusûrum afvinle eyle inâyet
Hâtiften târihi düştü hidâyet
Yoktur keremine aslâ nihâyet
Mehemmed bîçâre kulun efendim

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.420.

Rodos'un fethi – Anonim tablo.

Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü, ... Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s..........

Kalbî

(18. yüzyıl)

18. yüzyıl Bektaşî şairlerinden olup yaşamına ilişkin bilgiye rastlanmamıştır. Şiirlerinden, Abdal Musa Dergâhı'na mensup olduğu, bir süre Mısır'da Kaygusuz Dergâhı'nda oturduğu anlaşılmaktadır. Aruz ve hece ölçüsünde başarılı şiirleri vardır. Sadeddin Nüzhet Ergun, "Bektaşî Şairleri ve Nefesleri" adlı eserinde on şiirine yer vermiştir.

KAYNAKLAR

- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevî-Bektaşî Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.256.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.153.
- **İsmail Özmen**, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.269.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.113.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.433.

GELMİŞEM

Kesret diyarından çektim ayağı
Bu illere mahabbete gelmişem
Emr ü ferman oldu bilmem ırağ
Hizmetim var pir himmete gelmişem

Ezelden gerçeğe demişem beli
Avf - eyle günahım lütf - eyle veli
Kabul eyle kulluğuna ya Ali
Bin kâm ettim bir mürvete gelmişem

Gerçekler görmedi cihan vefası
Göründü onlara Hakk'ın likası
Âşıkların derd ü gamdır gıdâsı
Anın içün bu kısmete gelmişem

Bir noktadır bu âlemin adedi
Besmele'yle Kalbî zikr et Ehad-i
Sultan Kaygusuz'un erdi mededi
Bu dergâha ol hazrete gelmişem

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.272.

SÖZLÜK

kesret : *Çokluk.*
mürvet : *Bağışlama*
lika : *Yüz, cemâl.*
kâm : *Arzu.*

Kara Hamza

(18. yüzyıl)

18. yüzyılda yaşamış bir Bektaşî ozanıdır. Hayatı hakkında bilgi yoktur. Bir mecmuadaki şiirinden yola çıkarak, Garp Ocakları (Cezayir) leventlerinden olduğu tahmin edilmektedir. Şiirleri, usta bir şair olduğunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.516.
- **İsmail Özmen,** *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.267.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 7. Cilt, İstanbul 1986, s.349.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.156.
- **Pertev Naili Boratav,** *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi,* İstanbul 2000, s.132.

Gelin ey gâzîler hayra yoralım
Dün gece gördüğüm kara düşleri
Gezdim seyreyledim ta Kaf'tan Kaf'a
La'l ü yâkut mercan yatar taşları

Çoktan azmeyledim ol yüce dağı
Hani sana hükmeden sultân beyi
Leyl ü nehâr çağrışurlar Hak deyi
Ben değildim figân eder kuşları

Kimi yemiş içmiş kimi karımış
Kimi Hak'tan nidâ gelmiş yürümüş
Vardım baktım bir mahlûkât var imiş
Hiç secdeden kalkmaz olmuş başları

Bir avuç türâbtan halk oldu Âdem
Emroldu cennetten sürüldü n'idem
Ettiği(i)miz işleri andıkça her dem
Akar durmaz gözlerimin yaşları

Kara Hamza'm eydür okur yazarsın
Doğru yolu koyup niçin azarsın
Yalan dünyaya aldanıp gezersin
Bakma mısın ettiğimiz işleri

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.516.

Manzara – Tablo: Hoca Ali Rıza

Sakıp Sabancı Müzesi Resim Koleksiyonundan Seçmeler, İstanbul Haziran 2002.

Kasım Dede

(18. yüzyıl)

Yaşamına ilişkin bilgi yoktur. 18. yüzyıl yazma mecmualarında şiirlerine rastlandığı ve aynı yüzyıl ozanlarının söyleyişini andıran bir anlatımı olduğu için 18. yüzyıl Bektaşî şairi olarak kabul edilir. Sade bir dile sahiptir. Şiirlerinden birinde, Bektaşî şairlerinin ortak konusu olan, çağından, çevresinden ve durumundan yakındığı görülür. Sadeddin Nüzhet Ergun, "Bektaşî Şairleri ve Nefesleri" adlı eserinde iki şiirine yer vermiştir.

KAYNAKLAR

- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.148.
- **İsmail Özmen**, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.279.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.203.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevî-Bektaşî Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.241.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.431.

Gözlerim yollarda uykular gelmez
Gülbengin çektiğim erenler gelsin
Kavim kardaşlarım hâlimden bilmez
Hâlimi sırrımı bilenler gelsin

Yoldaşım sandığın yolundan azar
Haldaşım sandığın fitneler düzer
Ahd ü ikrâr verip ikrârın bozar
Can verip ikrâra duranlar gelsin

İzleyelim biz de pîrlerin izin
Tutya eyleyelim ayağın tozun
Gani Mevlâm göster erenler yüzün
Erenler erkânın sürenler gelsin

Binbir mana desem biri dinlenmez
Şol Yezid'in ağzı dili bağlanmaz
Hakk'ı isteyenler halkla eğlenmez
Ali'nin yoluna varanlar gelsin

Yürü Kasım Dede çâreni ara
Emek zahmet çekme nafile yere
Yezid aslı tâlib gelmez bu yola
Sırrımı kadrimi bilenler gelsin

'**KAYNAK** : **İsmail Özmen**, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.279.

Kâtibî

(18. yüzyıl)

Yaşamına ilişkin bilgi yoktur. Hac yolunun emniyetini sağlamakla görevlendirilen ve daha sonra isyan eden vali Nasuh Paşa'nın 1714'te öldürülmesi üzerine yazdığı şiirlerden, onun maiyetinde çalıştığı, yakınlarından olduğu ve yaşadığı zaman dilimi tespit edilebilmiştir. "Tekerleme" adlı şiirindeki tip tasvirlerinde oldukça başarılıdır.

K A Y N A K L A R

- M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.415.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.350.
- M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.415.

TEKERLEME

Aceb âhır zamân oldu gâziler
Büyük küçük birbirini beğenmez
Her mü'min münâfık cennet arzular
Tanrı nasîb ettiğini beğenmez

Kediler köpekler ile savaşır
Miçik deyu çarşı çarşı dolaşır
Nekbetî'si ehl-i ırz'a ulaşır
Orospular kendi erin beğenmez

Teklîf ister bülbül güle konmağa
Pervâneler düşüp şem'a yanmağa
Oğlancıklar iştahından binmeğe
Doru ister atın kır'ın beğenmez

Babası anası koyun güttüren
Dağ başında kavalını öttüren
Kazma ile başın tıraş ettiren
Âhırkâr ayak berberin beğenmez

Ot kökü balta sapının eğrisi
Yine gitmez yüreğinin ağrısı
Sofuluk satar bâzı eşek uğrısı
Âşıkların aşk eserin beğenmez

Mârifette kâmil olan yiğitler
Mağrur olmaz kendi nefsin öğütler
İl içinde bilip gören şâkirtler
Üstâdını dahi pîrin beğenmez

Er olmaz kalbinden tutan gümânı
İsterse dolaşsın Hind'i Yemen'i
Der Kâtibî bizi beğenmeyeni
Deli gönül beğen derim beğenmez

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.415.

Kıymetî

(18. yüzyıl)

Yaşamı hakkında bilgi yoktur. İçinde 1721 ve 1723 tarihinin geçtiği beş ve altı kıtalık iki koşmasından, yaşadığı dönem tesbit edilebilmiştir. Dilinden ve ebced hesabıyla sevgilisinin adını yazdığı "Kiminsin" redifli koşmasından, Âşık Ömer, Gevherî, Kâtibî, Kuloğlu gibi âşıkların izinden giden kültürlü bir saz şairi olduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.430.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 7. Cilt, İstanbul 1986, s.351
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.179.

KOŞMA

Dilberâ yolunda çok derd-mendim
Eyle âşikâre hemen kiminsin
Geşt ettim cihânı ey bî-menendim
Söyle hey kaşları keman kiminsin

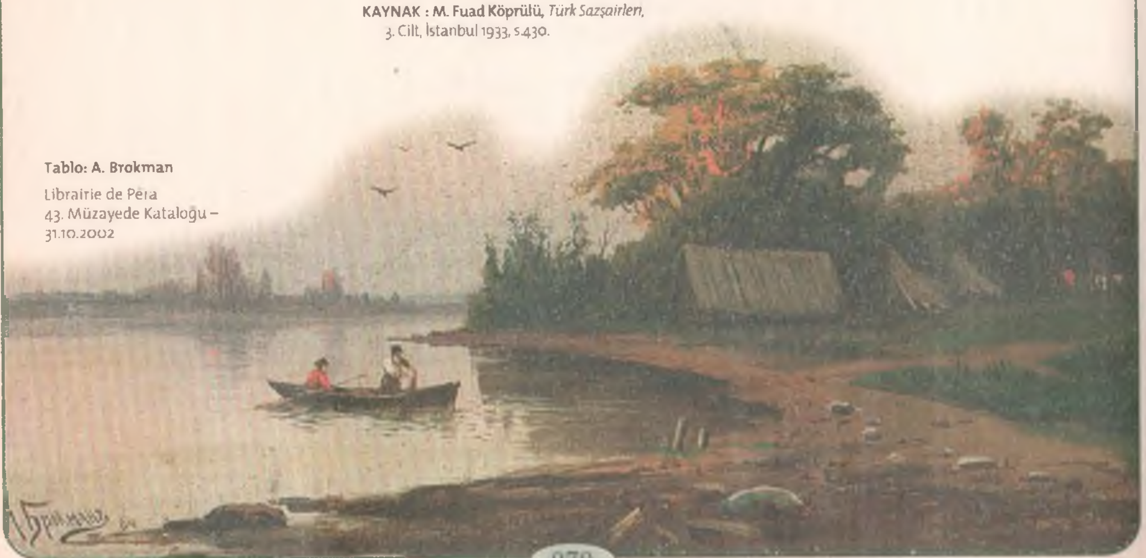
Ezeli sever idi seni cânım
Cemâlin gördükçe artar figânım
Beni Mecnûn eyledin sen sultânım
Aman derim sana aman kiminsin

Hayâlin incedir kametin bâlâ
Bakmağa doyulmaz gözlerin elâ
Ruhlerin al aldır leblerin hamrâ
Hokka - dehân tutî - lisan kiminsin

İlâhım saklasın hatâdan cismin
Bin yüzotuzüçte yazıldı resmin
Ebced hesâbi'yle doksan(i)ki ismin
Kâmile güç değil âsan kiminsin

Şâh mısın perî mi melek mi aslın
Şimdiki bu gözler görmedi mislin
Kıymetî eylesin bir zaman faslın
Söyle ey Yûsüf'e akran kiminsin

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.430.

Tablo: A. Brokman
Librairie de Pera
43. Müzayede Kataloğu – 31.10.2002

Kul Cevrî

(18. yüzyıl)

Gerçek kimliği, asıl adı, doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Şiirlerinde kullandığı dil özelliklerinden, 18. yüzyıl sonlarıyla 19. yüzyıl ortalarında yaşadığı tahmin edilen bir Bektaşî ozanıdır. Tasavvufi konuları içeren, akıcı ve duru bir dille söylediği şiirlerinde coşkulu ve lirik bir hava göze çarpar. İnancını yansıttığı şiirleri, başarılı ve nitelikli olarak kabul edilir.

KAYNAKLAR

- İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.395.
- Ali Yıldırım, *Başlangıcından Günümüze Alevi Bektaşi Deyişleri*, 2. Cilt, Ankara 1995, s.57.

Derilüben Hak cemine gelenler
Edep ile erkân ile gelmeli
Ayn-ı cemde saf oturan saf duran
Mahabbette hazin hazin gülmeli

Ayn-ı cem kardeşler yeriniz bilin
Taşra çıkarsanız gönülde kalın
Bu yol sahibinin himmetin alın
Mü'minin başında devlet olmalı

Mü'min niçün kir getirmez yüzüne
Niyaz eder dedesinin dizine
Kıyamette mil sokarlar gözüne
Mürşidin niyazın dilden olmalı

Baylığ ile varlık benlik getiren
Bulunur mu kendi kendin yetiren
Mürşid ile bir döşeğe oturan
Kıyamette yüz üstüne kalmalı

Kudretin meyinden bizler de içtik
Aşkın kuresinde kaynadık coştuk
Anlar baştır bizler ayağa düştük
Aman kardeş haddimizi bilmeli

Mü'min olan mü'min nice olmalı
Dışarıya pazvandını salmalı
Süpürgeci süpürgesin almalı
Her hizmetler yerli yerin bulmalı

Sakacılar saka suyun doldurdu
Mürşid parmağını suya daldırdı
Bir damlası bin bir şeytan öldürdü
Nuş edüb münkire lânet kılmalı

Okunur nefesler çalınır düvaz
Hayır nasihati pirlerden duy yaz
Anda kabul olur bin türlü niyaz
Fark edüb de törelerin bilmeli

Dede olan mürşidliğin bildirdi
Ayn-ı cemi gülbang ile doldurdu
Cem halkını ayak üstü kaldırdı
Sakin olup yerli yerin bulmalı

Uyanır zakirler çalınır sazlar
Anda kabul olur niyazlar nazlar
Gele sema ede gelinler kızlar
Mü'min olan bunda murad olmalı

Bunu böyle kurmuş asıldan kuran
Emr-olunca gelir sofrayı kuran
Dedemiz deyince oturan duran
Hiç gaybetsiz evinize varmalı

Boştur sanma Kul Cevri'nin emeği
Sakın kardeş baki sanma dünyayı
Gayet pâktir erenlerin yunağı
Kurban kesüb yılda bir kez yunmalı

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.395

Kul Emin

(18. yüzyıl)

Araştırmacı M. Öcal Oğuz'un verdiği bilgiye göre, varlığı bilinen en eski Yozgatlı halk ozanı olduğu ve Yozgat'ın Pembecik (Pambucak) köyünde 18. yüzyılda yaşadığı saptanmıştır. Hakkındaki menkıbelerden, dinî bir kişiliğe sahip olduğu ve köyünde çiftçilik yaparak geçimini temin ettiği anlaşılmaktadır. Yaşamı ve kişiliği hakkındaki bilgiler tahminlere dayalıdır. Şiirlerinden, Bektaşî tarikatına mensup olduğu, mahlâsındaki "Kul" ibaresi ise, onun "âşıklık" yaptığı hakkında bilgi vermektedir.

KAYNAKLAR.

- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.281.
- **M. Öcal Oğuz**, *Yozgat'ta Halk Şairliğinin Dünü ve Bugünü*, Ankara 1994.

Ağlayım yanayım yârin aşkına
Şu yalan dünyada deli desinler
Yardan başka kim var sevmem boşuna
Yâre düşman olan din bulmasınlar

Ceddi Mustafa'dır haddi bilenler
Bir gün nadim olur bize gülenler
Hasan Hüseyin'i candan sevenler
Mah-ı Muharrem'de kan ağlasınlar

Kul Emin'im ömrüm vermeyin boşa
Başımı vurayım durmadan taşa
Yarın mahşer günü yâre kavuşa
Durmadan ahrete malı desinler

KAYNAK : **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.281.

Kul Şükrî

(18. yüzyıl)

Bir Bektaşî ozanı olup yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. 18. yüzyılda yaşadığı ve Selânikli olduğu tahmin edilmektedir. Deli Şükrî adıyla da anılır. Ramazanda oruç yediği için ağzına kurşun akıtılarak öldürüldüğü nakledilir. Abdal Musa Tekkesi müritlerinden olduğu, şiirlerinde Abdal Musa'yı ve müritlerini övdüğü bilinmektedir. Şiirleri oldukça düzgün olmakla birlikte bir özellik taşımaz. Bazı şiirleri, Sadeddin Nüzhet Ergun'un "Bektaşî-Kızılbaş, Alevî şairleri ve Nefesleri" adlı eserinde yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Alevî-Bektaşî Edebiyatı,* İstanbul 1991, s.245
- **Cemil Çiftçi,** *Maktul Şairler,* İstanbul 1997, s.484.
- **İsmail Özmen,** *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.299.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri,* 2. Cilt, İstanbul 1955, s.175.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.437.
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.144.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Tekke Şiiri Antolojisi,* (2. Basım), Ankara 1968, s.419

Hey erenler gelin güzel sevelim
Güzel sevmek bize Ali'den kaldı
Kokalım koçalım meydan olalım
Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

Güzeli sevmeyen didara ermez
Didarı görmeyen Allah'ı bilmez
Sevelim güzeli hatası olmaz
Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

Yiyelim içelim güzel hâl ile
Ezelim şerbeti şeker bal ile
Güzellik alınmaz dünyâ mal-ile
Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

Şu fâni dünyada cânan güzeldir
Güzel gelen güzel giden güzeldir
Güzel Allah güzel Merdan güzeldir
Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

Güzel yaratılmış ezelden pîrim
Güzeller yoluna koymuşum serim
Kul Şükrî bu dem ben güzel severim
Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Tekke Şiiri Antolojisi,* (2. Basım), Ankara 1968, s.419.

Küşâdî

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. 1810 yılında Dobruca'da Ruslara esir düşen Baba Paşa için söylediği destandan yola çıkan M. Fuad Köprülü'ye göre, 18. yüzyıl sonlarında yaşamıştır.18. yüzyıl ozanlarından Hızrî'nin 1841'de yazdığı Şairnâme'de birkaç şairle birlikte adı geçmektedir.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.478
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.352
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.180.

BABA PAŞA DESTANI

İsmimi bilmez var ise âlemde
Aslım Bozok'ludur ismim Pehlivan
Pederim tarafı Battal Gâzi'dir
Vâlidem tarafı Ahmed-i Târan

Al(i) Paşa kap(ı) sında sürdüm devrânı
Tersenkli kap(ı)sında açtım meydanı
Kendime bendettim Deli Orman'ı
Varup da Kuzgun'da tutmuştum mekân

Darb-ı âlî ile açtım bu dağı
Yiğit için yaptırmıştım konağı
Haramdır tilkiye arslan yatağı
Helâl olsun ana gelirse arslan

Bir mahzunluğum oldu etmem inkâr
Çıkmazdım Kuzgun'dan gelseydi küffâr
Pek belimi büktü ol Gazî Hünkâr
Bakalım ne sûret gösterir devrân

Köt(ü)ye meyletmedim işim merd ile
Kötüler aradan çıksın derd ile
On yıl yürüttüm koyunu kurd ile
Tecellî eyledi ol ganî Yezdân

Hatt-(ı) şerif okunur dinleyen yoktur
Fetva'ları dinlemeyenler çoktur
Âleme bir felâket olacaktır
Yazmadan usandı ol Şâh-ı devrân

Fitnelik edenler bulsun dermânı
Kurtarsın kâfirden Deliorman'ı
Yine geldi Pâdişâh'ın fermanı
Benim ma'mûr dünyam oldu Tutrakan

Sinne boğazından açmıştım meydan
Çıraklarım vardı etmiştim âyân
Pâdişâh uğruna beslerdim her an
Sâyesinde rahat etmişti sıbyân

Dayılarım vardı arslan yürekli
Belleri kılıçlı gümüş tüfenkli
Yanları çıraklı önü yedekli
Nice bir beyzâde hep ehl-i irfân

Aldım askerimi sökün eyledim
Ol kahbe Moskof'a oyun eyledim
Olduğum Kuzgun'u metîn eyledim
Bir fitnelik düştü Ulah'a yaman

Havâriç devri gibi gün açıldı
Yiğ(i)t olan yanımda kaldı seçildi
Çok kavgalar oldu kanlar saçıldı
Yetişip gelince Ordû-yı Osman

Geldi kâfir Silistre'yi sardı
Ordû-yı hümâyûn imdada vardı
Yeniçeri yaya dayandı durdu
İmdad senden bize ey ganî Yezdân

Nasıl vasfedeyim uzun hikâyet
Ben görmedim dostlarımdan riâyet
Düşmandan kurtardığımdı şikâyet
Destûrlar yakıptır bu fânî cihan

Usandım âleme ben yaza yaza
Bir gazab var idi görünür göze
Her kaçan ki Moskof geçti bu yüze
Ol vakıt dediler bana el'amân

Almış idim şu Moskof'un huyunu
Niyet etmiş geçmeğe Turla suyunu
Metânet eyledim Tuna boyunu
Varınca İsmâil'e geldi düşman

İsmâil'de cengim bilir âlemler
Kâfir ülkesinde çekti elemler
Âcizdir yazmağa bunca kalemler
Söylesin cengimi edenler seyrân

İsmâil çölünde kanlar çağladı
Kâfir ülkesinde canlar ağladı
Hiylesinden kâfir sulha bağladı
Tek elinde kalsın Eflak'la Buğdan

Kâfir bu husûsta buldu çok ruhsat
Sandı ki Âl-i Osman tutmaz kuvvet
İsmâil İbrâil ol iki serhad
Çağrışarak gitti Baba Pehlivan

Bilmeyenler sandı Kâfir barıştı
Rumeli içine istiylâ düştü
Yılık Oğlu geldi Balkan'ı açtı
Artık benim fırsat dedi bu devrân

Dörtbin kişiyle Pazarcık'ta n'idem
Din-i İslâm uğruna gayret güdem
Devlet eli ile esir mi gidem
İnâyet sendedir ey ulu Sübhân

Küşâdî çağırır ey Kara Baba
Din yoluna şu şan olur mu hebâ
İnşallah kurtarır ol cömerd Hudâ
Destigîrin olsun ol Şâh-ı Sultân

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.478.

Kul Yusuf

(1712 Zîle/Tokat – 1789 Tokat)

El yazması şiir derleme defterindeki doğum ve ölüm tarihlerinden, Zile'nin Çayır köyünden olduğu anlaşılmaktadır. Şiirleri, Alevî-Bektaşî şiir gelenek ve kültürünün izlerini taşır. Yetişmiş olduğu yörenin etkisiyle büyük bir birikime sahip olduğu kolayca anlaşılır. Şiirlerinde arı bir dil ve güçlü bir söyleyiş egemendir.

KAYNAKLAR

- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.285
- **Mehmet Yardımcı**, *Halkbilim ve Edebiyat Yazıları*, Malatya 1993, s.82
- **Mehmet Yardımcı**, *Yüzyıllar Boyu Zileli Halk Ozanları*, Ankara 1983.

I

Kalktı göç eyledi gönül kervanı
Göçtün gönül var inile bir zaman
Ayrılıkla geçti ömrüm devranı
Düştün gönül var inile bir zaman

Gönül seni dost iline salayım
Esen rüzgârlardan haber alayım
Ya bilemem ne tip diller kılayım
Düştün gönül var inile bir zaman

Haber aldım zülfündeki ağlardan
Rengin aldım mor sümbüllü bağlardan
Başı pâre boz dumanlı dağlardan
Estin gönül var inile bir zaman

Sefil Kul Yusuf'um niçin melûlsun
Irıza bekçisi dergâh kulusun
Az mı içtin gurbet elin dolusun
Haydi gönül var inile bir zaman

KAYNAK : Metin Turan, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.286

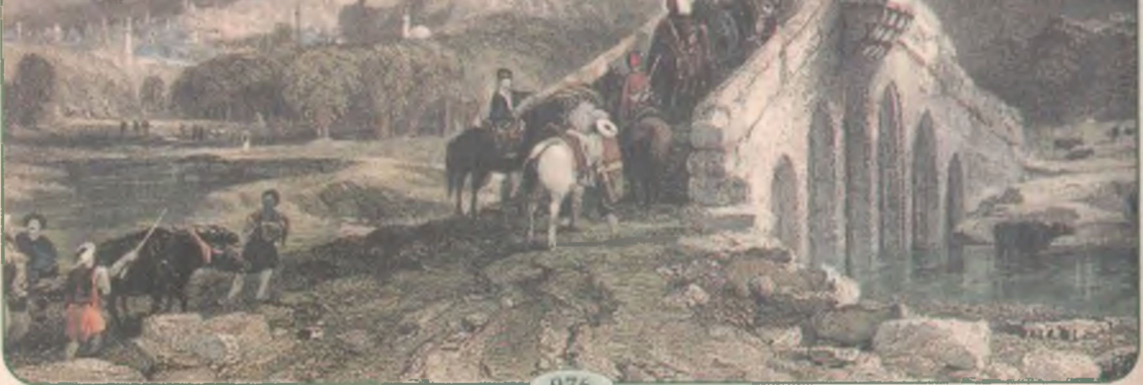
II

Âşıklar güzeli sever nazınan
Ötüşür bülbüller hep avazınan
Seksen gelin sevsem doksan kızınan
Yine yârin bir telinden vazgeçmem

Mısır ülkesine etseler sultan
Acem ülkesinde verseler yüz can
Deseler ki senin olsun bu cihan
Yine yârin bir telinden vazgeçmem

Kul Yusuf'um der ki yıkılsın dağlar
Yârinden ayrılan ah çeker ağlar
Varlığını verse ağalar beyler
Yine yârin bir telinden vazgeçmem

KAYNAK : Metin Turan, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.285.

Gravür: Thomas Allom (1839).
Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü, 4 cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999.

Mirza

(18. yüzyıl)

18. yüzyıl Bektaşî şairlerindendir. Yaşamına ilişkin hiç bir bilgi yoktur. Sadeddin Nüzhet Ergun, "Bektaşî Şairleri ve Nefesleri" adlı eserinde, Mirza ve İmirza mahlasını kullanan şairin, akıcı ve sade bir dille söylediği koşma ve nefeslerine, Bektaşîlerce düzenlenen dönemin yazma dergilerinde rastlandığı belirterek, aşağıdaki nefesini yayımlamıştır.

KAYNAKLAR

- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri,* 2. Cilt, İstanbul 1955, s.147
- **İsmail Özmen,** *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.275
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Tekke Şiiri Antolojisi,* (2. Basım), Ankara 1968, s.430

NEFES

Er nefestir nefes hakdır dediler
Öyle midir deli gönül öyledir
Nefes yaratılmış oktur dediler
Öyle midir deli gönül öyledir

Yolu ile gelenden yüz döndürme
Özünü inkâra teslim gönderme
Gönül bir sırçadır anı sındırma
Öyle midir deli gönül öyledir

Mü'min olan gönlünde kibir tutmaz
İmân olan ikrar gözler unutmaz
Sınıcak şişenin sınığı bitmez
Öyle midir deli gönül öyledir

Erenler bu yolda bir sır koydular
Erenler dediğim kırklar yediler
Gönülden gönüle yol var dediler
Öyle midir deli gönül öyledir

İmirzam ibtidâsıdır yolunun
Günahın bağışlar Settar kulunun
Hulk Muhammed'indir mürvet Ali'nin
Öyle midir deli gönül öyledir

KAYNAK : **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi Bektaşi Şairleri ve Nefesleri,* 2. Cilt, İstanbul 1955, s.147-148.

SÖZLÜK

ibtida : *Başlangıç, ilk.*
hulk : *Ahlâk, huy.*
mürvet : *Yardım.*
nefes : *Söz, şiir.*
sınıcak : *Kırılacak.*
Settâr : *Allah*

Mağriblioğlu

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Garp Ocakları'nda (Cezayir) yetişen asker şairlerdendir. Şiirlerinde değindiği tarihî olaylardan, 18. yüzyılın ortalarında yaşadığı anlaşılmaktadır. Şairmâmelerde kendisiyle ilgili bilgiye rastlanmamıştır.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.513.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.356.
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445 450, Ocak-Haziran 1989, s.185.

I

Gurbet illerine saldı yâr beni
Acâyib hayrette kaldım Cezâyir
Çok kızlar yatağı dediler seni
Arzuladım seni geldim Cezâyir

İbtida gelince gördüm yalısın
Sundular kadehi içtim dolusun
Seyreyledim evliyâsın ulu'sun
Kalbim ferah buldu güldüm Cezâyir

Yalı Kapısı'nda kıldım temâşâ
Binâsın kurmuşlar taş üzre taşa
Cihanda bulunmaz emsâlin hâşâ
Aradım da seni buldum Cezâyir

Çıktım, her tarafın kıldım ziyâret
Kırklar'a varınca okudum âyet
Evliyâ enbiyâsını tamâm et
Cümlesinden ibret aldım Cezâyir

Mağribl(i)oğlu eydür bu sözüm doğru
Çıktım burçlarına eyledim seyri
Vatanı sılayı unuttum gayri
Eğlendim de sende kaldım Cezâyir

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Şazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.514.

II

Tunus'un üstüne arslanlar saldın
Mevlâ'ya tevekkül oldun Cezâyir
Sen bu salışları şahan'dan m(ı) aldın
Evvelki nâmını buldun Cezâyir

Hüseyin Bey ile İbrahim Hoca
Gâziler dem çekti vardı kılıca
Yalınız beyleri kurtuldu anca
Bedestan'a değin kovdun Cezâyir

Gâziler silâhlı oldular süvâr
Düşmanlar görünce kılmadı karar
Altıyüz çadırı kıldın târümâr
Tunus'tan âhını aldın Cezâyir

Mağribl(i) Oğlu eydür yüzseksen çadır
Evliyâ enbiyâ bizimle hazır
Tanrı'nın rahmeti ulu deryâdır
Tanrı'nın rahmetin buldun Cezâyir

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.515.

III

Korsanlık ederken Hind'in yolunda
Nemse'nin bacını aldı Cezâyir
Urum'da Acem'de halkın dilinde
Küffârın bağrını deldi Cezâyir

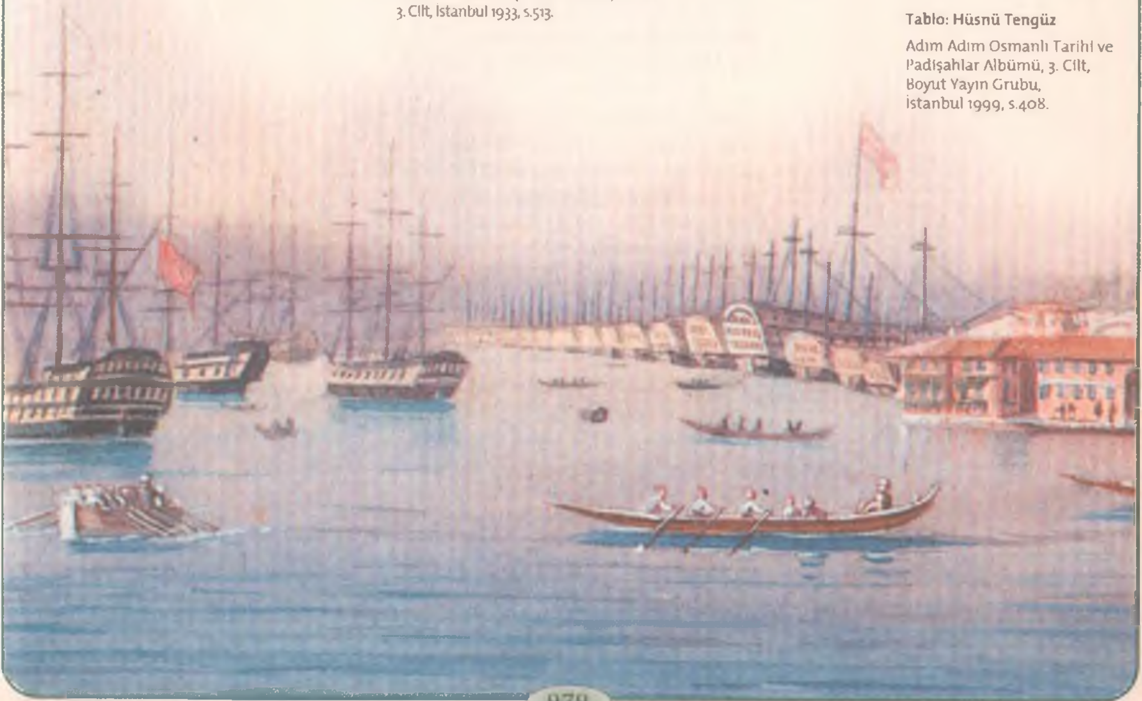
Gâzîler dîn için kılıç saldılar
Kanarya Boğazı'nda şikâr buldular
Kimisin batırıp kimin aldılar
Adû'yu gamlara saldı Cezâyir

Mal(ı)n alıp esirin mezad ettiler
Batırıp gemilerin mat ettiler
Yedi kıral birden feryâd ettiler
Şimdi cevâhirle doldu Cezâyir

Aktarmasın almış ayırmaz bastan
Balyemez topları attılar burçtan
Yeryüzünde İslâm melekler Arş'tan
Gâzîler kıymetin bildi Cezâyir

İsmin Cezâyirli Abdî Paşa vâli
Vermesin âlemde Mevlâ zevâli
Mağribl(i)oğlu eydür berhurdâr oldu
Bak gine şen oldu güldü Cezâyir

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.513.

Tablo: Hüsnü Tengüz
Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü, 3. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.408.

Mecnunî

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Mecnunî mahlâsıyla halk şiiri geleneğine bağlı olarak Türkçe şiirler söyleyen Ermeni asıllı bir şairdir. Nâbî'nin, bir mektubunda, kendisinden "erbab ı çöğürden" diye bahsetmesi ve Seyyid Vehbî'nin, dönemin şairleriyle ilgili eserinde ona da yer vermesi, tanınmış bir şair olduğunu göstermektedir. Mecnûn mahlâsıyla söylediği şiirlerinden, dîvân edebiyatını da bildiği anlaşılmaktadır. Kullandığı Türkçe, kentli bir şair olduğunu gösterir. M. Fuad Köprülü'ye göre, aruz ile yazdığı parçalar Âşık Ömer'i hatırlatır. Onda Kuloğlu ve Gevheri'yi anımsatan kuvvetli bir lirizm vardır. Arada halk edebiyatına ilişkin mecazlar, cinaslar, darbımeseller kullanırsa da klâsik edebiyat etkisinde kaldığı belirgindir.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.439
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.214
- **Ali Püsküllüoğlu**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.317
- **Refik Ahmet Sevengil**, *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri*, İstanbul 1965, s.186.

I

Arz-ı hâlim eyle kaşı kemana
Acep canan bendesine küstü mü
Dîvâne gönlümüz düştü gümana
Bizden Tanrı selâmını kesti mi

Bunda konan göçer eğlenmez kervan
Devredip dönmede bu çarh-ı devran
Dilerim bulmasın derdine derman
Benden ayrı düşürenler dostumu

Aşkın kitabını destime aldım
Yitirdim kendimi hasrette kaldım
Efkâr hanesine tekyeşîn oldum
Bir külhana döşesinler postumu

Çare nedir kalem böyle çalınmış
Siyah zülfün gerdanına salınmış
Bölük bölük mâh yüzüne bölünmüş
Mecnûn bâd-ı sabâ hilâf esti mi

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.443.

II

Karşıdan salınma dilber
Sana kurban olayım mı
İsmin okur gönül ezber
Sevdi canım öleyim mi

Bu âşıkın mihnet ile
Geçti ömrü zahmet ile
Hey insafsız hasret ile
Söyle mahrum kalayım mı

Sevdiğim beni yâd ettin
Gayrısına gönül kattın
Kulunu yabana attın
Seni Hakk'a salayım mı

Mecnunî düştü bu derde
Sevdası yanıyor serde
Tenhaca bulduğum yerde
Bir şeftali alayım mı

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.443.

III

Bana aşkın peymânesin içirdin
Şimdi ben olmuşum mestin rûzigâr
Kimini şâd edüp konup göçürdün
Bana mı muhalif esdin rûzigâr

Bülbül gibi cüdâ kıldın gülümden
Yâd eyledin vatanımdan ilimden
Çeşm-i mestanımı aldın elimden
Beni öldürmek mi kasdın rûzigâr

Ne yaman bend ettin beni sevdaya
Ömrümün hâsılın verdin hebâya
Hışm eyleyüp beni saldın ferdâya
Bana mı erişti destin rûzigâr

Mecnunî'yim terk-i diyar eyledim
Eşimden dostumdan firar eyledim
Şimdi yâd elleri karar eyledim
Sılamdan kısmetim kesdin rûzigâr

KAYNAK : M.Sunullah Arısoy, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.214.

Münire Bacı

(18. yüzyıl)

Gerçek kimliği ve doğum ölüm yıllarına ilişkin bilgi yoktur. Bazı kaynaklarda Münire Hanım adıyla tanıtılır. 18. yüzyılda yaşamış bir kadın Bektaşî şairi olup Çamlıcalı Nuri Baba'dan el aldığı bilinmektedir. Münir mahlâsını kullandığı bazı nefesleri Münir Baba'nın sanılmış; kendinden sonra gelen ve 1910'da İstanbul'da vefat eden İstanbullu Münire Bacı ile ad benzerliği nedeniyle karıştırıldığı olmuştur. 1785-95 arası yazılan bir mecmuada bazı nefeslerine rastlanmış; Sadeddin Nüzhet Ergun, kitabında üç şiirine yer vermiştir.

KAYNAKLAR

- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri,* 2. Cilt, İstanbul 1955, s.280.
- **İsmail Özmen,** *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.295.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.473.

Erkânında zindeyim
Zahitlere handeyim
Boynu bağlı bendeyim
Hayderî'yem Hayderî

Yol ehlinin kuluyam
Erkân ile yürüyem
Ben bir erin oğluyam
Hayderî'yem Hayderî

Od'a girsem yanmazam
Çıra olsam sönmezem
Mürşidimden dönmezem
Hayderî'yem Hayderî

Doğdum iki babadan
Kimdir beni tâneden
Korkum yoktur kimseden
Hayderî'yem Hayderî

Münire Şah'ın kulu
Bende-i Kızıl Deli
Gönlü aşk ile dolu
Hayderî'yem Hayderî

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri,* 2. Cilt, İstanbul 1955, s.180.

Meftunî

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Adına yalnızca cönklerdeki şiirlerde rastlanır. Deyiş ve söyleyişlerinde, sürekli olarak aşk konusunu işlediği görülür. Dili, diğer 18. yüzyıl şairlerinde olduğu gibi, Osmanlıca olmasına rağmen genel olarak yalın ve akıcıdır.

KAYNAKLAR

- **M.Sunullah Ansoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.216.

BUGÜN GÜZELLERİ SEYRAN EYLEDİM

Bugün güzelleri seyran eyledim
Yükletmiş arabasın göçmüş geliyor
Nicelerin aklın başından almış
Nicelerin kanın içmiş geliyor

Girdim gülistana güller dermeğe
Durdum yollarına selâm vermeğe
Bahçe köşesinde yâri görmeğe
Pembe beyaz göğsün açmış geliyor

Var mı güzellerde böyle selvi dal
Gözleri sürmeli kaşları hilâl
Gül ü gülistandan çıktı bir maral
Sanasın cennetten çıkmış geliyor

Der Meftunî dilberlerin ardından
Alan akılcığım oldu yurdundan
Âşıkları Mecnun olmuş derdinden
Bir yâr için serden geçmiş geliyor

KAYNAK : **M.Sunullah Ansoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.216.

Mesire Yerine Giden Osmanlı Hanımları – Tablo: L. de Mango

Maçka Mezat Müzayede Kataloğu – 15.1.1995

Neşâtî

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Bir hac yolculuğu sırasında içinde Neşâtî'nin de bulunduğu kafilenin Bedevîlerce soyulması üzerine, olayı duyan Sultan II. Mustafa'nın (1695-1703) ağlamasını anlatan destanından hareketle M. Fuad Köprülü, şairin 17. yüzyılın sonlarıyla 18. yüzyıl başlarında yaşadığını belirtmiştir.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.437.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.362.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 17. Cilt, İstanbul 1992, s.8608.

Niyet ettik Beytullâh'a gitmeğe
Hacerü'l-esved'e yüzler sürmeğe
Arafat'ta hem vakfeye durmağa
Takdīr her tedbîri bozar dediler

Üsküdar'dan azm eyledik Hak yola
Bilmedik ki başımıza ne gele
Gözümüzün yaşı karıştı Nil'e
Nice bin cân telef oldu dediler

Geldi Arab yolumuzu bağladı
Hasret ile yüreğimiz dağladı
Gökte melek yerde insan ağladı
Hacılara yazık oldu dediler

Arablardan oldu bize bu işler
Çakıl taşı gibi serildi leşler
Hâl(i)mize ağladı havada kuşlar
Takdīr-i Hak böyle imiş dediler

Çöllerde süründük yaralı melîl
Yoktur önümüze düşe bir delîl
Hâlimize rahmede ganî Celîl
Alnımızda yazı budur dediler

Sultân Mustafa işitti ağladı
Kullarının yüreğini dağladı
Yedi kral dilde bunu söyledi
Hacılara yazık oldu dediler

Kimi Kuds'e gitti kimisi Şam'a
Kimimiz Beyrut'a kimi Maan'a
Niceler bulandı al kızıl kana
Kerbelâ'da şehid olduk dediler

Göğe çıktı feryâd ile zârımız
Gâyet müşkil oldu bizim hâlimiz
Bâd'a gitti nâmus ile ârımız
Mevlâ bize senden imdâd dediler

Felek devredeli bu iş olmadı
Mahmel-i Şerîf'de çok baş oynadı
Kanımız da çölde kumla kaynadı
Kıyâmetten nişan oldu dediler

Avratların hâli gelmez beyâna
Çırılçıplak döküldüler yabana
Devir döndü geldik âhır zamâna
Dost ağlayıp düşman güldü dediler

Kılınç mızrak üstümüze oynadı
Şamlılardan bize imdâd olmadı
Neşât(î) Âl(i) Osman'da gayret kalmadı
Ya İlâhî senden imdâd dediler

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.437.

Nakdî

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi, yok denecek kadar azdır. Garp Ocakları'nda (Cezayir) yetişen asker şairlerdendir. Osmanoğlu Mehmed Paşa'nın Cezayir'deki (1766-1791) başarılarını anlatan bir şiirinden, varlığı ve yaşadığı dönem çıkarılmaktadır. Aruz ve hece veznini kullandığı şiirlerinden bazıları, M. Fuad Köprülü'nün "Türk Saz Şairleri" adlı eserinde yayımlanmıştır. Gubârî'nin, birtakım şairlerin adlarını saydıktan sonra, içinde Nakdî adının da geçtiği bir dizesi vardır.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 3. Cilt, İstanbul 1933, s.507
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.360.
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak Haziran 1989, s.187.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.504

I

Yedi kral düştü senin kasdına
Gaflet uykusundan uyan Cezâyir
Donanmalar tâyin oldu üstüne
Hazır ol vaktine dayan Cezâyir

Gâzîlerin ekberleri sendedir
Rüstem'lerin bihterleri sendedir
Koç yiğidin defterleri sendedir
İbn-i fülân ibn-i fülân Cezâyir

Sensin serhadlerin bâl-i bülendi
Yedi kral eder sana pesendi
Her bir burcun Rüstem-i Zâl menendi
Her bir topun bir kahramân Cezâyir

Cân ü dilden eyledik ahd ü emân
Kat kat oldu kalbimizde dîn îmân
Din uğruna cenk edelim bir zamân
Mişvârımız olsun ıyân Cezâyir

Nakdî deryâdan umudum üzüldü
Serimize kalem böyle yazıldı
Devir âhır oldu zamân bozuldu
Yardımcımız ulu Sultân Cezâyir

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.360.

II

Mağrib illerinden ey Şâh-ı âlem
Sultân Cezâyir'den haberin var mı
Sehâvet mâdeni ey cûd-i kerem
Sultân Cezâyir'den haberin var mı

Şol tarih-i hicret varmadan yüze
Alaman düşmanı kasdetti bize
Nice vasfedeyim Hünkârım size
Sultân Cezâyir'den haberin var mı

Cenk gemilerine tecâvüz yüzden
Mücâhid kulların düşürme gözden
Gark oldu görünmez dumandan tozdan
Sultân Cezâyir'den haberin var mı

Elimizde kılıç dilde zikrullâh
Muîn hâfızımız ol ulu Allah
Dört yanımız aldı kâfirler billâh
Sultân Cezâyir'den haberin var mı

Ey Nakdî gâzîler şâd oldu güldü
Şehidler cennette makâmın buldu
İspanyol Portekiz Nemse bir oldu
Sultân Cezâyir'den haberin var mı

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 7. Cilt, İstanbul 1986, s.360.

Ruhi

(18. yüzyıl)

Yaşamı ve kimliğiyle ilgili bilgi yoktur. Yazma mecmualarda yer alan nefeslerinden 18. yüzyılda yaşamış bir Bektaşî ozanı olduğu, bir nefesinde yer alan dizesinden 1776'da hayatta bulunduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

- **İsmail Özmen**, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.315.

Vahdet badesiyle mestiz ezelden
Elest kadehinden tadanlardanız
Nur alır gözümüz her bir güzelden
Arıyız bala bal katanlardanız

Öyle bir didâra müptelayız ki
Tektir bu âlemde yoktur şeriki
Bizi harab etti çeşm-i şeb-rengi
Cünun girdabına batanlardanız

Harabat mülkünün sultanı olduk
Melâmet ufkunun tabanı olduk
Öyle bir didârın hayranı olduk
Üryan eşiğinde yatanlardanız

Görmüşüz Mansur'un kanlı dârını
Anlatıp o dârın hak esrarını
Dünyanın ukbanın bütün varını
Bir çürük akçaya satanlardanız

Hey Ruhi aşk olsun bu irfanına
Neş'eler yağdıran cem meydanına
Münkir Haricî'nin paslı canına
Kantarlı kütükler atanlardanız

KAYNAK : **İsmail Özmen**, *Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.315.

SÖZLÜK

müptela : *Âşık, tutkun.*
şerik : *Ortak.*
çeşm-i şeb-reng : *Gece renkli göz; siyah göz.*
cünun : *Delilik, delirme.*
harabat mülkü : *Dünya, mey hane, virane.*
melâmet : *Kınama, dervişin ken dini kınaması.*
üryan : *Çıplak.*
ukba : *Ahiret.*
münkir Haricî : *İnkârcı, tarikat dışı kişi, Ali düşmanı.*
vahdet badesi : *Birlik kadehi içkisi.*
didâr : *Yüz, görme.*
dâr : *Darağacı.*

Âşık Seferlioğlu

(18. yüzyıl)

Şairnâmelerde adı ve yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Garp Ocakları'na (Cezayir) mensup asker şairlerdendir. Aruz ve heceyle yazdığı dörtlük ve deyişlerinin, Osmanoğlu sanıyla tanınan Koca Mehmed Paşa'nın Cezayir dayısı olduğu (1766-1791) yıllarda yazıldığı kesindir. Bu dönemde Avrupa donanmaları tarafından Cezayir'e yapılan saldırılar ve kazanılan zaferlerle ilgili şiirlerinin bir bölümü 1925 yılında J. Deny tarafından Fransızca olarak yayımlanmış; M. Fuad Köprülü ise, "Türk Saz Şairleri" adlı eserinde üç şiirine yer vermiştir.

K A Y N A K L A R

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.510.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 7. Cilt, İstanbul 1986, s.365.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak Haziran 1989, s.188.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.486.

Küffâr geleceğin haber aldılar
Cezâyir iline nâme sundular
Allah Allah diyip cenge durdular
Dîn-i Hak uğruna kılıç saldılar

Küffâr donanması geldi göründü
Asker-(i) İslâm cümle yalıya indi
Lencon'lar donandı cenkler kuruldu
Dîn-i Hak uğruna kılıç saldılar

Her topun başında bir fitil yanar
Gâziler dîn için pervâne döner
Al kanlar dökülür analar ağlar
Dîn-i Hak uğruna kılıç saldılar

Lencon'lar ta donanmaya dayandı
Çok gâzîler al kanlara boyandı
Gökte melek yerde insan beğendi
Dîn-i Hak uğruna kılıç saldılar

Seferlioğlu içti aşkın şarâbı
Dâima zikreder ulu Çalab'ı
Berhurdâr olsunlar Türk'ü Arab'ı
Dîn-i hak uğruna kılıç salanlar

KAYNAK : **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.510.

Âşık Sırrı (KÜTAHYALI)

(18. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi çok azdır. Kütahyalı olduğu ve 1814'te söylediği tespit edilen bir şiirinden, 19. yüzyıl başlarında hayatta olduğu bilinmesine rağmen M. Fuad Köprülü onu, 18. yüzyıl şairi olarak kabul eder. Oğlunun ölümü üzerine söylediği ağıt, Kahveci Destanı ve koşmalarının yanı sıra, memleketi Kütahya'yı ve çevresini öven şiirleri de vardır. Gazeller de yazdığına göre, iyi bir öğrenim gördüğü muhakkaktır. Köprülü'ye göre, ortanın altında bir şair olarak değerlendirilir. Şairnâmelerde ismine rastlanmamıştır.

KAYNAKLAR

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.497.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 7. Cilt, İstanbul 1986, s.367.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.188.
- **Refik Ahmet Sevengil,** *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri,* İstanbul 1965, s.215.
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.159.

Anca yıllar bunca günah işledim
Ne amel işleyim ben şimden geru
Hakk'a tâat yolun eyvâh boşladım
Çürür toprak olur ten şimden geru

Bozuldu bağlarım geçti çağlarım
Ömrüm geldi geçti ona ağlarım
Mevlâ'm mâmûr eyle ahret evlerim
İstemem saray gülşen şimden geru

Temel suyun içti yiğitlik kaçtı
Dünyâm hey hey amma ahretim göçtü
Ömrüm şuna benzer ikindi geçti
Az kaldı inmeğe gün şimden geru

Ömrümün harmanı geldi erişti
Savruldu taneler de(ği)rmene düştü
Hazır lokma tükenmesi yaklaştı
Dönüp buğday olmaz un şimden geru

Biz de varır Sırrı yurda konarız
Azab çekip günâh(ı)mızca yanarız
Bu dünyâya gelmediğe döneriz
Çürür toprak olur ten şimden geru

KAYNAK : **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 3. Cilt, İstanbul 1933, s.498.

Kemaleddin Efendi (ŞEMÎMÎ)

(18. yüzyıl)

Kimliği ve yaşamıyla ilgili yeterli bilgi yoktur. Sadeddin Nüzhed Ergun, üç şiirine yer verdiği kitabında, şairin, 18. yüzyılın sonunda yaşadığını belirtir. Basri Baba'ya ait bir mecmuada verilen bilgiye göre, asıl adı Kemaleddin olup İstanbul'da cami hocasıyken Bektaşîliğe yönelmiştir. Önce Köprülü Dergâhı'nda daha sonra Haydar Haşimî Baba ile İşkodra'nın Akçahisar Tekkesi'nde bulundu. Bazı kaynaklarda, bilinmeyen bir nedenle kurşunlanarak öldürüldüğü ve Akçahisar'daki Bektaşî dergâhına gömüldüğü yazılıdır. Bir özlem şairi olup aruz ve heceyle yazdığı şiirlerinde, insanların Tanrısal bir nitelik taşıdığı görüşünü savunur.

KAYNAKLAR

- **Cemîl Çiftçi**, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.503
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.184.
- **İsmail Özmen**, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.303
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.129.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevî-Bektaşî Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.258.

Bu dîvâne gönlüm yollarda kaldı
Yârdan ayrılalı bir haber bekler
Herkese sorar yâri gördün mü
Ağlaya ağlaya bir kamer bekler

Dilediği daim giryan olmağa
Kisvetin çıkarub üryan olmağa
Aşkın ateşinden biryan olmağa
Tennure-i tende can ciğer bekler

İlkyaz baharının eyyamı geldi
Hasret günlerinin akşamı geldi
Gönül bülbülünün bayramı geldi
Yâr ile vasl için bir seher bekler

Bir kadd-i bâlânın server aşkına
Dünyada misli yok gevher aşkına
Ol servi kametli dilber aşkına
Bu dîvâne gönlüm senevber bekler

Ol çeşme-i ab-ı hayat aşkına
Zinde eder cümle memat aşkına
Gönlüm bir lebleri nebat aşkına
Vücudu mısrında bir şeker bekler

KAYNAK : Cemîl Çiftçi, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.504.

Tâhir

(18. yüzyıl)

Kimliği ve yaşamıyla ilgili yeterli bilgi yoktur. 18. yüzyılda yaşamış bir Bektaşî şairidir. Şiirlerinden anlaşıldığına göre, bir ara Mısır'daki Kaygusuz Abdal Dergâhı'nda hizmet etmiştir. Şiirlerini kendisi derlemiş, babasının adı olan Tâhir'i mahlâs olarak kullanmış, "Limuharririhi Tâhirzâde" başlığını taşıyan şiirlerini tamamen aruz vezniyle kaleme almıştır. Dîvân geleneğini sürdürdüğü, Osmanlıca terkiplere bolca yer verdiği şiirlerinde, ağdalı ve ağır bir dil kullanır. Kentlilerin ozanı olarak tanınan Tâhir, kırsal kesimce pek bilinmez. Oniki İmam'a duyduğu saygı ve sevgiyi işlediği şiirlerinde, gelenekçi bir tutum izleyerek, Şeriat'ın koyduğu yasalarla savaşmaya çalışmıştır.

K A Y N A K L A R

- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.161.
- **İsmail Özmen**, *Alevi Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.307.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.196.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevi Bektaşi Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.262

Ey kerem kânı hakikat menbaı cânım Ali
Çeşm-i a'dâya nihan bu dilde mihmanım Ali

Ey şehinşah-ı dü âlem saki-yi kevser cinan
Sure-i Kevser'dürür destimde burhanım Ali

Nur-i çeşm-i pertevidir ol Hasen Hulk-ı Rıza
Mürde tenim zind-eder her derde dermanım Ali

Şah Hüseyn-i Kerbelâ aşkında giryan dideler
Okuram lânet Yezid'e Şah'a kurbanım Ali

Gördüler kim sırr-ı Hayder Şah Zeynel'âbidin
Kaşif-i genc-i hakikat sırr-ı pinhanım Ali

Can ü dilden bendesi oldum Muhammed Bâkır'ın
Nur-i çeşm-i hakikat âb-ı hayvanım Ali

Ehl-i iman mezhebi oldur imam-ı Ca'feri
Hamdülillâh dilde ikrar din ü imanım Ali

Sırr-ı nur-ı Murteza'dır Musi-yi Kâzım şehâ
Aşıkın cisminde nuru sırr-ı sultanım Ali

Ol Taki ismi Muhammed pertev-i nur-i cemâl
Hayder-e ikrar edüb vâlih ü hayranım Ali

Mazhar-ı sırr-ı İlâhi'dir Aliy-yi bâ Naki
Evliyalar serveri ol Şir-i Yezdan'ım Ali

Zülfikâr Hayder'e nail imam-ı Askeri
Server-i Al-i Abâ can içre cananım Ali

Sırr-ı Sultan Murteza'dır Mehdi-i sahib zaman
Nüh felek arş ü ber içre çerh-i devranım Ali

İntisab-ı pâkine geldi bu Tahir derdmend
Sırrına mahrem ola bu dil-i suzanım Ali

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevi Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.307.

S Ö Z L Ü K

- **çeşm-i a'dâya nihan :** *Düşman gözünden saklı.*
- **pertev :** *Pırıltı.*
- **mürd :** *Cansız.*
- **derdmend :** *Tasalı.*
- **mahrem :** *Gizli.*
- **dil-i suzan :** *Yanık yürek.*
- **mihman :** *Konuk, misafir.*
- **cinan :** *Cennetin.*
- **dest :** *El.*
- **giryan :** *Ağlayan.*
- **pinhan :** *Gizli.*
- **bende :** *Kul, köle.*
- **hayvân :** *Canlılık, dirilik.*
- **ikrar :** *Söyleme, bildirme, itiraf.*

Uzletî Baba

(18. yüzyıl)

18. yüzyılın ilk yarısında yaşamış bir Bektaşî ozanı olduğu, 1741'de ölen İstanbul Merdivenköy Şahkulu Dergâhı Şeyhi Azbî Baba'dan el aldığı dışında, kimliği ve yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Sadeddin Nüzhet Ergun, Azbî Baba Dîvânı'nın sonunda yer aldığını belirttiği bir nefesini yayımlamıştır.

KAYNAKLAR

- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.114.
- **İsmail Özmen**, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.261.

Azbi gibi hemdemim var
Hamdülillâh ol bana yâr
Cümle mahbub kalmadı hâr
Hacı Bektaş meydanında

Her kim hacet için gele
Azbî canım dile gele
Ala hacet güle güle
Hacı Bektaş meydanında

Sırdan sırdır her işleri
Sebil geldi hep güçleri
Affolunur her suçları
Hacı Bektaş meydanında

Giren içerden içeri
Eder tenlerini diri
Hakkı bulur Haktan beri
Hacı Bektaş meydanında

Uzletî Baba kaloldu
Hikmeti sır ile doldu
Azbî nasihatle buldu
Hacı Bektaş meydanında

KAYNAK : **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.114.

Eyüp Mezarlığı – Gravür: W. Bartlett